



Ministerie van Financiën

Rijksbegrotingsvoorschriften 2013



Woensdag 24 juli 2013



Inhoudsopgave

1	Wijzigingen	9
1.1	Verantwoord Begroten verantwoording	9
1.2	Reguliere herziening	10
1.3	Herziening in verband met agentschappen	12
1.4	Data gecorrigeerde saldibalans	13
1.5	Aanvulling voor het jaarverslag 2012	14
1.6		15
1.7	Specifieke uitkeringen	16
1.8	Inhuldiging	17
1.9	Aanpassing model 1.36	18
1.10	Aanpassing model 1.33d	19
1.11	Data behandeling ontwerpbegrotingen	20
1.12	Aanpassingen in het kader van toezeggingen apparaat	21
2	Tijdschema	22
3	Voorschriften	34
3.1	Regeling Rijksbegrotingsvoorschriften 2013	34
3.1.1	Gewijzigde regeling	35
3.1.2	Comptabele grensbedragen, bijlage A	36
3.1.3	Leeswijzer RBV	38
3.2	De oorspronkelijke begroting	39
3.2.1	Begripsafbakening	39
3.2.1.1	De inrichting van de Rijksbegroting	39
3.2.1.2	Categorieën begrotingen	40
3.2.1.3	De begrotingsartikelen	41
3.2.1.4	De beleidsartikelen	41
3.2.1.5	De niet-beleidsartikelen	42
3.2.2	De departementale begroting	43
3.2.3	De begrotingsstaat	45
3.2.4	De opbouw van de Memorie van Toelichting	46
3.2.4.1	Leeswijzer	46



3.2.4.2	Beleidsagenda.....	46
3.2.4.3	Toelichting bij de beleidsartikelen.....	46
3.2.4.4	Overzichtconstructies.....	47
3.2.4.5	Toelichting bij de niet-beleidsartikelen.....	48
3.2.4.6	Paragraaf inzake Agentschappen.....	48
3.2.5	Bijlagen.....	50
3.2.5.1	Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak.....	50
3.2.5.2	De Verdiepingsbijlage.....	50
3.2.5.3	De bijlage inzake moties en toezeggingen.....	50
3.2.5.4	Bijlage Subsidieoverzicht.....	50
3.2.5.5	Bijlage Evaluatie- en overig onderzoek.....	51
3.3	De suppletoire begrotingen (exclusief de Slotwet).....	52
3.4	Het jaarverslag.....	56
3.4.1	De inrichting van de verantwoording van het Rijk.....	56
3.4.2	Het departementale jaarverslag.....	57
3.4.2.1	Algemeen.....	57
3.4.2.2	De inhoudsopgave.....	58
3.4.2.3	Aanbieding van het jaarverslag en verzoek tot dechargeverlening.....	59
3.4.2.4	De leeswijzer.....	59
3.4.3	Het beleidsverslag.....	60
3.4.3.1	De beleidsprioriteiten (beleidsverslag).....	60
3.4.3.2	De beleidsartikelen.....	60
3.4.3.3	De niet-beleidsartikelen.....	61
3.4.3.4	De bedrijfsvoeringsparagraaf.....	61
3.4.4	Toezichtsrelaties / Bijlage Zelfstandige bestuursorganen en Rechtspersonen met een wettelijke taak.....	63
3.4.5	Bijlage Afgerond Evaluatie- en overig onderzoek.....	64
3.4.6	Inkoop van adviseurs en tijdelijk personeel (Inhuur externen).....	65
3.4.7	Begrotingsfonds.....	66
3.4.8	De Jaarrekening.....	67
3.4.8.1	Jaarrekening: de verantwoordingsstaat.....	67
3.4.8.2	Jaarrekening: de departementale saldibalans.....	68
3.4.8.3	Paragraaf inzake baten-lastendiensten.....	68



3.4.9 De Slotwet.....	70
3.5 Overig.....	71
3.5.1 Logistiek.....	71
3.5.2 Beleidsbrieven.....	79
3.5.3 Nationale Verklaring.....	81
3.5.4 Additioneel aan te leveren informatie aan Financiën.....	82
4 Modellen.....	85
4.1 Begroting.....	85
4.1.1 Model 1.00 - Inhoudsopgave departementale begroting (inclusief modelverwijzing).....	85
4.1.2 Model 1.01 - Inhoudsopgave begrotingsfonds (inclusief modelverwijzing).....	87
4.1.3 Model 1.10 - Wetsvoorstel departementale begroting (begrotingen ministeries).....	89
4.1.4 Model 1.11 - Wetsvoorstel specifieke begroting (Koning (I), Staten-Generaal (IIA), overige Hoge Colleges van Staat (IIB), Koninkrijksrelaties (IV) en eventuele programmabegrotingen)	91
4.1.5 Model 1.12 - Wetsvoorstel specifieke begroting (Algemene Zaken (IIIA), Kabinet van de Koning (IIIB) en Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (IIIC)).....	93
4.1.6 Model 1.13 - Wetsvoorstel begroting begrotingsfonds.....	95
4.1.7 Model 1.14 - Wetsvoorstel departementale begroting en begroting begrotingsfonds.....	97
4.1.8 Model 1.20 - Begrotingsstaat departementale begroting (inclusief agentschappen).....	99
4.1.9 Model 1.21 - Begrotingsstaat specifieke begroting (Koning (I), Staten-Generaal (IIA), overige Hoge Colleges van Staat (IIB), Koninkrijksrelaties (IV) en eventuele programmabegrotingen).....	102
4.1.10 Model 1.22 - Begrotingsstaat specifieke begroting van Algemene Zaken (IIIA), Kabinet van de Koning (IIIB) en Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (IIIC).....	105
4.1.11 Model 1.23 - Begrotingsstaat begrotingsfonds.....	108
4.1.12 Model 1.24 - Begrotingsstaat departementale begroting (inclusief begrotingsstaat agentschappen) en begrotingsstaat begrotingsfonds.....	109
4.1.13 Model 1.25 - Geraamde uitgaven en geraamde ontvangsten van het departement verdeeld over de beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen.....	112
4.1.14 Model 1.30 - Memorie van toelichting.....	113
4.1.15 Model 1.31 - Leeswijzer begroting.....	116
4.1.16 Model 1.32a - Beleidsagenda.....	118
4.1.17 Model 1.32b - Overzichtstabel voor beleidsagenda.....	119
4.1.18 Model 1.32c - Meerjarenplanning Beleidsdoorlichtingen.....	121
4.1.19 Model 1.33 - Toelichting bij een beleidsartikel.....	122
4.1.20 Model 1.33a - Algemene doelstelling.....	123



4.1.21	Model 1.33b - Rol en verantwoordelijkheid.....	124
4.1.22	Model 1.33c - Beleidswijzigingen.....	128
4.1.23	Model 1.33d - Tabel budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit.....	129
4.1.24	Model 1.33e - Toelichting op de financiële instrumenten.....	137
4.1.25	Model 1.33f - Budgettaire tabel Grote Uitvoerende Dienst (geen Zelfstandig Bestuursorgaan of Agentschap).....	138
4.1.26	Model 1.34a - Toelichting bij niet-beleidsartikel Algemeen.....	140
4.1.27	Model 1.34b - Toelichting bij het niet-beleidsartikel 'Apparaat Kerndepartement'.....	141
4.1.28	Model 1.34c - Toelichting bij niet-beleidsartikel Geheim.....	147
4.1.29	Model 1.34d - Toelichting bij niet-beleidsartikel Nominaal en Onvoorzien.....	148
4.1.30	Model 1.35 - Begroting baten-lastenagentschap.....	149
4.1.31	Model 1.35a - Begroting van verplichtingen-kasagentschap.....	156
4.1.32	Model 1.36 - Bijlage Rechtspersonen met een Wettelijke Taak en Zelfstandige Bestuursorganen.....	161
4.1.33	Model 1.41 - Verdiepingshoofdstuk.....	162
4.1.34	Model 1.42 - Bijlage Moties en toezeggingen.....	164
4.1.35	Model 1.43 - Bijlage Subsidies.....	165
4.1.36	Model 1.44 - Bijlage Overzicht evaluaties.....	167
4.1.37	Model 1.50 - Bijlage bij Nader Rapport.....	169
4.1.38	Model 1.51 - Nota van wijziging op begrotingswetsvoorstel.....	171
4.2	Suppletoire begroting.....	174
4.2.1	Model 2.10 - Begrotingswetsvoorstel.....	174
4.2.2	Model 2.11 - Departementale begrotingsstaat.....	176
4.2.3	Model 2.12 - Begrotingsstaat inzake de agentschappen.....	178
4.2.4	Model 2.13 - Begrotingsstaat Begrotingsfonds.....	180
4.2.5	Model 2.14 - Memorie van toelichting.....	182
4.2.6	Model 2.15 - Budgettaire gevolgen van beleid.....	184
4.2.7	Model 2.15a - Budgettaire gevolgen beleidsartikel Grote Uitvoerende Dienst.....	188
4.2.8	Model 2.16 - Toelichting niet-beleidsartikelen.....	191
4.2.9	Model 2.17 - Uitgavenmutaties.....	194
4.2.10	Model 2.18 - Exploitatie- en kasstroomoverzicht baten-lastenagentschap.....	195
4.2.11	Model 2.18a - Overzicht ontvangsten en uitgaven verplichtingen-kasagentschap.....	198
4.2.12	Model 2.20 - Begrotingswetsvoorstel.....	200
4.2.13	Model 2.21 - Departementale Begrotingsstaat.....	202



4.2.14	Model 2.22 - Begrotingsstaat inzake de agentschappen.....	204
4.2.15	Model 2.23 - Begrotingsstaat Begrotingsfonds.....	207
4.2.16	Model 2.24 - Memorie van toelichting.....	209
4.2.17	Model 2.25 - Budgettaire gevolgen van beleid.....	211
4.2.18	Model 2.25a - Budgettaire gevolgen beleidsartikel Grote Uitvoerende Dienst.....	214
4.2.19	Model 2.26 - Toelichting niet-beleidsartikelen.....	216
4.2.20	Model 2.27 - Niet-beleidsartikel Nominaal en onvoorzien.....	219
4.2.21	Model 2.28 - Uitgavenmutaties.....	220
4.2.22	Model 2.29 - Exploitatie- en kasstroomoverzicht baten-lastenagentschap.....	222
4.2.23	Model 2.29a - Overzicht ontvangsten en uitgaven verplichtingen-kasagentschap.....	225
4.3	Verantwoording.....	227
4.3.1	Model 3.00 - Inhoudsopgave departementaal jaarverslag.....	227
4.3.2	Model 3.01 - Inhoudsopgave jaarverslag begrotingsfonds.....	229
4.3.3	Model 3.02 - Gerealiseerde uitgaven en ontvangsten verdeeld over de beleidsartikelen en de niet-beleidsartikelen.....	231
4.3.4	Model 3.10 - Aanbieding en verzoek dechargeverlening.....	232
4.3.5	Model 3.11 - Leeswijzer jaarverslag.....	237
4.3.6	Model 3.21 - Beleidsprioriteiten (beleidsverslag).....	238
4.3.7	Model 3.21a - Realisatie beleidsdoorlichtingen.....	239
4.3.8	Model 3.22 - Beleidsartikel jaarverslag.....	241
4.3.9	Model 3.22 - VB Beleidsartikel jaarverslag.....	247
4.3.10	Model 3.22a - Algemene doelstelling beleidsartikel.....	249
4.3.11	Model 3.22b - Rol en verantwoordelijkheid.....	250
4.3.12	Model 3.22c - Beleidsconclusies.....	251
4.3.13	Model 3.22d - Budgettaire gevolgen van beleid.....	253
4.3.14	Model 3.22e - Toelichting op de financiële instrumenten.....	256
4.3.15	Model 3.22f - VB Beleidsartikel Grote Uitvoerende Dienst.....	257
4.3.16	Model 3.23a - Niet-beleidsartikel Algemeen.....	259
4.3.17	Model 3.23b - Niet-beleidsartikel Apparaat Kerndepartement.....	261
4.3.18	Model 3.23c - Niet-beleidsartikel Geheim.....	263
4.3.19	Model 3.23d - Niet-beleidsartikel Nominaal en Onvoorzien.....	264
4.3.20	Model 3.24 - Bedrijfsvoeringsparagraaf.....	265
4.3.21	Model 3.30a - Departementale verantwoordingsstaat.....	271



4.3.22	Model 3.30b - Verantwoordingsstaat begrotingsfonds.....	273
4.3.23	Model 3.31 - Saldibalans per 31 december.....	275
4.3.24	Model 3.32 - Samenvattende verantwoordingsstaat baten-lastendienst.....	280
4.3.25	Model 3.33 - Jaarverantwoording van de baten-lastendienstper 31 december 20.....	281
4.3.26	Model 3.40 - Bijlage ZBO's/RWT's.....	289
4.3.27	Model 3.45 - Bijlage afgerond evaluatie- en overig onderzoek.....	292
4.3.28	Model 3.50 - Begrotingswetsvoorstel Slotwet.....	294
4.3.29	Model 3.51 - Departementale begrotingsstaat.....	296
4.3.30	Model 3.52 - Begrotingsstaat baten-lastendienst.....	300
4.3.31	Model 3.53 - Begrotingsstaat begrotingsfonds.....	302
4.3.32	Model 3.54 - Memorie van toelichting.....	305
4.3.33	Model 3.60 - Bijlage externe inhuur.....	308
4.3.34	Model 3.70 - Topinkomens.....	311
4.3.35	Model 3.90 - Voorstel van indemniteitswet.....	312
4.4	Overig.....	314
4.4.1	Model 4.10 - Aanbieding begrotingswetsvoorstel aan de afdeling Advisering van de Raad van State... 314	
4.4.2	Model 4.20 - Aanbiedingsbrief ontwerpjaarverslag en -Slotwet.....	315
4.4.3	Model 4.30 - Model deelverklaringen voor nationale verklaring.....	316
4.4.4	Model 4.51 - Nota van wijziging Voorjaarsnota/Najaarsnota/Slotwet.....	320
4.4.5	Model 4.52 - Openingsbalans baten-lastenagentschap.....	322
4.4.6	Model 4.52a - Openingsbalans Verplichtingen-kasagentschap.....	324
4.4.7	Model 4.53 - Driemaands kasprognose betalingen en ontvangsten.....	326
4.4.8	Model 4.54 - Gecorrigeerde saldibalans.....	327
4.4.9	Model 4.55 - Toetsingskader Belastinguitgaven.....	329
4.4.10	Model 4.56 - Eindejaarsmarge.....	332
4.4.11	Model 4.60 - Amendement invoeging nieuw artikelonderdeel.....	333
4.4.12	Model 4.61 - Amendement verschuiving bedragen (nulamendement).....	335
4.4.13	Model 4.62 - Amendement wijziging bedragen.....	337
5	Begrippenlijst.....	339
5.1	Amendement invoeging nieuw artikelonderdeel.....	339
5.2	Amendement verschuiving bedragen (nulamendement).....	340
5.3	Amendement wijziging bedragen.....	341
5.4	Begrotingsmutaties (voorafgaand toezicht).....	342



5.5	Beleidsinformatie.....	344
5.6	Bijdrage aan Shared Service Organisaties.....	345
5.7	Eindejaarsmarge.....	346
5.8	Personele en materiële uitgaven.....	347
5.9	Rijksbrede kostensoortentabel.....	349
5.10	Beleidsmatige begrotingswijziging.....	350
5.11	Exogene begrotingswijziging.....	351
5.12	Niet-financiële informatie.....	352
5.13	Financiële informatie.....	353
5.14	Comptabele rechtmatigheid.....	354



1 Wijzigingen

1.1 Verantwoord Begroten verantwoording

De grootste wijzigingen in de modellen voor de jaarverslagen komen voort uit Verantwoord Begroten. Deze modellen zijn geënt op de VB-modellen voor de begroting 2012. De modellen voor de begroting 2013 en de suppletoire begroting 2012 naar aanleiding van Verantwoord Begroten zijn al in de Rijksbegrotingsvoorschriften 2012 doorgevoerd.

In de RBV 2014 zal Verantwoord Begroten voor het eerst helemaal doorgevoerd zijn – inclusief de verwerking van alle verantwoordingsmodellen.

In de RBV 2013 zijn nog twee versies van een verantwoordingsmodel terug te vinden, 1 voor VB en 1 'oud' model (afhankelijk of VB op onderdelen al was doorgevoerd of niet).



1.2 Reguliere herziening

Tijdschema

De data in het tijdschema zijn geactualiseerd. Als de voorgeschreven datum in het weekend valt, is deze naar de werkdagen verschoven.

Ten opzichte van de RBV 2012 zijn daarnaast nog enkele wijzigingen doorgevoerd:

- > De Voorlopige Rekening wordt als formeel stuk niet meer aangeboden aan de Staten-Generaal en de data voor verzenden van deze rekening naar de Ministerraad en de Staten-Generaal is dan ook geschrapt. De mutaties moeten nog wel ingediend worden in verband met aanlevering van deze cijfers aan het CPB en Eurostat;
- > Geschrapt zijn de data voor verzenden van de voorlopige meerjarenramingen belastinguitgaven in augustus, als bijlage bij de Miljoenennota, aan de leden van het IOFEZ;
- > Jaarverslagen en auditrapporten worden op 15 maart 2013 aangeleverd (was 16 maart);
- > Departementale jaarverslagen worden op 22 maart 2013 in de Ministerraad behandeld (was 23 maart);
- > Jaarverslagen worden door het Ministerie van Financiën uiterlijk op 29 maart 2013 aan de Algemene Rekenkamer geleverd (was 30 maart);
- > Correctiebladen worden uiterlijk op 12 april 2013 ingediend (was 26 april);
- > Het Financieel Jaarverslag van het Rijk wordt op 19 april naar de Algemene Rekenkamer verzonden (was 20 april).

Modellen

Model 5.01 nieuwe huisvestingswensen Dit model is vervallen in overleg met BZK, omdat de aanlevering van huisvestingswensen door BZK nader wordt geregeld.

3.70 - Topinkomens is geactualiseerd. Het Wopt normbedrag over 2012 wordt in de zesde week van 2013 gepubliceerd, dit zal dus later in de RBV worden verwerkt.

4.53 - Driemaands kasprognose betalingen en ontvangsten Dit model was alleen voor betalingen en is nu ook geschikt gemaakt voor de ontvangsten > 10 miljoen. Daarnaast zijn de contactpersonen in dit model geactualiseerd.

Model 2.15, 2.25 en 3.54 In de suppletoire begrotingen, de jaarverslagen en de slotwet dient aan te worden gegeven welke norm (absoluut en/of relatief) is gehanteerd bij het opnemen van een toelichting bij de mutaties. Dit is opgenomen naar aanleiding van een toezegging van de Minister van Financiën aan de Tweede Kamer (zie [Tweede Kamer nr. 33 240](#)).

Overig

In het IOFEZ van 7 juni 2012 is de Rijksbrede kostensoortentabel vastgesteld.

Vanaf 1-1-2013 moet informatie op basis van de genoemde kostensoortentabel kunnen worden geleverd. De departementen zijn verantwoordelijk voor opname van de tabel in de departementale financiële administraties ultimo 1-1-2013, uitgezonderd Defensie die een jaar later overgaat.



Per 1-1-2013 wordt ook de zgn. werkkostenregeling ingevoerd. Vanuit die regeling is ook een lijst opgesteld met op te nemen kostensoorten. Beide onderdelen zijn opgenomen in de Begrippenlijst van de RBV 2013.



1.3 Herziening in verband met agentschappen

Naar aanleiding van de uitkomsten van de evaluatie van de regeling baten-lastendiensten zal er per 1 januari 2013 een nieuwe regeling Agentschappen in werking treden. Als gevolg daarvan is er ook in de Rijksbegrotingsvoorschriften een aantal wijzigingen doorgevoerd. In het controllersoverleg is reeds melding gemaakt van de onderstaande concept-aanpassingen van de RBV:

- > De naam baten-lastendiensten komt te vervallen. Vanaf nu wordt er gesproken over agentschappen. Hierbij is een onderscheid tussen agentschappen met een baten-lastenadministratie (baten-lastenagentschap) en agentschappen met een verplichtingen-kasadministratie (verplichtingen-kasagentschappen) gemaakt.
- > Voor de verplichtingen-kasagentschappen zijn voor begroting, 1^e suppletoire begroting, 2^e suppletoire begroting en openingsbalans specifieke modellen opgesteld conform het verplichtingen-kasstelsel. In de RBV 2014 zal ook een model voor het jaarverslag worden toegevoegd.
- > De modellen voor de departementale en samenvattende begrotingsstaat, slotwet en departementale en samenvattende verantwoordingsstaat zijn aangevuld zodat hierin ook verplichtingen-kasagentschappen opgenomen kunnen worden.

Naast deze punten wordt in de RBV nadere toelichting gevraagd over de invulling van taakstellingen.



1.4 Data gecorrigeerde saldibalans

Op verzoek van de departementen zijn de data voor de indiening van de gecorrigeerde saldibalans op een vaste kalenderdag in de maand vastgesteld. Dit is standaard de 15e van de maand, tenzij deze datum in het weekeinde valt. Dan is het de eerstvolgende maandag.



1.5 Aanvulling voor het jaarverslag 2012

In het model voor de leeswijzer en het model voor het beleidsartikel jaarverslag (conform VBTB) is een wijziging opgenomen in verband met het overgangsjaar van VBTB naar VB. Deze wijziging heeft betrekking op het toelichten van indicatoren en kengetallen die wel in de begroting 2012 zijn opgenomen, maar niet meer terugkomen in de begroting 2013. Tevens zijn enkele kleine correcties aangebracht in model 1.51.



Model 3.70 Overzicht Topinkomens is voor het jaarverslag 2012 komen te vervallen. Per 1-1-2013 is de WNT van kracht geworden. Hiermee is echter de wettelijke grondslag voor de Wopt-rapportage vervallen. Op basis van de WNT zou pas in 2014 weer een rapportage over de inkomens over het jaar 2013 verschijnen. Door de invoering van de WNT en het vervallen van de Wopt ontstaat dus een soort “gat” in de informatievoorziening over topinkomens in de (semi-)publieke sector.



1.7 Specifieke uitkeringen

In het tijdschema zijn data (10 juni en 10 juli) opgenomen voor het starten van de uitvraag en het inleveren van de gegevens over specifieke uitkeringen bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Met ingang van de begroting 2014 zal BZK een totaal overzicht specifieke uitkeringen in haar begroting opnemen.



1.8 Inhoudiging

De Rijksbegrotingsvoorschriften 2013, waaronder de modellen, zijn aangepast aan de inhoudiging van de Koning.



1.9 Aanpassing model 1.36

Model 1.36 (Bijlage Rechtspersonen met een Wettelijke Taak en Zelfstandige Bestuursorganen) is aangepast. Over de invulling van dit model bleek onduidelijkheid te bestaan.



1.10 Aanpassing model 1.33d

Model 1.33d is aangepast aan de toezegging van de minister van Financiën tijdens het Algemeen Overleg van 6 maart 2013. Voor het onderdeel juridisch verplichte uitgaven moet, naast een kwantitatief percentage op artikelniveau, ook een kwalitatieve toelichting opgenomen worden op het niveau van een financieel instrument als geheel.



1.11 Data behandeling ontwerpbegrotingen

In augustus is een aantal data rond de begrotingraden aangepast. De data zijn naar achteren verschoven. Tegen de tijd dat de agenda's van de begrotingsraden bekend zijn zal dit gedeeld worden met de departementen.

Daarnaast is het tijdschema van september aangepast op het verdwijnen van het persexemplaar van de ontwerpbegrotingen en de daarmee verschuivende planning bij de Sdu Uitgevers.



1.12 Aanpassingen in het kader van toezeggingen apparaat

De modellen 1.33c en 1.34b zijn aangepast naar aanleiding van de toezegging van de Minister van Financiën tijdens het Verantwoordingsdebat 2012 en de motie van Hijum. In de ontwerp begroting 2014 moet ingegaan worden op de cijfermatige verdeling van de Rutte II taakstelling over de kerndepartementen, agentschappen en ZBO's en op de (effecten) van de stapeling van taakstellingen.



2 Tijdschema

Dit tijdschema voor het begrotingsjaar 2013 bevat de Rijksbegrotingsvoorschriften voor:

- > de verantwoording over de begroting 2012;
- > de uitvoering van de begroting 2013;
- > de begroting 2014.

Het tijdschema is gebaseerd op de voorschriften uit de Comptabiliteitswet 2001.

Het tijdschema bevat ook een aantal data waarop door de vakdepartementen aanvullende en/of extra-comptabele financiële en verantwoordingsinformatie bij coördinerende andere departementen moet worden aangeleverd.

15-01-2013 - uitvoering

Bij Financiën/Rijkshoofdboekhouding (bz.rhb@minfin.nl) indienen van de gecorrigeerde saldibalans conform model 4.54 december en de begrotingsmutaties (zie Begrippenlijst). Tevens worden de artikelrealisaties in IBOS aangeleverd. De artikelrealisaties van de uitgaven en de ontvangsten sluiten aan bij de gecorrigeerde saldibalans.

18-01-2013 (uiterlijk) - verantwoording

Bij BZK indienen van in 2012 gerealiseerde uitgaven die behoren tot het GSB-kader, opgenomen in het extra-comptabel overzicht GSB-budgetten (indienen t.a.v. de directeur Grotestedenbeleid simon.Bakker@minbzk.nl).

25-01-2013 - verantwoording

IBOS-loketten gaan open

Bij Financiën/Inspectie der Rijksfinancien indienen en invoeren van de mutaties in IBOS. Deze cijfers worden gebruikt voor rapportage aan CBS en de Europese Commissie (Eurostat). De loketopening is bekend onder de naam 'voorlopige rekening', dit formele stuk gaat niet meer richting de Staten-Generaal. De standen lopen mee in de slotwet.

25-01-2013 - verantwoording

Bij Financiën/BZ/BBE indienen conform model 4.30, emailadres j.j.m.zoller@minfin.nl):

- > concept deelverklaring Europees Sociaal Fonds (ESF) door het Ministerie van SZW;
- > concept deelverklaring Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) door het Ministerie van EZ;
- > concept deelverklaring Europees Visserij Fonds (EVF) door het Ministerie van EZ;
- > concept deelverklaring Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (ELGF en ELFPO) door het Ministerie van EZ;
- > concept deelverklaring Europees Integratiefonds door het Ministerie van BZK;
- > concept deelverklaring Europees Vluchtelingenfonds, Europees Buitengrenzenfonds en Europees Terugkeerfonds door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (Minister van Immigratie en Asiel).

Tevens bij Financiën/BZ/BBE aanleveren:



- > door de minister getekende deelverklaring Europees Sociaal Fonds (ESF), een daarbij behorend auditrapport, een samenvatting van de definitieve beschikkingen van de Europese Commissie en (een samenvatting van) de certificerende rapporten door het Ministerie van SZW;
- > door de minister getekende deelverklaring Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), een daarbij behorend auditrapport, een samenvatting van de definitieve beschikkingen van de Europese Commissie en (een samenvatting van) de certificerende rapporten door het Ministerie van EZ;
- > door de minister getekende deelverklaring Europees Visserij Fonds (EVF), een daarbij behorend auditrapport, een samenvatting van de definitieve beschikkingen van de Europese Commissie en (een samenvatting van) de certificerende rapporten door het Ministerie van EZ;
- > door de minister getekende deelverklaring Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (ELGF en ELFPO), een daarbij behorend auditrapport, een samenvatting van de definitieve beschikkingen van de Europese Commissie;
- > door de minister (Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) getekende deelverklaring Europees Integratiefonds, een daarbij behorend auditrapport, een samenvatting van de definitieve beschikkingen van de Europese Commissie en (een samenvatting van) de certificerende rapporten door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties;
- > door de minister (Minister van Immigratie en Asiel) getekende deelverklaring Europees Vluchtelingenfonds, Europees Buitengrenzenfonds en Europees Terugkeerfonds, een daarbij behorend auditrapport, een samenvatting van de definitieve beschikkingen van de Europese Commissie en (een samenvatting van) de certificerende rapporten door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

15-02-2013 - uitvoering

Bij Financiën/RHB (bz.rhb@minfin.nl) indienen van de gecorrigeerde saldibalans januari conform model 4.54 en tevens invoeren van de artikelrealisaties in IBOS. De artikelrealisaties van de uitgaven en de ontvangsten sluiten aan bij de gecorrigeerde saldibalans.

15-02-2013 - verantwoording

Bij Financiën/BZ/BBE indienen:

- > door de minister getekende deelverklaring conform model 4.30 voor de nationale verklaring Europees Sociaal Fonds (ESF), een daarbij behorend auditrapport, een samenvatting van de definitieve beschikkingen van de Europese Commissie door het Ministerie van SZW;
- > door de minister getekende deelverklaring conform model 4.30 voor de nationale verklaring Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), een daarbij behorend auditrapport, een samenvatting van de definitieve beschikkingen van de Europese Commissie door het Ministerie van EZ;
- > door de minister getekende deelverklaring conform model 4.30 voor de nationale verklaring Europees Visserij Fonds (EVF), een daarbij behorend auditrapport, een samenvatting van de definitieve beschikkingen van de Europese Commissie door het Ministerie van EZ;
- > door de minister getekende deelverklaring conform model 4.30 voor de nationale verklaring Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (ELGF en ELFPO), een daarbij behorend auditrapport, een samenvatting van de definitieve beschikkingen van de Europese Commissie door het Ministerie van EZ;
- > door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (Europees Integratiefonds) en de Minister van Immigratie en Asiel (Europees Vluchtelingenfonds, Europees Buitengrenzenfonds en Europees Terugkeerfonds) getekende deelverklaringen conform model 4.30 voor de nationale verklaring voor de Migratiefondsen, een daarbij behorend auditrapport, een samenvatting van de definitieve beschikkingen van de Europese Commissie door het Ministerie van BZK.



15-02-2013 - verantwoording

IBOS-loketten gaan open

Bij Financiën/IRF indienen van de begrotingsmutaties (zie Begrippenlijst) in IBOS (mutaties op basis van accountantscontrole; mede t.b.v. Slotwet).

22-02-2013 - verantwoording

Bij Financiën/IRF indienen van realisatiegegevens over garanties in IBOS door plaatsing in de bestemde digitale map in de samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting, zie hiervoor de logistieke aanwijzingen.

22-02-2013 - verantwoording

Bij Financiën/BBH onderhands indienen -door plaatsing in de bestemde digitale map in de Samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting, conform de logistieke aanwijzingen - de conceptversie van het departementale jaarverslag over 2012, bestaande uit:

- > de beleidsprioriteiten
- > de beleidsartikelen
- > de niet-beleidsartikelen
- > de bedrijfsvoeringsparagraaf
- > de jaarrekening inclusief de jaarrekeningen van de afzonderlijke baten-lastendiensten
- > de bijlagen ZBO's en RWT's.

Deze indiening geldt ook als interdepartementale afstemming voorafgaand aan de MR-behandeling.

08-03-2013 - verantwoording

Behandeling Nationale Verklaring in de Ministerraad.

12-03-2013 - verantwoording

Door Financiën aanbieden van Nationale Verklaring aan de Europese Commissie.

15-03-2013 - uitvoering

Bij Financiën/RHB (bz.rhb@minfin.nl) indienen van de gecorrigeerde saldibalans februari conform model 4.54 . Tevens worden de artikelrealisaties in IBOS ingevoerd. De artikelrealisaties van de uitgaven en de ontvangsten sluiten aan bij de gecorrigeerde saldibalans.

15-03-2013 - uitvoering

IBOS-loketten gaan open:

Bij Financiën/IRF indienen van de begrotingsmutaties februari (mede t.b.v. de Voorjaarsnota, uitvoering en voorbereiding). (zie Begrippenlijst).

15-03-2013 - verantwoording



Bij Financiën/BBH indienen door plaatsing in de daartoe bestemde digitale map in de samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting conform de logistieke aanwijzingen:

1. het departementaal jaarverslag 2012;
2. de ontwerp-slotwet 2012;
3. de jaarrekening(en) over 2012 van de diensten die een baten-lastenstelsel voeren;
4. het samenvattende auditrapport 2012.

Aantal in te leveren exemplaren:

- > het departementale jaarverslag (inclusief de bijlagen) in 2-voud op papier;
- > de Slotwet in 2-voud op papier en
- > het auditrapport (in 2-voud op papier).

Deze exemplaren worden bij Financiën/BBH ingediend -naast plaatsing op de Samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting.

1 exemplaar van het jaarverslag, de Slotwet en het auditrapport zijn bestemd voor de AR.

Het jaarverslag en de memorie van toelichting bij de Slotwet worden daartoe door de betrokken minister ondertekend. Maak hiervoor gebruik van model 3.10 en model 3.54.

Als er een aanbiedingsbrief wordt opgesteld, wordt hiervoor model 4.20 gebruikt. Voor het proces van indiening en de ondertekening van de stukken zie logistieke aanwijzingen begrotings- en verantwoordingsproces.

15-03-2013 - verantwoording

Bij Financiën/RHB (bz.rhb@minfin.nl) indienen van de gegevens voor de staatsbalans. Zie hiervoor additioneel aan te leveren informatie.

15-03-2013 - voorbereiding

Bij Buitenlandse Zaken (coördinerend ministerie voor IS-uitgaven) indienen van de voorstellen uit de beleidsbrief die betrekking hebben op HGIS; de begrotingsrapportage februari voor de artikel(onderdeel)en die vallen onder de HGIS wordt daarbij meegezonden (Indienen bij directie FEZ/BuZa, kamer 9A16).

15-03-2013 - voorbereiding

Bij BZK/BFO en bij Financiën/BBL en IRF aanmelden van de budgettaire consequenties voor 2013 van departementale maatregelen voor het gemeente- en/of het provinciefonds.

15-03-2013 - voorbereiding

Bij Financiën/IRF indienen van de Beleidsbrieven. In geval van nieuwe fiscale maatregelen op het beleid van een departement wordt model 4.55 ingevuld.

19-03-2013 - uitvoering



Bij Financiën/AGT/SSB (sss.betalingsverkeer@minfin.nl) indienen van de driemaands kasprognose (zie model 4.53).

22-03-2013 - verantwoording

MR-behandeling departementale jaarverslagen.

26-03-2013 - verantwoording

Door departementen aan Financiën/BBH verzenden van eventueel naar aanleiding van opmerkingen in de MR aangepaste versie van het jaarverslag door middel van plaatsing in de daartoe bestemde digitale map in de Samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting. Zie hiervoor logistieke aanwijzingen.

29-03-2013 - verantwoording

Bij de Algemene Rekenkamer en bij Financiën/BZ indienen van het overzicht Controlebevindingen per begrotingsartikel van de ADR/DAD (CW vereiste, art. 60, derde lid) door plaatsing in de bestemde digitale map in de samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting.

29-03-2013 (uiterlijk) - verantwoording

Door Financiën aan de Algemene Rekenkamer verzenden van de slotwetten 2012, de departementale jaarverslagen 2012, de samenvattende auditrapporten 2012 en de brief met opmerkingen waartoe de stukken aanleiding geven.

Het Ministerie van VWS levert het definitieve jaarverslag op, inclusief de premiecijfers over de zorg, in de week van 8 april 2013. Over de precieze datum en wijze van aanlevering maken VWS en de Algemene Rekenkamer onderling een definitieve afspraak.

02-04-2013 (uiterlijk) - verantwoording

Bij het Ministerie van BuZa indienen van de realisatiecijfers 2012 (inclusief toelichting) van de uitgaven die betrekking hebben op HGIS (indienen bij directie FEZ/BuZa, kamer 9A16).

02-04-2013 - verantwoording

Mailen van model 3.70 naar postbus topinkomens@minbzk. Voor opname van de gegevens in de Wopt rapportage aan de Tweede Kamer door BZK (DG Bestuur /directie Arbeidszaken Publieke Sector/cluster Politieke ambt dragers/normeringsbeleid).

10-04-2013 - verantwoording

Aanleveren inputgegevens bij Financiën door departementen en agentschappen. Deze inputgegevens worden rechtstreeks in IBOS ingevoerd. De is via RIS/IBOS beschikbaar.

12-04-2013 (uiterlijk) - verantwoording

Behandeling van het Financieel Jaarverslag van het Rijk in de ministerraad.

12-04-2013 (uiterlijk) - verantwoording



Uiterste aanleverdatum voor correctiebladen departementale jaarverslagen en de correctiebladen voor de slotwetten bij BZ/BBH n.a.v. opmerkingen van de AR. Zie voor de procedure van de correctiebladen de logistieke aanwijzingen.

15-04-2013 - uitvoering

Bij Financiën/RHB (bz.rhb@minfin.nl) indienen van de gecorrigeerde saldibalans maart (zie model 4.54). Tevens worden de artikelrealisaties in IBOS ingevoerd. De artikelrealisaties van de uitgaven en de ontvangsten sluiten aan bij de gecorrigeerde saldibalans.

19-04-2013 (uiterlijk) - verantwoording

Door Financiën verzenden van het Financieel Jaarverslag van het Rijk en het auditrapport daarbij aan de Algemene Rekenkamer.

03-05-2013 - verantwoording

Bij Financiën/BBH indienen van de concept Slotwet 2012 door plaatsing in de bestemde digitale map in de samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting conform logistieke aanwijzingen.

08-05-2013 - uitvoering

Bij Financiën/BBH indienen van de concept eerste suppletore wet samenhangend met de Voorjaarsnota 2013 door plaatsing in de bestemde digitale map in de samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting. Zie hiervoor Suppletore begroting en de logistieke aanwijzingen.

08-05-2013 (uiterlijk) - verantwoording

Bij Financiën/BBH indienen van de definitieve slotwet 2012 en het definitieve departementale jaarverslag 2012 door plaatsing in de bestemde digitale map in de samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting conform de logistieke aanwijzingen.

Tevens wordt de slotwet in 2-voud op papier ingediend bij Financiën/BBH. 1 exemplaar van de slotwet moet zijn ondertekend. Zie voor ondertekening de logistieke aanwijzingen.

14-05-2013 (uiterlijk) - verantwoording

Het jaarverslag wordt in 2-voud op papier ingediend bij Financiën/BBH. 1 exemplaar van het jaarverslag moet zijn ondertekend. Zie voor ondertekening de logistieke aanwijzingen.

15-05-2013 - uitvoering

Bij Financiën/RHB (bz.rhb@minfin.nl) indienen van de gecorrigeerde saldibalans april conform model 4.54. Tevens worden de artikelrealisaties in IBOS aangeleverd. De artikelrealisaties van de uitgaven en de ontvangsten sluiten aan bij de gecorrigeerde saldibalans.

15-05-2013 - verantwoording

Door Financiën aanbieden van de Nationale Verklaring aan de Staten-Generaal.



15-05-2013 - verantwoording

Door Financiën aanbieden van de slotwetten 2012, de departementale jaarverslagen 2012 en het Financieel Jaarverslag van het Rijk aan de Staten-Generaal conform de logistieke aanwijzingen.

24-05-2013 - uitvoering

Bij Financiën/BBH, direct na behandeling van de Voorjaarsnota in de Ministerraad, indienen van het 1^e suppletoire begrotingswetsvoorstel samenhangend met de Voorjaarsnota 2013. Deze stukken worden in de bestemde digitale map in de samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting geplaatst. Zie hiervoor de logistieke aanwijzingen.

Tevens worden deze suppletoire begrotingswetsvoorstellen in tweevoud op papier (waarvan 1 ondertekend) bij Financiën/BBH aangeleverd. Zie voor ondertekening model 2.14.

31-05-2013 (uiterlijk) - uitvoering

Door Financiën/IRF verzenden van de Voorjaarsnota 2013 en de daarmee samenhangende getekende 1^e suppletoire begrotingswetsvoorstellen aan de Staten-Generaal.

Gelijktijdig worden de Voorjaarsnota en de suppletoire begrotingswetsvoorstellen door Financiën digitaal naar de Griffie van de Tweede Kamer verzonden. (tkdocumenten@tweedekamer.nl.)

07-06-2013 - uitvoering

IBOS-loketten gaan open:

Bij Financiën/IRF indienen van de begrotingsmutaties (zie Begrippenlijst) mei en invoeren van de bijbehorende mutaties in IBOS (o.a. t.b.v. de Julibrief).

10-06-2013 - voorbereiding

Ten behoeve van het op te stellen overzicht specifieke uitkeringen in de begroting van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, wordt door BZK de aanbiedingsbrief en het format voor de uitvraag specifieke uitkeringen aan de departementen verzonden.

14-06-2013 - uitvoering

Bij Financiën/AGT/SSB (ssb.betalingsverkeer@minfin.nl) indienen van de driemaands kasprognose. Zie hiervoor model 4.53.

14-06-2013 (tot uiterlijk 21 juli) - voorbereiding

Overleg over de concept begrotingshoofdstukken tussen vakdepartement (FEZ en beleidsdirecties) en Financiën (IRF) en tussen vakdepartement en het departement van een coördinerend bewindspersoon in geval van een overzichtconstructie (zie toelichting beleidsartikelen (BuZa, BZK en I&M).

14-06-2013 - voorbereiding



Bij Financiën/BBH indienen van de eerste complete ontwerpbegroting 2014 conform de in IBOS geaccordeerde stand door plaatsing in de daartoe bestemde digitale map in de samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting conform de logistieke aanwijzingen.

De complete ontwerpbegroting bestaat uit:

1. de concepten van de memorie van toelichting (zie model 1.30).
2. de bijlage inzake ZBO's en RWT's.

Daarnaast bij Financiën aanleveren:

1. Bij Financiën/IRF en BuZa (bij directie FEZ/BuZa, kamer 9A16) indienen:
de ramingen 2013-2018 (inclusief toelichtingen) die betrekking hebben op HGIS.
2. Bij Financiën/IRF en lenM indienen:
voor de overzichtsconstructie Milieu de ramingen 2013 - 2018 (zie Toelichting beleidsartikelen). Dit volgens een door lenM aan te leveren format, indienen t.a.v. FMC-XII@minienm.nl.
3. Bij Financiën/IRF en BZK indienen:
voor de overzichtsconstructie GSB de ramingen 2013 - 2018 (volgens een door BZK aan te leveren format (zie Toelichting beleidsartikelen), indienen t.a.v. de directeur Grotestedenbeleid.
4. Bij Financiën/IRF en lenM indienen:
voor de overzichtsconstructie Kustwacht Nieuwe Stijl de ramingen 2013-2018 (zie toelichting beleidsartikelen). Dit volgens een door lenM aan te leveren format, indienen t.a.v. FMC-XII@minienm.nl.

17-06-2013 - uitvoering

Bij Financiën/RHB (bz.rhb@minfin.nl) indienen van de gecorrigeerde saldibalans mei conform model 4.54. Tevens worden de artikelrealisaties in IBOS ingevoerd. Van de artikelrealisaties dienen de uitgaven en de ontvangsten aan te sluiten bij de gecorrigeerde saldibalans.

10-07-2013 - voorbereiding

Ter uitvoering van de motie Hachchi c.s. (nr. 28, 33000-IV) brengen departementen in kaart welke uitgaven zij doen in Caribisch Nederland, uitgesplitst per beleidsartikel en per instrument. Voor zover die uitgavenreeksen de € 1 mln. te boven gaan, maken de departementen deze in een aparte regel (instrument) expliciet zichtbaar onder de van toepassing zijnde uitgavencategorie in de desbetreffende tabel budgettaire gevolgen van beleid (zie model 1.33).

Ten behoeve van het op te stellen extracomptabele overzicht in de begroting van het BES-fonds leveren de departementen daarnaast alle reeksen van uitgaven in Caribisch Nederland, ook waar die de ondergrens van € 1 mln. niet halen, aan bij de Postbus Begrotingszaken van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (postbus.begrotingszaken@minbzk.nl). Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties stelt het totaaloverzicht van uitgaven in Caribisch Nederland op en draagt zorg voor de opname daarvan in de begroting van het BES-fonds.

10-07-2013 - voorbereiding

Ten behoeve van het op te stellen overzicht specifieke uitkeringen in de begroting van BZK, leveren de departementen het ingevulde format aan. Deze aanlevering gebeurt bij de Postbus Begrotingszaken van het ministerie van BZK postbus.begrotingszaken@minbzk.nl. Het ministerie van BZK stelt het totaaloverzicht op.



12-07-2013 - uitvoering

IBOS-loketten gaan open:

Bij Financiën/IRF indienen van de begrotingsmutaties (zie Begrippenlijst) juni en invoeren van de bijbehorende mutaties in IBOS (t.b.v. de Vermoedelijke Uitkomsten en de Augustusbrief).

12-07-2013 - voorbereiding

Bij Financiën/IRF en BuZa indienen van de geactualiseerde begrotingsgegevens met betrekking tot HGIS (indienen bij directie FEZ/BuZa, per e-mail FEZ-BZ@minbuza.nl). Alleen voor zover in de eerder aan BuZa verstrekte gegevens wijzigingen zijn aangebracht (zowel wijzigingen in de ramingen als in de toelichting).

12-07-2013 - voorbereiding

Bij Financiën/IRF en lenM indienen de geactualiseerde begrotingsgegevens van de overzichtsconstructie Milieu (indienen t.a.v. FMC-XII@minienm.nl, alleen voor zover in de eerder verstrekte gegevens wijzigingen zijn aangebracht).

12-07-2013 - voorbereiding

Bij lenM indienen van de geactualiseerde begrotingsgegevens met betrekking tot de overzichtsconstructie Kustwacht Nieuwe Stijl (t.a.v. FMC-XII@minienm.nl. Alleen voor zover in de eerder aan lenM verstrekte gegevens wijzigingen zijn aangebracht).

12-07-2013 - voorbereiding

Bij lenM indienen van de geactualiseerde begrotingsgegevens met betrekking tot de overzichtsconstructie Noordvleugel (t.a.v. de hoofddirecteur Financiën en Bedrijfsvoering; FMC-IF@minienm.nl. Alleen voor zover in de eerder aan lenM verstrekte gegevens wijzigingen zijn aangebracht).

12-07-2013 - voorbereiding

Bij Financiën/IRF en BZK indienen van de overzichtsconstructie Integratiebeleid (indienen t.a.v. Directie Inburgering en Integratie, mevrouw Kroon, (astrid.kroon@minbzk.nl alleen voor zover in de eerder verstrekte gegevens wijzigingen zijn aangebracht).

15-07-2013 - uitvoering

Bij Financiën/RHB (bz.rhb@minfin.nl) indienen van de gecorrigeerde saldibalans juni (zie model 4.54). Tevens worden de artikelrealisaties in IBOS ingevoerd. De artikelrealisaties van de uitgaven en de ontvangsten sluiten aan bij de gecorrigeerde saldibalans.

18-07-2013 - voorbereiding

Aanleveren van de SG-versie concept ontwerpbegroting 2014 in de samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting. Zie voor de procedure de Logistieke aanwijzingen.

In de SG-versie concept begroting 2014 wordt tevens de voorgenomen verzameluitkeringen onder het artikel 'Algemeen' opgenomen.



19-07-2013 - voorbereiding

Bij Financiën/IRF indienen van gegevens over garanties in IBOS ten behoeve van de Miljoenennota.

15-08-2013 - uitvoering

Bij Financiën/RHB (bz.rhb@minfin.nl) indienen van de gecorrigeerde saldibalans juli (zie model 4.54). Tevens worden de artikelrealisaties in IBOS ingevoerd. De artikelrealisaties van de uitgaven en de ontvangsten sluiten aan bij de gecorrigeerde saldibalans.

16-08-2013 (medio) - voorbereiding

Door Financiën verzenden van de ontwerpbegrotingen 2014 aan de ministerraad.

16-08-2013 (evt. aan te passen na bekendmaking agenda Begrotingsraden) - voorbereiding

Bij Financiën/BBH indienen van de MR-versie van het complete wetsvoorstel, de ontwerpbegroting 2014, inclusief alle bijlagen door plaatsing in de daarvoor bestemde digitale map in de samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting. Zie voor de procedure van de MR-versie de logistieke aanwijzingen.

In de MR-versie van het complete wetsvoorstel, de ontwerpbegroting 2014 wordt tevens de voorgenomen verzameluitkeringen onder het artikel 'Algemeen' opgenomen.

19-08-2013 (tot uiterlijk 30 augustus) - voorbereiding

Behandeling in de ministerraad van de ontwerpbegrotingen.

19-08-2013 (vanaf) - voorbereiding

Door Financiën verzenden van de Augustusbrief aan de ministerraad (belasting- en premiebeeld).

19-08-2013 (tot uiterlijk 30 augustus) - voorbereiding

Door Financiën verzenden van de concept Miljoenennota 2014 aan de ministerraad.

19-08-2013 (vanaf deze datum binnen 5 werkdagen na de besluitvorming in de ministerraad, doch uiterlijk 30 augustus) - voorbereiding

Bij Financiën/BBH indienen van definitieve ontwerpbegrotingen 2014 binnen 5 werkdagen na behandeling/ besluitvorming (doch uiterlijk 30 augustus) van het betreffende begrotingshoofdstuk ten behoeve van de Raad van State door plaatsing in de bestemde digitale map in de samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting conform de logistieke aanwijzingen. Tevens wordt in 2-voud de Raad van State versie op papier (waarvan 1 exemplaar ondertekend) ingediend bij Financiën/BBH. Zie hiervoor de logistieke aanwijzingen en maak gebruik van model 1.30.

30-08-2013 (uiterlijk) - voorbereiding

Door Financiën verzenden aan de Raad van State van de concept-miljoenennota en de begrotingswetsvoorstellen.



10-09-2013 - voorbereiding

Door Financiën doorsturen van de adviezen van de Raad van State (inclusief originele begrotingswetsvoorstellen) aan de ministeries door plaatsing op samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting conform de logistieke aanwijzingen.

10-09-2013 - voorbereiding

Bij Financiën/BBH indienen van de definitieve begrotingswetsvoorstellen in 2-voud op papier. De memorie van toelichting van één van deze exemplaren wordt door de betrokken minister(s) conform model 1.30 ondertekend. Zie ook de logistieke aanwijzingen.

13-09-2013 - voorbereiding

Bij Financiën/BBH indienen van het (eventuele) Nader Rapport (zonder ondertekening) conform [model 1.50](#) in tweevoud op papier.

16-09-2013 - uitvoering

Bij Financiën/RHB (bz.rhb@minfin.nl) indienen van de gecorrigeerde saldibalans augustus (zie model 4.54). Tevens invoeren van de artikelrealisaties in IBOS. De artikelrealisaties van de uitgaven en de ontvangsten sluiten aan bij de gecorrigeerde saldibalans.

17-09-2013 - uitvoering

Bij Financiën/AGT/SSB (ssb.betalingsverkeer@minfin.nl) indienen van de driemaands kasprognose. Zie hiervoor model 4.53.

17-09-2013 - voorbereiding

Door Financiën aanbieden van de begrotingen 2014 aan de Tweede Kamer (Prinsjesdag).

27-09-2013 - voorbereiding

Bij Financiën/RHB (bz.rhb@minfin.nl) indienen van een geautomatiseerde opgave van de raming 2014 (enkeljarig) volgens de stand ontwerpbegroting per (sub)artikelonderdeel met de economische en functionele codering.

04-10-2013 - voorbereiding

Financiën/IRF deelt per brief aan de directeuren FEZ mede of de loon- en prijscodering van een deel van de begroting zero-base getoetst moet worden. En zo ja, op welk deel van de begroting deze zero-base toets betrekking moet hebben.

11-10-2013 - uitvoering

IBOS-loketten gaan open:

Bij Financiën/IRF indienen van de begrotingsmutaties (zie Begrippenlijst) september in IBOS (t.b.v. de Najaarsnota).

11-10-2013 - uitvoering



Een afschrift van het HGIS-deel van de begrotingsmutaties wordt naar BuZa gestuurd (directie FEZ/BuZa, per e-mail FEZ-BZ@minbuza.nl).

15-10-2013 - uitvoering

Bij Financiën/RHB (bz.rhb@minfin.nl) indienen van de gecorrigeerde saldibalans september conform model 4.54. Tevens worden de artikelrealisaties in IBOS ingevoerd. De artikelrealisaties van de uitgaven en de ontvangsten sluiten aan bij de gecorrigeerde saldibalans.

25-10-2013 - voorbereiding

Bij Financiën/IRF indienen van loon- en prijsgevoeligheden van begrotingsartikelen in IBOS en aanleveren van de onderbouwing van loon- en prijsgevoelige codering en eventueel bijbehorende zerobase onderbouwing. (zie Begrotingsrapportage (voorafgaand toezicht). Eveneens bij Financiën/IRF indienen van de extrapolatiecijfers (2018).

15-11-2013 - uitvoering

Bij Financiën/BBH indienen van de tweede suppletoire begrotingswetsvoorstellen samenhangende met de Najaarsnota 2013 door plaatsing in de bestemde digitale map in de samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting conform de logistieke aanwijzingen.

22-11-2013 (uiterlijk) - uitvoering

Bij Financiën/BBH indienen van de 2^e suppletoire begrotingswetsvoorstellen samenhangend met de Najaarsnota 2013. Deze stukken worden in de bestemde digitale map in de samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting geplaatst conform de logistieke aanwijzingen.

Tevens worden deze suppletoire begrotingswetsvoorstellen in tweevoud op papier (waarvan 1 exemplaar ondertekend) bij Financien/Begrotingsbeheer aangeleverd. Zie voor ondertekening logistieke aanwijzingen en model 2.24.

16-12-2013 - uitvoering

Bij Financiën/RHB (bz.rhb@minfin.nl) indienen van de gecorrigeerde saldibalans november (zie model 4.54). Tevens worden de artikelrealisaties in IBOS ingevoerd. De artikelrealisaties van de uitgaven en de ontvangsten sluiten aan bij de gecorrigeerde saldibalans.

17-12-2013 - uitvoering

Bij Financiën/AGT/SSB (ssb.betalingsverkeer@minfin.nl) indienen van de driemaands kasprognose. Zie hiervoor model 4.53.

17-12-2013 - voorbereiding

Financiën/IRF deelt per brief aan de directeuren FEZ mede de definitieve vaststelling van de loon- en prijscodering.



3 Voorschriften

Dit deel van de RBV bevat de bepalingen die betrekking hebben op de begrotings- en verantwoordingsdocumenten, de ontwerp-begrotingen, de suppletoire begrotingen, de departementale jaarverslagen en de slotwetten.

Verder bevat dit deel de logistieke aanwijzingen, informatie over beleidsbrieven, de Nationale Verklaring en overige (aan Financiën aan te leveren) informatie.

3.1 Regeling Rijksbegrotingsvoorschriften 2013

Regeling inzake de begroting en de financiële verantwoording van het Rijk voor het jaar 2013 en inzake de vaststelling van comptabele grensbedragen (Regeling Rijksbegrotingsvoorschriften 2013)

DE MINISTER VAN FINANCIËN,

Gelet op de artikelen 18, eerste lid, aanhef en onder a, 38, tweede lid, aanhef en onder a, en 65, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2001;

BESLUIT:

Artikel 1

De regels, bedoeld in de artikelen 18, eerste lid, aanhef en onder a, 38, tweede lid, aanhef en onder a, en 65, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2001 worden voor het jaar 2013 vastgesteld als is aangegeven in bijlage B bij deze regeling.

Artikel 2

De bedragen, bedoeld in de Comptabiliteitswet 2001 (artikel 34, lid 5 en lid 6, artikel 91, lid 1, onder b), in de Aanwijzingsregeling verplichtingen = kas 2010 (artikel 1), in het Besluit privaatrechtelijke rechtshandelingen 1996 (de artikelen 2, 3, 4 en 6), in de Regeling kwijtschelding en buiteninvorderingstelling 2004 (artikel 5, lid 2, onder a en b) en in de Regeling verlening voorschotten 2007 (artikel 2, lid 4) worden vastgesteld als is aangegeven in bijlage A bij deze regeling.

Artikel 3

Met instemming van de Minister van Financiën kan in bijzondere gevallen worden afgeweken van de bepalingen van deze regeling.

Artikel 4

1. Deze regeling kan worden aangehaald als: Regeling Rijksbegrotingsvoorschriften 2013.
2. Zij treedt in werking met ingang van 1 januari 2013.



3. De Regeling Rijksbegrotingsvoorschriften 2012 wordt ingetrokken met dien verstande dat de regeling blijft gelden voor de suppletoire begrotingen 2012, zolang die suppletoire begrotingen nog niet bij wet zijn vastgesteld.

Deze regeling, inclusief Bijlage A, wordt openbaar gemaakt door publicatie in de Staatscourant. Bijlage B bij de regeling wordt openbaar gemaakt via de website van het ministerie van Financiën.

Den Haag, 26 oktober 2012

De Minister van Financiën

3.1.1 Gewijzigde regeling



3.1.2 Comptabele grensbedragen, bijlage A

Op grond van artikel 2 van de Regeling Rijksbegrotingsvoorschriften 2013 worden de comptabele grensbedragen met ingang van 1 januari 2013 als volgt vastgesteld.

A 1.2a Comptabiliteitswet 2001

1. Deelnemen door de Staat in een NV of BV met een financieel belang van meer dan het grensbedrag
Artikel 34.5 CW 2001
€ 500.000.
2. Verstrekking door de Staat van in aandelen converteerbare leningen met een financieel belang van meer dan het grensbedrag
Artikel 34.6 CW 2001
€ 500.000.
3. Aanhouden van een financieel belang in het aandelenkapitaal van een NV of BV boven het grensbedrag
Artikel 91.1.b CW 2001
€ 500.000.

A 2.8 Aanwijzingsregeling verplichtingen=kas 2010

1. Verplichtingen voortvloeiende uit privaatrechtelijke rechtshandelingen niet-zijnde deelnemingen in een naamloze of besloten vennootschap, krediet- of garantieverleningen door het Rijk
Artikel 1
€ 30.000 (inclusief BTW).

A 3.6 Besluit privaatrechtelijke rechtshandelingen 1996

1. Het kwijtschelden van een vordering met een waarde gelijk aan of meer dan het grensbedrag doen in overeenstemming met de minister van Financiën; van de kwijtschelding ook mededeling doen aan de Algemene Rekenkamer (artikel 5).
Artikel 2
€ 500.000 (inclusief eventuele BTW).
2. Een schenking in natura met een waarde gelijk aan of meer dan het grensbedrag doen in overeenstemming met de minister van Financiën; van de schenking ook mededeling doen aan de Algemene Rekenkamer (artikel 5).
Artikel 3
€ 500.000 (inclusief eventuele BTW).
3. Het sluiten van een vaststellingsovereenkomst (dading) met een waarde gelijk aan of meer dan het grensbedrag doen in overeenstemming met de minister van Financiën; van de overeenkomst ook mededeling doen aan de Algemene Rekenkamer (artikel 5).
Artikel 4
€ 500.000 (inclusief eventuele BTW).
4. Het sluiten van huur-, huurkoop- en leaseovereenkomsten met een waarde gelijk aan of meer dan het grensbedrag dan wel voor een periode langer dan tien jaar doen in overeenstemming met de minister van Financiën.
Artikel 6
€ 2.5000.000 (inclusief eventuele BTW).



5. Het sluiten van huur- en huurkoopovereenkomsten door de RGD in het kader van de Rijkshuisvesting met een waarde gelijk aan of meer dan het grensbedrag doen in overeenstemming met de minister van Financiën
Artikel 6
€ 25.000.000 (inclusief eventuele BTW).

A 4.7 Regeling kwijtschelding en buiteninvorderingstelling 2004

1. Bedrag waarboven niet besloten wordt tot voorlopige buiteninvorderingstelling dan nadat instemming van de directeur FEZ dan wel de betrokken Secretaris-Generaal is verkregen.
Artikel 5.2.a
€ 5.000 (inclusief eventuele BTW).
2. Bedrag waarboven niet besloten wordt tot voorlopige buiteninvorderingstelling dan nadat tevens instemming van de Minister van Financiën is verkregen.
Artikel 5.2.b
€ 500.000 (inclusief eventuele BTW).

A 4.8 Regeling verlening voorschotten 2007

1. Bij privaatrechtelijke voorschotten met een waarde gelijk aan of meer dan het grensbedrag zekerheid laten stellen in de vorm van een garantie afgegeven door een in artikel 2 lid 5 van de regeling bedoelde instelling.
Artikel 2.4
€ 500.000 (inclusief eventuele BTW).



3.1.3 Leeswijzer RBV

1. De modellen in de Rijksbegrotingsvoorschriften moeten worden toegepast.
2. Bij de modellen staan bepalingen over de toepassing van het model.
3. Deze bepalingen geven soms ruimte tot afwijken; in dat geval is dat duidelijk geformuleerd met een 'kan-bepaling'.
4. Bij diverse modellen worden kwantitatieve grenzen gehanteerd zoals aantal bladzijden of een ondergrens die luidt in miljoenen euro's. Deze kwantitatieve grenzen gelden als hoofdregel. Van deze hoofdregel mag alleen (ex-ante) met instemming van de minister van Financiën worden afgeweken. Bij de toepassing van deze grenzen is de leesbaarheid van tabellen een belangrijke invalshoek.
5. De afspraken die onder punt 4 zijn genoemd worden namens de minister gemaakt door Directoraal-generaal Rijksbegroting met het betreffende departement. Naast de modellen en de bepalingen bij deze modellen bestaan er informatieve teksten. Deze informatieve teksten geven een nadere toelichting op het gebruik van bepalingen. Deze teksten moeten worden beschouwd als hulp bij het invullen van tabellen, schrijven van teksten etc. Deze teksten zijn niet dwingend, maar facultatief van aard. Om elk misverstand over de status van deze teksten te voorkomen zijn deze om die reden in een afzonderlijk kader weergegeven, voorzien van het kopje 'informatieve tekst'.



3.2 De oorspronkelijke begroting

1.0 Begripsafbakening

1.1 De departementale begroting

1.2 De begrotingsstaat

1.3 De opbouw van de memorie van toelichting

1.4 Bijlagen

3.2.1 Begripsafbakening

De inrichting van de rijksbegroting

Categorieën begrotingen

De begrotingsartikelen

De beleidsartikelen

De niet-beleidsartikelen

3.2.1.1 De inrichting van de Rijksbegroting

Relevante CW-artikelen:

[Artikel 1](#)

[Artikel 9](#)

Bepalingen

Op grond van artikelen 1 en 9 zijn thans de onderstaande begrotingen en fondsen ingesteld:

1. Begrotingen:

- a. I De Koning (Ministerie van Algemene Zaken);
- b. IIa Staten-Generaal (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties);
- c. IIb Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties);
- d. III Algemene Zaken, Kabinet van de Koning en Commissie toezicht inlichtingen- en veiligheidsdiensten (Ministerie van Algemene Zaken);



- e. IV Koninkrijksrelaties (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties);
 - f. V Buitenlandse Zaken (Ministerie van Buitenlandse Zaken);
 - g. VI Veiligheid en Justitie (Ministerie van Veiligheid en Justitie);
 - h. VII Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties);
 - i. VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap);
 - j. IXA Nationale Schuld (Ministerie van Financiën);
 - k. IXB Financiën (Ministerie van Financiën);
 - l. X Defensie (Ministerie van Defensie);
 - m. XII Infrastructuur en Milieu (Ministerie van Infrastructuur en Milieu);
 - n. XIII Economische Zaken (Ministerie van Economische Zaken);
 - o. XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid);
 - p. XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport);
 - q. XVII Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking;
 - r. XVIII Wonen en Rijksdienst.
2. Begrotingsfondsen:
- 1. Infrastructuurfonds (Ministerie van Infrastructuur en Milieu) [letter A, nummer 55];
 - 2. Gemeentefonds (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) [letter B, nr. 50];
 - 3. Provinciefonds (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) [letter C, nr. 51];
 - 4. Fonds economische structuurversterking; [letter D, nr. 56; Dit fonds wordt met ingang van 2011 in beginsel niet meer gebruikt].
 - 5. Diergezondheidsfonds (Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie) [letter F, nr. 58];
 - 6. Bes Fonds (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) [letter H, nr. 64];
 - 7. Deltafonds (Ministerie van Infrastructuur en Milieu) [letter J, nr. 65].

Toelichting

- > Tussen haakjes staat welk departement de begroting beheert.
- > De tussen haken geplaatste **nummers** bij de begrotingsfondsen verwijzen naar de nummers die daaraan in het IBOS zijn toegekend. Deze nummers worden in de begrotings- en verantwoordingsstukken die naar de Staten-Generaal gaan niet gebruikt. In de contacten met de griffie van de Tweede Kamer der Staten-Generaal worden de tussen haken geplaatste **letters** A tot en met J bij de begrotingsfondsen gehanteerd.

3.2.1.2 Categorieën begrotingen

Bepalingen

- 1. De volgende categorieën begrotingen worden onderscheiden:
 - a. de departementale begrotingen, d.w.z. de begrotingen van de onderscheiden ministeries;
 - b. de specifieke begrotingen, zijnde de begrotingen met de nummers I, IIA en IIB, IV;
 - c. de begrotingen van de begrotingsfondsen.
- 2. De bepalingen in deze voorschriften zijn van toepassing op de departementale begrotingen. Voor zover zinvol en relevant zijn de bepalingen ook van toepassing op de specifieke begrotingen en op de begrotingen van de begrotingsfondsen.



3. Waar dat is aangegeven zijn bepalingen alleen van toepassing op (onderdelen van) de specifieke begrotingen en op (onderdelen van) de begrotingen van de begrotingsfondsen.

3.2.1.3 De begrotingsartikelen

Relevant CW-artikel:

[Artikel 2](#)

Bepalingen

1. De indeling van begrotingsartikelen kan alleen in overeenstemming met het Ministerie van Financiën worden gewijzigd.
2. Als er sprake is van veel wijzigingen in de indeling van de begroting, worden de conversiegegevens in een aparte paragraaf in de leeswijzer opgenomen.

Toelichting

Het uitgangspunt is dat herindeling van de artikelen beperkt worden tot eens in de 4 jaar; de herindeling valt samen met het opstellen van het beleidsprogramma. Immers met het opstellen van het beleidsprogramma stelt het kabinet zijn doelen vast. Nieuwe indelingen in de artikelen zijn mogelijk in geval van wijzigingen in de politieke context.

Wijzigingen in de artikelindeling worden vooraf aan de Inspectie der Rijksfinanciën en de directie Begrotingszaken/afdeling Begrotingsbeheer en Begrotingsinfrastructuur voorgelegd. Van majeure wijzigingen in de begrotingsindeling worden de Tweede Kamer en de Eerste Kamer, nadat hierover overeenstemming met het Ministerie van Financiën is bereikt, in kennis gesteld, voordat de begrotingen in de Tweede Kamer worden ingediend. Een (eventuele) herinrichting van begrotingsartikelen dient te leiden tot een betere, meer logische aansluiting van middelen en doelstellingen van de overheid. Verzoeken van ministeries tot herstructurering van de begrotingsindeling worden door het Ministerie van Financiën in dat licht beoordeeld en het desbetreffende Ministerie zal vooraf aan de Tweede Kamer en de Eerste Kamer expliciet helder moeten maken waarom deze herinrichting van de begroting bijdraagt aan een beter verband tussen middelen en doelen.

Voor aanpassingen in de artikelindeling in het IBOS-systeem is de omsleutelfaciliteit voorgeschreven.

3.2.1.4 De beleidsartikelen

Relevant CW-artikel:

[Artikel 5](#)

Bepalingen

1. Beleidsartikelen zijn de begrotingsartikelen die zijn ingedeeld op basis van algemene beleidsdoelstellingen.
2. Een beleidsartikel bevat één algemene beleidsdoelstelling.



3. Een algemene beleidsdoelstelling kan onderverdeeld zijn in één of meer samenhangende beleidsvelden.
4. Beleidsartikelen gaan in de begroting vooraf aan de niet-beleidsartikelen.
5. De nummering van de beleidsartikelen is een oplopende reeks te beginnen met 1.
6. Onder beleidsinformatie wordt verstaan de informatie betreffende het beleid en de bedrijfsvoering, die is opgenomen in de beleidsartikelen van de begrotingen en de jaarverslagen van het Rijk en die is ontleend aan:
 - a. departementale systemen voor het verzamelen, genereren en veredelen van beleidsinformatie (monitorsystemen);
 - b. informatiebronnen van derden;
 - c. evaluatieonderzoeken, bedrijfsvoeringsonderzoeken en beleidsdoorlichtingen.
7. De beleidsartikelen worden opgesteld conform model 1.33. of model 1.33f

3.2.1.5 De niet-beleidsartikelen

Relevant CW-artikel:

[Artikel 6](#)

Bepalingen

1. De niet-beleidsartikelen Algemeen, Nominaal en Onvoorzien en Geheim komen in de begrotingsopzet na de beleidsartikelen.
2. De niet-beleidsartikelen worden doorgenummerd na de beleidsartikelen.
3. Op grond van lid 5 wordt een niet-beleidsartikel Apparaat Kerndepartement in de begrotingen opgenomen, waarop apparaatsuitgaven, verplichtingen en ontvangsten worden geboekt. Met toestemming van het Ministerie van Financiën kan hiervan worden afgeweken.
4. De niet-beleidsartikelen worden opgesteld conform de modellen 1.34a, 1.34b, 1.34c, 1.34d.



3.2.2 De departementale begroting

Relevant CW-artikel:

[Artikel 2](#)

Bepalingen

1. Een begrotingswetsvoorstel bestaat uit de volgende onderdelen:
 - a. Het wetslichaam (conform model 1.10, 1.11, 1.12, 1.13 of 1.14).
 - b. De begrotingsstaat (conform model 1.20, 1.21, 1.22, 1.23, of 1.24).
 - c. De memorie van toelichting (conform model 1.30).
 - d. De voorgeschreven bijlagen (conform model 1.36, model 1.41, model 1.42, model 1.43, en model 1.44.)
 - e. Andere bijlagen, indien de Minister van Financiën daarmee heeft ingestemd.
2. Voor zowel het budgettaire-voorbereidende traject als het wetgevende traject is het Tijdschema leidend.
3. Het jaar waarop de begroting betrekking heeft, wordt aangeduid als het jaar t.

Toelichting

Een begroting wordt in de vorm van een wetsvoorstel aan de Staten-Generaal voorgelegd. Met het vaststellen van de begroting als wet verlenen de Staten-Generaal aan de betrokken minister autorisatie tot het doen van de in de begroting opgenomen uitgaven en verplichtingen voor het betreffende begrotingsjaar en tot het invorderen van de opgenomen ontvangsten.

NB: De autorisatie is niet van toepassing op de premiegefinancierde uitgaven en ontvangsten.

De begrote en nadien door de Staten-Generaal vastgestelde verplichtingen- en uitgavenramingen gelden als maxima, die zonder nadere autorisatie van de Staten-Generaal (b.v. via een suppletore begroting) niet mogen worden overschreden. Omdat de begrotingsramingen bij de ontvangstenartikelen uit autorisatieoogpunt niet als maxima, noch als minima worden beschouwd, heeft de autorisatie van de ramingen voor de ontvangsten een ander karakter. Wel worden uiteindelijk de begrotingsramingen bij de ontvangsten bij de zgn. Slotwet (de laatste suppletore begroting in een jaarcyclus) aangepast aan de realisatie, zodat er formeel in het departementale jaarverslag per begrotingsartikel geen over- of onderschrijding resteert. Autorisatie door de Staten-Generaal vindt plaats op het niveau van een begrotingsartikel voor het betreffende begrotingsjaar.

Een departementale begroting wordt gevormd door de onder de bepalingen opgesomde onderdelen. De departementale begroting is op te delen in twee onderdelen: het wetslichaam (met als bijlage de begrotingsstaat) en de memorie van toelichting. Het wetslichaam bevat de wetsartikelen. Deze artikelen regelen de vaststelling van de uitgaven en de ontvangsten van de departementale begrotingen alsmede in voorkomende gevallen die van de begrotingen van de fondsen. Na vaststelling van de wet, maakt de begrotingsstaat integraal deel uit van de wet. De memorie van toelichting maakt wel deel uit van het



begrotingswetsontwerp, maar maakt formeel geen deel uit van de wet. De memorie van toelichting wordt daarom niet in het staatsblad geplaatst.



3.2.3 De begrotingsstaat

Relevante CW-artikelen:

[Artikel 4](#)

[Artikel 11](#)

Bepalingen

1. De begrotingsstaat behorende bij een departementale begroting inclusief de begrotingsstaat van de agentschappen wordt ingericht conform model 1.20.
2. De begrotingsstaat behorend bij een departementale begroting, inclusief de begrotingsstaat van de agentschappen en van de begrotingsfondsen wordt conform model 1.24 ingericht.
3. De begrotingsstaat behorende bij de begroting van een specifieke begroting eventueel inclusief de agentschappen wordt volgens model 1.21 of model 1.22 opgesteld.
4. De begrotingsstaat behorende bij een begrotingsfonds wordt ingericht volgens model 1.23.

Toelichting

Voor de begrotingsfondsen wordt gebruik gemaakt van begrotingsstaten om duidelijk te kunnen onderscheiden wat de werkelijke uitgaven en ontvangsten van het fonds zijn. Deze gegevens zijn van belang voor de consolidatie van de fondsgegevens in de Miljoenennota en het Financieel Jaarverslag van het Rijk.



3.2.4 De opbouw van de Memorie van Toelichting

1.3.1. Leeswijzer

1.3.2. Beleidsagenda

1.3.3. Toelichting beleidsartikelen

1.3.4. Overzichtconstructies

1.3.5. Toelichting niet-beleidsartikelen

1.3.6. Paragraaf inzake agentschappen

1.3.7. Bijlagen

3.2.4.1 Leeswijzer

Bepalingen

1. Alle begrotingen bevatten een leeswijzer conform model 1.31.
2. De leeswijzer geeft inzicht in de opbouw van de begroting.

3.2.4.2 Beleidsagenda

Bepalingen

1. De inhoud van de beleidsagenda wordt aan de hand van de formatie- uitkomsten nader bepaald.
2. De beleidsagenda wordt opgesteld conform model 1.32a.
3. De beleidsagenda wordt afgesloten met een overzichtstabel met de belangrijkste beleidsmatige mutaties (conform model 1.32b) en een tabel meerjarenplanning beleidsdoorlichtingen (conform model 1.32c).

3.2.4.3 Toelichting bij de beleidsartikelen

Relevant CW-artikel:

[Artikel 5](#)

Bepalingen

1. Een beleidsartikel wordt opgesteld conform de voorgeschreven modellen (model 1.33, model 1.33f).
2. Een beleidsartikel bevat geen apparaatsuitgaven.
3. Voor Grote Uitvoerende Diensten, die geen agentschap of ZBO zijn, kan een apart beleidsartikel worden opgesteld met instemming van Financiën (conform model 1.33f).



4. Op grond van CW artikel 5, derde lid onder c, moet in de begroting per beleidsartikel informatie worden opgenomen over de budgetflexibiliteit.
5. Op grond van de Algemene Wet Bestuursrecht moet in het algemeen voor subsidieverlening een wettelijke grondslag bestaan. Eén van de uitzonderingen hierop vormen subsidies waarvan zowel de subsidieontvanger als het maximale bedrag in de begroting worden vermeld. De begroting vormt dan de wettelijke grondslag.
6. Bij inzet van belastinguitgaven als instrument van beleid moeten het gebruik, de effecten en de budgettaire consequenties bij het beleidsartikel worden vermeld.
7. De niet-financiële informatie in de begroting (en het jaarverslag) dient deugdelijk tot stand te komen ([art. 58](#), eerste lid onder c, Comptabiliteitswet). Er is sprake van deugdelijke totstandkoming als het proces van totstandkoming ordelijk en controleerbaar verloopt. Dat wil zeggen dat: de verantwoordelijkheden en bevoegdheden goed in het proces zijn belegd en dat het proces achteraf reconstrueerbaar is. Ordelijk, controleerbaar en deugdelijk betekenen voorts dat de informatie die als uitkomst van het proces wordt opgeleverd op volledige en juiste wijze wordt opgenomen en dat bij alle externe beleidsinformatie in de begroting (en het jaarverslag) duidelijk de informatiebron wordt aangegeven. De beleidsinformatie is niet strijdig met de financiële informatie in de begroting of het jaarverslag. Let wel: deze eisen gelden voor de documenten die onder de Rijksbegrotingsvoorschriften gelden (de begrotingen en jaarverslagen). Daarnaast kunnen over de kwaliteitseisen afspraken met de Kamer worden gemaakt, bijvoorbeeld tijdens de begrotingsbehandeling of een start Algemeen Overleg (Brief van de Minister van Financiën van 9 maart 2005 ([29949/29950, nr.5](#))).
8. Een meerjarige begrotingsreserve wordt niet in een ontwerpbegroting opgenomen, dan nadat daarover met het Ministerie van Financiën volledig overeenstemming is bereikt. De CW 2001 biedt in beperkte mate de mogelijkheid tot het aanhouden van een zogenaamde begrotingsreserve. Voor het aanhouden van een reserve is de toestemming van de Minister van Financiën nodig. Voor het verlenen van toestemming toetst het Ministerie van Financiën aan de criteria die in de memorie van toelichting bij ([artikel 5](#), vijfde lid) in de Zevende wijziging van de Comptabiliteitswet ([Stb. 2001, 240](#); kamerstukken II, 26.974) zijn opgenomen.

3.2.4.4 Overzichtconstructies

Bepalingen

1. Overzichtsconstructies zijn overzichten waarbij informatie bijeen wordt gebracht van (onderdelen van) beleidsartikelen van verschillende begrotingen met een overeenkomstige doelstelling.
2. Bij overzichtsconstructies is onderscheid te maken naar beleidsthema's waarvoor een coördinerend bewindspersoon is aangewezen en naar overige thema's waarvoor een overzicht gewenst is.
3. Overzichtsconstructies worden opgenomen bij het beleidsartikel met de grootste budgettaire inbreng. Is een coördinerende bewindspersoon aangewezen, dan wordt de overzichtsconstructie opgenomen in zijn begroting op het beleidsartikel met de grootste budgettaire inbreng.
4. Indien er geen coördinerend bewindspersoon is of hoeft te worden aangewezen, maar de informatiewaarde van de begroting(en) wel gediend is met een overzichtsconstructie, dan wordt de overzichtsconstructie in de begroting opgenomen bij het beleidsartikel dat de grootste budgettaire inbreng levert.
5. Een overzichtsconstructie moet meerjarig politiek relevant zijn. Overzichtsconstructies worden vormgegeven aan de hand van een opsomming van doelstellingen, instrumenten en prestaties en middelen, of met verwijzingen naar doelstellingen op diverse begrotingen. Beoogd wordt een vereenvoudiging in de presentatie van een overzichtsconstructie door middel van verwijzingen naar de betreffende beleidsartikelen.



3.2.4.5 Toelichting bij de niet-beleidsartikelen

Relevante CW-bepalingen:

[Artikel 6](#)

[Artikel 5](#), tweede lid, is van toepassing

Bepalingen

1. Een niet-beleidsartikel wordt opgesteld conform de modellen 1.34a, 1.34b, 1.34c, 1.34d.
2. Een verzameluitkering aan medeoverheden op basis van artikel 16 van de Financiële-verhoudingswet wordt als afzonderlijk onderdeel gepresenteerd (model 1.34a).
3. Het niet-beleidsartikel Nominaal en Onvoorzien bestaat uit drie artikelonderdelen: loonbijstelling, prijsbijstelling en onvoorzien.
4. Het niet-beleidsartikel Geheim kent geen artikelonderdelen.

3.2.4.6 Paragraaf inzake Agentschappen

Relevant CW-artikel:

[Artikel 11](#)

Bepalingen

1. In de departementale begroting wordt een paragraaf over de agentschappen opgenomen
2. Voor verplichtingen-kasagentschappen bevat de paragraaf per agentschap de volgende onderdelen conform model 1.35a:
 - a. de gespecificeerde staat van ontvangsten en uitgaven in meerjarig perspectief;
 - b. een overzicht van doelmatigheidskengetallen.
3. Voor baten-lastenagentschappen bevat de paragraaf per agentschap de volgende onderdelen conform model 1.35:
 - a. de gespecificeerde staat van baten en lasten in meerjarig perspectief;
 - b. het kasstroomoverzicht;
 - c. een overzicht van doelmatigheidsgetallen.
4. In de toelichting bij de eerste begroting van een agentschap wordt voor verplichtingen-kasagentschappen een indicatieve openings saldibalans per de instellingsdatum opgenomen conform model 4.52a. Voor baten-lastenagentschappen wordt een indicatieve openingsbalans opgenomen per de instellingsdatum conform model 4.52.

Toelichting

Een nieuw agentschap moet in het eerste jaar van zijn bestaan een indicatieve openingsbalans in de ontwerpbegroting opnemen. De definitieve openingsbalans wordt opgesteld aan de hand van de realisatiecijfers uit het departementale jaarverslag van het voorafgaande jaar.



De begrotingsstaat wordt onderbouwd met een staat van baten en lasten, kasstroomoverzicht en een overzicht van doelmatigheidskengetallen. Opmerkelijke verschillen hierin moeten worden toegelicht. De hoogte van het leenplafond in het extrapolatiejaar wordt ten tijde van de begrotingsvoorbereiding in overleg met de Inspectie der Rijksfinanciën voorlopig vastgesteld.

Informatie over de doeltreffendheid van het beleid, de mate waarin het agentschap bijdraagt aan het bereiken van de beleidsdoelstellingen van het departement, wordt - indien zinvol en relevant - opgenomen in de toelichting bij de betreffende beleidsartikelen.



3.2.5 Bijlagen

- > Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak
- > Verdiepingshoofdstuk
- > Moties en toezeggingen
- > Subsidieoverzicht
- > Evaluatie- en overig onderzoek

3.2.5.1 Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak

Relevant CW-artikel:

[Artikel 18](#)

Bepalingen

1. De bijlage inzake ZBO's en RWT's bevat een overzicht van alle ZBO's en RWT's die onder de verantwoordelijkheid van het departement vallen (conform model 1.36).
2. Indien een ZBO of een RWT uit een departementale begroting een bijdrage ontvangt, wordt het beleidsartikel vermeld waarin het ZBO of de RWT is opgenomen.

3.2.5.2 De Verdiepingsbijlage

Bepalingen

1. Het verdiepingshoofdstuk geeft per beleidsartikel en niet-beleidsartikel de opbouw aan van verplichtingen, uitgaven en ontvangsten vanaf de stand ontwerpbegroting van het begrotingsjaar t-1 tot de stand ontwerpbegroting van het jaar t, conform model 1.41.
2. De belangrijke nieuwe mutaties (dat wil zeggen niet eerder toegelicht in suppletoire wetten) worden in het verdiepingshoofdstuk geëxpliciteerd en van een toelichting voorzien. Deze mutaties worden, indien mogelijk en zinvol, toegelicht met prestatiegegevens.
3. Wanneer de artikelindeling tussen het begrotingsjaar t-1 en het begrotingsjaar gewijzigd is, wordt in het verdiepingshoofdstuk een was/wordt tabel opgenomen.

3.2.5.3 De bijlage inzake moties en toezeggingen

Bepalingen

1. In de begroting wordt een bijlage opgenomen met door de Eerste en Tweede Kamer aanvaarde moties en door bewindslieden aan de Eerste en Tweede Kamer gedane toezeggingen. Daarin wordt per motie en toezegging de stand van zaken gepresenteerd met betrekking tot de uitvoering ervan (zie model 1.42).

3.2.5.4 Bijlage Subsidieoverzicht



Bepalingen

1. Als bijlage bij de begroting wordt een subsidieoverzicht opgenomen conform model 1.43.

3.2.5.5 Bijlage Evaluatie- en overig onderzoek

Bepalingen

1. Als bijlage bij de begroting wordt een overzicht opgenomen van beleidsdoorlichtingen, evaluatie- en overig onderzoek conform model 1.44.
2. Voor de bepalingen rondom beleidsdoorlichtingen, evaluatie- en overig onderzoek wordt verwezen naar de [Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek](#).



3.3 De suppletoire begrotingen (exclusief de Slotwet)

Relevante CW-artikelen:

[Artikel 11](#)

[Artikel 14](#)

Bepalingen

1. Het voorstel van wet tot wijziging van de begroting (in casu de suppletoire begroting bestaan uit de volgende onderdelen:
 - a. Het wettslichaam (conform model 2.10 of conform model 2.20);
 - b. Eén of meer begrotingsstaten te weten:
 1. de departementale begrotingsstaat (conform model 2.11 of conform model 2.21);
 2. eventueel de begrotingsstaat van de agentschappen (conform model 2.12 of model 2.22);
 3. de begrotingsstaat van het begrotingsfonds indien ook de oorspronkelijke begrotingsstaat van het begrotingsfonds met de oorspronkelijke begrotingsstaat van de departementale begroting in één begrotingswetsvoorstel is opgenomen (conform model 2.13 of model 2.23);
 - c. De memorie van toelichting (conform model 2.14 of model 2.24).
2. Wanneer op zeer korte termijn een beleidsaanpassing moet worden doorgevoerd die meer geld gaat kosten dan in de begroting voor het beleid is geraamd (tussentijdse begrotingswijziging), meldt de minister dit aan de Eerste en Tweede Kamer in een brief. Hij geeft daarin aan welke consequenties voor de begroting de beleidsaanpassing zal hebben en licht de beleidsaanpassing toe. Over deze beleidsaanpassing moet ook de Eerste Kamer worden ingelicht. De budgettaire consequenties worden indien mogelijk gepresenteerd met gebruikmaking van de modellen voor de suppletoire begrotingsstaat.

Toelichting

Voor zowel het budgettair voorbereidende traject als het wetgevende traject dat een suppletoire begroting vóór de indiening bij de Tweede Kamer op de daarvoor geldende uiterste datum dient te volgen, dient het tijdschema, opgenomen in de Rijksbegrotingsvoorschriften, te worden aangehouden.

In bijzondere situaties kan tot een incidentele suppletoire begroting worden besloten. Dat kan zin hebben in het begin van een begrotingsjaar indien de ontwerpbegroting zich in een zodanig stadium van vaststelling bevindt, dat daarin bij een nota van wijziging geen wijziging meer kan worden aangebracht (in casu als de ontwerpbegroting inmiddels door de Tweede Kamer is vastgesteld) en de suppletoire begroting samenhangende met de Voorjaarsnota niet op korte termijn bij de Tweede Kamer zal worden ingediend. Hiertoe kan in overleg met de Minister van Financiën worden besloten. Voor een incidentele suppletoire begroting zijn de bepalingen voor de suppletoire begrotingen zoveel mogelijk overeenkomstig van toepassing.

Indien na de vaststelling door de Tweede Kamer van een Najaarsnota-suppletoire begroting zich alsnog een beleidsmatige mutatie of een (politiek) relevante uitvoeringsmutatie aandient, dient deze mutatie zo spoedig mogelijk in een brief via Financiën aan de Tweede Kamer en Eerste Kamer te worden gemeld. De mutatie wordt vervolgens ter autorisatie achteraf opgenomen in de Slotwet.



Toelichting op 1a. Wetslichaam

Het wetslichaam bevat de wetsartikelen die de wijzigingen regelen van de bij de suppletoire begroting behorende begrotingsstaten.

Toelichting op 1b. Begrotingsstaat

Een begrotingsstaat bij een suppletoire begroting bevat, uitgaande van de oorspronkelijk vastgestelde begrotingsstaat en de daarin bij een eerdere suppletoire begroting aangebrachte wijzigingen, een extra kolom waarin de wijzigingen van de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten, dan wel van de baten, de lasten, de kapitaaluitgaven en de kapitaalontvangsten worden opgenomen, één en ander conform model 2.11, model 2.12, model 2.22, model 2.13 of model 2.23.

Toelichting op 1c. Memorie van toelichting

De memorie van toelichting bij een suppletoire begroting bevat een (artikelsgewijze) toelichting bij de wetsartikelen, een (begrotings)toelichting bij de begrotingsstaten en zo nodig een inhoudsopgave, een en ander conform model 2.14 of model 2.24.

De begrotingstoelichting bevat een leeswijzer en een overzichtstabel conform model 2.17 of model 2.28, waarin de majeure beleidsmatig relevante uitgaven- en -ontvangstenmutaties voor het uitvoeringsjaar worden gepresenteerd met een daarbij behorende toelichting. De toelichting geeft beleidsrelevante informatie.

De begrotingstoelichting bevat voorts per beleidsartikel de tabel Budgettaire gevolgen van beleid conform model 2.15 en/of model 2.15a (Voorjaarsnota) of model 2.25 en/of model 2.25a (Najaarsnota.) De tabel Budgettaire gevolgen van beleid Voorjaarsnota bevat begrotingsmutaties met een meerjarige doorwerking voor de jaren t+1 tot en met t+4. Reden hiervoor is het begrotingsvoorbereidende karakter van deze nota (hoofdbesluitvormingsmoment). De tabel Budgettaire gevolgen van beleid Najaarsnota bevat begrotingsmutaties zonder meerjarige doorwerking, tenzij in een incidenteel geval met instemming van het Ministerie van Financiën anders wordt beslist. De budgetflexibiliteit is opgenomen in de tabel Budgettaire gevolgen van beleid. De begrotingstoelichting bevat per beleidsartikel alleen aangepaste beleidsmatige en cijfermatige veronderstellingen in effectbereiking, doelmatigheid en raming, indien naar het oordeel van de betrokken minister sprake is van een substantiële wijziging in deze veronderstellingen ten opzichte van de veronderstellingen waarvan in de ontwerp-begroting is uitgegaan.

In de tabel Budgettaire gevolgen van beleid worden alle mutaties, zowel beleidsmatig relevante als technische mutaties, opgenomen; alleen de beleidsmatig relevante mutaties worden toegelicht. Beleidswijzigingen zonder budgettaire effect kunnen, indien relevant en zinvol, eveneens worden opgenomen in de toelichting bij deze tabel.

De stand van de 1e suppletoire begroting (Voorjaarsnotastand) wordt opgebouwd door middel van mutaties vanaf de stand van de ontwerp-begroting. De stand van de 2e suppletoire begroting (Najaarsnotastand) wordt opgebouwd door middel van mutaties vanaf de stand van de 1e suppletoire begroting. Dit biedt de Staten-Generaal beleidsmatig relevante en duidelijke aangrijpingspunten om de begrotingsuitvoering te volgen en eventueel wijzigingen voor te stellen. Een verdiepingshoofdstuk per beleidsartikel kan achterwege blijven.

De tabel Budgettaire gevolgen van beleid is tevens de basis om uitvoering te geven aan het onderdeel van de [motie-Van Walsem](#) (Kamerstukken II, 26.573, nr. 55), waarin de regering wordt opgeroepen "beleidsmatig relevante mutaties tussen de artikelonderdelen bij (suppletoire) begrotingen aan de Kamer te vermelden



en financieel en inhoudelijk toe te lichten". Alle beleidsmatig relevante wijzigingen binnen een artikel – ook als die niet leiden tot een mutatie op artikelniveau – worden aan de Kamer voorgelegd. Er kan een departementsspecifieke invulling aan het begrip “beleidsmatig relevant” worden gegeven; bij die invulling wordt vanzelfsprekend rekening gehouden met de afspraken die daarover zijn gemaakt tussen vakministers en de betrokken Vaste Kamercommissies. De beleidsrelevante begrotingsmutaties in de supplettoire begrotingen worden waar zinvol en relevant toegelicht. Er dient te worden aangegeven welke norm (absoluut en/of relatief) is gehanteerd bij het opnemen van een toelichting bij de mutaties.

Agentschap

Een supplettoire begroting waarin mutaties van één of meerdere agentschappen worden opgenomen bevat in ieder geval een begrotingsstaat (zie model 2.12 of model 2.22), een overzicht van ontvangsten en uitgaven (zie model 2.18a of model 2.29a) danwel baten en lasten (zie model 2.18 of model 2.29a) en alleen voor baten-lastenagentschappen ook een kasstroomoverzicht (zie model 2.18 of model 2.29).

Een agentschap is verplicht in het eerste jaar als agentschap een definitieve openingsaldibalans danwel openingsbalans (zie model 4.52 of model 4.52a) op te nemen in de supplettoire begroting naar aanleiding van de Voorjaarsnota van dat begrotingsjaar.

Bij de agentschappen, worden de verschillen tussen de realisaties en de begroting in ieder geval door middel van de Slotwet voorgelegd aan de Staten-Generaal. Op grond van [artikel 11.5](#) van de CW zijn voor agentschappen geen supplettoire begrotingen samenhangende met de Voorjaarsnota en Najaarsnota noodzakelijk. Afwijkingen ten opzichte van de oorspronkelijke begroting mogen echter ook tussentijds, dat wil zeggen door middel van een supplettoire begroting samenhangende met de Voorjaarsnota of door middel van een supplettoire begroting samenhangende met de Najaarsnota, aan de Staten-Generaal worden voorgelegd. Voor sommige agentschappen zijn hier nadere afspraken over gemaakt. Er wordt gebruik gemaakt van de voorgeschreven modellen.

Toelichting op 2. Aankondiging tussentijdse begrotingswijziging

In buitengewone situaties bij de uitvoering van beleid, wanneer een spoedeisende, beleidsmatige begrotingswijziging niet tijdig via de reguliere supplettoire begrotingswetsprocedure kan worden vastgesteld, moeten soms maatregelen genomen worden met budgettaire consequenties die niet voorzien zijn in de begroting. Een voorbeeld hiervan is de recente kredietcrisis. De Minister van Financiën heeft aan de Kamer toegezegd dat de presentatie van de informatie over de gevolgen voor de begroting op begrotingsachtige wijze zal worden gepresenteerd (Tweede Kamer, vergaderjaar 2008-2009, [31 371, nr. 79](#), blz. 4).

In het algemeen worden **drie soorten begrotingswijzigingen onderscheiden**; beleidsmatige wijzigingen, exogene wijzigingen en administratieve wijzigingen.

Beleidsmatige wijzigingen zijn het gevolg van politieke of bestuurlijke keuzes; keuzes om bijvoorbeeld regelingen aan te passen of discretionaire keuzes in concrete situaties. De aanpassing van het budget is politiek of bestuurlijk wenselijk.

Exogene begrotingswijzigingen worden veroorzaakt door externe factoren. Te denken valt aan een groter beroep op een regeling dan waarmee bij de ontwerp-begroting rekening werd gehouden. Daarbij maakt het verschil of de regeling een open-einde-karakter heeft of dat er voor de regeling een subsidieplafond is vastgesteld. In het eerste geval zal aan het hogere beroep gevolg gegeven moeten worden, ook als daartoe



op de begroting onvoldoende middelen zijn uitgetrokken. De noodzakelijke verhoging is onvermijdelijk, daar deze dan kennelijk politiek of bestuurlijk wenselijk is.

In geval van bovenstaande twee begrotingswijzigingen moet met de uitvoering gewacht worden totdat de instemming van de Tweede Kamer is verkregen via de vaststelling van de suppletoire begroting.

Administratieve begrotingswijzigingen zijn wijzigingen van boekhoudkundige aard of wijzigingen die voortvloeien uit controlebevindingen. In het algemeen hoeven dergelijke wijzigingen niet in een suppletoire begroting te worden opgenomen. Zij kunnen als slotwetswijzigingen worden verwerkt.



3.4 Het jaarverslag

- 3.1. De inrichting van de verantwoording
- 3.2. Het departementale jaarverslag
- 3.3. Het beleidsverslag
- 3.4. Bijlage Toezichtsrelaties ZBO's en RWT's
- 3.5. Bijlage Afgerond Evaluatie- en overig onderzoek
- 3.6. Bijlage Inhuur externen
- 3.7. Jaarverslagen begrotingsfondsen
- 3.8. Jaarrekening
- 3.9. Slotwet

3.4.1 De inrichting van de verantwoording van het Rijk

Bepalingen

1. De inrichting van de verantwoording van het Rijk volgt de indeling van de Rijksbegroting.
2. Voor elke begroting wordt na afloop van een begrotingsjaar een jaarverslag opgesteld.
3. Er zijn vier categorieën jaarverslagen:
 - a. departementale jaarverslagen (in aansluiting op de departementale begrotingen);
 - b. specifieke jaarverslagen (in aansluiting op de specifieke begrotingen);
 - c. jaarverslagen van de begrotingsfondsen;
 - d. het Financieel Jaarverslag van het Rijk.
4. De bepalingen in deze voorschriften zijn van toepassing op de departementale jaarverslagen.
5. Voor zover zinvol worden de bepalingen overeenkomstig toegepast op de specifieke jaarverslagen en op de jaarverslagen van de begrotingsfondsen.
6. Waar dat duidelijk aangegeven is, zijn bepalingen alleen van toepassing op (onderdelen van) de specifieke jaarverslagen of op (onderdelen van) de jaarverslagen van de begrotingsfondsen.



3.4.2 Het departementale jaarverslag

Relevante CW-bepalingen

[Artikel 51](#)

3.2.1. Algemeen

3.2.2. De inhoudsopgave

3.2.3. Aanbieding jaarverslag en het verzoek tot dechargeverlening

3.2.4. De leeswijzer

3.4.2.1 Algemeen

Relevante CW-artikel:

[Artikel 58](#)

Bepalingen

1. Het departementale jaarverslag bevat het deel algemeen (dechargeverlening en leeswijzer), het beleidsverslag, de jaarrekening en enkele bijlagen.
2. Het beleidsverslag bevat op duidelijk te onderscheiden wijze zowel financiële informatie als niet-financiële informatie. De financiële informatie in het beleidsverslag dient ter toelichting op de verantwoordingsstaat, die is opgenomen in de jaarrekening. Het beleidsverslag bevat tevens een bedrijfsvoeringsparagraaf.
3. Financiële informatie die ter toelichting in het beleidsverslag wordt opgenomen, is rechtstreeks te ontleen aan de departementale administraties.
4. De financiële toelichtingen bij de departementale verantwoordingsstaat dienen op een duidelijk identificeerbare wijze - dat wil zeggen in separate paragrafen - in het beleidsverslag te worden opgenomen als onderdeel van de toelichting per begrotingsartikel (zowel voor beleidsartikelen als voor niet-beleidsartikelen).
5. De jaarrekening in het departementale jaarverslag bestaat uit:
 - a. de departementale saldibalans met de toelichting daarbij (conform model 3.31) alsmede (indien van toepassing) de staat van garantieverplichtingen;
 - b. de departementale verantwoordingsstaat (conform model 3.30a);
 - c. de samenvattende verantwoordingsstaat van alle agentschappen met de toelichting daarbij (conform model 3.32).



Toelichting

De voorschriften voor het departementale jaarverslag sluiten aan bij de voorschriften voor de departementale begroting. Het jaarverslag geeft een terugblik op de begroting van hetzelfde jaar. Het uitgangspunt voor de vormgeving van het jaarverslag is de dechargeverlening van het kabinet en het faciliteren van het politieke debat op hoofdlijnen.

In het kader van de wettelijke controletaak geeft de auditdienst jaarlijks een controleverklaring (accountantsverklaring) af bij het departementale jaarverslag. Deze controleverklaring (accountantsverklaring) bevat een oordeel over:

1. het getrouwe beeld van de financiële verantwoording. De financiële verantwoording bestaat uit:
 - a. de jaarrekening zoals hierboven gedefinieerd;
 - b. de in het beleidsverslag opgenomen financiële toelichtingen.
2. het getrouwe beeld van de in de bedrijfsvoeringsparagraaf opgenomen rapportage over de rechtmatigheid van de bedrijfsvoering.
3. de vraag of het departementale jaarverslag is opgesteld in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften;
4. de vraag of de in het departementale jaarverslag opgenomen niet-financiële informatie niet in strijd is met de financiële informatie.

Daarnaast heeft de auditdienst de wettelijke taak om de totstandkoming van de niet-financiële informatie alsmede het gevoerde financieel en materieel beheer en de daartoe bijgehouden administraties te onderzoeken. Over de belangrijkste bevindingen van deze onderzoeken - alsmede van eventuele onderzoeken naar overige aspecten van de bedrijfsvoering - brengt de auditdienst verslag uit in het jaarlijkse samenvattende auditrapport. Deze bevindingen vallen niet onder de reikwijdte van de controleverklaring (accountantsverklaring)

Toelichting bij punt 2

Artikel 58, derde lid, van de CW 2001 bepaalt dat financiële informatie op een duidelijk te onderscheiden wijze van de niet-financiële informatie in het jaarverslag wordt gepresenteerd. Daartoe wordt in het beleidsverslag telkens duidelijk onderscheid gemaakt in financiële en beleidsmatige toelichtingen. Dit onderscheid is van belang voor de auditdiensten omdat het voor de accountantscontrole belangrijk is dat de informatie in het jaarverslag waarop de controleverklaring (accountantsverklaring) betrekking heeft, duidelijk herkenbaar is. Het is ook van belang voor het oordeel van de Algemene Rekenkamer.

Toelichting bij punt 4

De financiële toelichting op de departementale verantwoordingsstaat wordt duidelijk herkenbaar opgenomen in het beleidsverslag. De toelichting op de samenvattende verantwoordingsstaat van de agentschappen bevat per agentschap in elk geval de balans, de staat van baten en lasten en het kasstroomoverzicht.

3.4.2.2 De inhoudsopgave



Bepalingen

1. Het jaarverslag wordt opgesteld conform de indeling in model 3.00.
2. Van de indeling en de benamingen in model 3.00 kan alleen worden afgeweken met instemming van de Minister van Financiën.

3.4.2.3 Aanbieding van het jaarverslag en verzoek tot dechargeverlening

Relevante CW-artikelen

[Artikel 60](#)

[Artikel 63](#)

[Artikel 64](#)

Bepalingen

1. Het jaarverslag bevat een verzoek tot dechargeverlening van de betrokken minister gericht aan de voorzitters van de Eerste en de Tweede Kamer der Staten-Generaal.
2. Het verzoek wordt ingericht conform model 3.10.

Toelichting

In het verzoek om dechargeverlening over het financieel beheer met betrekking tot de begroting van de Nationale Schuld, zal de Minister van Financiën tevens het verzoek doen om dechargeverlening over het financieel beheer met betrekking tot de centrale kassen van 's Rijks schatkist.

De Algemene Rekenkamer kan op grond van [artikel 88](#) van de Comptabiliteitswet bezwaar maken tegen het financieel beheer of de verantwoording daarover. Als zij haar bezwaar handhaaft en dit een rechtmatigheidsbezwaar is, dan volgt een indenniteitsprocedure, ex [artikel 89](#), eerste lid, van de Comptabiliteitswet. Een voorstel tot vaststelling van een indenniteitswet moet worden opgesteld conform model 3.90.

3.4.2.4 De leeswijzer

Bepalingen

1. Alle jaarverslagen bevatten een leeswijzer opgesteld conform model 3.11
2. De leeswijzer geeft inzicht in de opbouw van het jaarverslag.



3.4.3 Het beleidsverslag

3.3.1. De beleidsprioriteiten

3.3.2. De beleidsartikelen

3.3.3. De niet-beleidsartikelen

3.3.4. De bedrijfsvoeringsparagraaf

3.4.3.1 De beleidsprioriteiten (beleidsverslag)

Bepalingen

1. De paragraaf inzake de beleidsprioriteiten bevat een uiteenzetting op hoofdlijnen van de bereikte of opmerkelijke resultaten, conform model 3.21.
2. Het onderdeel beleidsprioriteiten wordt afgesloten met een tabel realisatie beleidsdoorlichtingen (conform [model 3.21a](#)).

3.4.3.2 De beleidsartikelen

Relevante CW-bepalingen

[Artikel 54](#)

Bepalingen

1. De toelichting bij de beleidsartikelen wordt opgesteld conform model 3.22 of model 3.22 VB of model 3.22f
2. Bij de toelichting op de doelstellingen wordt waar mogelijk verwezen naar informatie uit eerder verschenen beleidsnota's, voortgangsrapportages en beleidsanalyse of evaluatieonderzoeken.
3. In de toelichting bij de beleidsartikelen kan, indien zinvol en relevant, informatie worden opgenomen over de met eventuele agentschap(pen) voortgebrachte producten of diensten.
4. Beleidsinformatie of niet-financiële informatie wordt ontleend aan:
 - a. departementale systemen voor het verzamelen, genereren en veredelen van beleidsinformatie (monitorsystemen);
 - b. informatiebronnen van derden;
 - c. evaluatieonderzoeken en bedrijfsvoeringsonderzoeken.
5. Indien ten laste van een beleidsartikel een begrotingsreserve wordt aangehouden, wordt in het jaarrekeningdeel van het jaarverslag de in artikel 54, vierde lid, CW 2001 bedoelde informatie opgenomen.
6. In de structuur van de toelichting bij het beleidsartikel wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen financiële en niet-financiële informatie.

Toelichting



De kwaliteit en relevantie van de beleidsverantwoording in het jaarverslag zijn in belangrijke mate afhankelijk van de informatie die in de departementale begroting was opgenomen. Immers, naarmate de beleidsdoelstellingen meer concreet en in meetbare grootheden worden weergegeven, wordt het beter mogelijk om de realisatie ervan te monitoren.

Wat betreft de opbouw van de toelichting per beleidsartikel wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de departementale begroting.

3.4.3.3 De niet-beleidsartikelen

Relevante CW-artikelen

[Artikel 55](#)

Bepalingen

1. Het jaarverslag bevat de niet-beleidsartikelen: Algemeen, Apparaat Kerndepartement, Nominaal en Onvoorzien en Geheim.
2. Op het niet-beleidsartikel 'Algemeen' worden de gerealiseerde uitgaven, verplichtingen en ontvangsten middels hetzelfde schema opgenomen als in de vastgestelde begroting.
3. In de structuur van de toelichting bij het niet-beleidsartikel wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen financiële en niet-financiële informatie.
4. De toelichting bij een niet-beleidsartikel bevat een tabel inzake de budgettaire gevolgen van niet-beleidsartikelen conform de modellen 3.23a, 3.23b, 3.23c en 3.23d.

3.4.3.4 De bedrijfsvoeringsparagraaf

Relevante CW-artikelen:

[Artikel 21](#)

[Artikel 56](#)

Bepalingen

1. Een departementaal jaarverslag bevat een bedrijfsvoeringsparagraaf opgesteld conform model 3.24.
2. De bedrijfsvoeringsparagraaf heeft het karakter van een uitzonderingsrapportage.
3. De bedrijfsvoeringsparagraaf bestaat uit vier verplichte onderdelen: rechtmatigheid, totstandkoming beleidsinformatie, financieel- en materieel beheer en overige aspecten van de bedrijfsvoering.
4. Indien op het niveau van ministers wettelijk een scheiding is aangebracht tussen beleid en uitvoering worden fouten en onzekerheden in de rechtmatigheid en de getrouwe weergave in de beleidsuitvoering toegelicht in de bedrijfsvoeringsparagraaf van het ministerie verantwoordelijk voor de uitvoering. Het beleidsverantwoordelijk ministerie neemt de hoofdconclusies hiervan over en kan verder volstaan met een verwijzing naar de bedrijfsvoeringsparagraaf van het uitvoerende ministerie. Wel kan er voor de beleidsbepalende minister(s) aanleiding zijn om hierbij vanuit hun verantwoordelijkheid aanvullende opmerkingen te maken.



Toelichting

Toelichting bij punt 1

De bedrijfsvoeringsparagraaf in het departementale jaarverslag heeft betrekking op de bedrijfsvoering van alle onder een ministerie vallende dienstonderdelen, inclusief de afzonderlijke administraties. Dat betekent dat er geen afzonderlijke bedrijfsvoeringsparagraaf wordt opgenomen in de jaarverslagen van de baten-lastendiensten. Dit geldt ook voor de niet-departementale jaarverslagen zoals die van de begrotingsfondsen waarvoor besloten is het jaarverslag op te nemen in een bijlage bij het departementale jaarverslag zoals bedoeld in [artikel 1, vijfde lid](#) CW 2001.

Toelichting bij punt 2

In de bedrijfsvoeringsparagraaf wordt verslag gedaan van de opmerkelijke zaken in de bedrijfsvoering, mede gebaseerd op een risico-analyse. Daarbij wordt ingegaan op (in voorkomend geval) de tekortkomingen in de bedrijfsvoering, de punten van aandacht en/of de bijzondere gebeurtenissen die zich hebben voorgedaan in het verslagjaar.

Toelichting bij punt 3

Zowel fouten en onzekerheden met betrekking tot de rechtmatigheid en de getrouwe weergave van verplichtingen, uitgaven en ontvangsten als tekortkomingen in de totstandkoming van de in het jaarverslag opgenomen beleidsinformatie worden op artikelniveau gerapporteerd (conform model 3.24).

Toelichting bij punt 4

De bepaling heeft geen betrekking op situaties waarbij een minister voor de uitvoering van een wet of regeling een baten-lastendienst van een ander departement inschakelt.



3.4.4 Toezichtsrelaties / Bijlage Zelfstandige bestuursorganen en Rechtspersonen met een wettelijke taak

Relevante CW-artikel:

[Artikel 44a](#)

[Artikel 65](#)

Bepalingen

1. Een departementaal jaarverslag bevat een bijlage inzake toezichtrelaties conform model 3.40.
2. De bijlage inzake toezichtrelaties bevat een onderdeel inzake het toezicht op de zelfstandige bestuursorganen en de rechtspersonen met een wettelijke taak als bedoeld in artikel 44a van de Comptabiliteitswet. Daarin worden de volgende gegevens opgenomen:
 - a. (in voorkomend geval) de bijzonderheden die naar voren zijn gekomen bij de goedkeuring van de tarieven, de goedkeuring van de begroting en de goedkeuring van de jaarrekening voor zover de minister over die bevoegdheden beschikt;
 - b. (in voorkomend geval) de bijzonderheden met betrekking tot de opbouw van de vermogenspositie van rechtspersoonlijkheid bezittende Zelfstandige bestuursorganen en van Rechtspersonen met een wettelijke taak;
 - c. een overzicht van de realisatie van de ramingen in de begroting conform model 3.40.

Toelichting

Het is niet de bedoeling om ieder jaar een integraal beeld van het toezicht op ZBO's en RWT's te schetsen. Deze bijlage heeft bij de onderdelen 2a. en 2b. het karakter van een uitzonderingsrapportage.

Alles op orde, is het basisprincipe van deze rapportagevorm. Belangrijke afwijkingen dienen hier te worden gerapporteerd. Daarbij wordt tevens aangegeven wat de aanpak is. In het algemeen gaat het hierbij om bijzonderheden die naar voren zijn gekomen uit de rapportages van toezichthoudende diensten of onderdelen van het departement. Aandachtspunten hierbij zijn onder meer rechtmatigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid. Daarnaast kunnen er bijzonderheden zijn die voortvloeien uit de specifieke taken van de RWT's. Deze kunnen onder meer betrekking hebben op de kwaliteit van de dienstverlening, de toegankelijkheid daarvan, de te leveren prestaties etc. Hier geldt hetgeen in de wet- en regelgeving is bepaald voor de relatie tussen de verantwoordelijke minister en de RWT. Dit is over het algemeen uitgewerkt in de departementale toezichtvisie en de toezichtarrangementen.

Bepaling 2b betreft expliciet de ontwikkelingen van vermogens bij RWT's en ZBO's. Substantiële stijgingen en dalingen in de omvang van het vermogen worden toegelicht.



3.4.5 Bijlage Afgerond Evaluatie- en overig onderzoek

Bepalingen

1. De departementen moeten als bijlage in het jaarverslag jaarlijks een overzicht opnemen van de afgeronde evaluatie- en overige onderzoeken conform model 3.45



3.4.6 Inkoop van adviseurs en tijdelijk personeel (Inhuur externen)

Bepalingen

1. De departementen moeten als bijlage in het jaarverslag jaarlijks een overzicht opnemen van de uitgaven voor externe adviseurs en tijdelijk personeel (inhuur externen) conform model 3.60.

Toelichting

De controleverklaring (accountantsverklaring) spreekt zich niet uit over het getrouwe beeld van het overzicht externe inhuur.



3.4.7 Begrotingsfonds

Relevante CW-artikel:

[Artikel 57](#)

Bepalingen

1. Indien de oorspronkelijke begrotingsstaat van een begrotingsfonds op grond van [artikel 1, vijfde lid](#), Comptabiliteitswet gezamenlijk met de oorspronkelijke departementale begrotingsstaat in één begrotingswet is vastgesteld, wordt het jaarverslag van dat begrotingsfonds als bijlage bij het departementale jaarverslag gepubliceerd.
2. Indien de oorspronkelijke begrotingsstaat van een begrotingsfonds in een aparte begrotingswet is vastgesteld, wordt het jaarverslag van dat begrotingsfonds als een afzonderlijk jaarverslag gepubliceerd.
3. Indien sprake is van een afzonderlijk gepubliceerd jaarverslag van een begrotingsfonds moet hierin tevens een bedrijfsvoeringsparagraaf worden opgenomen. Hierin wordt verslag gedaan van opmerkelijke zaken in de rechtmatigheid ten aanzien van verplichtingen, uitgaven en ontvangsten en de tekortkomingen in de totstandkoming van de in het jaarverslag opgenomen beleidsinformatie. Voor de overige onderdelen van de bedrijfsvoering wordt verwezen naar het departementale jaarverslag van de betrokken minister.

Toelichting

Departementen hebben de keuze om de departementale begroting en de begroting van een begrotingsfonds, waarvoor zij verantwoordelijk zijn, in één begrotingswet op te nemen. Overwegingen van administratief-organisatorische aard kunnen hier aanleiding toe zijn. De bepalingen regelen dat de keuze die bij de begrotingswet is gemaakt, leidend is voor het jaarverslag. Is er een afzonderlijke wet voor een begrotingsfonds, dan komt er ook een afzonderlijk jaarverslag. Zijn departement en begrotingsfonds in een begrotingswet opgenomen, dan is er ook maar één jaarverslag, waarin het jaarverslag van het begrotingsfonds als bijlage is opgenomen. In dat geval bevat het jaarverslag van het begrotingsfonds geen zelfstandig voorwoord en geen zelfstandig verzoek tot dechargeverlening. Als de oorspronkelijke begrotingsstaat van een begrotingsfonds in een aparte wet is opgenomen, wordt het jaarverslag van het begrotingsfonds als apart kamerstuk gepubliceerd.



3.4.8 De Jaarrekening

3.8.1. Verantwoordingsstaat

3.8.2. Departementale saldibalans

3.8.3. Paragraaf inzake baten-lastendiensten

3.8.4. Publicatie personele topinkomens

3.4.8.1 Jaarrekening: de verantwoordingsstaat

Relevante artikelen:

[Artikel 51](#)

[Artikel 52](#)

[Artikel 53](#)

Bepalingen

1. De departementale verantwoordingsstaat wordt opgemaakt conform model 3.30a.
2. Indien het departement het beheer voert over een begrotingsfonds wordt hiervoor een aparte verantwoordingsstaat opgesteld conform model 3.30b.
3. Voor de agentschappen die onder een departement ressorteren wordt een aparte samenvattende verantwoordingsstaat opgesteld conform model 3.32.

Toelichting

Toelichting bij punt 1

De departementale verantwoordingsstaat en een eventuele verantwoordingsstaat van een begrotingsfonds zijn overzichtelijk en bieden inzicht in de geraamde en gerealiseerde bedragen van de verplichtingen, de uitgaven en de ontvangsten. De financiële toelichting op de verantwoordingsstaat wordt opgenomen in het beleidsverslag. In de jaarrekening wordt in de tekst verwezen naar deze toelichting.

Toelichting bij punt 3

De samenvattende verantwoordingsstaat van de agentschappen, biedt in elk geval inzicht in de oorspronkelijk geraamde en in de gerealiseerde totalen van de baten en lasten, het saldo van baten en lasten en in de totalen van kapitaaluitgaven en -ontvangsten. Indien in de oorspronkelijke begrotingsstaat een nadere detaillering van de baten en lasten was opgenomen, wordt deze ook in de



verantwoordingsstaat opgenomen. De toelichting op de samenvattende verantwoordingsstaat maakt onderdeel uit van de jaarrekening.

3.4.8.2 Jaarrekening: de departementale saldibalans

Relevante artikelen:

[Artikel 51](#)

[Artikel 59](#)

[Artikel 60](#)

Bepalingen

1. De saldibalans wordt opgemaakt conform model 3.31. De saldibalans en toelichting daarop maken onderdeel uit van de jaarrekening en worden ook daarin opgenomen.

Toelichting

1. De saldibalans wordt opgenomen in de jaarrekening. De departementale auditdienst controleert de saldibalans in samenhang met de departementale verantwoordingsstaat.

Voor ieder afgezonderd beheer wordt, ook in de situatie dat dit niet gepaard gaat met een afgezonderde administratie, een aparte saldibalans opgesteld. Dit betekent dat bij iedere verantwoordingsstaat een saldibalans komt. In de situatie dat een afgezonderd beheer niet gepaard gaat met een afgezonderde administratie, worden posten die niet zonder meer aan één saldibalans zijn toe te wijzen met behulp van veronderstellingen aan de verschillende saldibalansen toegerekend. Het gaat hierbij om de posten liquide middelen, rekening-courant RHB en uitgaven en ontvangsten buiten begrotingsverband. Indien de toerekening niet door middel van schattingen mogelijk is en arbitrair is, worden deze posten opgenomen op de saldibalans die behoort bij de verantwoordingsstaat van het ministerie.

2. Op grond van de Algemene Wet Inkomensafhankelijke Regelingen voert de Belastingdienst de in de bepaling genoemde toeslagregelingen uit voor de departementen van BZK, SZW en VWS. Deze departementen zijn verantwoordelijk voor het beleid inzake de toeslagregelingen en voor de (programma)budgetten die daarvoor noodzakelijk zijn. Die budgetten zijn in de begrotingen van de betrokken departementen opgenomen en worden in de jaarverslagen van die departementen verantwoord.

3.4.8.3 Paragraaf inzake baten-lastendiensten

Relevante artikel:



[Artikel 52](#)

Bepalingen

1. In het departementaal jaarverslag wordt een paragraaf baten-lastendiensten opgenomen. Deze paragraaf wordt opgenomen in de jaarrekening.
2. De paragraaf bevat per baten-lastendienst de volgende onderdelen conform model 3.33:
 - a. de staat van baten en lasten van het baten-lastendienst;
 - b. de balans per 31 december;
 - c. het kasstroomoverzicht;
 - d. een toelichting op de onderdelen a, b, c, van artikel 52, derde lid, Comptabiliteitswet die ingaat op de volgende onderwerpen: verschillenanalyse, omzetspecificatie, verloop en stand van de voorzieningen en ontwikkeling van het eigen vermogen;
 - e. een overzicht van doelmatigheidsindicatoren.

Toelichting

De samenvattende verantwoordingsstaat van de baten-lastendiensten wordt in de paragraaf agentschappen onderbouwd met een staat van baten en lasten, een (saldi)balans, een kasstroomoverzicht, de toelichting daarop en de doelmatigheidskengetallen (zie model 3.33). Dit model bevat het format voor de gehele paragraaf baten-lastendiensten.

De paragraaf baten-lastendiensten bestaat uit een selectie van de jaarrekening van de baten-lastendienst, een en ander zoals aangegeven in model 3.33. Tegelijk met de departementale jaarverslagen moeten ook deze jaarrekeningen bij Financiën aangeleverd worden (zie ook Logistieke aanwijzingen)

Informatie over de doelmatigheid van het beleid, dus de mate waarin het agentschap bijdraagt aan het bereiken van de beleidsdoelstellingen van het departement, wordt - indien zinvol en relevant - opgenomen in de toelichting bij de betreffende beleidsartikelen.

In de paragraaf baten-lastendiensten wordt geen aparte bedrijfsvoeringsparagraaf opgenomen. Opmerkelijke zaken in de bedrijfsvoering van de baten-lastendiensten worden meegenomen in de bedrijfsvoeringsparagraaf in het departementaal jaarverslag.



3.4.9 De Slotwet

Relevante artikel:

[Artikel 14](#)

Bepalingen

1. Per begrotingswet wordt een Slotwet opgesteld.
2. De Slotwet maakt geen onderdeel uit van het departementaal jaarverslag.
3. Een voorstel van wet tot vaststelling van een Slotwet bestaat uit de volgende onderdelen:
 - a. het wetslichaam, dat de wetsartikelen bevat die de wijzigingen regelen van het bij de slotwet behorende begrotingswetsvoorstel (conform model 3.50);
 - b. één of meer begrotingsstaten, te weten:
 - a. de departementale begrotingsstaat (conform model 3.51);
 - b. de begrotingsstaat van de agentschappen die een baten-lastenstelsel voeren (conform model 3.52);
 - c. de begrotingsstaat van het begrotingsfonds indien ook de oorspronkelijke begrotingsstaat van het begrotingsfonds met de oorspronkelijke begrotingsstaat van de departementale begroting in één begrotingswetsvoorstel is opgenomen (conform model 3.53);
 - d. de memorie van toelichting (conform model 3.53).
4. Een begrotingsstaat bij een Slotwet bevat, uitgaande van de oorspronkelijk vastgestelde begrotingsstaat en de daarin bij een eerdere suppletoire begroting aangebrachte wijzigingen, twee extra kolommen waarin de realisaties en de slotwetswijzigingen van de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten, dan wel van de baten, de lasten, de kapitaaluitgaven en de kapitaalontvangsten worden opgenomen, één en ander conform model 3.51 en model 3.52.
5. De memorie van toelichting bij een voorstel van wet tot vaststelling van een Slotwet bevat een (artikelsgewijze) toelichting bij de wetsartikelen, een (begrotings)toelichting bij de begrotingsstaten en zo nodig een inhoudsopgave, een en ander conform model 3.54.
6. De Slotwet bevat geen beleidsmatige mutaties die niet eerder aan de Staten-Generaal zijn gemeld.
7. De begrotingstoelichting bevat geen overzichtstabel. Bij de beleidsartikelen wordt geen tabel 'Budgettaire gevolgen van beleid' opgenomen en er is geen verdiepingshoofdstuk. Alleen de relevante en de kwantitatief belangrijkste mutaties ten opzichte van de stand van de tweede suppletoire wet worden toegelicht. Een meerjarige doorwerking blijft achterwege.
8. De departementale Slotwet bevat voor agentschappen die een baten-lastenstelsel voeren een begrotingsstaat conform model 3.52, een overzicht van baten en lasten en een kasstroomoverzicht (conform model 3.33).



3.5 Overig

Onder 'overig' is alle noodzakelijke informatie te vinden die niet direct gekoppeld is aan de begroting, de suppletoire begrotingen of het jaarverslag. Dit betreft de logistieke aanwijzingen, informatie over beleidsbrieven, de Nationale Verklaring en overige (aan Financiën aan te leveren) informatie.

3.5.1 Logistiek

1. Algemeen

Het logistieke proces omvat met inachtneming van het Tijdschema de aanlevering door de departementen (FEZ-directies) van concepten van de begrotings- en verantwoordingsstukken aan het Ministerie van Financiën en - al naar gelang van toepassing - aan de ministerraad (MR), de Raad van State (RvS), de Tweede Kamer (TK) en de Algemene Rekenkamer (AR).

Alle begrotings- en verantwoordingsstukken worden via het Ministerie van Financiën aan deze colleges verzonden. De departementen verzenden dus zelf geen stukken aan deze colleges, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Dit geldt ook voor Nota's van wijziging op bij de Tweede Kamer ingediende begrotingswetsvoorstellen.

Als er over het verzenden of aanleveren van stukken wordt gesproken, wordt ook bedoeld het (digitaal) plaatsen van een elektronische versie van een stuk in de daartoe door het Ministerie van Financiën aangewezen elektronische map in de Samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting (SRR).

1.1 Aanlevering Rijksportaal Rijksbegroting en drukproefvoorbereiding Sdu Uitgevers

De communicatie tussen de FEZ-directies, Auditdiensten, bureaus SG en Financiën over wat betreft de uitwisseling van begrotings- en verantwoordingsstukken verloopt zoveel mogelijk digitaal via de besloten en beveiligde samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting. **Plaats de bestanden in de juiste elektronische map. Eerst de goede map dubbel aanklikken en dan het bestand uploaden.**

Voor de relevante aanleveringsdata raadpleegt men het tijdschema van de Rijksbegrotingsvoorschriften (Tijdschema). **Alleen van de RvS-versie, de TK-versie en de AR-versie van de diverse stukken worden soms ook enkele papieren exemplaren bij Financiën ingediend.**

In overleg met de departementen worden per departement een beperkt aantal personen geautoriseerd voor toegang tot de SRR.

Contactpersonen bij Financiën voor het verlenen van een autorisatie zijn: Maria Richardson (070-3427087 /m.richardson@minfin.nl) en Mirjam Hagoort (070-3427643/ m.hagoort@minfin.nl)

Geautoriseerde personen dienen in het bezit te zijn van een wachtwoord voor het Rijkportaal. Men volgt daartoe de aanwijzingen op Rijksportaal (<http://samenwerkruimten.rijksweb.nl/>). Voor de werkwijze binnen de SRR volgt men de aanwijzingen op die site.

1.2 Algemene aandachtspunten



Bestanden

Bestanden als Word-document (doc-extensie) plaatsen, tenzij het de definitieve getekende RvS-, TK- of AR-versie betreft. De definitieve versies bij voorkeur als pdf-bestand plaatsen, inclusief gescande handtekening(en). Bij de suppletore wetten en de slotwet geldt dit niet. Hier moet een bewerkbaar doc-document worden aangeleverd. Het drukproces verloopt dan namelijk via de griffie en niet via rechtstreeks contact met de Sdu uitgevers. In het algemeen geldt dat het verstandig is voor de Sdu Uitgevers een bewerkbaar doc-document beschikbaar te houden.

Tabellen

Tabellen in het doc-document op de juiste wijze opnemen (niet via een link, maar ook niet als onbewerkbaar plaatje). Tabellen dus niet als aparte Excelbestanden (xls-extensie) in de mappen plaatsen. Zo nodig worden door de departementen met de Sdu Uitgevers aparte aanleverafspraken voor drukproef-kopij gemaakt waarbij aan de Sdu Uitgevers wel bronbestanden worden aangeleverd.

Samenwerking met **Sdu** Uitgevers

Voor de voorbereiding van het drukproces van de kamerstukken van de ontwerp-begrotingen, de suppletore begrotingen (inclusief slotwetten) en de jaarverslagen onderhouden de departementen zelf contact met de Sdu Uitgevers. Hieronder vallen afspraken over de planning en de aanlevering van stukken. Bij het aanleveren van stukken die naar Sdu Uitgevers gaan is het noodzakelijk een bewerkbaar document aan te leveren. Dit betekent dat tabellen in een wordbestand niet door middel van een link moet worden opgenomen maar ook niet als onbewerkbaar plaatje moeten worden geplakt. Mocht dit niet goed lukken dan moeten de bronbestanden van de tabel middels een overzichtelijk Excelbestand er bij worden geleverd.

2. Handtekeningen bewindslieden

2.1 Geen handtekening voor Ministerraadsbehandeling

Begrotings- en verantwoordingsstukken voor MR-behandeling worden niet door de betrokken bewindslieden ondertekend. Deze stukken worden via een door de Minister van Financiën te ondertekenen Aanbiedingsformulier voor ministerraadsstukken aangeboden.

2.2 Wel handtekening

Ondertekening van de **formele stukken** door de ministers. De **RvS-versie** en de **TK-versie** van de begrotingsstukken, de **AR-versie** en de **TK-versie** van de verantwoordingsstukken worden wel van een handtekening voorzien.

De handtekening van de minister wordt bij de ontwerp-begroting geplaatst onder deel A (Artikelsgewijze toelichting bij het begrotingswetsvoorstel) van de memorie van toelichtingen (zie model 1.30); bij het jaarverslag onder onderdeel A (Aanbieding van het jaarverslag en verzoek tot dechargeverlening, model 3.10).

In de praktijk komt het voor dat de minister niet tijdig bereikbaar is om zijn handtekening te plaatsen. Zo'n deadline-probleem kan worden voorkomen door gebruik te maken van een aanbiedingsbrief conform model 4.10 (voor de ontwerp-begroting) of model 4.20 (voor het jaarverslag); de minister kan dan enige dagen voor inzending van het formele stuk aan Financiën die aanbiedingsbrief tekenen.

2.3 Hoe wordt er ondertekend?



Conform de richtlijn van de Tweede Kamer wordt als volgt getekend:

De Minister van(naam ministerie voluit),

de voorletter(s) en achternaam, zoals deze in de officiële benoemingslijst voor de kamerleden/ bewindsleden is opgenomen. Bijvoorbeeld J.C. de Jager, dus zonder titulatuur.

Begrotings- en verantwoordingsstukken worden **niet door de staatssecretarissen mede-ondertekend**. Staatssecretarissen functioneren immers onder de verantwoordelijkheid van de betrokken minister.

2. 4 Handtekening-exemplaren van de ontwerpbegrotingen ten behoeve van de Staten-Generaal

De ontwerpbegrotingen zijn over het algemeen nog niet in de definitief gedrukte vorm beschikbaar op het moment dat ze ondertekend ingediend moeten worden bij Financiën. Volstaan kan worden met een **losbladige** versie van de ontwerpbegroting (bijvoorbeeld de geaccordeerde drukproef van de Sdu Uitgevers). Financiën draagt zorg voor aanbidding aan de Tweede Kamer op Prinsjesdag.

2. 5 Handtekening-exemplaren van de jaarverslagen ten behoeve van de Staten-Generaal

Departementen vragen hun minister te tekenen op de definitieve drukproef die zij van de Sdu Uitgevers hebben ontvangen. Deze worden **uiterlijk op de dinsdag vóór Verantwoordingsdag weer bij Financiën terugbezorgd**, waarna Financiën zorg draagt voor aanbidding aan de Tweede Kamer op Verantwoordingsdag.

3. Ministerraad-behandeling

3. 1 Samenwerkruimte (SRR)

De ministerraad-versie van de begrotings- en verantwoordingsstukken wordt bij Financiën ingediend door middel van plaatsing in de daartoe bestemde digitale map in de SRR.

3.2 Indiening Ministerraad

De ontwerp-begrotingen van de departementen worden in de MR behandeld, evenals de concept-Miljoenennota. Indiening bij de ministerraad geschiedt door de Minister van Financiën.

3. 3 Suppletoire begroting en Slotwet

De suppletoire begrotingen (inclusief de Slotwetten) van de departementen worden **niet** behandeld in de ministerraad, tenzij in overleg tussen het vakdepartement en Financiën wordt besloten een specifiek suppletoir begrotingswetsvoorstel (bijvoorbeeld in verband met een belangrijk geschilpunt) wel voor te leggen aan de ministerraad. In beginsel worden alleen de concept-Voorjaarsnota en de concept-Najaarsnota in de ministerraad behandeld. Indiening van de nota's bij de ministerraad geschiedt door de Minister van Financiën (en ook van een eventueel suppletoir begrotingswetsvoorstel).

3. 4 Mutaties

De departementen zijn ervoor verantwoordelijk dat nadere mutaties, aangebracht in concept-suppletoire begrotingen (inclusief concept-slotwetten), steeds intensief met de Inspectie der Rijksfinanciën worden gecommuniceerd, opdat de Inspectie der Rijksfinanciën zo nodig kan zorgdragen voor verwerking van die nadere mutaties in de betrokken concept-budgettaire nota.



3.5 Verantwoording

Wat betreft de jaarlijkse financiële verantwoording worden de volgende stukken in de MR behandeld:

1. De concept-jaarverslagen; deze worden door de Minister van Financiën bij de MR ingediend (Tijdschema);
2. Het concept-Financieel Jaarverslag van het Rijk; dit wordt door de Minister van Financiën bij de MR ingediend.

3.6 Aanpassingen na Ministerraad

De betrokken departementen passen zo nodig de begrotings- en/of verantwoordingsstukken aan aan de besluitvorming in de MR. Ten opzichte van het bij de ministerraad ingediende wetsvoorstel mogen alleen technisch-procedurele wijzigingen, macro-economische aanpassingen en wijzigingen op grond van besluitvorming in de ministerraad worden aangebracht.

4. Advisering Raad van State

4.1 Raad van State-versie begroting

De RvS-versie van de begrotingsstukken wordt bij Financiën ingediend door middel van plaatsing in de daartoe bestemde digitale map in de Samenwerkingsruimte Rijksportaal Rijksbegroting (SRR) en daarnaast in 2-voud op papier bij Directie Begrotingszaken, afdeling Begrotingsbeheer. De memorie van toelichting van 1 exemplaar dient door de betrokken minister te zijn ondertekend.

4.2 Uiterlijke datum

De ontwerpbegrotingen van de departementen worden voor advies aan de RvS voorgelegd, evenals de concept-Miljoenennota. Indiening bij de RvS geschiedt door de Minister van Financiën en wel jaarlijks uiterlijk vóór 1 september.

4.3 Adviezen

De door de RvS uitgebrachte adviezen over de ontwerpbegrotingen worden aan Financiën uitgebracht. Financiën zendt deze adviezen via plaatsing in een daartoe gereserveerde digitale map in SRR direct door aan de betrokken departementen.

4.4. Nader rapport

De departementen stellen naar aanleiding van het advies van de Raad van State, indien nodig een bijlage op bij het Nader rapport aan de Koning. Daartoe wordt gebruikt gemaakt van model 1.50 (in feite betreft het een bijlage bij het Nader rapport). De departementen passen zo nodig de begrotingsstukken aan. Indien sprake is van een blanco advies is het in principe niet nodig om deze bijlage op te stellen, behalve als zich ten opzichte van de Raad van State-versie wijzigingen hebben voorgedaan in de begrotingsstaat en/of wijzigingen die beleidsmatig of politiek relevant zijn. Het Nader rapport zelf wordt opgesteld door Financiën. Het door de departementen op te stellen Nader rapport hoeft niet te zijn ondertekend door de betrokken minister.

4.5 Supplettoire begrotingen

Ontwerp-supplettoire begrotingswetsvoorstellen worden niet voor advies aan de Raad van State voorgelegd.

5. Behandeling Tweede Kamer (en Eerste Kamer)



A. Begrotingsbehandeling (en Nota's van wijziging):

5.A.1.

De Tweede Kamer-versie van de begrotingsstukken inclusief het Nader rapport moeten bij Financiën worden ingediend door middel van plaatsing in de daartoe bestemde digitale map in de SRR en daarnaast in 2-voud op papier bij Directie Begrotingszaken, afdeling Begrotingsbeheer. **De memorie van toelichting van 1 exemplaar van de ontwerpbegroting wordt door de betrokken minister ondertekend.** Zie hiervoor het onderdeel 'Handtekeningen bewindslieden'.

5.A.2.

De (suppletore) begrotingswetsvoorstellen en de bijbehorende budgettaire nota's worden door de Minister van Financiën bij de Tweede Kamer ingediend (ook digitaal naar de Griffie van de Tweede Kamer verzonden).

5.A.3.

De behandeling van de begrotingswetsvoorstellen kan, zolang over een wetsvoorstel nog niet is gestemd, leiden tot Nota's van wijziging (van de zijde van de regering) en/of amendementen (van de zijde van de Tweede Kamer).

5.A.4.

Een Nota van wijziging wordt zoveel mogelijk conform model 1.51 (voor de ontwerp-begroting) en model 4.51 (voor een suppletore begroting) ingericht. **Een nota van wijziging wordt ondertekend door de betrokken minister (en gaat vergezeld van een ondertekende aanbiedingsbrief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer).** Deze wordt op papier in 2-voud aan de Minister van Financiën gestuurd (Directie Begrotingszaken, afdeling Begrotingsbeheer) en wordt door de FEZ-directies in de SRR geplaatst. Nota's van wijziging worden door de Minister van Financiën aan de Tweede Kamer (door)gezonden.

5.A.5.

Voor **memories van antwoord en de beantwoording van schriftelijke vragen (m.b.t de begrotingsstukken) geldt dat over de beantwoording overeenstemming moet zijn met Financiën (DGRbg).** De betreffende minister draagt zorg voor verzending aan de Tweede/Eerste Kamer.

5.A.6.

Nota's van wijziging die verband houden met niet eerder in de ministerraad aan de orde geweest zijnde beleidsbeslissingen met financiële gevolgen, worden in de ministerraad aan de orde gesteld voordat ze bij de Tweede Kamer kunnen worden ingediend (neem bij twijfel vooraf contact op met de Directie Begrotingszaken, afdeling Begrotingsbeheer).

5.A.7.

De ministerraad dient daarbij ook te beslissen of de Nota van wijziging wel of niet vóór toezending aan de Tweede Kamer eerst nog voor advies aan de Raad van State wordt voorgelegd. Indiening van een Nota van wijziging bij de ministerraad en de Raad van State geschiedt steeds door de Minister van Financiën.

B. Amendementen

5.B.1.



De (supplettoire) begrotingswetsvoorstellen kunnen door de Tweede Kamer via amendering worden gewijzigd. Op grond van [artikel 16](#) Comptabiliteitswet neemt een betrokken minister zonder voorafgaand overleg met de Minister van Financiën geen definitief standpunt in over een amendement, als aan dat amendement financiële gevolgen voor het Rijk zijn verbonden.

5.B.2.

Indien kamerleden die amendementen willen indienen, een beroep doen op ambtelijke bijstand van het betrokken departement, kan in puur technische zin bijstand worden verleend (zie Begrippenlijst voor uitleg over amendementen).

5.B.3.

Bij uitzondering komt het voor dat via een amendement in de begrotingsstaat artikelonderdelen opgenomen worden. Artikelonderdelen die via amendering in de begrotingsstaat zijn opgenomen, worden in het betrokken jaar in de (overige) supplettoire begrotingen (inclusief de slotwet) en in de verantwoordingsstaat (rekening/jaarverslag) gehandhaafd.

C. Behandeling jaarverslagen

5.C.1.

Indien wordt voorzien dat indiening op de in het tijdschema aangegeven datum niet mogelijk is, wordt het Ministerie van Financiën daar zo snel mogelijk van op de hoogte gesteld (Directie Begrotingszaken, afdeling Begrotingsbeheer, m.richardson@minfin.nl). Indien de indiening van de jaarstukken aanzienlijk later zal plaatsvinden dan de vastgestelde datum, zal door middel van een brief met redenen omkleed uitstel aangevraagd moeten worden bij de Minister van Financiën.

5.C.2.

De Tweede Kamer-versie van de verantwoordingsstukken (de jaarverslagen) wordt bij Financiën ingediend door middel van plaatsing in de daartoe bestemde digitale map in de SRR en daarnaast tevens in 2-voud op papier bij de Directie Begrotingszaken, afdeling Begrotingsbeheer. **Voor de ondertekening van de jaarverslagen zie het onderdeel 'Handtekeningen bewindslieden'.**

5.C.3.

Jaarverslagen zijn geen wetsvoorstellen en worden door de Tweede Kamer en de Eerste Kamer als nota/rapport/brief behandeld. Nota's van wijziging en/of amendementen zijn niet mogelijk.

5.C.4.

In afwijking van andere nota's/rapporten/brieven wordt de behandeling van een jaarverslag door zowel de Tweede Kamer als de Eerste Kamer afgesloten **met een formeel besluit tot dechargeverlening** (zie [artikel 64](#) Comptabiliteitswet).

5.C.5.

De ontwerp-slotwetten worden meestal gelijktijdig behandeld met de jaarverslagen. In beginsel zijn hierop wel Nota's van wijziging en/of amendementen mogelijk. In de praktijk komt dat zelden voor.

6. Controle Algemene Rekenkamer



6.1 Verantwoordingsstukken

De AR-versie van de verantwoordingsstukken (de jaarverslagen en de Slotwetten) worden bij Financiën ingediend door middel van plaatsing in de daartoe bestemde digitale map in de SRR en daarnaast in 2-voud op papier bij Directie Begrotingszaken, afdeling Begrotingsbeheer. **Eén exemplaar van het jaarverslag en één exemplaar van de memorie van toelichting van de Slotwet worden door de minister ondertekend.** Zie hiervoor model 3.10 en model 3.54.

6.2 Begrotingen

Met uitzondering van de ontwerp-slotwetten worden (suppletoire) begrotingen **niet** vóór de indiening bij de Tweede Kamer aan het oordeel van de Algemene Rekenkamer onderworpen. De ontwerp-slotwetten worden door de Algemene Rekenkamer gezien op consistentie met de concept-jaarverslagen.

6.3. Ontwerp-slotwetten, concept-jaarverslagen en auditrapporten

De ontwerp-slotwetten worden eind maart gezamenlijk met de concept-jaarverslagen en de daarbij behorende samenvattende auditrapporten door de Minister van Financiën aan de Algemene Rekenkamer gestuurd.

6.3.1 Correcties in slotwetten

Indien na 31 maart correcties worden aangebracht in (de drukproef van) een ontwerp-slotwet worden deze correcties op **afzonderlijke correctiebladen** (volgens dezelfde procedure als hieronder beschreven voor de correcties in een departementaal jaarverslag) via Financiën aan de Algemene Rekenkamer voorgelegd. Voor de uiterste indieningsdatum zie het tijdschema. Wellicht ten overvloede wordt erop gewezen dat sommige correcties in het jaarverslag doorwerken in de Slotwet.

6.3.2 Correcties in jaarverslagen

In een jaarverslag worden soms correcties aangebracht na indiening door het Ministerie van Financiën bij de Algemene Rekenkamer (eind maart). Dergelijke correcties dienen beperkt te blijven tot:

- a. Correcties naar aanleiding van opmerkingen van het Ministerie van Financiën. **Deze correcties die Financiën noodzakelijk vindt, worden uiterlijk medio april doorgevoerd, daarna kunnen alleen correcties worden doorgevoerd die de Algemene Rekenkamer noodzakelijk vindt;**
- b. Correcties die door het betrokken departement (Financieel Economische Zaken) bij nader inzien **strikt** noodzakelijk worden bevonden. Deze wijzigingen kunnen (**tot uiterlijk medio april, zie tijdschema**) alleen worden aangebracht, indien daarover overeenstemming bestaat met de betrokken ADR en met het betrokken bureau van de Algemene Rekenkamer;
- c. Correcties naar aanleiding van opmerkingen van de Algemene Rekenkamer.

6.3.3 Correctiebladen logistiek

Correctiebladen worden steeds gezonden aan de Minister van Financiën (Directie Begrotingszaken, Afdeling Begrotingsbeheer) en dus niet rechtstreeks door het departement aan de Algemene Rekenkamer. (Deze correcties kunnen wel ondershands aan de Algemene Rekenkamer worden verstrekt.) De Minister van Financiën zendt de correctiebladen zo spoedig mogelijk door naar de Algemene Rekenkamer.

6.3.4 Drukproef

De correcties worden vanzelfsprekend ook verwerkt in de drukproef die bij de Sdu Uitgevers in voorbereiding is



6.4. Correcties

Correcties, die worden aangebracht in een jaarverslag, kunnen doorwerken in het door het Ministerie van Financiën opgestelde Financieel Jaarverslag van het Rijk. Om die reden dient de Directie Begrotingszaken van het Ministerie van Financiën **eventuele correcties uiterlijk op de hiervoor in het tijdschema genoemde datum haar bezit te hebben**, omdat anders de Algemene Rekenkamer niet in staat is haar rechtmatigheidsrapporten bij de jaarverslagen tijdig vast te stellen.

Toelichting

Na de uiterste indieningsdatum ingediende correcties kunnen ertoe leiden dat het drukproces bij de Sdu Uitgevers van het jaarverslag in de knel komt, of dat deze correcties niet in de definitieve drukproef verwerkt kunnen worden. Het gevolg is dat deze correcties via een addendum (invoegblad) aan het jaarverslag aan de Tweede Kamer aangeboden moeten worden. Hierdoor kan de correctie van het betreffend departement extra onder de aandacht van de Tweede Kamer komen.

6.5 Methode correctiebladen

Correcties worden verwerkt op een correctieblad, dat in het reeds bij de Algemene Rekenkamer ingediende jaarverslag kan worden opgenomen (ter vervanging van de oorspronkelijke bladzijde). Een correctieblad hoort voorzien te zijn van een "aantekening voor akkoord" van de ADR.

Toelichting

Er is geen format voor een correctieblad beschikbaar. Een correctieblad is namelijk een kopie van de pagina met de gecorrigeerde tekst en/of cijfer(s) voorzien van de handtekening van de Auditdienst Rijk voor akkoord. Een correctieblad wordt ingediend voor belangrijke wijzigingen zoals het corrigeren van onjuiste cijfers, onjuiste tekst of een onjuiste presentatie van de informatie die na de indiening van het jaarverslag (na eind maart) is geconstateerd.



3.5.2 Beleidsbrieven

Bepalingen

1. De beleidsbrief bevat voor het jaar t tot en met t+5;
 - a. Specifieke mutaties en herschikkingen conform het model van de begrotingsrapportage dat in de beleidsbrief wordt geïntegreerd;
 - b. Mutaties waarvoor een beroep wordt gedaan op het generale beeld;
 - c. De wijze waarop de eindejaarsmarge wordt ingezet.
In de beleidsbrief wordt een overzicht opgenomen met de totale eindejaarsmarge, gesplitst naar de beleidsartikelen waarop deze wordt ingezet (zie Eindejaarsmarge) en aangegeven wordt om welke reden de middelen op dat artikel worden toegevoegd en waar eventueel sprake is van overlopende verplichtingen.

Toelichting

Medio oktober (t-1) wordt door de IRF informatie verstrekt over de omvang van de voor het jaar t geldende maximale positieve eindejaarsmarge.

- d. Voorstellen die (direct of indirect) tot derving van belastinginkomsten leiden;
- e. Het beroep op de leenfaciliteit;

Toelichting

De meerjarige leenaanvragen van agentschappen die een baten- lastenstelsel voeren vormen integraal onderdeel van de beleidsbrief. Deze moeten als bijlage bij de beleidsbrief gevoegd worden en als afschrift aan de directeur Begrotingszaken worden gestuurd. Deze aanvraag wordt opgesteld conform de Regeling Agentschappen. In de aanvraag wordt tevens aangegeven tot welke investeringscategorie de investering behoort, alsook de gewenste looptijd van de lening. Voorts wordt elke aanvraag voorzien van een toelichting per geplande investering met betrekking tot nut, noodzaak en doelmatigheid. Zie voor het voorgeschreven format '[aanvraag leenplafond](#)'. De bedragen worden vermeld in € 1.000 nauwkeurig. Iedere aanvraag moet voorzien zijn van de handtekening van de directeur van de desbetreffende baten-lastenagentschap en de directeur FEZ.

- f. Alle overige mutaties, voor zover deze niet binnen de bovenstaande categorieën vallen en die relevant zijn voor de budgettaire besluitvorming door de ministerraad, zowel voor de Rijksbegroting in enge zin, de Sociale Zekerheid als de Zorg;
- g. Bij invoering van nieuwe garanties en leningen (regelingen), en bij aanpassing of evaluatie van bestaande regelingen, wordt gebruik gemaakt van het [toetsingskader Risicoregelingen](#). Dit toetsingskader wordt in de beleidsbrief opgenomen. In uitzonderingssituaties waarin dergelijke nieuwe regelingen niet kunnen wachten tot het moment beleidsbrief, geldt dat voorstellen in ieder geval langs de ministerraad gaan -vergezeld van het ingevulde toetsingskader en de uitkomsten worden meegestuurd. Zie [HAFIR](#) voor het Toetsingskader;



Toelichting

Nieuwe garanties en leningen (regelingen) en aanpassingen in bestaande regelingen zijn altijd onderdeel van de (integrale) besluitvorming in de ministerraad bij het hoofdbesluitvormingsmoment. Aangezien garantieregelingen onder voorafgaand toezicht vallen van de Minister van Financiën, worden voornemens tot het opzetten van garantieregelingen en wijzigingen van bestaande garantieregelingen in een zeer vroeg stadium aan het Ministerie van Financiën kenbaar gemaakt..

- h. Bij voorstellen voor fiscale maatregelen in de vorm van een belastinguitgave op het beleidsterrein van een departement wordt gebruik gemaakt van het Toetsingskader Belastinguitgaven. Dit toetsingskader wordt in de beleidsbrief opgenomen. In uitzonderingssituaties waarin dergelijke fiscale maatregelen niet kunnen wachten tot het moment beleidsbrief, geldt dat voorstellen in ieder geval langs de ministerraad gaan. Het ingevulde toetsingskader en de uitkomsten worden meegestuurd. Zie voor het Toetsingskader model 4.55.

Toelichting

Voor de introductie van nieuwe dan wel intensiveringen van bestaande belastinguitgaven en de evaluatie van deze regelingen geldt een restrictief toetsingskader. Met behulp van het toetsingskader wordt afgewogen of (de intensivering van) een fiscale maatregel al dan niet de voorkeur heeft.

De beleidsbrief geeft aan welke zaken betrokken horen te worden bij de besluitvorming in de ministerraad over de uitvoering jaar t en de begrotingsvoorbereiding jaar t+1 (inclusief eventuele doorwerking naar latere jaren). De brief dient alle mutaties te bevatten die met het oog op de besluitvorming in de ministerraad van belang zijn (ook met betrekking tot de SZA en Zorg, inclusief macro-economische mutaties en volumebijstellingen).

Het departement dient een overzicht op te nemen van de beleidsconclusies uit de jaarverantwoording over jaar t-1 en aan te geven hoe en in welke mate hier uitwerking aan wordt gegeven, zo mogelijk in samenhang met voorstellen ten aanzien van de begrotingsvoorbereiding.



3.5.3 Nationale Verklaring

Nationale verklaringen worden conform model 4.30 opgesteld.



3.5.4 Additioneel aan te leveren informatie aan Financiën.

Bij de ontwerpbegroting aan te leveren begrotingsinformatie

Functionele en economische coderingen

Via RIS/IBOS en conform de huidige specificaties wordt informatie over de economische en functionele coderingen aan Financiën/RHB geleverd. De coderingen worden op (sub)artikelonderdeel (of het laagst mogelijk niveau) aangeleverd. De aanleverdatum is vermeld in het tijdschema.

Loon- en prijscodering (LPO)

Financiën/IRF deelt in september per brief informatie mee omtrent de toetsing van de loon- en prijscodering (LPO) en extrapolatie. Voor een uitgebreide toelichting op de loon- en prijscodes kan [R07](#) in HAFIR worden geraadpleegd. Via RIS/IBOS worden de codering voor loon- en prijsgevoeligheden van begrotingsartikelen en de extrapolatiestanden, eind oktober aangeleverd aan Financiën/Inspectie der Rijksfinancien. Daarbij wordt de aangeleverde codering begeleid van een toelichting. De coderingen worden op artikelonderdeelniveau aangeleverd. In deze toelichting wordt ten minste aangegeven:

1. wat de reden is van verschuivingen tussen loon, prijs en ongevoelig gecodeerde delen binnen de artikelonderdelen;
2. wat de reden is achter een verandering van het aandeel van ongevoelig gecodeerde uitgaven in het totaal van de begroting;
3. hoe geparkeerde taakstellingen verwerkt zijn in de codering;
4. binnen welke artikelen, voor welke omvang en hoe agentschapsbijdragen zijn gecodeerd;
5. in geval van zero-base toets: onderbouwing op het laagst mogelijke niveau, door middel van een p*q-benadering.

Het tijdschema laat zien op welke momenten deze informatie geleverd dient te worden.

Extrapolatie

Financiën/IRF deelt in september per brief informatie mee omtrent de toetsing van de loon- en prijscodering en extrapolatie. Via RIS/IBOS worden de codering voor loon- en prijsgevoeligheden van begrotingsartikelen en de extrapolatiestanden, eind oktober aangeleverd aan Financiën/Inspectie der Rijksfinancien. Voor het extrapoleren van de meerjarencijfers (eerstvolgend extrapolatiejaar t+5) gelden de volgende uitgangspunten:

1. bij de ramingen wordt rekening gehouden met bestaande wettelijke regelingen;
2. het extrapolatiejaar voor de departementale begrotingen en fondsen wordt beleidsarm geëxtrapolerd. De demografische ontwikkeling is bepalend voor het beleidsarm extrapoleren. In alle gevallen moet het gaan om aan te gane verplichtingen en daaruit voortvloeiende uitgaven op grond van de voortzetting van bestaand of ongewijzigd beleid, of om uitgaven die door expliciete besluiten van de minister van Financiën of het kabinet zijn geaccordeerd. Indien bestaand beleid niet noodzakelijkerwijze impliceert dat nieuwe verplichtingen worden aangegaan (bijvoorbeeld bij projecten of nieuwe investeringen), dient te worden verondersteld dat geen nieuwe verplichtingen worden aangegaan, tenzij is besloten om het beleid te continueren;
3. voor de economische groei wordt aangesloten bij de gemiddelde ontwikkeling uit de kabinetsperiode zoals verondersteld is bij het opstellen van de uitgavenkaders;



4. het extrapolatiejaar wordt kwantitatief (met prestatiegegevens) onderbouwd. Wanneer geen expliciete andersluidende afspraken bestaan dient het volume en de prijs die ten grondslag liggen aan de ramingen, constant gehouden te worden;
5. het extrapolatiejaar wordt ook kwalitatief (welke programma's, projecten, bijdragen ect.) onderbouwd;
6. de ramingen dienen te zijn gebaseerd op het in ongewijzigd tempo realiseren van meerjarige projecten;
7. wanneer reeds is afgesproken dat instrumenten een afloop kennen, dient deze afloop tot uiting te komen in de extrapolatie.

Het tijdschema laat zien op welke momenten deze informatie geleverd dient te worden.

Gegevens over garanties

Voor het opstellen van de Staatsbalans in de Miljoenennota dient inzage te worden gegeven in het totaal aan uitstaande garanties. Het tijdschema laat zien op welke momenten deze informatie via IBOS aangeleverd moet zijn.

Kasstroomoverzicht

Per agentschap wordt een kasstroomoverzicht bij de Rijkshoofdboekhouding ingediend. Dit wordt opgesteld ten behoeve van de presentatie in de Miljoenennota en het Financieel Jaarverslag Rijk van de totale rijksuitgaven en de totale niet-belastingontvangsten van het Rijk.

Het indienen vindt plaats door middel van een vast digitaal format dat in augustus (MN) ingeleverd moet worden (zie tijdschema). Op basis van het kasstroomoverzicht wordt het consolidatiesaldo bepaald. Dit consolidatiesaldo wordt, in aanvulling op de uitgaven van de departementen, meegeteld in de berekening van het EMU-saldo.

Bij het departementale jaarverslag additioneel aan Financiën aan te leveren verantwoordingsinformatie

Staatsbalans

De staatsbalans wordt opgesteld op grond van de Comptabiliteitswet. De methode van het Europees stelsel van nationale en regionale rekeningen 95) vormt de grondslag voor de opstelling van de Staatsbalans. Basis voor de Staatsbalans vormen de saldibalansen van de ministeries, de begrotingsfondsen en de agentschappen.

Gegevens over garanties

Voor het opstellen van de Staatsbalans in het Financieel Jaarverslag van het Rijk dient inzage te worden gegeven in het totaal aan uitstaande garanties. Het tijdschema laat zien op welke momenten deze informatie via IBOS aangeleverd moet zijn.

Agentschappen

De paragraaf Agentschappen in de departementale jaarverslagen bestaat uit een selectie van de uitgebreidere interne jaarrekeningen van de agentschappen. Deze interne jaarrekeningen worden tegelijk met de departementale jaarverslagen afzonderlijk aangeleverd bij het Ministerie van Financiën. De interne jaarrekeningen worden gebruikt bij de toetsing van de departementale jaarverslagen.

De jaarrekeningen van de agentschappen maken deel uit van het interne verkeer tussen Financiën en de departementen en worden dus niet doorgestuurd naar de Algemene Rekenkamer en de Staten-Generaal. De jaarrekening mag worden voorzien van een aparte controleverklaring (accountantsverklaring) maar dat is niet



verplicht. De Auditdienst Rijk controleert de verantwoording van een agentschap als onderdeel van de jaarrekening van het departement als geheel.

De Regeling Agentschappen schrijft voor op welke manier de agentschappen de interne jaarrekeningen moeten opstellen.

Kasstroomoverzicht

Per agentschap wordt een kasstroomoverzicht bij de Rijkshoofdboekhouding ingediend. Dit wordt opgesteld ten behoeve van de presentatie in het Financieel Jaarverslag Rijk van de totale rijksuitgaven en de totale niet-belastingontvangsten van het Rijk.

Het indienen vindt plaats door middel van een vast digitaal format dat in maart (FJR) ingeleverd moet worden (zie tijdschema). Op basis van het kasstroomoverzicht wordt het consolidatiesaldo bepaald. Dit consolidatiesaldo wordt, in aanvulling op de uitgaven van de departementen, meegeteld in de berekening van het EMU-saldo.

Extra-comptabele informatie

Naast de gegevens uit de saldibalansen wordt aan departementen jaarlijks aanvullende informatie gevraagd, die in het algemeen betrekking heeft op (onderdelen) van de extra-comptabele administraties (al dan niet decentraal bijgehouden) en van de extra-comptabele schulden. Specifiek is informatie gewenst over de (samenstelling van de) materiële activa en over de samenstelling van het totaal van de extracomptabele vorderingen en van de extra-comptabele schulden. Deze gegevens dienen uiterlijk 14 maart van het jaar volgend op het begrotingsjaar bij het Ministerie van Financiën aangeleverd te worden aan de hand van een digitaal format, dat in december daaraan voorafgaand door het Ministerie van Financiën beschikbaar zal worden gesteld.

De ministeries die vorderingen en verplichtingen uit hoofde van langlopende projecten hebben (Ministerie van Defensie en Ministerie van Infrastructuur en Milieu) dienen ook over deze projecten via het digitale format aanvullende informatie te verstrekken (bz.rhb@minfin.nl).



4 Modellen

De modellen zijn opgesplitst in 4 onderdelen:

1. De modellen gerelateerd aan de begroting
2. De modellen gerelateerd aan de suppletoire begrotingen
3. De modellen gerelateerd aan de verantwoording
4. De overige modellen

4.1 Begroting

4.1.1 Model 1.00 - Inhoudsopgave departementale begroting (inclusief modelverwijzing)

Vaststelling van de begrotingstaten van het Ministerie van(.....) voor het jaar 20..

	Memorie van Toelichting	model
1.1	Voorstel van wet	zie model 1.10, model 1.11, model 1.12, model 1.14
1.2	Begrotingsstaat	zie model 1.20, model 1.21, model 1.22, model 1.24
	Geraamde uitgaven en geraamde ontvangsten van het departement verdeeld over de beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen	zie model 1.25
1.3	A. Artikelsgewijze toelichting bij begrotingswetsvoorstel	zie model 1.30
	B. Begrotingstoelichting	zie model 1.30
	Leeswijzer	zie model 1.31
	De beleidsagenda	zie model 1.32a, model 1.32b, model 1.32c
	De beleidsartikelen	zie model 1.33 a tot en met e, model 1.33f
	De niet-beleidsartikelen	zie model 1.34a, model 1.34b, model 1.34c en model 1.34d



	Memorie van Toelichting	model
	Begroting agentschappen (optioneel)	zie model 1.35 en model 1.35a
	Bijlagen:	
	- ZBO's en RWT's	zie model 1.36
	- Verdiepingsbijlage	zie model 1.41
	- Moties en toezeggingen	zie model 1.42
	- Subsidieoverzicht	zie model 1.43
	- Evaluatie- en overig onderzoek	zie model 1.44

Toelichting

1. Het wetslichaam heeft geen inhoudsopgave. De inhoudsopgave zoals deze moet worden opgenomen in de memorie van Toelichting begint pas bij onderdeel 1.3. De nummering begint dus ook bij dit onderdeel. In het model is voor het totaaloverzicht de gehele inhoud van een begroting opgenomen.
2. In de kop wordt de naam van de begroting met tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers vermeld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften (zie De inrichting van de rijksbegroting).
3. De cirkeldiagrammen worden direct na de begrotingsstaat weergegeven.
4. Het wetslichaam en de memorie van toelichting beginnen beide met paginanummer 1.



4.1.2 Model 1.01 - Inhoudsopgave begrotingsfonds (inclusief modelverwijzing)

Model:

Vaststelling van de begrotingstaten van hetfonds(....) voor het jaar 20..

	Memorie van toelichting	model
1.1	Voorstel van wet	zie model 1.13 en model 1.14
1.2	Begrotingstaat	zie model 1.23 en model 1.24
1.3	Artikelsgewijze toelichting bij begrotingswetsvoorstel	zie model 1.30
	Leeswijzer	zie model 1.31
	De beleidsagenda	zie model 1.32a, model 1.32b, model 1.32c
	De beleidsartikelen	zie model 1.33 a tot en met e, model 1.33f
	De niet-beleidsartikelen	zie model 1.34a, model 1.34b, model 1.34c en model 1.34d
1.4	Bijlagen	
	Verdiepingsbijlage	zie model 1.41
	Moties en toezeggingen	zie model 1.42
	Subsidieoverzicht	zie model 1.43
	Evaluatie- en overig onderzoek	zie model 1.44

Toelichting

1. Het wetslichaam heeft geen inhoudsopgave. De inhoudsopgave zoals deze moet worden opgenomen in de memorie van Toelichting begint pas bij onderdeel 1.3. De nummering begint dus ook bij dit onderdeel. In het model is voor het totaaloverzicht de gehele inhoud van een begrotingfonds opgenomen.
2. In de kop wordt de naam van het begrotingfonds met tussen de haken de letter van het betrokken begrotingsfonds vermeld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften (zie De inrichting van de rijksbegroting).



3. Het wetslichaam en de memorie van toelichting beginnen beide met paginanummer 1.



4.1.3 Model 1.10 - Wetsvoorstel departementale begroting (begrotingen ministeries)

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van(....) voor het jaar 20..

VOORSTEL VAN WET

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat ingevolge artikel 105 van de Grondwet de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Rijk bij de wet moet worden vastgesteld en dat in artikel 1 van de Comptabiliteitswet 2001 wordt bepaald welke begrotingen tot die van het Rijk behoren;

Zo is het, dat Wij, de Afdeling advisering van de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1

De bij deze wet behorende departementale begrotingsstaat voor het jaar 20.. wordt vastgesteld.

Artikel 2

De bij deze wet behorende begrotingsstaat inzake agentschappen voor het jaar 20.. wordt vastgesteld.

Artikel 3

De vaststelling van de begrotingsstaten geschiedt in duizenden euro's.

Artikel 4

Deze wet treedt in werking met ingang van 1 januari van het onderhavige begrotingsjaar. Indien het Staatsblad waarin deze wet wordt geplaatst, wordt uitgegeven op of na deze datum van 1 januari, treedt zij in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van dat Staatsblad en werkt zij terug tot en met 1 januari.

Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van,

Toelichting

1. In de kop van het wetsvoorstel wordt na de naam van de begroting tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften (zie De inrichting van de rijksbegroting).



2. Als er geen sprake is van agentschappen vervalt wetsartikel 2. In dat geval in de kop en in wetsartikel 3 “begrotingsstaten” vervangen door “begrotingsstaat” en de wetsartikelen 3 en 4 vernummen.
3. Een kamerstuknummer wordt door de Sdu Uitgevers in afstemming met de griffie van de Tweede Kamer aangebracht.



4.1.4 Model 1.11 - Wetsvoorstel specifieke begroting (Koning (I), Staten-Generaal (IIA), overige Hoge Colleges van Staat (IIB), Koninkrijksrelaties (IV) en eventuele programmabegrotingen)

Vaststelling van de begrotingsstaat van () voor het jaar 20..

VOORSTEL VAN WET

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat ingevolge artikel 105 van de Grondwet de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Rijk bij de wet moet worden vastgesteld en dat in artikel 1 van de Comptabiliteitswet 2001 wordt bepaald welke begrotingen tot die van het Rijk behoren;

Zo is het, dat Wij, de Afdeling advisering van de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden verstaan bij deze:

Artikel 1

De bij deze wet behorende begrotingsstaat voor het jaar 20.. wordt vastgesteld.

Artikel 2 (indien van toepassing)

<indien van toepassing>De bij deze wet behorende begrotingsstaat inzake agentschappen voor het jaar 20.. wordt vastgesteld.

Artikel 3

De vaststelling van begrotingsstaat/begrotingsstaten geschiedt in duizenden euro's.

Artikel 4

Deze wet treedt in werking met ingang van 1 januari van het onderhavige begrotingsjaar. Indien het Staatsblad waarin deze wet wordt geplaatst, wordt uitgegeven op of na deze datum van 1 januari, treedt zij in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van dat Staatsblad en werkt zij terug tot en met 1 januari.

Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren die zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van,

Toelichting



1. In de kop van het wetsvoorstel wordt na de naam van de begroting tussen de haken het nummer van de begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften (zie De inrichting van de rijksbegroting)
2. Indien in een van deze begrotingen sprake is van het vaststellen van meer dan één begrotingsstaat (dit kan het geval zijn bij programmaministers als zij beleidsmatig verantwoordelijk zijn voor een agentschap wordt:
 - a. voor elke aanvullende begrotingsstaat een apart wetsartikel gebruikt (daarbij zo dicht mogelijk aansluiten bij de formulering van wetsartikel 1 en/of bij het overeenkomstige wetsartikel in model 1.10);
 - b. de nummering van de wetsartikelen aangepast;
 - c. in de kop en in wetsartikel 2 (voor vernummering) “begrotingsstaat” vervangen door “begrotingsstaten”.
3. Een kamerstuknummer wordt door de Sdu Uitgevers in afstemming met de griffie van de Tweede Kamer aangebracht.



4.1.5 Model 1.12 - Wetsvoorstel specifieke begroting (Algemene Zaken (IIIA), Kabinet van de Koning (IIIB) en Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (IIIC))

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Algemene Zaken (IIIA), de begrotingsstaat van het Kabinet van de Koning (IIIB) en begrotingsstaat van de Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (IIIC) voor het jaar 20...

VOORSTEL VAN WET

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat ingevolge artikel 105 van de Grondwet de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Rijk bij de wet moet worden vastgesteld en dat in artikel 1 van de Comptabiliteitswet 2001 wordt bepaald welke begrotingen tot die van het Rijk behoren;

Zo is het, dat Wij, de Afdeling advisering van de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1

De bij deze wet behorende departementale begrotingsstaat voor het jaar 20.. wordt vastgesteld.

Artikel 2

De bij deze wet behorende begrotingsstaat inzake agentschappen voor het jaar 20.. wordt vastgesteld.

Artikel 3

De bij deze wet behorende begrotingsstaat van het Kabinet van de Koning (IIIB) voor het jaar 20.. wordt vastgesteld.

Artikel 4

De bij deze wet behorende begrotingsstaat van de Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (IIIC) voor het jaar 20.. wordt vastgesteld.

Artikel 5

De vaststelling van de begrotingsstaten geschiedt in duizenden euro's.

Artikel 6

Deze wet treedt in werking met ingang van 1 januari van het onderhavige begrotingsjaar. Indien het Staatsblad waarin deze wet wordt geplaatst, wordt uitgegeven op of na deze datum van 1 januari, treedt zij in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van dat Staatsblad en werkt zij terug tot en met 1 januari.



Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren die zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van,

Toelichting

Een kamerstuknummer wordt door Sdu Uitgevers in afstemming met de griffie van de Tweede Kamer aangebracht.



4.1.6 Model 1.13 - Wetsvoorstel begroting begrotingsfonds

Vaststelling van de begrotingsstaat van het fonds voor het jaar 20..

VOORSTEL VAN WET

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in de overweging genomen hebben, dat ingevolge artikel 105 van de Grondwet de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Rijk bij de wet moet worden vastgesteld, dat in artikel 1 van de Comptabiliteitswet 2001 wordt bepaald welke begrotingen tot die van het Rijk behoren en dat overigens de inrichting van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van hetfonds moet geschieden met inachtneming van de bepalingen van de Wet

Zo is het, dat Wij, de Afdeling advisering van de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1

De bij deze wet behorende begrotingsstaat inzake het begrotingsfonds voor het jaar 20.. wordt vastgesteld.

Artikel 2

De vaststelling van de begrotingsstaat geschiedt in duizenden euro's.

Artikel 3

(Eventueel specifiek artikel m.b.t. het fonds.)

Artikel 4

Deze wet treedt in werking met ingang van 1 januari van het onderhavige begrotingsjaar. Indien het Staatsblad waarin deze wet wordt geplaatst, wordt uitgegeven op of na deze datum van 1 januari, treedt zij in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van dat Staatsblad en werkt zij terug tot en met 1 januari.

Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren die zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van,

Toelichting



1. Een kamerstuknummer wordt door Sdu Uitgevers in afstemming met de griffie van de Tweede Kamer
aangebracht.



4.1.7 Model 1.14 - Wetsvoorstel departementale begroting en begroting begrotingsfonds

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van (....) en van de begrotingsstaat van hetfonds voor het jaar 20....

VOORSTEL VAN WET

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in de overweging genomen hebben, dat ingevolge artikel 105 van de Grondwet de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Rijk bij de wet moet worden vastgesteld, dat in artikel 1 van de Comptabiliteitswet 2001 wordt bepaald welke begrotingen tot die van het Rijk behoren en dat overigens de inrichting van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van hetfonds moet geschieden met inachtneming van de bepalingen van de Wet

Zo is het, dat Wij, de Afdeling advisering van de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1

De bij deze wet behorende departementale begrotingsstaat voor het jaar 20.. wordt vastgesteld.

Artikel 2

De bij deze wet behorende begrotingsstaat inzake agentschappen voor het jaar 20.. wordt vastgesteld.

Artikel 3

De bij deze wet behorende begrotingsstaat inzake het begrotingsfonds voor het jaar 20.. wordt vastgesteld.

Artikel 4

De vaststelling van de begrotingsstaten geschiedt in duizenden euro's.

Artikel 5

(Eventueel specifiek artikel m.b.t. het fonds.)

Artikel 6

Deze wet treedt in werking met ingang van 1 januari van het onderhavige begrotingsjaar. Indien het Staatsblad waarin deze wet wordt geplaatst, wordt uitgegeven op of na deze datum van 1 januari, treedt zij in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van dat Staatsblad en werkt zij terug tot en met 1 januari.

Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren die zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.



Gegeven

De Minister van,

Toelichting

1. In de kop van het wetsvoorstel wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften (zie de inrichting van de rijksbegroting).
2. Als er geen sprake is van agentschappen vervalt wetsartikel 2. In dat geval wordt in de kop “begrotingsstaten” vervangen door “begrotingsstaat”.
3. De artikelnummering wordt aangepast als er geen sprake is van wetsartikel 2 en/of 5.
4. Een kamerstuknummer wordt door Sdu Uitgevers in afstemming met de griffie van de Tweede Kamer aangebracht.



4.1.8 Model 1.20 - Begrotingsstaat departementale begroting (inclusief agentschappen)

Model:

Vastgestelde departementale begrotingsstaat van het Ministerie van ... (...) voor het jaar 20.. Bedragen x € 1.000

Art. no	Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting (1)		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
.	.			
.	Totaal	
.				
.	Beleidsartikelen			
01	Beleidsartikel 01
02	
03	
04	
05	
06	
	Niet-beleidsartikelen			
20	Algemeen
21	Apparaat Kerndepartement
2*	Evt. overige (apparaat) niet-beleidsartikelen
2*	Geheim
2*	Nominaal en onvoorzien

Vastgestelde Begrotingsstaat inzake de agentschappen voor het jaar .. Bedragen x € 1.000



Naam	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Saldo uitgaven en ontvangsten
Verplichtingen-kasagentschap 1
Verplichtingen-kasagentschap 2
Verplichtingen-kasagentschap 3
Totaal
	Baten	Lasten		Saldo baten en lasten
Baten-lastenagentschap 1
Baten-lastenagentschap 2
Baten-lastenagentschap 3
Totaal

Vastgestelde Begrotingsstaat inzake de baten-lastenagentschappen voor het jaar .. Bedragen x € 1.000.

Naam baten-lastenagentschap	Totaal kapitaaluitgaven	Totaal kapitaalontvangsten
Baten-lastenagentschap 1
Baten-lastenagentschap 2
Baten-lastenagentschap 3
Totaal

Toelichting

1. In de kop en in de subkop wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften (zie De inrichting van de rijksbegroting).
2. Als er geen sprake is van agentschappen vervallen de begrotingsstaten inzake de agentschappen.
3. De termen 'kapitaaluitgaven' en '-ontvangsten' worden als volgt gedefinieerd:
 - > kapitaaluitgaven betreft de som van investeringen, eenmalige uitkeringen aan moederdepartement en aflossingen op leningen;
 - > kapitaalontvangsten betreft de som van desinvesteringen (wanneer sprake is van het tenietgaan van het materieel vast actief, bijvoorbeeld als gevolg van sloop of afbraak), eenmalige storting door



moederdepartement en beroep op de leenfaciliteit. Voor deze posten wordt verder verwezen naar het kasstroomoverzicht (model 1.35).

4. In de kolom "verplichtingen" worden géén (sub)totalen opgenomen.



4.1.9 Model 1.21 - Begrotingsstaat specifieke begroting (Koning (I), Staten-Generaal (IIA), overige Hoge Colleges van Staat (IIB), Koninkrijksrelaties (IV) en eventuele programmabegrotingen)

Model:

Vastgestelde begrotingsstaat van.....() voor het jaar 20.. Bedragen x € 1.000

Art. no.	Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
	Totaal	
	Beleidsartikelen			
01	Beleidsartikel 01
02	
03	
04	
05	
06	
	Niet-beleidsartikel			
20	Algemeen
21	Geheim
22	Nominaal en onvoorzien

Vastgestelde Begrotingsstaat inzake agentschappen voor het jaar 20.. Bedragen x € 1.000

Naam	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Saldo ontvangsten en uitgaven
Verplichtingen- kasagentschap 1
Verplichtingen- kasagentschap 2



Naam	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Saldo ontvangsten en uitgaven
Verplichtingen- kasagentschap 3
Totaal
Naam	Baten	Lasten	Saldo baten en lasten	
Baten-lastenagentschap 1	.	.	.	
Baten-lastenagentschap 2	.	.	.	
Baten-lastenagentschap 3	.	.	.	
Totaal	.	.	.	

Vastgesteld Begrotingsstaat inzake baten-lastenagentschap voor het jaar 20.. Bedragen x € 1.000

Naam	Totaal kapitaaluitgaven	Totaal kapitaalontvangsten
Baten-lastenagentschap 1	.	.
Baten-lastenagentschap 2	.	.
Baten-lastenagentschap 3	.	.
Totaal	.	.

Toelichting

1. In de kop wordt de naam van de specifieke begroting vermeld met tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers. Het Romeinse nummer herhalen in de subkop tussen de haken achter "Begrotingsstaat" en de naam van de specifieke begroting (zonder Romeins nummer) herhalen in de subkop op de plaats van de puntjes (boven "Bedragen x € 1.000"). De nummering is conform de Rijksbegrotingsvoorschriften (zie De inrichting van de rijksbegroting).
2. In de kolom "verplichtingen" worden géén (sub)totalen opgenomen.
3. Van een begrotingsstaat inzake de baten-lastenagentschappen zal geen sprake zijn bij de begrotingen I, IIA, IIB en IV. Het is wel mogelijk in combinatie met een begroting van een programmaminister. In dat geval in de kop "begrotingsstaat" vervangen door "begrotingsstaten".
4. De termen 'kapitaaluitgaven' en '-ontvangsten' worden als volgt gedefinieerd: - kapitaaluitgaven betreft de som van investeringen, eenmalige uitkeringen aan moederdepartement en aflossingen op leningen; - kapitaalontvangsten betreft de som van desinvesteringen (wanneer sprake is van het tenietgaan



van het materieel vast actief, bijvoorbeeld als gevolg van sloop of afbraak), eenmalige storting door moederdepartement en beroep op de leenfaciliteit.

5. Voor deze posten wordt verder verwezen naar de agentschapsparagraaf (zie model 1.35 en model 1.35a).
6. De begrotingen II t/m IV vallen onder het regime voor “kleine begrotingen”. Dit betekent dat er geen apart centraal apparaatsartikel hoeft te worden opgenomen. Vaak bestaan deze begrotingen uit één artikel.
7. In de leeswijzer bij de begroting van “kleine begrotingen” wordt vermeld dat er sprake is van een afwijkend regime voor het centrale apparaatsartikel.
8. De programmabegrotingen maken voor de uitvoering van het programma over het algemeen gebruik van het apparaat van een ander ministerie. Indien dit het geval is, behoeft er geen apart centraal apparaatsartikel in de begroting te worden opgenomen.
9. In de leeswijzer van de programmabegrotingen wordt vermeld dat voor de uitvoering van het programma gebruik wordt gemaakt van het apparaat van een ander ministerie.



4.1.10 Model 1.22 - Begrotingsstaat specifieke begroting van Algemene Zaken (IIIA), Kabinet van de Koning (IIIB) en Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (IIIC)

Model:

Vastgestelde begrotingsstaat van het Ministerie van Algemene Zaken (IIIA) voor het jaar 20.. Bedragen x € 1. 000

Art.no.	Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
	Totaal	
	Beleidsartikelen			
01	Beleidsartikel 01
02	
03	
04	
05	
0*	
	Niet-beleidsartikelen			
20	Algemeen
21	Geheim
22	Nominaal en onvoorzien

Vastgestelde begrotingsstaat inzake agentschappen voor het jaar 20.. Bedragen x € 1. 000

Naam	Totaal kapitaaluitgaven	Totaal kapitaalontvangsten
Baten-lastenagentschap 1		
Baten-lastenagentschap 2		
Baten-lastenagentschap 3		



Naam	Totaal kapitaaluitgaven	Totaal kapitaalontvangsten
Totaal		

Naam	Baten	Lasten	Saldo baten en lasten
Baten-lastenagentschap 1			
Baten-lastenagentschap 2			
Baten-lastenagentschap 3			
Totaal			

Vastgestelde begrotingsstaat voor het jaar 20.. Kabinet van de Koning (IIIB) Bedragen x € 1.000

Art.no	Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
	Totaal			
	Beleidsartikelen			
01	Beleidsartikel 01	.	.	.
02
03
04
05
0*
	Niet-beleidsartikel en			
20	Algemeen	.	.	.
21	Geheim	.	.	.
22	Nominaal en onvoorzien	.	.	.

Vastgestelde begrotingsstaat voor het jaar 20.. Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten(IIC) Bedragen x € 1.000)



Art.no	Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
	Totaal			
	Beleidsartikelen		.	.
01	Beleidsartikel 01	.	.	.
02		.	.	.
03
04
05
0*
.	Niet-beleidsartikel en		.	.
20	Algemeen	.	.	.
21	Geheim	.	.	.
22	Nominaal en onvoorzien	.	.	.

Toelichting

- De termen 'kapitaaluitgaven' en '-ontvangsten' worden als volgt gedefinieerd:
 - kapitaaluitgaven betreft de som van investeringen, eenmalige uitkeringen aan moederdepartement en aflossingen op leningen;
 - kapitaalontvangsten betreft de som van desinvesteringen (wanneer sprake is van het tenietgaan van het materieel vast actief, bijvoorbeeld als gevolg van sloop of afbraak), eenmalige storting door moederdepartement en beroep op de leenfaciliteit.
- Voor deze posten wordt verder verwezen naar de agentschapsparagaaf (zie model 1.35).
- De begrotingen II t/m IV vallen onder het regime voor "kleine begrotingen". Dit betekent dat er geen apart centraal apparaatsartikel hoeft te worden opgenomen. Vaak bestaan deze begrotingen uit één artikel.
- In de leeswijzer bij de begroting van "kleine begrotingen" wordt vermeld dat er sprake is van een afwijkend regime voor het centrale apparaatsartikel.



4.1.11 Model 1.23 - Begrotingsstaat begrotingsfonds

Vastgestelde begrotingsstaat van hetfonds voor het jaar 20.. Bedragen x € 1.000

Art.nr.	Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting		Ontvangsten
		Verplichtingen	Uitgaven	
.	Beleidsartikel			
01	Beleidsartikel 01	
02	Beleidsartikel 02	
0*	Niet-beleidsartikel 0*	
.	Subtotaal		a(t)	b(t)
0*	Na-/ voordelig eindsaldo (cumulatief) vorig jaar (t-1)		$u(t-1) - o(t-1)$	$o(t-1) - u(t-1)$
.	Subtotaal		u(t)	o(t)
0*	Na-/Voordelig eindsaldo (cumulatief) begrotingsjaar (t)		$o(t) - u(t)$	$u(t) - o(t)$
	Totaal		c(t)	d(t)

Toelichting

1. De inhoud van dit model wordt zoveel mogelijk toegepast. Niet alle onderdelen zullen gelden voor elk fonds. De subtotalen voor de uitgaven en de ontvangsten moeten in elk geval uit de staat blijken. Deze subtotalen worden verwerkt in de Rijksbegroting (Miljoenennota) en - wat betreft de realisaties - in de Rijksrekening (Financieel Jaarverslag van het Rijk). In de kolom "verplichtingen" worden géén (sub)totalen opgenomen. Ook de gecumuleerde saldi van het vorige en het huidige jaar moeten worden opgenomen. In de oorspronkelijke begroting kan zo nodig worden volstaan met een PM-raming; in de rekening (jaarverslag, zie model 3.30b) wordt het realisatiebedrag opgenomen.
2. In de begroting van een fonds worden geen apparaatsuitgaven/ontvangsten opgenomen. Deze apparaatsuitgaven/ontvangsten zijn opgenomen in het centrale apparaatsartikel van het moederdepartement.
3. In de leeswijzer bij de begroting van het fonds wordt aangegeven dat de apparaatsuitgaven/ontvangsten voor de uitvoering van het fonds zijn opgenomen bij het moederdepartement.



4.1.12 Model 1.24 - Begrotingsstaat departementale begroting (inclusief begrotingsstaat agentschappen) en begrotingsstaat begrotingsfonds

Model:

Vastgestelde begrotingsstaat van het Ministerie van(....) voor het jaar 20.. (Bedragen x € 1.000)

Art.nr.	Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
	Totaal		.	.
	Beleidsartikelen			
01	Beleidsartikel 01	.	.	.
02		.	.	.
03		.	.	.
04		.	.	.
05		.	.	.
0*		.	.	.
.	Niet-beleidsartikelen		.	.
20	Algemeen	.	.	.
21	Apparaat kerndepartement	.	.	.
2*	Evt. overig (apparaat) niet-beleidsartikelen	.	.	.
2*	Geheim	.	.	.
2*	Nominaal en onvoorzien	.	.	.

Vastgestelde begrotingsstaat inzake agentschappen voor het jaar 20.. (Bedragen x € 1.000)



Naam	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Saldo uitgaven en ontvangsten
Verplichtingen-kasagentschap 1
Verplichtingen-kasagentschap 2
Verplichtingen-kasagentschap 3
Totaal
Naam	Baten	Lasten	Saldo baten en lasten	
Baten-lastenagentschap 1	
Baten-lastenagentschap 2	
Baten-lastenagentschap 3	
Totaal	

Vastgestelde begrotingsstaat inzake baten-lastenagentschappen voor het jaar 20.. (Bedragen x € 1.000)

Naam Baten-lastenagentschap	Totaal kapitaaluitgaven	Totaal kapitaalontvangsten
Baten-lastenagentschap 1
Baten-lastenagentschap 2
Baten-lastenagentschap 3
Totaal

Vastgestelde begrotingsstaat van het.....fonds voor het jaar 20..(Bedragen x € 1.000)

Art.nr	Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
01	Beleidsartikel 01		.	.
02	Beleidsartikel 02		.	.
0*	Niet-beleidsartikel 0*		.	.



Art.nr	Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting		
	Sub-totaal		a(t)	b(t)
0*	Na-/Voordelig eindsaldo (cumulatief) vorig jaar (t-1)		$u(t-1)-o(t-1)$	$o(t-1)-u(t-1)$
	Sub-totaal		u(t)	o(t)
0*	Na-/Voordelig eindsaldo (cumulatief) begrotingsjaar jaar (t)		$o(t-1)-u(t)$	$u(t-1)-o(t)$
	Totaal		c(t)	d(t)

Toelichting

1. Indien er geen sprake is van baten-lastenagenschappen vervalt de begrotingsstaat inzake de baten-lastenagenschappen. In dat geval wordt in de kop "begrotingsstaten van het Ministerie ..." vervangen door "begrotingsstaat van het Ministerie van....."
2. De termen 'kapitaaluitgaven' en '-ontvangsten' worden als volgt gedefinieerd:
 - > kapitaaluitgaven betreft de som van investeringen, eenmalige uitkeringen aan het moederdepartement en aflossingen op leningen;
 - > kapitaalontvangsten betreft de som van des-investeringen, eenmalige stortingen door het moederdepartement en beroep op de leenfaciliteit.Voor deze posten wordt verder verwezen naar de agentschapsparagraaf (zie model 1.35 en model 1.35a).
3. In de kop en in de subkop wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften (zie de inrichting van de rijksbegroting).
4. Specifiek voor de begrotingsfondsen: de inhoud van de begrotingsstaat wordt zoveel mogelijk ingevuld. De subtotalen voor de uitgaven en de ontvangsten moeten in elk geval uit de staat blijken. Deze subtotalen worden verwerkt in de Rijksbegroting (Miljoenennota) en - wat betreft de realisaties - in de Rijksrekening (Financieel Jaarverslag van het Rijk). In de kolom "verplichtingen" worden géén (sub)totalen opgenomen. Ook de gecumuleerde saldi van het vorig en het huidige jaar moeten worden opgenomen. In de oorspronkelijke begroting kan zo nodig worden volstaan met een PM-raming; in de rekening (jaarverslag, zie model 3.30b) wordt het realisatiebedrag opgenomen.
5. In de begroting van een fonds worden geen apparaatsuitgaven/ontvangsten opgenomen. Deze apparaatsuitgaven/ontvangsten zijn opgenomen in het centrale apparaatsartikel van het moederdepartement.
6. In de leeswijzer bij de begroting van het fonds wordt aangegeven dat de apparaatsuitgaven/ontvangsten voor de uitvoering van het fonds zijn opgenomen bij het moederdepartement.



4.1.13 Model 1.25 - Geraamde uitgaven en geraamde ontvangsten van het departement verdeeld over de beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen

Model:

Cirkeldiagram

Toelichting

Er komen minimaal 2 modellen:

1. Geraamde uitgaven van het departement verdeeld over de beleidsartikelen en de niet-beleidsartikelen.
2. Geraamde ontvangsten van het departement verdeeld over de beleidsartikelen en de niet-beleidsartikelen.

De cirkeldiagrammen worden direct na de begrotingsstaat opgenomen.



4.1.14 Model 1.30 - Memorie van toelichting

Toelichting

Afhankelijk van het model dat wordt toegepast een van de volgende koppen gebruiken.

1. In geval van model 1.10: **Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van**(...) **voor het jaar 20..**
2. In geval van model 1.11: **Vaststelling van de begrotingsstaat van** () **voor het jaar 20..**
3. In geval van model 1.12: **Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Algemene Zaken (IIIA), de begrotingsstaat van het Kabinet van de Koning (IIIB) en begrotingsstaat van de Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (IIIC) voor het jaar 20..**
4. In geval van model 1.13: **Vaststelling van de begrotingsstaat van hetfonds voor het jaar 20..**
5. In geval van model 1.14: **Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van (..) en van de begrotingsstaat van hetfonds voor het jaar 20..**

Model:

Memorie van toelichting

Inhoudsopgave

A. Artikelsgewijze toelichting bij het begrotingswetsvoorstel

Wetsartikel 1

Wetsartikel 2

Wetsartikel x

(Standaard) wetsartikel

(Standaard) inwerkingstredingsartikel

B. Artikelgewijze toelichting bij de begrotingsartikelen.

Toelichting

A. Artikelsgewijze toelichting bij het begrotingswetsvoorstel:



Bij een begrotingswetsvoorstel wordt geen algemene toelichting opgenomen. De beleidsinhoudelijke toelichting bij de begrotings(staat) wordt opgenomen in onderdeel B van de Memorie van Toelichting (de begrotingstoelichting).

Toelichting bij Wetsartikel 1

De toelichting bij de wetsartikelen inzake de (departementale) begrotingsstaat wordt kort gehouden. **Volstaan kan worden met de volgende standaardtekst:**

"De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 1, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld.

Het wetsvoorstel strekt ertoe om de onderhavige begrotingsstaat/begrotingsstaten voor het aangegeven jaar vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor dat jaar. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten vastgesteld. De in de begrotingsstaat/begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zogenoemde begrotingstoelichting)."

Toelichting bij Wetsartikel 2

De toelichting bij dit wetsartikel inzake de begrotingsstaat van de agentschappen kan in het algemeen beperkt worden tot een opsomming van de agentschappen die onder het betrokken ministerie ressorteren. Speciale aandacht kan worden geschonken aan eventuele nieuwe baten-lastenagentschappen of verplichtingen-kasagentschappen die voor het eerst in de begroting zijn verwerkt.

Zo nodig kan ingegaan worden op het beleid dat de minister voert ter zake van de omvorming van bestaande diensten in agentschappen. Indien aan dit beleid aandacht wordt besteed in de algemene toelichting bij de begroting(sstaat) (onderdeel B van de memorie van toelichting) kan hier volstaan worden met een verwijzing naar die toelichting.

Bij dit wetsartikel wordt niet opgenomen de toelichting bij de begrotingen van de agentschappen. Die toelichting wordt opgenomen in onderdeel B (onderdeel agentschappen).

De toelichting bij dit wetsartikel kan (daarom) worden afgesloten met de volgende standaardtekst:

"Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de baten en de lasten, het saldo van de baten en de lasten en de kapitaaluitgaven en -ontvangsten van de in de staat opgenomen baten-lastenagentschappen voor het onderhavige jaar vastgesteld en worden de verplichtingen, ontvangsten en uitgaven van verplichtingen-kasagentschappen voor het onderhavige jaar vastgesteld. De in die begrotingen opgenomen begrotingsartikelen worden toegelicht in onderdeel B (Begrotingstoelichting) van deze memorie van toelichting en wel in de paragraaf inzake de agentschappen."

Toelichting bij Wetsartikel x

Het (standaard-)wetsartikel inzake de euro als waarde-eenheid van de begroting behoeft geen toelichting.

Het (standaard-)inwerkingstredingsartikel van een begrotingswet behoeft geen toelichting.



De ondertekening van de memorie van toelichting door de minister vindt plaats na de toelichting bij de wetsartikelen (dus na onderdeel A van de memorie van toelichting).

B. Artikelsgewijze toelichting bij de begrotingsartikelen

Zie model 1.00. voor de artikelsgewijze toelichting bij de begrotingsartikelen.



4.1.15 Model 1.31 - Leeswijzer begroting

Model:

Voor dit onderdeel is geen standaardmodel voorgeschreven. Wel zijn enkele passages voorgeschreven (zie toelichting).

Toelichting

1. De leeswijzer volgt de opbouw van de memorie van toelichting.
2. Indien de memorie van toelichting (een) overzichtsconstructie(s) bevat, geeft de leeswijzer aan welke overzichtsconstructie dit is en op welk beleidsartikel de constructie te vinden is.
3. Eventuele afwijkingen van de Rijksbegrotingsvoorschriften worden – na instemming van het Ministerie van Financiën – apart in de leeswijzer toegelicht.
4. Indien er sprake is van significante wijzigingen in de begrotingsindeling ten opzichte van het voorgaande begrotingsjaar dan worden deze in de leeswijzer toegelicht.
5. In juni 2011 is de [motie Schouw](#) ingediend en aangenomen (debat ter voorbereiding Europese Raad). Deze motie bepaalt dat in de departementale begrotingen moet worden aangegeven hoe omgegaan wordt met de aanbevelingen van de Raad (voor zover betrekking hebbend op het betreffende vakdepartement). Deze aanbevelingen worden jaarlijks medio juni bekend gemaakt. Voor 2014 zijn de [volgende aanbevelingen](#) vastgesteld. In de leeswijzer wordt bij het desbetreffende departement de volgende standaardtekst opgenomen: "In juni 2011 is de motie Schouw ingediend en aangenomen. Deze motie zorgt er voor dat de landenspecifieke aanbevelingen van de Raad op grond van de nationale hervormingsprogramma's een eigenstandige plaats krijgen in de departementale begrotingen. In de beleidsagenda wordt ingegaan op de uitwerking van de aanbeveling (pagina....)."
6. In zowel de begroting als het jaarverslag wordt in de leeswijzer onder het kopje "Groeiparagraaf" kort aangegeven wat de belangrijkste verbeteringen in de begroting zijn ten opzichte van het vorige jaar. Hierbij wordt ook ingegaan op de gevolgen van de invoering van Verantwoord Begroten. In dit onderdeel wordt dus niet vooruit gekeken naar nog te realiseren verbeteringen. Het verdient de voorkeur hierin aan te sluiten bij specifieke toezeggingen die voor het desbetreffende departement aan de Tweede Kamer zijn gedaan. De opname van deze verbeteringen in de leeswijzer komt voort uit een toezegging van de Minister van Financiën tijdens een Algemeen Overleg van 19 februari 2009.
7. De begrotingen II t/m IV vallen onder het regime voor "kleine begrotingen". Dit betekent dat geen apart centraal apparaatsartikel hoeft te worden opgenomen. In de leeswijzer bij de begrotingen II t/m IV wordt vermeld dat er sprake is van een afwijkend regime voor het centraal apparaatsartikel. Vaak bestaan deze begrotingen uit één artikel. De apparaatsuitgaven van kleine begrotingen worden wel inzichtelijk gemaakt in het jaarverslag conform de categorieën van apparaatsuitgaven.
8. In de leeswijzer bij de begroting van een fonds wordt aangegeven dat de apparaatsuitgaven/ontvangsten voor de uitvoering van het fonds zijn opgenomen bij het moederdepartement.
9. In de leeswijzer van eventuele programmabegrotingen wordt vermeld dat voor de uitvoering van het programma gebruik wordt gemaakt van het apparaat van een ander ministerie.
10. In de leeswijzer wordt als gevolg van Verantwoord Begroten de volgende standaardtekst opgenomen: "Op 20 april 2011 is de aanpassing van de presentatie van de Rijksbegroting onder de naam «Verantwoord Begroten» in de Tweede Kamer behandeld ([Kamerstukken II, 31 865, nr. 26](#)). De nieuwe presentatie geeft



meer inzicht in de financiële informatie, de rol en verantwoordelijkheid van de minister en laat een duidelijke splitsing tussen apparaat en programma zien. In deze begroting zijn alle begrotingsartikelen ingevuld volgens de nieuwe voorschriften, inclusief de aanpassing van de tabel Budgettaire gevolgen van beleid. Door de nieuwe indeling kunnen in sommige tabellen geen gegevens worden opgenomen voor het jaar 2012. Een aantal financiële gegevens over 2012 is wel opgenomen in de verdiepingsbijlage."



4.1.16 Model 1.32a - Beleidsagenda

Model:

Voor dit onderdeel is vooralsnog geen standaardmodel voorgeschreven.

Toelichting

1. Voor de beleidsagenda kan een standaardtekst worden voorgeschreven. Dit is afhankelijk van de status van het nieuwe kabinet en het regeerakkoord. In ieder geval moeten de onderdelen “belangrijkste mutaties t.o.v. vorig jaar” (model 1.32b) en de meerjarenplanning beleidsdoorlichtingen (model 1.32c) worden opgenomen. Verder is de beleidsagenda vormvrij.
2. In de beleidsagenda kunnen historische en grafische overzichten worden opgenomen. Ook kunnen artikeloverschrijdende kengetallen of kosten van een beleidsketen worden opgenomen.
3. Beleidsterreinen waarmee voornamelijk apparaatsuitgaven zijn gemoeid komen niet naar voren bij de beleidsartikelen. Deze apparaatsuitgaven staan op het centrale apparaatsartikel. De beleidsagenda is dan de aangewezen plaats om op hoofdlijnen in te gaan op deze beleidsterreinen.
4. Indien een belastinguitgave wordt ingezet als instrument van beleid en tegelijkertijd bij verschillende beleidsartikelen wordt ingezet (op één of verschillende begrotingen) wordt het instrument in de beleidsagenda toegelicht (zie ook model 1.33).
5. De beleidsagenda wordt afgesloten met een overzichtstabel met de belangrijkste beleidsmatige mutaties (model 1.32b) en een tabel meerjarenplanning beleidsdoorlichtingen (model 1.32c).
6. De beleidsagenda is een kernachtig overzicht van de hoofdlijnen van (budgettair) beleid en bestaat daarom maximaal uit 8 pagina's (exclusief de verplichte modellen 1.32b en 1.32c).



4.1.17 Model 1.32b - Overzichtstabel voor beleidsagenda

Model:

Belangrijkste beleidsmatige mutaties t.o.v. vorig jaar (ontvangsten, uitgaven en niet-belastingsontvangsten) Bedragen x € 1.000

	artikel nummer	t-1	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Stand ontwerpbegroting t-1(inclusief NvW)							
Belangrijkste mutaties							
1)							
2)							
3)							
4)							
5)							
6)							
Overige mutaties							
Stand ontwerpbegroting t							

Toelichting

1. De belangrijkste mutaties worden geëxpliciteerd in de beleidsagenda (dit geldt alleen voor prioriteiten; niet alle belangrijke mutaties worden in de beleidsagenda toegelicht). Voor eventuele verdere toelichting op de mutaties kan daar verwezen worden naar de verdiepingsbijlage (model 1.41). Daar staan de mutaties c.q. stromen centraal. In de (niet-)beleidsartikelen zijn dit de 'standen' en de daarmee te bereiken doelen en prestaties. Wat 'belangrijk' is kan door het departement zelf worden ingevuld.
2. Een goede verticale toelichting is van belang voor de informatievoorziening van de Kamer. Dit model geeft inzicht in alle belangrijke wijzigingen. In de overzichtstabel worden zowel de uitgaven als de niet-belastingontvangsten opgenomen.
3. In de tabel worden zowel de beleidsmatige als de autonome mutaties opgenomen. Een concreet onderscheid in de tabel tussen beide soorten mutaties is niet noodzakelijk.
4. Als startpunt voor de nieuwe ontwerpbegroting geldt de vastgestelde begroting t-1, dus inclusief de Nota's van Wijziging. Voor de belangrijkste mutaties wordt deze beginstand en de stand ontwerpbegroting van



het jaar t weergegeven, evenals de geraamde bedragen voor de periode $t-1$ tot en met $t+4$. Alle in de tabel genoemde mutaties worden onder de tabel toegelicht.

5. Dit model is een invulling van de motie Van Walsem ([Kamerstukken II, 26.573, nr. 55](#)) waarin de regering wordt opgeroepen “beleidsmatig relevante mutaties tussen de artikelonderdelen bij (suppletoire) begrotingen aan de Kamer te vermelden en financieel en inhoudelijk toe te lichten”.



4.1.18 Model 1.32c - Meerjarenplanning Beleidsdoorlichtingen

Model:

Planning beleidsdoorlichtingen

	(realisatie)			(planning)			
Artikel	t-2	t-1	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Artikel 1 (naam artikel)			X				
Artikel 2 (naam artikel)							
- (omschrijving artikel onderdeel)				X			
- (omschrijving artikelonderdeel)					X		
- (omschrijving artikelonderdeel)							
Artikel 3 (naam artikel)	X					X	

Toelichting

1. Alle artikelen (en eventueel de onderdelen binnen het artikel) worden in de tabel opgenomen, ook als op dat artikel of artikelonderdeel geen beleidsdoorlichting is gerealiseerd of gepland. De naam van de artikeldoelstelling of benaming van het onderdeel kan kort worden omschreven (vergelijkbaar met budgettaire tabellen).
2. Een beleidsdoorlichting heeft in principe betrekking op het gehele artikel. Als het artikel te omvangrijk is kan ook een samenhangend onderdeel van een artikel worden doorgelicht, bijvoorbeeld een artikelonderdeel. In dat geval worden in de tabel alle onderdelen van het artikel weergegeven en wordt per onderdeel aangegeven of en wanneer er een beleidsdoorlichting is gepland of is uitgevoerd.
3. Naast de meerjarenplanning beleidsdoorlichtingen wordt in de bijlage overzicht Evaluaties (zie model 1.44) aanvullende informatie over (o.a.) beleidsdoorlichtingen opgenomen zoals titel en vindplaats.
4. Indien het beleid op een artikel slechts voor een deel wordt afgedekt met een doorlichting, wordt de planning voor de rest van het beleidsterrein op het artikel op andere regels van de tabel toegelicht.
5. In de tabel wordt door middel van een vinkje aangegeven wanneer de desbetreffende doorlichting plaatsvindt of heeft plaatsgevonden.



4.1.19 Model 1.33 - Toelichting bij een beleidsartikel

Model:

Een beleidsartikel is opgebouwd uit de volgende elementen:

A. Algemene doelstelling	zie model 1.33a
B. Rol en verantwoordelijkheid	zie model 1.33b
C. Beleidswijzigingen	zie model 1.33c
D. Tabel Budgettaire gevolgen van beleid	zie model 1.33d
E. Toelichting op de instrumenten	zie model 1.33e

Toelichting

1. Een beleidsartikel bevat alleen programma-uitgaven. Hiervan kan worden afgeweken met instemming van het Ministerie van Financiën.
2. De onderdelen A,B en C beslaan in totaal maximaal 2 pagina's per beleidsartikel.
3. De tabel budgettaire gevolgen van beleid beslaat maximaal 1 pagina.
4. Er dient te worden gestreefd naar een zo kort en bondig mogelijke beschrijving van het beleidsartikel. Het totale aantal pagina's per beleidsartikel is maximaal 10.
5. Van de punten 2 t/m 4 kan met instemming van het Ministerie van Financiën worden afgeweken indien het de inzichtelijkheid ten goede komt. Ook kan het wenselijk zijn om met specifieke politiek of beleidsmatige relevante onderverdelingen rekening te houden. Dit wordt ook in gezamenlijk overleg en met toestemming van Financiën bepaald. Eventueel kan er voor gekozen worden om een artikel te splitsen in 2 of meer artikelen, wanneer dit de inzichtelijkheid ten goede komt. Ook dit in overleg en met toestemming van Financiën.
6. De financiële instrumenten in de tabel "budgettaire gevolgen van beleid" kunnen, indien dit de inzichtelijkheid vergroot, worden onderverdeeld naar artikelonderdeel. In de toelichting op de instrumenten wordt deze onderverdeling dan aangehouden. Deze artikelonderdelen worden verder niet toegelicht met beleidsinformatie en/of indicatoren. De beleidsmatige toelichting gebeurt op het niveau van de algemene doelstelling en op het niveau van de financiële instrumenten.



4.1.20 Model 1.33a - Algemene doelstelling

Model:

Voor dit onderdeel is geen standaardmodel voorgeschreven.

Toelichting

1. De algemene doelstelling bevat een korte bondige omschrijving van het doel. Dit kan een gewenste maatschappelijke toestand zijn, maar is minimaal een typering van het beleidsterrein waarin naar voren komt 'waartoe het geld wordt uitgegeven'.
2. De rol en verantwoordelijkheid van de minister (zie model 1.33b) geven verder inhoud aan de vraag hoe de minister met behulp van zijn bevoegdheden en instrumentkeuze bijdraagt aan het behalen van algemeen doel en in hoeverre hij hier ook op afrekenbaar is.



4.1.21 Model 1.33b - Rol en verantwoordelijkheid

Model:

Voor dit onderdeel is geen standaardmodel voorgeschreven.

Toelichting

Algemeen

Welke rol speelt de minister bij het bereiken van het doel? Hier moet duidelijk worden waar de minister zelf verantwoordelijk voor is en wat zijn belangrijkste instrumenten zijn. Er hoeft dus niet uitgelegd te worden waarom een minister ergens **niet** voor verantwoordelijk kan worden gesteld en waar dat aan ligt.

Hier wordt ook aangegeven op welke wet- of regelgeving de verantwoordelijkheid en rol is gebaseerd.

Voor de keuze van de rol van de minister zijn vier typologieën van toepassing. Aangezien het gaat om typologieën zal de rol van de minister in veel gevallen niet geheel één-op-één aansluiten bij een van de beschreven rollen maar kan wel de meest van toepassing zijnde rol kunnen worden bepaald (zie ook hieronder onder informatieve tekst onder 1).

Indien er sprake is van verschillende rollen binnen een beleidsartikel dan worden de belangrijkste rollen achtereenvolgens kort besproken met verwijzing naar de relevante instrumenten per rol.

Ook bij beleidsinformatie geldt dat soorten beleidsinformatie naast elkaar kunnen voorkomen binnen één artikel. Over het algemeen geldt dat beleidsinformatie die betrekking heeft op maatschappelijke effecten wordt opgenomen onder rol en verantwoordelijkheid (model 1.33b) en P*Q informatie gerelateerd kan worden aan bepaalde beleidsinstrumenten en dus worden toegelicht bij de financiële instrumenten (zie model 1.33e).

Indien in dit onderdeel indicatoren en/of kengetallen wordt opgenomen, wordt voor elke indicator/kengetal wordt de bron aangegeven waarop dit gegeven gebaseerd is.

Indien kengetallen of P*Q-informatie al via andere documenten aan de Kamer wordt verstrekt dan kan hier met een korte toelichting naar worden verwezen.

Informatieve teksten

1. VOOR HET BEPALEN VAN DE VAN TOEPASSING ZIJNDE ROL

De verdeling in vier typologieën vindt plaats op basis van vier aspecten waarmee de meest van toepassing zijnde rol kan worden bepaald. Deze aspecten gaan in op:

- a. de beleidsinzet;
- b. de mate waarin de minister invloed heeft op het beleidsterrein;
- c. de instrumenten die worden gebruikt;
- d. de wijze van sturing.



De invulling van deze vier aspecten correspondeert met één van de vier rollen. Omdat het gaat om typologieën zal de rol van de minister in veel gevallen niet geheel één-op-één aansluiten bij een van de beschreven rollen. Op basis van een toets op de aspecten a, b, c en d kan de rol worden bepaald. Voor de aspecten b (mate van invloed) en d (wijze van sturing) zijn hieronder hulpvragen opgesteld. Deze aspecten zijn namelijk moeilijk in te schatten en soms redelijk arbitrair.

b) Hulpvragen: de mate waarin de minister invloed heeft op het beleidsterrein

Om de invloed op het beleidsterrein te verduidelijken kunnen de onderstaande vragen worden gebruikt. Als er twee of meer keer ja wordt geantwoord is er waarschijnlijk sprake van een relatief geringe invloed op het beleidsterrein.

- > Zijn er andere bestuurslagen primair verantwoordelijk voor het beleidsterrein?
- > Speelt de private sector een grote rol?
- > Is het beleidsterrein een internationaal speelveld?
- > Is het beleidsterrein afhankelijk van economische, sociaal-maatschappelijke of technologische ontwikkelingen die zich moeilijk laten sturen door de Rijksoverheid?

d) Hulpvragen: de wijze van sturing

Er is sprake van een actieve rol als de minister direct geld overmaakt aan individuele burgers en/of bedrijven. Daarnaast is er ook sprake van een actieve rol als het beleid wordt uitgevoerd door een grote uitvoerende dienst waarvoor op de onderstaande vragen overwegend 'ja' wordt geantwoord.

- > Is er voorafgaand contact met het kerndepartement voor het jaarplan/begroting?
- > Is er besluitvorming vereist van het kerndepartement over een jaarplan/begroting?
- > Is er een uitvoeringsovereenkomst waarin het kerndepartement jaarlijks afspraken maakt met de dienst over doelen, productie of resultaten?
- > Vindt er een dialoog plaats tussen kerndepartement en uitvoerende dienst gedurende het jaar over een uitvoeringsovereenkomst?
- > Vindt er na afloop van het jaar verantwoording plaats richting kerndepartement over doelen, productie of resultaten

VIER ROLTYPOLOGIËN

Hieronder staan de vier typische rollen beschreven. Het gaat om stimuleren, regisseren, financieren en (doen) uitvoeren. Deze rollen onderscheiden zich op basis van de eerdergenoemde vier aspecten. Zoals hierboven besproken zal de rol van de minister in veel gevallen niet geheel één-op-één aansluiten bij een van de beschreven rollen omdat het gaat om typologieën. Wel kan op basis van de vier aspecten de meest van toepassing zijnde rol worden bepaald.

Stimuleren

- > Beleidsinzet: Beoogt bijsturing in een bepaalde gewenste richting (meer/minder/beter)
- > Invloed minister: Voor de gewenste uitkomst is duidelijk meer nodig dan alleen bijdrage van de minister
- > Instrumenten: Sprake van het geven van een financiële impuls
- > Sturing: Kan sprake zijn van sturing op prestatieafspraken maar ook van een ongebonden financiële bijdrage

Financieren



- > Beleidsinzet: Instandhouding of faciliteren van stelsel of systeem d.m.v. geld. De minister voert niet zelf uit.
- > Invloed minister: De bijdrage van de minister is essentieel voor voortbestaan stelsel of systeem
- > Instrumenten: Financiële instrumenten zijn het meest belangrijk
- > Sturing: De nadruk ligt niet op een overeenkomst met jaarlijkse prestatieafspraken waar op wordt afgerekend. Wel eventueel handhaving d.m.v. inspectie en/of toezicht

Regisseren

- > Beleidsinzet: Instandhouding of faciliteren van stelsel of systeem. De minister is coördinerend.
- > Invloed minister: De financiële bijdrage van het ministerie kan aanzienlijk zijn maar dit is niet het belangrijkste instrument.
- > Instrumenten: De nadruk ligt op instrumenten anders dan begrotingsgeld zoals wet- en regelgeving, premies en tarieven.
- > Sturing: Geen overeenkomst met jaarlijkse prestatieafspraken waar op wordt afgerekend. Wel handhaving d.m.v. inspectie en toezicht

(Doen) uitvoeren

- > Beleidsinzet: Uitvoering van een overheidstaak. De minister is zelf uitvoerder of opdrachtgever.
- > Invloed minister: De inzet van het ministerie is nauwelijks weg te denken binnen het beleidsterrein.
- > Instrumenten: Begrotingsgeld wordt besteed aan de uitvoering door het kernministerie zelf (apparaatsuitgaven) of aan de uitvoering door derden (programma-uitgaven). Daarnaast kunnen ook niet-financiële instrumenten worden ingezet.
- > Sturing: Overeenkomst met jaarlijkse productieafspraken waar op wordt afgerekend in aanvulling op toetsende rol d.m.v. inspectie en toezicht

2. RELEVANTE BELEIDSINFORMATIE BIJ BEPAALDE ROLLEN

Voor het bepalen van de meest passende beleidsinformatie, wordt uitgegaan van vier keuzemogelijkheden met betrekking tot beleidsinformatie bij een artikel.

Indicatoren

Een indicator geeft inzicht in de mate waarin beleid succesvol is uitgevoerd en of het de verwachte resultaten oplevert. Indicatoren zijn in principe gewenst als er veel invloed is op het beleidsterrein, de minister actief is en er voornamelijk gebruik wordt gemaakt van financiële instrumenten. Als een minister een indicator in de begroting zet dan is hij/zij ook afrekenbaar op de verwachte resultaten die in de vorm van een streefwaarde en/of doelstelling worden opgenomen.

Beleidsrelevante kengetallen

Beleidsrelevante kengetallen hebben betrekking op het functioneren van het stelsel of systeem waarvoor de minister verantwoordelijk is, maar weinig directe invloed op heeft. Deze worden opgenomen als dit politiek relevant wordt geacht. Als er sprake is van een stimulerende rol (dus relatief weinig invloed van de minister maar wel een beleidsdoel) dan moet een kengetal iets zeggen over de gewenste maatschappelijk toestand waaraan het beleid naar verwachting bijdraagt.

P*Q

Cijfers over P (prijs) maal Q (hoeveelheid) geven een onderbouwing van de financiële raming en de hoeveelheid 'productie' die er tegenover staat. Deze Q kan uit van alles bestaan (activiteiten, gebruikers, ontvangers, hectares areaal etc.) . De keuze voor het al dan niet opnemen van P*Q informatie is afhankelijk



van twee overwegingen: de grootte van het te onderbouwen bedrag (in relatie tot omvang artikel en begroting) en de vraag of er een bruikbare Q is.

Het is niet zo dat alle rollen gekoppeld zijn aan één type beleidsinformatie; dit is maatwerk. Wel kan een indicatie worden gegeven van het type indicatoren dat van toepassing is bij een roltypologie. Daar waar 'ja' staat wordt het betreffende type beleidsinformatie in beginsel opgenomen. Daar waar ('ja') tussen haakjes is geplaatst is het opnemen van het betreffende type beleidsinformatie optioneel en afhankelijk van politieke relevantie en/of de beschikbaarheid van andere van toepassing zijnde types. Daar waar 'nee' staat is de betreffende beleidsinformatie niet gewenst.

	Indicatoren	(Verwijzing naar) relevante kengetallen	Relevante P*Q- informatie
Stimuleren	Nee	Ja	(Ja)
Regisseren	Nee	Ja	(Ja)
Financieren	Nee	Ja	Ja
(Doen) uitvoeren	Ja	(Ja)	(Ja)



4.1.22 Model 1.33c - Beleidswijzigingen

Model:

Voor dit onderdeel is geen standaardmodel beschreven.

Toelichting

1. Het beleidsartikel bevat een paragraaf beleidswijzigingen waarin wordt ingegaan op belangrijke beleidswijzigingen, nieuw beleid, de resultaten van beleidsdoorlichtingen en – evaluatie en de financiële consequenties daarvan.
2. In deze paragraaf wordt ook informatie geboden over de invulling van een taakstelling en/of de voortgang van een politieke prioriteit.
3. In deze paragraaf wordt zoveel mogelijk verwezen naar de beleidsevaluatie en –doorlichtingen die ten grondslag liggen aan de wijzigingen en worden de conclusies hiervan opgenomen. Ook kan worden verwezen naar andere beleidsstukken. De teksten mogen geen herhaling vormen van eerdere beleidsstukken.
4. Wanneer in de beleidsagenda al uitgebreid ingegaan wordt op de beleidswijzigingen, kan bij dit onderdeel kort worden ingegaan op de beleidswijzigingen en verder worden verwezen naar de desbetreffende passage in de beleidsagenda.
5. De paragraaf beleidswijzigingen vormt de tegenhanger van de paragraaf beleidsconclusies in het jaarverslag.
6. In de ontwerp begroting 2014 moet ingegaan worden op de cijfermatige verdeling van de Rutte II taakstelling over de kerndepartementen, agentschappen en ZBO's. Het cijfermatige beeld wordt gepresenteerd als een extracomptabele tabel bij het centrale apparaatsartikel. In de beleidsartikelen kan bij het onderdeel 'beleidswijzigingen' kort worden ingegaan op de – in ieder geval cijfermatige - impact voor de grote uitvoeringsorganisaties. Dit voorschrift komt voort uit een toezegging van de Minister van Financiën bij het Verantwoordingsdebat 2012.



4.1.23 Model 1.33d - Tabel budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Model:

Tabel Budgettaire gevolgen van beleid art. .. (bedragen x € 1.000)

	t-2	t-1	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Verplichtingen	X	X	X	X	X	X	X
Waarvan garantieverplichtingen (indien van toepassing)	X	X	X	X	X	X	X
Uitgaven	X	X	X	X	X	X	X
Waarvan juridisch verplicht (percentage)			%				
Subsidies(-regelingen)							
-							
Leningen (eventueel)							
-							
-							
Garanties (eventueel)							
-							
-							
Bekostiging							
-							
-							
Inkomensoverdrachten							
-							



	t-2	t-1	t	t+1	t+2	t+3	t+4
-							
Opdrachten							
-							
-							
Bijdragen aan agentschappen							
-							
-							
Bijdragen aan ZBO's /RWT's							
-							
-							
Bijdragen aan medeoverheden							
-							
-							
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties							
-							
-							
Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken							
-							
-							
Bijdragen aan sociale fondsen							
-							
-							



	t-2	t-1	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Ontvangsten	X	X	X	X	X	X	X

In de tabel Budgettaire gevolgen van beleid bij dit beleidsartikel is in regel een bedrag van €.....aan subsidieverplichtingen voor het jaar 20.. opgenomen. Dit bedrag heeft betrekking op *[of: Van dit bedrag heeft een bedrag van ten hoogste €.....betrekking op]* de mogelijke verlening van een subsidie voor.....*[doel vermelden]* aan*[subsidieontvanger(s) vermelden]*. Deze begrotingsvermelding vormt de wettelijke grondslag voor de hier bedoelde subsidieverlening(en) als bedoeld in artikel 4:23, derde lid, onder c, van de Algemene Wet Bestuursrecht.

Toelichting

1. Bij de budgettaire gevolgen van beleid worden per beleidsartikel de verplichtingen, uitgaven, ontvangsten evenals de budgetflexibiliteit in één tabel gepresenteerd.
2. Per beleidsartikel is sprake van één tabel Budgettaire gevolgen van beleid. Hiermee worden de integrale uitgaven en ontvangsten die samenhangen met één beleidsdoelstelling in één oogopslag zichtbaar.
3. Bij het opstellen van begroting t (in de zomer van t-1) wordt voor de stand t-1 in de tabel de meest recente stand opgenomen. Dit is de stand na augustusbrief, waarover met de IRF overeenstemming is bereikt. Voor de kolommen t t/m t+4 wordt uitgegaan van de stand (raming) per 1 januari t (dus bijvoorbeeld voor de begroting 2014 wordt uitgegaan van de ramingen per 1 januari 2014 volgens de laatst overeengekomen stand; dit is dus ook de stand na augustusbrief).
4. Op de regel **Verplichtingen** worden de financiële verplichtingen opgenomen. Op de regel Verplichtingen dienen eveneens de ‘verplichtingen’ uit hoofde van schatkistbankieren te worden opgenomen. Dergelijke verplichtingen zijn geen echte garanties. Ze worden aangegaan met betrekking tot leningen die het Agentschap van het Ministerie van Financiën aan rechtspersonen met een wettelijke taak (RWT's) verstrekt op basis van [artikel 48](#) en [49](#) CW 2001. Het gaat hierbij om interne budgettaire garanties van een vakdepartement aan het Agentschap (werden voorheen garantieverplichtingen genoemd). Ook indien dergelijke “garanties” niet geformaliseerd zijn in een overeenkomst tussen RWT, Agentschap en vakdepartement, maar louter voortvloeien uit de bepaling in [artikel 48, lid 3](#), of [artikel 49, lid 3](#), CW 2001, moeten deze hier worden opgenomen.
5. **Garantieverplichtingen** worden indien van toepassing apart opgenomen op de regel Garantieverplichtingen.
6. Garantieverplichtingen vormen een aparte categorie juridische verplichtingen. Bij een garantieregeling wordt zoveel mogelijk een raming van de kasgevolgen opgenomen. Ook hier geldt dat ter bepaling van het percentage dat als juridisch verplicht moet worden beschouwd, uitgegaan moet worden van de peildatum 1 januari van jaar t.
7. Indien er geen reële meerjarige raming van de programma-uitgaven is te geven, dan worden de garantieverplichtingen niet in de tabel Budgettaire gevolgen van beleid verwerkt. In dat geval wordt er in de toelichting bij de tabel expliciet aandacht aan besteed.
8. De “garantieverplichtingen” uit hoofde van schatkistbankieren **door agentschappen** worden **niet** opgenomen. Bij leningen die door het Agentschap aan agentschappen zijn verstrekt, is namelijk geen sprake van formele garantstelling door het moederdepartement. Agentschappen maken deel uit van het moederdepartement, waardoor een lening aan een agentschap feitelijk een lening aan het moederdepartement is.

Juridisch verplichte uitgaven/budgetflexibiliteit



1. Van de ramingen van de programma-uitgaven wordt vermeld – in percentages – welk deel daarvan juridisch is verplicht (alleen invullen voor het jaar t). Als peildatum voor de omvang van de juridische verplichtingen wordt 1 januari van het begrotingsjaar (t) genomen. Dat betekent dat op het moment van opstellen van de begroting voor jaar t (in de zomer van jaar t-1) er ook al rekening gehouden moet worden met de juridische verplichtingen die nog in de tweede helft van het jaar t-1 zullen worden aangegaan en dus tot een kasbeslag leiden in het begrotingsjaar t. Met andere woorden: alle verplichtingen die in de jaren voorafgaand aan het begrotingsjaar t zijn en leiden tot een kasbeslag in het begrotingsjaar t.
2. Van juridisch verplichte uitgaven is in zijn algemeenheid alleen sprake op grond van verdrag, wet, koninklijk besluit, ministeriële regeling, beschikking of overeenkomst. In zijn algemeenheid is geen sprake van een juridische verplichting als bijvoorbeeld subsidiabelen recht op een subsidie hebben indien zij aan bepaalde voorwaarden voldoen.
3. Het verschil tussen totale programma-uitgaven en juridische verplichte programma-uitgaven geeft de mate aan waarin de programma-uitgaven nog niet juridisch verplicht zijn. Dit vormt een indicatie voor de mate van de **budgetflexibiliteit**: de ruimte die budgettair-technisch bezien beschikbaar is voor een alternatieve besteding.
4. Op grond van CW [artikel 5](#), derde lid, onder c, moet in de begroting per beleidsartikel informatie opgenomen worden over de budgetflexibiliteit. Doel hiervan is om de Staten-Generaal inzicht te geven in de mate waarin per beleidsartikel –los van het lopende beleid- de kasbudgetten een andere beleidsmatige aanwending zouden kunnen krijgen.
5. In de tabel Budgettaire gevolgen van beleid worden **alleen de juridische** verplichtingen opgenomen. Meer categorieën komen **niet** voor.
6. Voor de juridisch verplichte uitgaven wordt, naast een kwantitatief percentage op artikelniveau, ook een kwalitatieve toelichting opgenomen op het niveau van een financieel instrument als geheel (bijv. het geheel van de subsidies of het geheel van opdrachten). Daarbij wordt aandacht besteed aan:
 - > waarom deze uitgaven verplicht zijn (wat is de afspraak met bijvoorbeeld een verwijzing naar de regelgeving);
 - > met welke partij(en), instanties is deze juridische verplichting aangegaan;
 - > wat is de tijdshorizon van de verplichting (voor welke periode geldt deze verplichting).Deze aspecten hoeven niet voor alle individuele juridische verplichtingen te worden opgenomen. Binnen het cluster van instrumenten als totaal kunnen de belangrijkste afspraken met partijen benoemd worden. Met de kwalitatieve toelichting op het totaal van het juridische verplichte percentage moet het grootste gedeelte van de juridische verplichtingen worden afgedekt (80/20-regel of bijvoorbeeld de drie grootste verplichtingen daarbinnen). Bij subsidies kan ook worden verwezen naar de subsidiebijlage. Deze bepaling komt voort uit de toezegging van de minister van Financiën tijdens het Algemeen Overleg over Verantwoord Begroten van 6 maart 2013 ([TK, vergaderjaar 2012-2013, 31 865, nr. 50](#)).
7. Voor zover het deel van de programma-uitgaven niet zonder meer vrij besteedbaar is, omdat het anders dan juridisch is verplicht, dan kan in de toelichting bij de tabel onder het kopje budgetflexibiliteit worden aangegeven waarom dat deel van het budget niet vrij besteedbaar is en waarvoor dat deel is gereserveerd (bijvoorbeeld bestuurlijk gebonden op grond van een convenant). Deze kwalitatieve aanduiding moet antwoord geven op de vraag welk deel van de uitgaven alternatief aanwendbaar zijn en wat er voor nodig is om de middelen wel alternatief aanwendbaar te maken en op welke termijn is dit mogelijk. In dit verband wordt als budgettair substantieel aangemerkt een bedrag van € 25 mln. of meer aan bestuurlijke verplichtingen (bestuursovereenkomsten, bestuursconvenanten, e.d.). Een kleiner bedrag wordt als substantieel aangemerkt als het 10% of meer van het uitgaventotaal van het betrokken (beleids)artikel betreft.



Financiële instrumenten

1. In de tabel budgettaire gevolgen van beleid wordt onderscheid gemaakt naar de **financiële instrumenten** die de minister tot zijn beschikking heeft. De te onderscheiden financiële instrumenten zijn (limitatief):
 - subsidies(regelingen);
 - leningen;
 - garanties;
 - bekostiging;
 - inkomensoverdrachten;
 - opdrachten;
 - bijdrage aan agentschappen;
 - bijdrage aan ZBO's/RWT's;
 - bijdragen aan medeoverheden;
 - bijdrage aan (inter-)nationale organisaties;
 - bijdrage aan andere begrotingshoofdstukken;
 - bijdragen aan sociale fondsen.
2. Indien het de verwachting is dat uitstaande garantieverplichtingen tot betaling zullen komen, wordt het financieel instrument **garanties** als aparte categorie onder de kasuitgaven opgenomen.
3. In de tabel worden de individuele regelingen van 1 miljoen euro of meer apart gepresenteerd onder het financiële instrument. Bijvoorbeeld subsidieregelingen van 1 miljoen euro of meer worden apart gepresenteerd onder het kopje subsidies. Van deze ondergrens van 1 miljoen euro mag alleen in overleg met de betreffende IRF-sectie worden afgeweken.
4. De afzonderlijke financiële instrumenten die onder deze ondergrens vallen worden geclusterd opgenomen onder het kopje "Overige financieel instrument < 1 mln. Het totaal van de budgettaire tabel wordt daarmee dus sluitend.
5. Voor het bepalen van de financiële instrumenten wordt uitgegaan van de volgende begrippen:
6. **Subsidies**: De aanspraak op financiële middelen, door een bestuursorgaan verstrekt met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten (Awb, [artikel 4.21](#)).
7. Op grond van de Algemene Wet Bestuursrecht moet in het algemeen voor **subsidieverlening een wettelijke grondslag bestaan**. Eén van de uitzonderingen hierop vormen subsidies waarvan zowel de subsidieontvanger als het maximale bedrag in de begroting worden vermeld. De begroting vormt in dat geval de wettelijke grondslag. In die situatie wordt in de tekst zoals opgenomen onder het model "Tabel budgettaire gevolgen van beleid", ontvanger en het bedrag toegelicht.
8. De uitgaven voor **leningen** worden eventueel onder de categorie subsidies opgenomen. Vaak hebben die contracten door de 'zachte" voorwaarden (lagere dan marktrente, kwijtscheldingsclausules, e.d.) die eraan zijn verbonden, het karakter van een subsidie; de vormgeving is dan meestal publiekrechtelijk (subsidiebeschikking). De uitgaven voor **leningen** worden als apart instrument opgenomen, indien hiermee het inzicht wordt vergroot.
9. **Bekostiging**: financiële overdracht voor beleidsuitvoering aan instellingen, voor zover niet vallend onder opdrachten en subsidies. Het betreft hier vooral overdrachten aan wetenschappelijke en/of onderwijsinstellingen voor onderwijs en/of onderzoek.
10. **Inkomensoverdracht**: het overdragen van financiële middelen aan een individu en/of huishouden zonder daarvoor een directe tegenprestatie te verlangen en met het oogmerk de werderpartij te ondersteunen in de bekostiging van zijn lopende uitgaven. In het algemeen vindt de overdracht plaats in de vorm van een uitkering of bijdrage van de overheid.



- 11 Opdracht:** Directe bestedingen aan derden voor de inkoop van diverse goederen en diensten (communicatie, voorlichting, projecten, infrastructuur e.d.) ten behoeve van het beleid. Bij een opdracht is sprake van een concreet eindproduct/resultaat (uitbesteding). Over het algemeen zijn dit de opdrachten voor zover deze niet vallen onder externe inhuur. Externe inhuur is het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht van een bij de rijksoverheid in dienst zijnde opdrachtgever, door een private organisatie met winstoogmerk, middels het tegen betaling inzetten van personele capaciteit en deskundigheid, waarop door de opdrachtgever mede gestuurd wordt (zie). De uitgaven voor externe inhuur worden opgenomen bij de apparaatsuitgaven.
- 12 Bijdrage aan agentschappen:** De “Bijdrage aan een agentschap” bestaat uit de eigenaarsbijdragen van het moederdepartement en de uitvoeringskosten van de opdrachtgever aan een agentschap. Subsidieregelingen van de minister zelf worden onder ‘subsidie’ gepresenteerd in de tabel budgettaire gevolgen van beleid. Als de minister ze laat uitvoeren door een andere partij, wordt deze bij de subsidieregeling in de tabel vermeld.
- 13 Bijdrage aan ZBO’s/RWT’s:** De totale financiële bijdrage (programma en apparaat) aan de ketenpartners (ZBO’s/RWT’s) die de overheid bij de uitvoering van het beleid inschakelt .
- 14 Bijdrage aan medeoverheden:** de financiële bijdrage aan de medeoverheden (provincies, gemeenten) die de overheid bij de uitvoering van het beleid inschakelt, bijvoorbeeld de specifieke uitkeringen aan gemeenten en provincies.
- 15 Bijdrage aan (inter)nationale organisaties:** de financiële bijdrage aan (inter)nationale organisatie die de overheid bij de uitvoering van het beleid inschakelt en/of lidmaatschappen van (inter)nationale organisaties, bijvoorbeeld bijdragen aan de Europese Unie, VN, NGO’s.
- 16 Bijdrage aan andere begrotingshoofdstukken:** de financiële bijdrage aan andere begrotingshoofdstukken (inclusief begrotingsfondsen).
- 17 Bijdrage aan sociale fondsen:** de financiële bijdrage aan de fondsen waaruit uitkeringen en voorzieningen worden verstrekt krachtens sociale verzekeringswetten.
- 18** Voor de instrumenten bijdrage aan... geldt dat waar mogelijk, conform het instrument bijdrage aan agentschappen, de bijdrage los wordt gepresenteerd van de uitvoeringskosten van het beleid zelf, bijvoorbeeld een subsidieregeling van het Rijk.
- 19 Garantie:** de kasuitgave die voortkomt uit een voorwaardelijke financiële verplichting aan een wederpartij. De verplichting komt tot betaling omdat een situatie is ontstaan, waarvoor de oorspronkelijke garantieverplichting was aangegaan.
- 20 De programmaontvangsten** bij een beleidsartikel bevatten, voor zover aan de orde, in ieder geval: niet belastingontvangsten, heffingen, concessies, tarieven, boetes, risicopremies, aflossingen op deelnemingen, verkopen op deelnemingen, desinvesteringen (een materieel vast actief wordt als gedesinvesteerd beschouwd indien sprake is van het tenietgaan van het actief, bijvoorbeeld als gevolg van sloop of afbraak), restitutie teveel betaalde subsidies of bijdragen en overige programmaontvangsten.
- 21** Ter uitvoering van de motie Hachchi c.s. ([nr. 28, 33000-IV](#)) brengen departementen in kaart welke uitgaven zij doen in Caraïbisch Nederland, uitgesplitst per beleidsartikel en per instrument. Voor zover die uitgavenreeksen de € 1 mln. te boven gaan, maken de departementen deze in een aparte regel (instrument) expliciet zichtbaar onder de van toepassing zijnde uitgavencategorie in de desbetreffende tabel budgettaire gevolgen van beleid. Ten behoeve van het op te stellen extracomptabele overzicht in de begroting van het BES-fonds leveren de departementen alle reeksen van uitgaven in Caraïbisch Nederland, ook waar die de ondergrens van € 1 mln. niet halen, aan bij de Postbus Begrotingszaken van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (postbus.begrotingszaken@minbzk.nl). Zie tijdschema voor de aanleverdatum. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties stelt het totaaloverzicht van uitgaven in Caraïbisch Nederland op en draagt zorg voor de opname daarvan in de begroting van het BES-fonds.



- 22 Bij het indelen van de uitgaven naar financieel instrument wordt aansluiting gezocht bij de rol en verantwoordelijkheid van de minister. Hierdoor wordt de wijze waarop de uitgaven het ministerie verlaten leidend voor de indeling naar financiële instrumenten. Wanneer een subsidie bijvoorbeeld via een agentschap wordt uitgevoerd, wordt deze uitgave opgenomen onder het financiële instrument “bijdrage aan agentschappen”. Vervolgens kan een departement er voor kiezen om het bedrag nader uit te splitsen. In de toelichting op dit financiële instrument wordt vermeld dat het hier een subsidie betreft.
- 23 Wanneer bij het opstellen van de begroting nog niet duidelijk of de uitgaven via bijvoorbeeld een opdrachtverstrekking dan wel een subsidieverstrekking zullen lopen, zal toch een duidelijke keuze gemaakt moeten worden. Een te hanteren richtlijn hierbij is om het gehele bedrag te plaatsen onder de categorie waar over het algemeen de meeste uitgaven op drukken, mede gelet op voorgaande jaren.
- 24 De financiële instrumenten in de tabel “budgettaire gevolgen van beleid” kunnen, indien dit het inzicht vergroot, **in samenhang worden gepresenteerd. Hiervoor kan de term artikelonderdeel worden gebruikt.** In de toelichting op de instrumenten wordt het artikelonderdeel aangehouden. Deze beleidsmatige onderverdeling wordt verder niet toegelicht met beleidsinformatie en/of indicatoren. De beleidsmatige toelichting gebeurt op het niveau van de algemene doelstelling en op het niveau van de financiële instrumenten.
- 25 Bij inzet van **belastinguitgaven** als instrument van beleid moeten het gebruik, de effecten en de budgettaire consequenties bij het beleidsartikel worden vermeld. N.a.v. de beleidsdoorlichting evaluatie belastinguitgaven moeten (conform toezegging aan de Tweede Kamer) departementen in de ontwerpbegroting alle belastinguitgaven toedelen naar de gerelateerde beleidsdoelstellingen en deze vermelden in de artikelsgewijze toelichting van de begroting.
- 26 Een belastinguitgave wordt toegelicht bij het artikel indien er één op één relatie bestaat tussen de belastinguitgave en een doelstelling uit een beleidsartikel. De budgettaire consequenties van deze belastinguitgave worden in een extracomptabel overzicht opgenomen direct na de tabel “Budgettaire gevolgen van beleid”.
- 27 Als de belastinguitgave tegelijkertijd bij verschillende beleidsartikelen als instrument wordt ingezet (op een of verschillende begrotingen) wordt het instrument in de beleidsagenda toegelicht. Hierbij worden ook de budgettaire gegevens gepresenteerd.
- 28 De in de begroting op te nemen belastinguitgaven en de budgettaire consequenties daarvan moeten gelijk zijn aan de gegevens in de bijlage “Belastinguitgaven van de Miljoenennota”. In juli/augustus stuurt het Ministerie van Financiën (directie Algemene Fiscale Politiek) een integraal budgettair overzicht van de belastinguitgaven naar de departementen.

Informatieve tekst bij splitsing bijdrage en uitvoeringskosten

Om de Kamer een compleet overzicht te geven van bijvoorbeeld alle subsidieregelingen, zonder dat deze wegvallen in de verschillende soorten bijdragen, is het wenselijk om deze definitie uniform te hanteren voor alle bijdragen. De subsidies, opdrachten e.a. financiële instrumenten waarvan de uitvoering via een agentschap, ZBO /RWT, mede-overheid, (inter)nationale organisatie of een andere begrotingshoofdstuk loopt, worden inzichtelijk onder het desbetreffende financiële instrument in de tabel budgettaire beleid en niet in de bijdragen.

In de toelichting op de financiële instrumenten wordt aangegeven wanneer er sprake is van uitvoering door derden zoals agentschap of Zelfstandig Bestuursorgaan. Het is van belang om hier goed scherp te hebben dat het hier echt gaat om het beleid van de minister zelf en niet om het beleid van bijvoorbeeld een agentschap of ZBO. De volgende twee vragen helpen hierbij: Is het een instrument van de minister en wie voert het beleid uit?



Voorbeeld werkwijze: de instrumenten zijn leidend. Uitvoeringskosten zijn afgesplitst van bijdragen.

Tabel Budgettaire gevolgen van beleid artikel... (Bedragen x €1.000)

	t-2	t-1	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Verplichtingen	X	X	X	X	X	X	X
Waarvan Garantieverplichtingen	X	X	X	X	X	X	X
Uitgaven	X	X	X	X	X	X	X
Waarvan juridisch verplicht (percentage)			%				
Subsidies(-regelingen)							
- Regeling 1 (uitvoering Agentschap x)							
- Regeling 2 (uitvoering Agentschap x)							
Bijdragen aan agentschappen							
- Bijdrage aan Agentschap x							
Ontvangsten	X	X	X	X	X	X	X

Het zal niet altijd mogelijk zijn de uitvoeringskosten in de begroting af te splitsen van de uitgaven voor het financiële instrument. Vooral bij ZBO/RWT's bestaat vaak pas met enige vertraging inzicht in de uitvoeringskosten. Dit is afhankelijk van het wettelijk kader dat geldt voor de verschillende ZBO/RWT's. Wanneer de uitvoeringskosten niet afzonderlijk kunnen worden weergegeven, worden de uitvoeringskosten en de kosten van het financiële instrument gezamenlijk opgenomen bij het meest passende financiële instrument. Bij de toelichting wordt vervolgens aangegeven dat het gaat om de kosten van het instrument, inclusief de uitvoeringskosten.



4.1.24 Model 1.33e - Toelichting op de financiële instrumenten

Model:

Voor dit onderdeel is geen standaardmodel voorgeschreven.

Toelichting

1. Voor de financiële instrumenten wordt zoveel mogelijk aangegeven waarvoor de financiële overdracht is bedoeld. Inzicht wordt geboden in de instrumenten zoals opgenomen in de budgettaire tabel (wie ontvangt ze, waar zijn ze voor bedoeld, welk doel hebben ze). Voor de toe te lichten instrumenten wordt een keuze gemaakt op basis van financieel belang en politieke relevantie. Hierbij wordt ingegaan op de wijze van financieren en indien mogelijk een pxq onderbouwing (zie model 1.33d).
2. Bij de verschillende rollen en verantwoordelijkheden wordt op maat gesneden beleidsinformatie aangeboden. Wat betreft de op te nemen beleidsinformatie worden er drie situaties onderscheiden:
 - > Indicatoren maken de beleidsinzet van de minister afrekenbaar: wat mag er van de minister worden verwacht gelet op de beleidsinzet en/of het budget;
 - > Kengetallen illustreren de gewenste beleidsrichting, de context van het beleid en de urgentie van het betreffende beleidsterrein;
 - > P*Q informatie. Cijfers over P (prijs) maal Q (hoeveelheid) geven een onderbouwing van de financiële raming en de hoeveelheid 'productie' die er tegenover staat.
3. Indien in dit onderdeel indicatoren en/of kengetallen worden opgenomen, wordt voor elke indicator/kengetal wordt de bron aangegeven waarop dit gegeven gebaseerd is.
4. In sommige gevallen zijn geen van de bovenstaande types informatie relevant voor de allocatie van middelen door de Tweede Kamer. De beoordeling van het beleid zal dan slechts door middel van beleidsevaluatie achteraf plaats vinden. Het achterwege laten van beleidsinformatie gebeurt nadrukkelijk op basis van afspraken tussen het betreffende departement en het Ministerie van Financiën.
5. Indien in aansluiting op de financiële instrumenten, ook de inzet van belastinguitgaven/fiscale instrumenten wordt opgenomen bij het beleidsartikel, kan op deze fiscale instrumenten een korte toelichting opgenomen worden.



4.1.25 Model 1.33f - Budgettaire tabel Grote Uitvoerende Dienst (geen Zelfstandig Bestuursorgaan of Agentschap)

Model:

Tabel Budgettaire gevolgen van beleid art. .. (bedragen x € 1.000)

	t-2	t-1	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Verplichtingen	X	X	X	X	X	X	X
Waarvan garantieverplichtingen (indien van toepassing)							
Uitgaven	X	X	X	X	X	X	X
Waarvan juridisch verplicht (percentage)			X				
Programmauitgaven							
- Financieel instrument A							
- Financieel instrument B							
Apparaatsuitgaven							
- Personele uitgaven							
- waarvan eigen personeel							
- waarvan externe inhuur							
- Materiële uitgaven							
- waarvan ICT							
- waarvan bijdrage SSO's							
Programmaontvangsten	X	X	X	X	X	X	X
Apparaatsontvangsten	X	X	X	X	X	X	X

Algemene toelichting

1. De apparaatsuitgaven van het kerndepartement worden in principe gepresenteerd in één centraal apparaatsartikel. Hier mag alleen gemotiveerd van afgeweken worden indien het kerndepartement een uitvoerende dienst heeft die geen agentschap of Zelfstandig Bestuursorgaan is.



2. Afwijking is alleen toegestaan met instemming van het Ministerie van Financiën.
3. Indien dit model wordt toegepast dan dient een toelichting te worden gegeven waarom de organisatie/het organisatie-onderdeel als grote uitvoerende dienst wordt beschouwd.
4. Deze uitzondering heeft geen gevolgen voor de te presenteren categorieën van apparaatsuitgaven.
5. Voor het bepalen of een uitvoerende dienst in aanmerking komt voor deze presentatievorm worden de volgende criteria gehanteerd:
 - a. Aanzienlijk financieel belang;
 - b. Politiek belang;
 - c. Geen informatieverlies (in begroting en jaarverslag).
6. Het departement heeft 2 opties om de apparaatsuitgaven van deze diensten te presenteren:
 - Optie 1) Een specifiek apparaatsartikel:
de apparaatsuitgaven worden onderverdeeld in die van het kerndepartement en die van uitvoerende diensten die geen agentschap of Zelfstandig Bestuursorgaan zijn. De uitvoerende dienst krijgt een eigen specifiek apparaatsartikel naast het centraal apparaatsartikel.
 - Optie 2) Apparaatsuitgaven in het beleidsartikel:
de uitvoerende dienst krijgt bij voorkeur een eigen begrotingsartikel. Afwijking is mogelijk na overeenstemming met Financiën
7. Indien de apparaatsuitgaven worden opgenomen in een beleidsartikel (optie 2), gelden voor de overige onderdelen van het beleidsartikel (algemene doelstelling, rol en verantwoordelijkheid, beleidswijzigingen, budgetflexibiliteit en toelichting op de instrumenten) de bepalingen zoals opgenomen onder model 1.33. De totale apparaatsuitgaven van de uitvoerende dienst worden ook opgenomen in het totaaloverzicht Apparaatsuitgaven in de toelichting bij het centrale apparaatsartikel.
8. Voor de artikelen voor de AIVD (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) en de MIVD (Defensie) geldt dat geen uitsplitsing van apparaatsuitgaven en programma-uitgaven hoeft te worden gepresenteerd.



4.1.26 Model 1.34a - Toelichting bij niet-beleidsartikel Algemeen

Model:

Budgettaire gevolgen (x € 1.000)

Algemeen	t-2	t-1	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Verplichtingen							
Uitgaven							
Programma-uitgave							
Financieel instrument yyy							
Verzameluitkering							
Ontvangsten							

Toelichting

1. Op het niet-beleidsartikel Algemeen worden de departementsbrede programma-uitgaven geboekt die niet zinvol kunnen toegerekend aan een beleidsartikel.
2. De departementsbrede programma-uitgaven worden conform de bepalingen voor een beleidsartikel toegelicht.
3. De programma-uitgaven op de niet-beleidsartikelen worden met volume- en prijsgegevens toegelicht. Dit is niet van toepassing op een verzameluitkering.
4. Indien sprake is van een verzameluitkering wordt de volgende standaardtekst als toelichting bij de tabel opgenomen:

"In een verzameluitkering worden per ministerie alle financieel geringe overdrachten (beleidsthema's) aan een medeoverheid opgenomen. Alle bedragen waarvoor een budget beschikbaar is dat onder het grensbedrag (gesteld op maximaal 10 miljoen euro) ligt, moeten in de verzameluitkering worden opgenomen. De Financiële-verhoudingswet geeft de wettelijke grondslag voor de verzameluitkering. De onderhavige verzameluitkering is bestemd voor de volgende medeoverheden: (facultatief). In de uitkering zijn de volgende beleidsthema's opgenomen met de daarbij voor het begrotingsjaar uitgetrokken budgetten:

> Beleidsthema A: € ...mln.

> Beleidsthema B: € ...mln.

Met de verzameluitkering wordt beoogd de medeoverheden ruimte te bieden voor lokaal maatwerk en de administratieve lasten bij het Rijk en de medeoverheden te beperken (zie ook [Kamerstukken II, 2007/08, 31.327; Stb. 2008, 312](#))."



4.1.27 Model 1.34b - Toelichting bij het niet-beleidsartikel 'Apparaat Kerndepartement'

Model:

A. Apparaatsuitgaven Kerndepartement Budgettaire gevolgen (x € 1.000)

Apparaat Kerndepartement	t-2	t-1	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Verplichtingen
Uitgaven
Personele uitgaven
- waarvan eigen personeel
- waarvan externe inhuur
Materiele uitgaven
- waarvan ICT
- waarvan bijdrage aan SSO's
Ontvangsten

B. Totaaloverzicht apparaatsuitgaven/kosten inclusief agentschappen en ZBO's/RWT's (Bedragen x € 1.000)

	t-2	t-1	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Totaal apparaatsuitgaven ministerie
Kerndepartement
Grote uitvoeringsorganisaties*

* Indien van toepassing



	t-2	t-1	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Totaal apparaatsuitgaven Agentschappen							
Verplichtingen-kas agentschap 1
Verplichtingen-kas agentschap 2
Totaal apparaatskosten Agentschappen
Batenlasten agentschap 1
Batenlasten agentschap 2
Totaal apparaatskosten ZBO's en RWT's							
ZBO/RWT 1
ZBO/RWT 2

C. Tabel apparaatsuitgaven per beleidsterrein/Directoraat Generaal/artikel Budgettaire gevolgen (Bedragen x € 1.000)

Beleidssterrein/Directoraat Generaal/artikel	t
Totaal apparaat	...
Onderverdeling 1	...
Onderverdeling 2	...

D. Extracomptabele tabel invulling taakstelling

bedragen *1000				
	2016	2017	2018	Structureel
Departementale taakstelling (totaal)				



bedragen *1000				
Kerndepartement				
Agentschappen				
X				
Y				
Z				
Totaal Agentschappen				
ZBO's				
X				
Y				
Z				
Totaal ZBO's				

E. Invulling motie Hijum

Organisatie	Taakstelling	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Uitvoeringsorganisatie X							
	Coalitieakkoord 2010, totale bezuiniging						
	Coalitieakkoord 2012, totale bezuiniging						
	Intensivering						
Uitvoeringsorganisatie Y							
	Coalitieakkoord 2010, totale bezuiniging						



Organisatie	Taakstelling	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	Coalitieakkoord 2012, totale bezuiniging						
	Intensivering						

Toelichting

Op dit artikel worden alle personele en materiële verplichtingen, uitgaven en ontvangsten van het ministerie opgenomen met uitzondering van de grote uitvoeringsorganisaties en die onderdelen waarvan met het Ministerie van Financiën is overeengekomen dat de apparaatsuitgaven op het beleidsartikel opgenomen worden. Het omvat de verplichtingen en uitgaven voor ambtelijk personeel, inhuur externen en materieel voor het kerndepartement. De te hanteren definities zijn opgenomen in de begrippenlijst.

Toelichting bij onderdeel A

De apparaatsuitgaven van het kerndepartement worden zichtbaar gemaakt op een centraal apparaatsuitgavenartikel met de naam "Apparaatsuitgaven Kerndepartement". Deze uitgaven worden gesplitst in personele- en materiële uitgaven. Met ingang van de begroting 2013 worden daarbij de uitgaven aan externe inhuur en de uitgaven aan ICT en bijdrage aan SSO's apart inzichtelijk gemaakt en meerjarig geraamd. In de begrippenlijst is bij de Rijksbrede kostensoortentabel een limitatieve lijst van SSO's opgenomen.

Toelichting bij onderdeel B

De apparaatsuitgaven/kosten voor agentschappen en de apparaatskosten van de begrotingsgefinancierde ZBO's/RWT's worden eveneens inzichtelijk gemaakt in een toelichtende tabel. Deze bedragen worden niet nader uitgesplitst. In deze tabel worden alleen de begrotingsgefinancierde ZBO's meegenomen. Apparaatkosten van de ZBO's dienen zo actueel mogelijk te zijn. Bij voorkeur dus over het jaar t, als dit niet mogelijk is dan de gegevens over het jaar t-1. Daar waar ook dat niet mogelijk is, dient uitgegaan te worden van de cijfers van t-2. De gegevens worden in de desbetreffende jaar kolom opgenomen. Er hoeft geen meerjarige raming voor deze kosten te worden gegeven.

Toelichting bij onderdeel C

In de toelichting bij het centrale apparaatsartikel worden de apparaatsuitgaven van het kerndepartement in tabelvorm naar keuze onderverdeeld naar of het Beleidsterrein, of Directoraat-Generaal, of artikel. Deze verdere uitsplitsing komt tegemoet aan de wens van de Tweede Kamer om inzicht te hebben in de nadere onderverdeling.

Toelichting bij onderdeel D

In de ontwerp begroting 2014 moet ingegaan worden op de cijfermatige verdeling van de Rutte II taakstelling over de kerndepartementen, agentschappen en ZBO's conform tabel D. Het cijfermatige beeld wordt gepresenteerd als een extracomptabele tabel bij het centrale apparaatsartikel. In de beleidsartikelen kan bij het onderdeel 'beleidswijzigingen' kort worden ingegaan op de – in ieder geval cijfermatige - impact voor de



grote uitvoeringsorganisaties. Dit voorschrift komt voort uit een toezegging van de Minister van Financiën tijdens het Verantwoordingsdebat 2012.

Toelichting bij onderdeel E

In de ontwerp begroting van 2014 moet conform [motie van Hijum](#) worden ingegaan op de (effecten) van de stapeling van taakstellingen. In het centrale apparaatsartikel wordt een tabel opgenomen conform tabel E voor de volgende lijst van uitvoeringsorganisaties (gebaseerd op >750 mln grondslag voor de taakstelling gebruikt zoals gehanteerd bij formatie):

- > Belastingdienst
- > Raad voor de Rechtspraak
- > UWV
- > Rijksgebouwendienst
- > Rijkswaterstaat
- > Dienst Justitiële Inrichtingen

Onder intensivering wordt verstaan:

Een toename van de apparaatskosten (inclusief budgetoverheveling) als gevolg van toename van het takenpakket en/of efficiëntieverslechtering.

Op de regel intensivering moeten alleen de intensiveringen vanuit het huidige regeerakkoord (Rutte II) worden meegenomen.

Definities apparaat

Bij deze tabellen gelden de volgende definities:

Onder apparaat wordt verstaan: uitgaven voor personeel en materieel die nodig zijn om de organisatie te doen functioneren. Dit zijn uitgaven voor personeel en materieel voor het primaire proces (beleidsproces) en voor de ondersteuning van het primaire proces (de bedrijfsvoering).

In de afbakening van apparaatsuitgaven wordt een onderscheid gemaakt tussen de **brede en smalle definitie**. Het onderscheid tussen ondersteunende - en primaire processen is leidend in de afbakening van apparaatsuitgaven.

Indien alleen de uitgaven voor personeel en materieel van de ondersteunende processen als apparaat wordt beschouwd, wordt gesproken van de **smalle definitie**. Daarentegen wordt gesproken van de **brede definitie** indien de uitgaven voor personeel en materieel van zowel de ondersteunende als de primaire processen als apparaat wordt beschouwd.

In de toepassing wordt een onderscheid gemaakt tussen Personeel en Materieel. Bij Personeel wordt de brede definitie toegepast en bij Materieel de smalle definitie.

Personeel – brede definitie: Alle personeelsuitgaven (incl. externe inhuur) van zowel primaire - als ondersteunende processen worden toegevoegd aan het centrale apparaatsartikel. Dit betekent o.a. dat de beleidsmedewerkers, cipiers, douaniers, belastingtelefoonmedewerkers, voorlichters allemaal tot het apparaat behoren.



Materieel – smalle definitie: Alleen de materieeluitgaven van de ondersteunende processen worden toegevoegd aan het centrale apparaatsartikel. Dit betekent onder andere de bureaucomputers, telefoons, potloden, pennen tot het apparaat behoren. Het elektronische patiëntendossier, de digitale snelwegborden, en de specifieke belastingdienstsystemen behoren echter niet tot het apparaat. Deze ICT-middelen zijn direct verbonden met het primaire proces.

Definitie Personele uitgaven en materieel: Voor de definities van Personele uitgaven en materieel en de nadere uitsplitsing daarvan wordt verwezen naar de Rijksbrede kostensoortentabel.

Informatieve tekst

Bij de toepassing van de smalle definitie van apparaat, kan het voorkomen dat ICT-middelen van (voornamelijk grote) verzelfstandigde uitvoerende diensten, zich moeilijk of niet laten splitsen. Bij deze organisaties wordt ICT zowel voor de ondersteunende processen (kantoorautomatisering) als primaire processen ingezet. Een zinvolle splitsing is dan niet goed mogelijk. Indien dit het geval is, wordt bij wijze van uitzondering, de optie geboden om de brede definitie te hanteren voor ICT-middelen en deze dus op te nemen onder de categorie ICT bij de apparaatsuitgaven. In dit geval worden de ICT-middelen die verbonden zijn met de primaire processen dus niet geboekt als programma-uitgaven, maar als apparaatsuitgaven. In de toelichting dient dit dan expliciet te worden gemeld.

Als advies wordt wel meegegeven om het besluit tot het niet splitsen van de ICT-middelen niet gemakkelijk te nemen. Eén van de opties van het kabinet om besparingen te realiseren is door (onderdelen van) de bedrijfsvoering te centraliseren. Alle budgetten in de begrotingen die als ICT zijn gekenmerkt, kunnen dan hiervoor in aanmerking komen. Het kabinet schrijft: "Besparingen kunnen worden behaald door een vergaande standaardisering en samenwerking binnen de bedrijfsvoering van de 'kernministeries' van de rijksdienst. (...) Het gaat hierbij om budgetten voor huisvesting (incl. nutsvoorziening), facilitaire diensten, vervoer en gebouw- en werkplek gerelateerde ICT. Budgetten die onlosmakelijk zijn verbonden met het primaire proces moeten, om de integrale (beleids)afweging te kunnen blijven maken, nadrukkelijk niet gecentraliseerd worden."



4.1.28 Model 1.34c - Toelichting bij niet-beleidsartikel Geheim

Model:

Budgettaire gevolgen (x € 1.000)

	t-2	t-1	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Verplichtingen
Uitgaven
Ontvangsten

Toelichting

1. Het niet-beleidsartikel Geheim kent geen artikelonderdelen.
2. Conform de CW is het niet-beleidsartikel Geheim bestemd voor de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten waarvoor geldt dat openbaarmaking via toedeling aan een expliciet beleidsartikel niet in het belang van de Staat is.



4.1.29 Model 1.34d - Toelichting bij niet-beleidsartikel Nominaal en Onvoorzien

Model:

Budgettaire gevolgen (x € 1.000)

	t-2	t-1	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Verplichtingen
Uitgaven
Loonbijstelling
Prijsbijstelling
Onvoorzien

Toelichting

Het niet-beleidsartikel Nominaal en Onvoorzien bestaat uit drie artikelonderdelen: Loonbijstelling, Prijsbijstelling en Onvoorzien.



4.1.30 Model 1.35 - Begroting baten-lastenagentschap

Model:

Begroting van baten-lastenagentschap voor het jaar 20..

	t-2 Stand Slotwet	t-1 Vastgestelde begroting, ontwerpbegroting of in v oorkomende gevallen de 1e suppletoire begroting	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Baten							
Omzet moederdepartement
Omzet overige departementen
Omzet derden
Rentebaten
Vrijval voorzieningen
Bijzondere baten
Totaal baten
Lasten							
Apparaatskosten
- personele kosten
- waarvan eigen personeel
- waarvan externe inhuur



	t-2 Stand Slotwet	t-1 Vastgestelde begroting, ontwerpbegroting of in v oorkomende gevallen de 1e suppletoire begroting	t	t+1	t+2	t+3	t+4
- materiele kosten
- waarvan apparaat ICT
- waarvan bijdrage aan SSO's
Rentelasten
Afschrijvingskosten
- materieel
- waarvan apparaat ICT
- immaterieel
Overige kosten
- dotaties voorzieningen
- bijzondere lasten
Totaal lasten
Saldo van baten en lasten

Kasstroomoverzicht over het jaar 20..



		t-2 Stand Slotwet	t-1 Vastgestelde begroting, ontwerpbegroting of in voorkomende gevallen de 1e supplettoire begroting	t	t+1	t+2	t+3	t+4
1.	Rekening courant RHB 1 januari 20... + depositorekeningen
2.	Totaal operationele kasstroom
	-/- totaal investeringen
	+/+ totaal boekwaarde desinvesteringen
3.	Totaal investeringskasstroom
	-/- eenmalige uitkering aan moederdepartement
	+/+ eenmalige storting door moederdepartement
	-/- aflossingen op leningen
	+/+ beroep op leenfaciliteit
4.	Totaal financieringskasstroom
5.	Rekening courant RHB 31 december 200.. + stand depositorekeningen (=1+2+3+4)



		t-2 Stand Slotwet	t-1 Vastgestelde begroting, ontwerpbegroting of in voorkomende gevallen de 1e suppletoire begroting	t	t+1	t+2	t+3	t+4
	(noot: maximale roodstand 0,5 miljoen euro)							

Overzicht doelmatigheidsindicatoren

	t- 2 Slotwet	t-1 Vastgestelde begroting	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Omschrijving Generiek Deel							
Kostprijzen per product (groep)							
Tarieven/uur							
Omzet per productgroep (pxq)							
FTE-totaal (excl. externe inhuur)							
Saldo van baten en lasten (%)							
Kwaliteitsindicator 1							
Kwaliteitsindicator 2							
Omschrijving Specifiek Deel							
Inspectie Diensten							
Kostprijs/product:							
Inspectie							
Vergunningverlening							



	t- 2 Slotwet	t-1 Vastgestelde begroting	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Monsterafname							
Advies							
Doorlichting uitgevoerd cq. gepland in:			...				

Toelichting

Het aantal pagina's per agentschap is gemaximeerd op 5.

Voor de definities van personele en materiële kosten wordt verwezen naar het model 1.34b.

De baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Posten die niet separaat zijn vermeld in dit model maar die van belang zijn voor een goed inzicht in de baten, de lasten of het saldo van baten en lasten worden apart zichtbaar gemaakt.

In de toelichting wordt minimaal opgenomen:

- > De omzet verdeeld naar productgroepen op basis van een p*q-onderbouwing (prijs x hoeveelheid);
- > Een specificatie en toelichting van alle bijzondere baten en lasten;
- > Indien een negatief resultaat is gerealiseerd: de wijze waarop dit verlies wordt gedekt en welke maatregelen worden genomen om toekomstige verliezen te voorkomen.

De meerjarige doorwerking (t tot t+4) van elke taakstelling dient eenmalig te worden toegelicht onder de post Omzet moederdepartement c.q. Omzet overige departementen. Hierbij dient aangegeven te worden op welke manier deze taakstelling(en) uitgevoerd word(t)(en). In de volgende begroting is de meerjarige reeks overeenkomstig verlaagd en zal de taakstelling niet meer apart zichtbaar zijn.

Het is niet noodzakelijk om de toelichting op de taakstelling zowel bij het beleidsartikel van het moederdepartement als bij de agentschapsparagraaf op te nemen. Indien mogelijk kan een verwijzing worden gemaakt vanuit de agentschapsparagraaf naar de toelichting op het desbetreffende beleidsartikel. Deze werkwijze is allen mogelijk bij agentschappen die volledig onder het moederdepartement vallen. Wanneer door een opdrachtgever van een ander departement een taakstelling wordt opgelegd aan een agentschap van het moederdepartement, kan niet verwezen worden naar de toelichting bij het andere departement. In die gevallen is het dus wel noodzakelijk om in de agentschapsparagraaf een toelichting op te nemen.

De maatregelen die genomen worden om de taakstelling in te vullen dienen toegelicht te worden in het eerste jaar dat de taakstelling zichtbaar wordt in de meerjarenreeks. Eventuele afwijkingen c.q. nieuwe maatregelen in de daarop volgende jaren dienen in het desbetreffende jaar (wederom) toegelicht te worden.

NB: Bijzondere baten/lasten vloeien voort uit normale bedrijfsuitoefening, maar op grond van aard of omvang of het incidentele karakter worden deze apart gepresenteerd binnen het resultaat uit normale bedrijfsuitoefening (bijvoorbeeld een reorganisatie). Buitengewone baten en lasten (baten en lasten



niet voortvloeiend uit de normale bedrijfsuitoefening) komen zelden voor en zijn daarom niet in het standaardmodel opgenomen.

Kasstroomoverzicht

De eindstand realisatie rekening-courant RHB t-2 en de beginstand vastgestelde begroting rekening courant RHB t-1 enerzijds en de eindstand vastgestelde begroting rekening courant RHB t-1 en de beginstand vastgestelde begroting rekening courant t sluiten vanwege verschillen tussen begroting en realisatie en de verschillende momenten van opstellen van de begrote cijfers niet op elkaar aan. **Het is niet noodzakelijk dat ze op elkaar aansluiten.** De posten 1 en 5 dienen alleen het rekening-courantsaldo bij de Rijkshoofdboekhouding weer te geven, exclusief kassaldo en betalingen onderweg.

Opmerkelijke ontwikkelingen in de verschillende kasstromen worden toegelicht.

Er wordt vermeld in welke soorten (im)materiële vaste activa is geïnvesteerd.

Desinvesteringen: een materieel vast actief wordt als gedesinvesteerd beschouwd indien sprake is van het tenietgaan van het actief, bijvoorbeeld als gevolg van sloop of afbraak.

Overzicht doelmatigheidsindicatoren

Het overzicht bestaat uit een generiek deel en een specifiek deel. Afhankelijk van het type baten-lastenagentschap bestaat de invulling van de doelmatigheidsparagraaf uiteindelijk uit een combinatie van generieke en specifieke doelmatigheidsindicatoren.

Het generieke deel bevat de meest gangbare doelmatigheidsindicatoren in meerjarig perspectief, en is voor alle baten-lastenagentschappen van toepassing. In het generieke deel zijn de volgende indicatoren opgenomen:

- > De (gemiddeld gewogen) kostprijs per product dan wel productgroep, waarbij er (in samenspraak met de departementale FEZ) gezocht dient te worden naar het juiste aggregatie-niveau;
- > Het (gemiddeld gewogen) tarief per uur (er wordt in principe gerapporteerd op basis van indices, maar er mag ook gerapporteerd worden op basis van reële tarieven, zodat er zicht wordt geboden op de reële tarief-ontwikkeling);
- > De totale omzet per product(groep);
- > Het totaal aantal fte werkzaam bij het baten-lastenagentschap per 31 december van het jaar, exclusief externe inhuur;
- > Het saldo van baten en lasten als percentage van de totale baten.

Ieder baten-lastenagentschap dient in het generieke deel van de tabel ten minste twee kwaliteitsindicatoren op te nemen. De minimaal twee te kiezen indicatoren dienen bij voorkeur ontleend te zijn aan bestaande prestatieafspraken tussen eigenaar, opdrachtgevers, en klanten. Voorbeelden van kwaliteitsindicatoren zijn: klanttevredenheid, doorlooptijd, behandelzeiten, percentage toegewezen bezwaarschriften, beschikbaarheid/bereikbaarheid organisatie, etc.

Het specifieke deel in de tabel is bestemd voor dat baten-lastenagentschap dat tot een bepaald subtype gerekend kan worden. Het bevat doelmatigheidsindicatoren die gerelateerd zijn aan de specifieke bedrijfsprocessen van de organisatie.



Informatieve tekst

Voor inspectiediensten (NVWA en ILT) is er sprake van standaardisatie. Deze diensten nemen als kostprijs het (gemiddeld gewogen uur)tarief per product op. Voorbeelden van producten van inspectiediensten zijn: inspecties, vergunningverlening, monsterafname, en advies.

Voor de categorie ICT-diensten (Basisadministratie Persoonsgegevens en Reisdocumenten, IVENT, Gemeenschappelijk Dienstencentrum ICT, P-Direkt) is eveneens een standaardisatie gemaakt van de doelmatigheidsindicatoren. Deze diensten nemen een (gewogen gemiddelde) kostprijs voor beheertaken op. Als te onderscheiden beheertaken worden genoemd: werkplek-, infrastructuur-, en applicatiebeheer. Indien van toepassing neemt een ICT-dienst ook een (gewogen gemiddelde) kostprijs/uurtarief op voor ontwikkeltaken.

Voor subsidiediensten (Agentschap NL, Agentschap SZW, Dienst Regelingen, Dienst Uitvoering Onderwijs) is een standaardisatie gemaakt. Deze diensten vullen in plaats van de kostprijs per product, de uitvoeringskosten per behandelde aanvraag in. Het betreft hier het gewogen gemiddelde van de uitvoeringskosten bezien over alle subsidieregelingen.

Verklarende variabelen: Een getal op zich krijgt pas meerwaarde en diepgang als het in perspectief wordt geplaatst. Daarom is een goede toelichting op de doelmatigheidsindicatoren van het grootste belang. In de toelichting wordt gebruik gemaakt van zogenaamde verklarende variabelen voor zover relevant. Het gaat hier om de voor het baten-lastenagentschap meest betekenisvolle variabelen. Aangegeven wordt waarom deze variabelen het meest inzicht geven in de doelmatigheid van de dienst. Naar keuze van de dienst kunnen deze getallen absoluut of geïndexeerd worden opgenomen.

Voorbeelden van verklarende variabelen zijn: percentage overhead, verhouding tussen directe en indirecte kosten, declarabiliteit, percentage externe inhuur, ziekteverzuim, wijzigingen in het 'productieproces' bijvoorbeeld als gevolg van toenemende complexiteit van regelgeving, wijzigingen als gevolg van een toe- of afname van de vraag naar producten of diensten, aantal locaties per organisatie-eenheid, nieuwe wetgeving, personeelsopbouw, etc.

NB: Bij indexering dient gecorrigeerd te worden conform de reguliere jaarlijkse loon- en prijsbijstellingstabellen.



4.1.31 Model 1.35a - Begroting van verplichtingen-kasagentschap

Begroting van verplichtingen-kasagentschapvoor het jaar 20.. Bedragen x € 1.000

	t-2 stand slotwet	t-1 Vastgestelde begroting ontwerp	t begroting	t+1	t+2	t+3	t+4
Ontvangsten							
Ontvangsten moederdepartement							
Ontvangsten overige departementen							
Ontvangsten derden							
Rente ontvangsten							
Bijzondere ontvangsten							
Totaal ontvangsten							
Uitgaven							
Personele uitgaven							
- waarvan eigen personeel							
- waarvan externe inhuur							
Materiële uitgaven							
-waarvan apparaat ICT							
-waarvan bijdrage aan SSO's							
Bijzondere uitgaven							



	t-2 stand slotwet	t-1 Vastgestelde begroting ontwerpbegroting	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Totaal uitgaven							
Totaal verplichtingen							
Saldo van ontvangsten en uitgaven							

Overzicht doelmatigheidsindicatoren

	t-2 Slotwet	t-1 Vastgestelde begroting	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Omschrijving Generiek Deel							
Kostprijzen per product (groep)							
Tarieven/uur							
Omzet per productgroep (pxq)							
FTE-totaal(excl. externe inhuur)							
Saldo van ontvangsten en uitgaven (%)							
Kwaliteitsindicator 1							
Kwaliteitsindicator 2							
Omschrijving Specifiek Deel							
Inspectie Diensten							
Kostprijs/product:							



	t-2 Slotwet	t-1 Vastgestelde begroting	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Inspectie							
Vergunningverlening							
Monsterafname							
Advies							
Planning eerstvolgende doorlichting				...			

Toelichting

1. Het aantal pagina's per agentschap is gemaximeerd op 5.
2. Voor de definities van personele en materiële uitgaven wordt verwezen naar model 1.34b.
3. Onder 'totaal verplichtingen' dient te worden opgenomen de financiële verplichtingen zijnde de verplichtingen, voorwaardelijk of onvoorwaardelijk, tot het (in de toekomst) doen van een kasbetaling aan een wederpartij of aan een andere dienst. Wanneer de totale verplichtingen hoger zijn dan de totale uitgaven, dan dient toegelicht te worden waardoor dit wordt veroorzaakt.
4. Posten die niet separaat zijn vermeld in dit model maar die van belang zijn voor een goed inzicht in de ontvangsten, de uitgaven of het saldo van ontvangsten en uitgaven worden apart zichtbaar gemaakt.
5. In de toelichting wordt minimaal opgenomen:
 - > De ontvangsten verdeeld naar productgroepen op basis van een p*q-onderbouwing (prijs x hoeveelheid);
 - > een overzicht en toelichting van de investeringen die worden gedaan. Investerings zijn die uitgaven aan duurzame kapitaalgoederen die een levensduur hebben van meer dan één jaar (Zie voor een overzicht van dergelijke goederen de Regeling Agentschappen, de toelichting op artikel 25 lid twee onderdeel c);
 - > Indien er sprake is van een negatief saldo van ontvangsten en uitgaven, een toelichting hierop. Hierbij dient ten minste aangegeven te worden of het negatieve saldo gecompenseerd wordt door de kasreserve;
 - > Een specificatie en toelichting van de bijzondere ontvangsten en uitgaven die meer dan 10% van de totale post bedragen.
6. De meerjarige doorwerking (t tot t+4) van elke taakstelling dient eenmalig te worden toegelicht onder de post Omzet moederdepartement c.q. Omzet overige departementen. Hierbij dient aangegeven te worden op welke manier deze taakstelling(en) uitgevoerd word(t)(en). In de volgende begroting is de meerjarige reeks overeenkomstig verlaagd en zal de taakstelling niet meer apart zichtbaar zijn.
Het is niet noodzakelijk om de toelichting op de taakstelling zowel bij het beleidsartikel van het moederdepartement als bij de agentschapsparaagraaf op te nemen. Indien mogelijk kan een verwijzing worden gemaakt vanuit de agentschapsparaagraaf naar de toelichting op het desbetreffende beleidsartikel. Deze werkwijze is allen mogelijk bij agentschappen die volledig onder het moederdepartement vallen. Wanneer door een opdrachtgever van een ander departement een taakstelling wordt opgelegd aan een agentschap van het moederdepartement, kan niet verwezen worden naar de toelichting bij het andere departement. In die gevallen is het dus wel noodzakelijk om in de agentschapsparaagraaf een toelichting op te nemen.



De maatregelen die genomen worden om de taakstelling in te vullen dienen toegelicht te worden in het eerste jaar dat de taakstelling zichtbaar wordt in de meerjarenreeks. Eventuele afwijkingen c.q. nieuwe maatregelen in de daarop volgende jaren dienen in het desbetreffende jaar (wederom) toegelicht te worden.

NB: Bijzondere ontvangsten en uitgaven vloeien voort uit normale bedrijfsuitoefening, maar op grond van aard of omvang of het incidentele karakter worden deze apart gepresenteerd binnen het resultaat uit normale bedrijfsuitoefening (bijvoorbeeld een reorganisatie). Buitengewone ontvangsten en uitgaven (ontvangsten en uitgaven niet voortvloeiend uit de normale bedrijfsuitoefening) komen zelden voor en zijn daarom niet in het standaardmodel opgenomen.

Overzicht doelmatigheidsindicatoren

1. Het overzicht bestaat uit een generiek deel en een specifiek deel. Afhankelijk van het type agentschap bestaat de invulling van de doelmatigheidsparagraaf uiteindelijk uit een combinatie van generieke en specifieke doelmatigheidsindicatoren.
2. Het generieke deel bevat de meest gangbare doelmatigheidsindicatoren in meerjarig perspectief, en is voor alle agentschappen van toepassing. In het generieke deel zijn de volgende indicatoren opgenomen:
 - a. De (gemiddeld gewogen) kostprijs per product dan wel productgroep, waarbij er (in samenspraak met de departementale FEZ) gezocht dient te worden naar het juiste aggregatie-niveau;
 - b. Het (gemiddeld gewogen) tarief per uur (er wordt in principe gerapporteerd op basis van indices, maar er mag ook gerapporteerd worden op basis van reële tarieven, zodat er zicht wordt geboden op de reële tarief-ontwikkeling);
 - c. De totale ontvangsten per product(groep), aansluitend bij het aggregatieniveau zoals dat bepaald is bij a;
 - d. Het totaal aantal fte werkzaam bij de baten-lastendienst per 31 december van het jaar, exclusief externe inhuur;
 - e. Het saldo van ontvangsten en uitgaven als percentage van de totale ontvangsten.
3. Ieder agentschap dient in het generieke deel van de tabel ten minste twee kwaliteitsindicatoren op te nemen. De minimaal twee te kiezen indicatoren dienen bij voorkeur ontleend te zijn aan bestaande prestatieafspraken tussen eigenaar, opdrachtgevers, en klanten. Voorbeelden van kwaliteitsindicatoren zijn: klanttevredenheid, doorlooptijd, behandelzeiten, percentage toegewezen bezwaarschriften, beschikbaarheid/bereikbaarheid organisatie, etc.
4. Het specifieke deel in de tabel is bestemd voor die agentschappen die tot een bepaald subtype gerekend kunnen worden. Het bevat doelmatigheidsindicatoren die gerelateerd zijn aan de specifieke bedrijfsprocessen van de organisatie:
5. Voor inspectiediensten (Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit, Inspectie van de Leefomgeving en Transport, en Agentschap Telecom) is er sprake van standaardisatie. Deze diensten nemen als kostprijs het (gemiddeld gewogen) uurtarief per product op. Voorbeelden van producten van inspectiediensten zijn: inspecties, vergunningverlening, monsterafname, en advies.
6. Voor de categorie ICT-diensten (Basisadministratie Persoonsgegevens en Reisdocumenten, IVENT, Gemeenschappelijk Dienstencentrum ICT, P-Direkt) is eveneens een standaardisatie gemaakt van de doelmatigheidsindicatoren. Deze diensten nemen een (gewogen gemiddelde) kostprijs voor beheertaken op. Als te onderscheiden beheertaken worden genoemd: werkplek-, infrastructuur-, en applicatiebeheer. Indien van toepassing neemt een ICT-dienst ook een (gewogen gemiddelde) kostprijs/uurtarief op voor ontwikkeltaken.
7. Voor subsidiediensten (Agentschap NL, Agentschap SZW, Dienst Regelingen, Dienst Uitvoering Onderwijs) is een standaardisatie gemaakt. Deze diensten vullen in plaats van de kostprijs per product,



de uitvoeringskosten per behandelde aanvraag in. Het betreft hier het gewogen gemiddelde van de uitvoeringskosten gezien over alle subsidieregelingen.

8. Een getal op zich krijgt pas meerwaarde en diepgang als het in perspectief wordt geplaatst. Daarom is een goede toelichting op de doelmatigheidsindicatoren van het grootste belang. In de toelichting worden de voor de agentschappen meest betekenisvolle variabelen besproken. Aangegeven wordt waarom deze variabelen het meest inzicht geven in de doelmatigheid van het agentschap. Naar keuze van het agentschap kunnen deze getallen absoluut of geïndexeerd worden opgenomen.
 9. Gedacht kan worden aan percentage overhead, verhouding tussen directe en indirecte kosten, declarabiliteit, percentage externe inhuur, ziekteverzuim, wijzigingen in het 'productieproces' bijvoorbeeld als gevolg van toenemende complexiteit van regelgeving, wijzigingen als gevolg van een toe- of afname van de vraag naar producten of diensten, aantal locaties per organisatie-eenheid, nieuwe wetgeving, personeelsopbouw, etc.
- 10NB: Bij indexering dient gecorrigeerd te worden conform de reguliere jaarlijkse loon- en prijsbijstellingstabellen.



4.1.32 Model 1.36 - Bijlage Rechtspersonen met een Wettelijke Taak en Zelfstandige Bestuursorganen

Model:

Overzicht Rechtspersonen met een Wettelijke Taak en Zelfstandige Bestuursorganen (vallend onder ministerie.....)

Naam organisatie	RWT	ZBO	Functie	Begrotings artikel	Begrotings ramingen	Verwijzing (URL-link) naar website RWT/ZBO

Overzicht Rechtspersonen met een Wettelijke Taak en Zelfstandige Bestuursorganen (vallend onder andere ministeries)

Naam organisatie	Ministerie	RWT	ZBO	Functie	Ten laste van begrotingsartikel	Begrotings ramingen	Verwijzing (URL-link) naar website RWT/ZBO

Toelichting

1. Deze bijlage bevat in elk geval een overzicht van alle ZBO's en RWT's van het desbetreffende moederdepartement. Indien deze ZBO's en RWT's uit de departementale begroting een bijdrage ontvangen, moet tevens worden aangegeven ten laste van welk beleidsartikel de bijdrage aan het ZBO of de RWT komt.
2. De bijdragen aan RWT's en ZBO's die onder de verantwoordelijkheid van een ander ministerie vallen, worden in een apart overzicht opgenomen. De bijdragen worden niet meerjarig opgenomen. Het Ministerie van Financiën kan, indien gewenst deze meerjarige gegevens opvragen bij de departementen.
3. RWT: alleen een kruisje (X) plaatsen als de organisatie een RWT is.
4. ZBO: alleen een kruisje (X) plaatsen als de organisatie een ZBO is.
5. Functie: de belangrijkste publieke (wettelijk geregelde taken) van het ZBO en de RWT in maximaal 100 woorden beschrijven.
6. Begrotingsartikel(en): artikelen noemen op basis waarvan het begrotingsgeld wordt verstrekt.
7. Begrotingsramingen: begrotingsramingen voor het volgende jaar.
8. Verwijzing (URL-link) naar website RWT/ZBO: link naar de websites van betreffende organisatie.



4.1.33 Model 1.41 - Verdiepingshoofdstuk

Model:**Uitgaven beleidsartikel (x € 1.000)**

	t-1	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Stand ontwerpbegroting t-1						
Mutatie NvW t-1						
Mutatie amendement t-1						
Mutatie 1e suppletoire begroting t-1						
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting t						

Ontvangsten beleidsartikel (X € 1000)

	t-1	t	t+1	t+2	t+3	t+4
Stand ontwerpbegroting t-1						
Mutatie NvW t-1						
Mutatie amendement t-1						
Mutatie 1e suppletoire begroting t-1						
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting t						

Toelichting

1. De belangrijkste mutaties worden geëxpliciteerd in de beleidsagenda (dit geldt alleen voor prioriteiten; niet alle belangrijke mutaties worden in de beleidsagenda toegelicht). Voor eventuele verdere toelichting op de mutaties is deze verdiepingsbijlage. In deze bijlage staan de mutaties c.q. stromen centraal. In de (niet-)beleidsartikelen zijn dit de 'standen' en de daarmee te bereiken doelen en prestaties. Wat 'belangrijk' is kan door het departement zelf worden ingevuld.
2. De tabellen worden opgesteld voor zowel de beleidsartikelen als de niet-beleidsartikelen.
3. De omschrijving bij de nieuwe mutaties moeten helder en kernachtig te zijn. Hetzelfde geldt voor eventuele toelichtingen.



4. Het is verplicht om alle aangenomen amendementen op te nemen.
5. Bij het samenstellen van de verdiepingsbijlage kan een ondergrens van € 2 miljoen worden gehanteerd. Niet politiek-relevante mutaties beneden € 2 miljoen hoeven niet apart te worden vermeld. In overleg met IRF kan van deze grens worden afgeweken. Opgeteld kunnen ze onder overige mutaties worden weergegeven.
6. Bij Mutatie NvW t-1, Mutatie amendement t-1 en Mutatie 1e suppletoire begroting t-1 worden de totalen weergegeven. De afzonderlijke mutaties zijn (als het goed is) eerder aan de Tweede Kamer gemeld. Op deze manier kan de opbouw van de Stand ontwerpbegroting t worden afgeleid.
7. Het aantal pagina's per beleidsartikel is gemaximeerd op 1.



4.1.34 Model 1.42 - Bijlage Moties en toezeggingen

Model:

Door de Staten-Generaal aanvaarde moties

Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van zaken

Door bewindslieden gedane toezeggingen

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken

Toelichting

Deze bijlage bevat de stand van zaken van alle nieuwe moties en toezeggingen sinds de vorige begroting, de nog openstaande moties en toezeggingen uit voorgaande jaren en de moties en toezeggingen die sinds de vorige begroting zijn afgehandeld.



4.1.35 Model 1.43 - Bijlage Subsidies

Model:

Tabel Subsidies (bedragen X 1.000 euro)

Begrotingsartikel	Naam subsidie (regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	t-2	t-1	t	t+1	t+2	t+3	t+4	Aantal verleningen jaar t-2	Laatste evaluatie (jaartal) (met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (regeling) (jaartal)
Totaal subsidie regeling												

Toelichting

- In de begroting zelf worden subsidies per begrotingsartikel in de tabel 'budgettaire gevolgen van beleid' opgenomen (met een ondergrens van € 1 mln. of anders indien met het ministerie van Financiën afgesproken).
- In een bijlage bij de begroting wordt een overzicht van alle subsidies (subsidieregelingen) voor het betreffende departement opgenomen.
- In de begroting en de bijlage wordt de subsidiedefinitie van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) gebruikt. Volgens [artikel 4.21](#) van de Awb wordt onder een subsidie verstaan: 'De aanspraak op financiële middelen, door een bestuursorgaan verstrekt met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten.' Volgens deze definitie worden niet als subsidies aangemerkt: de aanspraken op financiële middelen die worden verstrekt op grond van een wettelijk voorschrift dat uitsluitend voorziet in verstrekking aan rechtspersonen die krachtens publiekrecht zijn ingesteld, en: de bekostiging van het onderwijs en onderzoek.
- De hyperlink naar de vindplaats van de subsidie(-regeling) verwijst bijvoorbeeld naar de publicatie van de regeling in de staatscourant of de (kader-)wet op grond waarvan een subsidie wordt verstrekt. Via de hyperlink moet nadere informatie over doelstelling, doelgroep, looptijd, etc. raadpleegbaar zijn.
- In de budgetkolommen worden alleen bedragen € x 1.000 ingevuld en geen opmerkingen als 'PM' of 'nnb'.
- Bij subsidieregelingen wordt het totaal aantal verleningen vermeld.
- De hyperlink naar de vindplaats van de laatst uitgevoerde evaluatie verwijst bijvoorbeeld naar de vindplaats van het betreffende rapport of het kamerstuk waarmee de Kamer is geïnformeerd over de bevindingen uit de evaluatie. Via de hyperlink moet dus nadere informatie over de evaluatie en de bevindingen raadpleegbaar zijn.
NB: De Awb [artikel 4:24](#) stelt het verplicht om subsidies elke vijf jaar te evalueren, er worden uitzonderingen op deze regel aangegeven. Nadere regels over evaluaties, waaronder subsidie-evaluaties zijn te vinden in de ministeriële regeling daarover.



8. In de kolom einddatum moet de einddatum (jaartal) van de subsidie(-regeling) worden vermeld. Het gaat om het jaartal van de uiterste datum waarop nog verplichtingen (verleningsbeschikkingen) kunnen ontstaan. Indien de subsidie(-regeling) géén einddatum heeft, dan dient in de toelichting op de tabel te worden aangegeven wat de reden hiervoor is.
9. Departementen zijn vrij om zelf nader onderscheid te maken in subsidies o.g.v. de kaderwet en subsidies o.g.v. regelingen. Voorwaarde is wel dat de bijlage een totaal overzicht blijft bieden.



4.1.36 Model 1.44 - Bijlage Overzicht evaluaties

Model:

Overzicht Evaluatie- en overig onderzoek

Soort onderzoek	Titel/onderwerp	Artikel	Start	Afronding	Vindplaats
1. Onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid					
1a. Beleidsdoorlichtingen					
	titel beleidsdoorlichting	artnr.	jaar	(jaar)	(vindplaats)
	titel beleidsdoorlichting	artnr.	jaar	(jaar)	(vindplaats)
1b. Ander onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid					
	titel onderzoek	artnr.	jaar	(jaar)	(vindplaats)
	titel onderzoek	artnr.	jaar	(jaar)	(vindplaats)
2. Overig onderzoek					
	titel onderzoek	artnr.	jaar	(jaar)	(vindplaats)
	titel onderzoek	artnr.	jaar	(jaar)	(vindplaats)

Toelichting

- In deze bijlage bij de begroting wordt een overzicht van al het evaluatie- en overig onderzoek voor het betreffende departement opgenomen. Het overzicht maakt onderscheid tussen onderzoek naar de doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid en ander onderzoek. Binnen het onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid worden beleidsdoorlichtingen apart vermeld. Ook ex-ante en ex-post evaluatieonderzoek naar de doeltreffendheid en/of doelmatigheid wordt opgenomen. Zie de [Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek](#) voor definities en kwaliteitseisen aan onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid.
- Zo nodig wordt onder de tabel een toelichting gegeven op de inhoud en de criteria van de onderzoeken in maximaal 10 regels. Dit kan ook bij de beschrijving van het onderwerp van onderzoek in de tabel zelf.



3. Met het aangeven van het (beoogde) jaar van afronding krijgt de Tweede Kamer zicht op de programmering en de momenten waarop ze over de uitkomsten van het onderzoek kan beschikken.
4. De tijdshorizon van de programmering sluit zo goed mogelijk aan op de meerjarenopstelling van de begroting (t-2 tot en met t+4). Wanneer het beleidsmatig zinvol is kan de meerjarenopstelling worden uitgebreid (t+...).
5. De vindplaats van afgeronde onderzoeken wordt aangegeven met een Kamerstuknummer of hyperlink naar een internetadres.
6. Waar zinvol en relevant wordt de vindplaats van achtergrondinformatie/voortgang of een eindrapport aangegeven met een Kamerstuknummer of internetadres.



4.1.37 Model 1.50 - Bijlage bij Nader Rapport

Model:

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van (...) voor het jaar 20..

Bijlage bij Nader Rapport inzake de begroting 20..

Betreft: Advies van de Raad van State d.d....., nr.

IA. Beantwoording niet-blanco advies

Blijkens bijgaand advies heeft de Afdeling advisering van de Raad van State over bovenvermelde begroting een aantal opmerking gemaakt. Dit geeft mij aanleiding tot de volgende reactie.

1. ad. 1
2. ad. 2
3. etc.

IB. Beantwoording blanco advies

Blijkens het bijgaande advies kan de Afdeling advisering van de Raad van State zich verenigen met bovenvermelde begroting.

II. Nadere wijzigingen

Inmiddels is het noodzakelijk gebleken in bovenvermelde begroting een aantal wijzigingen/aanpassingen aan te brengen. De wijzigingen/aanpassingen betreffen (*bij voorbeeld technische bijstellingen/betreffen met name de artikelen*). De memorie van toelichting is met deze wijzigingen in overeenstemming gebracht. Het totaal van de uitgaven/ontvangsten komt daarmee op EURO.....(was EURO.....).

De Minister van

Toelichting

1. Indien sprake is van een niet-blanco advies door de Raad van State (dat wil zeggen een advies met opmerkingen) wordt gekozen voor de tekst onder IA.
2. Indien sprake is van een blanco advies wordt de tekst onder IB gehanteerd.
3. Beantwoording van een blanco-advies is alleen noodzakelijk indien via II mededelingen wordt gedaan van nadere wijzigingen. Indien er geen sprake is van nadere wijzigingen dan kan beantwoording van een blanco-advies achterwege blijven en hoeft deze bijlage niet te worden opgesteld.
4. Indien het totaal van de uitgaven/ontvangsten niet wijzigt, dan kan de tweede zin luiden: "Het totaal van de uitgaven (of: ontvangsten) verandert niet".
5. In de kop van de bijlage bij het Nader Rapport wordt na de naam van de begroting tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften (zie De inrichting van de rijksbegroting).



6. Ondertekening door de minister van de bijlage bij het Nader Rapport is **niet** nodig.



4.1.38 Model 1.51 - Nota van wijziging op begrotingswetsvoorstel

Model:

NOTA VAN WIJZIGING

Artikel I

1. In het voorstel van wet tot vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van (...) voor het jaar 20.. (kamerstukken II, /,) wordt de begrotingsstaat als volgt gewijzigd (Bedragen x € 1.000).

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van (...) voor het jaar 20..

Art.	Omschrijving	Stand van ontwerp-begroting vóór Nota van Wijzigingen			Stand van ontwerp-begroting na Nota van Wijzigingen		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten

De (sub-)totaaltellingen in de begrotingsstaat worden met deze wijzigingen in overeenstemming gebracht.

Indien van toepassing:

2. In het voorstel van wet tot vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van(.) voor het jaar (kamerstukken II,) wordt de begrotingsstaat inzake agentschappen als volgt gewijzigd.

Baten- lasten- dienst	Stand van ontwerp-begroting vóór Nota van wijzigingen			Stand van ontwerp-begroting na Nota van wijzigingen		
	Totaal baten	Totaal lasten	Saldo baten en lasten	Totaal baten	Totaal lasten	Saldo baten en lasten
...



Baten- lasten- dienst	Stand van ontwerp-begroting vóór Nota van wijzigingen			Stand van ontwerp-begroting na Nota van wijzigingen		
	Totaal kapitaal- uitgaven	Totaal kapitaal- ontvangsten		Totaal kapitaal- uitgaven	Totaal kapitaal- ontvangsten	
...	
...	

De (sub-)totaaltellingen in de begrotingsstaat worden met deze wijzigingen in overeenstemming gebracht.

TOELICHTING

Algemeen
(Eventueel)

Artikelsgewijs
De Minister van

(handtekening)

Toelichting

1. Een Nota van Wijziging kan staatsrechtelijk alleen betrekking hebben op het wetsgedeelte van het wetsvoorstel (d.w.z. op het wetslichaam en de daarbij behorende begrotingsstaat), maar nooit op de memorie van toelichting van het wetsvoorstel. Wijzigingen in de memorie van toelichting van een wetsvoorstel kunnen door middel van een brief, gericht aan de Voorzitter van de Tweede Kamer, uiteen worden gezet.
2. In de begrotingsstaat worden alleen de artikelen opgenomen waarop wijzigingen hebben plaatsgevonden.
3. In de begrotingsstaat worden geen totalen opgenomen.
4. Een Nota van Wijziging heeft een zelfstandige toelichting. In die toelichting kan overigens wel worden aangegeven welke wijzigingen in de oorspronkelijke memorie van toelichting moeten worden aangebracht als gevolg van de Nota van Wijziging.
5. De betrokken minister(s) ondertekent de toelichting op de Nota van Wijziging. Dit betekent dat de handtekening van de minister onderaan de toelichting komt. Bij voorkeur wordt de toelichting alleen ondertekend door de eerstverantwoordelijke bewindspersoon.
6. De Nota van Wijziging dient vergezeld te gaan van een door de betrokken minister(s) ondertekende aanbiedingsbrief, gericht aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Deze stukken worden via het Ministerie van Financiën naar de Tweede Kamer doorgeleid.



7. In de kop en in de subkop wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften (zie De inrichting van de rijksbegroting).



4.2 Suppletoire begroting

De modellen beginnend met 2.1 hebben betrekking op de Voorjaarsnota/1e suppletoire begroting. De modellen beginnend met 2.2 hebben betrekking op de Najaarsnota/2e suppletoire begroting.

4.2.1 Model 2.10 - Begrotingswetsvoorstel

Model:

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van..... (...) voor het jaar 20.. (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota)

VOORSTEL VAN WET

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat de noodzaak is gebleken van een wijziging van de departementale begrotingsstaat van het Ministerie van (...), van de begrotingsstaat inzake de agentschappen van dit ministerie en van de begrotingsstaat van het begrotingsfonds, alle voor het jaar

Zo is het, dat Wij met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1

De departementale begrotingsstaat voor het jaar 20... wordt gewijzigd, zoals blijkt uit de desbetreffende bij deze wet behorende staat.

Artikel 2

De begrotingsstaat inzake agentschappen voor het jaar 20.. wordt gewijzigd, zoals blijkt uit de desbetreffende bij deze wet behorende staat.

Artikel 3

De begrotingsstaat van het begrotingsfonds voor het jaar 20.. wordt gewijzigd, zoals blijkt uit de desbetreffende bij deze wet behorende staat.

Artikel 4

De vaststelling van de in artikelen 1 tot en met 3 bedoelde begrotingsstaten geschiedt in duizenden euro's.

Artikel 5

Hier kan eventueel een specifiek wetsartikel worden opgenomen.

Artikel 6



Deze wet treedt in werking met ingang van 1 juni... van het onderhavige begrotingsjaar. Indien het Staatsblad waarin deze wet wordt geplaatst, wordt uitgegeven op of na de datum van ..., dan treedt zij inwerking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van dat Staatsblad en werkt zij terug tot en metvan het onderhavige begrotingsjaar.

Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden

Gegeven

De Minister van

Toelichting

Toelichting op artikel 2

Op grond van [artikel 11, vijfde lid](#), CW 2001 kan voor een agentschap worden volstaan met één suppletoire begroting, te weten de Slotwet. In geval alleen de Slotwet wordt toegepast, blijft dit artikel in de 1e en 2e suppletoire begroting achterwege.

Toelichting op artikel 3

Opname van artikel 3 in de departementale begrotingswet is facultatief. Indien de oorspronkelijke begroting van het fonds tezamen met de departementale begroting in één begrotingswet is opgenomen, dienen ook de suppletoire begrotingen in één suppletoire begrotingswet te worden opgenomen.

Toelichting op artikel 6

Ingeval aan de wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota een incidentele suppletoire begroting voorafgaat, dient er voor zorggedragen te worden dat die begroting terugwerkt tot een datum die ligt vóór 1 juni van het desbetreffende begrotingsjaar (dus bijvoorbeeld hier dan "1 april" invullen).

Deze datering is noodzakelijk om problemen te voorkomen, die ontstaan indien de parlementaire behandeling van een "latere" suppletoire begroting eerder wordt afgerond dan die van een eerder ingediende suppletoire begroting.

In de tekst wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften. (zie De inrichting van de rijksbegroting).



4.2.2 Model 2.11 - Departementale begrotingsstaat

Model:

Gewijzigde begrotingsstaat van het Ministerie van (...) voor het jaar 20.. (Bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting			Mutaties (+ of -) 1 ^e suppletoire begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
	Totaal	
	Beleidsartikelen						
01	Artikel 01
..
14
	Niet-beleidsartikelen						
20	Algemeen
21	Apparaat Kerndepartement
2*	Evt. overige (apparaat) niet- beleidsartikelen
2*	Geheim
2*	Nominaal en onvoorzien

Toelichting

1. In de kop wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften. (zie De inrichting van de rijksbegroting).
2. De verplichtingenbedragen worden niet getotaliseerd.
3. De gerealiseerde bedragen worden steeds naar boven afgerond (EURO 1.000).



4. De financiële en niet-financiële toelichting op de departementale verantwoordingsstaat is opgenomen in het beleidsverslag.
5. De begrotingen II t/m IV vallen onder het regime voor “kleine begrotingen”. Dit betekent dat er geen apart centraal apparaatsartikel hoeft te worden opgenomen. Vaak bestaan deze begrotingen uit één artikel.
6. In de leeswijzer bij de jaarverslagen van “kleine begrotingen” wordt vermeld dat er sprake is van een afwijkend regime voor het centrale apparaatsartikel.



4.2.3 Model 2.12 - Begrotingsstaat inzake de agentschappen

Model:

Gewijzigde begrotingsstaat inzake agentschappen voor het jaar 20.. (bedragen x € 1.000)

Naam	Oorspronkelijk vastgestelde begroting				Mutaties (+ of -) 1 ^e suppletoire begroting			
	Totaal ontvangsten	Totaal uitgaven	Totaal uitgaven	Saldo ontvangsten en uitgaven	Totaal ontvangsten	Totaal uitgaven	Totaal verplichtingen	Saldo ontvangsten en uitgaven
Verplichtingen- kasagentschap 1				
Verplichtingen- kasagentschap 2				
Verplichtingen- kasagentschap 3				
Totaal				

Naam	Oorspronkelijk vastgestelde begroting			Mutaties (+ of -) 1 ^e suppletoire begroting		
	Totaal baten	Totaal lasten	Saldo baten en lasten	Totaal baten	Totaal lasten	Saldo baten en lasten
Baten- lastenagentschap 1
Baten- lastenagentschap 2
Baten- lastenagentschap 3
Totaal



Naam	Oorspronkelijk vastgestelde begroting		Mutaties (+ of -) 1 ^e suppletioire begroting	
	Totaal kapitaal-uitgaven	Totaal kapitaal-ontvangsten	Totaal kapitaal-uitgaven	Totaal kapitaal-ontvangsten
Baten-lastenagenstschap 1
Baten-lastenagenstschap 2
Baten-lastenagenstschap 3
Totaal

Toelichting

In de kop wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften. (zie De inrichting van de rijksbegroting).

De termen 'kapitaaluitgaven' en '-ontvangsten' worden als volgt gedefinieerd:

- kapitaaluitgaven: de som van investeringen, eenmalige uitkeringen aan moederdepartement en aflossingen op leningen ;

- kapitaalontvangsten; de som van desinvesteringen (wanneer sprake is van het tenietgaan van het materieel vast actief, bijvoorbeeld als gevolg van sloop of afbraak), eenmalige storting door moederdepartement en beroep op de leenfaciliteit.

Deze definities bestaan uit verschillende posten die voorkomen in het kasstroomoverzicht (zie model 2.29) .



4.2.4 Model 2.13 - Begrotingsstaat Begrotingsfonds

Model:

Gewijzigde begrotingsstaat van ...fonds (..) voor het jaar 20.. (Bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting			(2) Mutaties (+ of -) 1 ^e supplettoire begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
01	Beleidsartikel 01
02	Beleidsartikel 02
0*	Niet-beleidsartikel 0*
	Subtotaal		a_t	b_t		a_t	b_t
0*	Na-/ Voordelig eindsaldo (cumulatief) huidig jaar (t)		$u_{t-1} - o_{t-1}$	$o_{t-1} - u_{t-1}$		$u_{t-1} - o_{t-1}$	$o_{t-1} - u_{t-1}$
	Subtotaal		u_t	o_t		u_t	o_t
0*	Na-/ Voordelig eindsaldo (cumulatief) huidig jaar (t)		$o_t - u_t$	$u_t - o_t$		$o_t - u_t$	$u_t - o_t$
	Totaal		c_t	d_t		c_t	d_t

Toelichting

1. In de kop wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften. (zie De inrichting van de rijksbegroting).
2. De verplichtingenbedragen worden niet getotaliseerd.



3. U= uitgaven, O= ontvangsten, t= het jaar waarop het jaarverslag betrekking heeft, t-1 = het jaar voorafgaande aan het verslagjaar (t)



4.2.5 Model 2.14 - Memorie van toelichting

Model:

INHOUDSOPGAVE

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL

Wetsartikelen 1 tot en met 3

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 1, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 20.. wijzigingen aan te brengen in:

1. de departementale begrotingsstaat van het Ministerie van
2. de begrotingsstaat inzake de agentschappen van dit ministerie;
3. de begrotingsstaat voor het begrotingsfonds

De in de begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

Wetsartikel 5

De Minister van

[handtekening]

B. BEGROTINGSTOELICHTING

Toelichting

A. Artikelsgewijze toelichting bij het wetsvoorstel

Een inhoudsopgave wordt opgenomen als de omvang van de memorie daar aanleiding toe geeft. In dat geval geeft de inhoudsopgave een compleet beeld van de onderdelen van de memorie van toelichting.

Bij een wetsvoorstel tot een begrotingswijziging wordt geen algemene toelichting opgenomen. De beleidsinhoudelijke toelichting bij de begroting(sstaat) wordt opgenomen in onderdeel B van de memorie van toelichting (de begrotingstoelichting).

Toelichting bij wetsartikelen 1 tot en met 3

De toelichting bij deze wetsartikelen kan kort worden gehouden. Volstaan kan worden met de in het model opgenomen standaardtekst.

Toelichting bij wetsartikel 4

Het (standaard-)wetsartikel inzake de euro als waarde-eenheid van de begroting behoeft geen toelichting.



Toelichting bij wetsartikel 5

Als er in een suppletoire begroting een specifiek wetsartikel wordt opgenomen - los van de wetsartikelen die zijn voorgeschreven in de Rijksbegrotingsvoorschriften - wordt dat wetsartikel op deze plaats toegelicht.

NB. De minister ondertekent de memorie van toelichting op na onderdeel A, artikelsgewijze toelichting bij het wetsvoorstel (en niet na de toelichting bij de begrotingsartikelen).

B. Toelichting bij de begrotingstoelichting

De begrotingstoelichting bestaat uit de volgende onderdelen:

1. De departementale begroting

a. Leeswijzer

b. Het beleid

a. Overzicht belangrijkste uitgaven- en ontvangstenmutaties (zie model 2.17)

b. De beleidsartikelen (zie model 2.15 en model 2.15a)

c. De niet-beleidsartikelen (zie model 2.16)

d. Agentschappen (zie model 2.18 en model 2.18a). Op grond van [artikel 11](#), vijfde lid, CW kan voor een agentschap worden volstaan met één suppletoire begroting, te weten de Slotwet. In geval alleen de Slotwet wordt toegepast, blijft dit onderdeel van de begrotingstoelichting in de 1e en 2e suppletoire begroting achterwege.

2. De begroting van het begrotingsfonds.....

a. Leeswijzer

b. Het beleid

a. Overzicht belangrijkste uitgaven- en ontvangstenmutaties (zie model 2.17)

b. De beleidsartikelen (zie model 2.15)

c. De niet-beleidsartikelen (zie model 2.16).



4.2.6 Model 2.15 - Budgettaire gevolgen van beleid

Model:

Budgettaire gevolgen van beleid, Beleidsartikel X. (Bedragen x € 1.000)

	Stand vastgestelde begroting (na Nota van Wijziging, amendementen en ISB) (1)	Mutaties via NvW en amendementen (2)	Mutaties 1 ^e suppletoire begroting	Stand 1 ^e suppletoire begroting	Mutatie t+1	Mutatie t+2	Mutatie t+3	Mutatie t+4
Verplichtingen	X	X	X	X	X	X	X	
Waarvan garantieverplichtingen	X	X	X	X	X	X	X	
Uitgaven	X	X	X	X	X	X	X	
Waarvan juridisch verplicht (percentage)	X			X				
Subsidies(-regelingen)								
-								
Leningen (eventueel)								
-								
-								
Garanties (eventueel)								
-								
-								
Bekostiging								
-								



	Stand vastgestelde begroting (na Nota van Wijziging, amendementen en ISB) (1)	Mutaties via NvW en amendementen (2)	Mutaties 1^e suppletoire begroting	Stand 1^e suppletoire begroting	Mutatie t+1	Mutatie t+2	Mutatie t+3	Mutatie t+4
-								
Inkomensoverdrachten								
-								
-								
Opdrachten								
-								
-								
Bijdragen aan agentschappen								
-								
-								
Bijdragen aan ZBO's /RWT's								
-								
-								
Bijdragen aan medeoverheden								
-								
-								
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties								
-								



	Stand vastgestelde begroting (na Nota van Wijziging, amendementen en ISB) (1)	Mutaties via NvW en amendementen (2)	Mutaties 1 ^e suppletoire begroting	Stand 1 ^e suppletoire begroting	Mutatie t+1	Mutatie t+2	Mutatie t+3	Mutatie t+4
-								
Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken								
-								
-								
Bijdragen aan sociale fondsen								
-								
Ontvangsten								

Toelichting

1. De budgettaire gevolgen van beleid tabel moet in ieder geval de wijzigingen uit model 2.17 bevatten. De wijzigingen moeten op het desbetreffende niveau worden weergegeven in deze tabel.
2. De suppletoire begrotingswetsvoorstellen dienen (conform de motie van Walsem Kamerstukken II, [26.573, nr. 55](#)) in de artikelsgewijze toelichting eenzelfde structuur aan te houden als de 'budgettaire gevolgen van beleid'-tabel van de ontwerpbegroting.
3. Alle beleidsmatig relevante mutaties op artikelonderdeel-niveau en op het niveau van de financiële instrumenten worden zichtbaar gemaakt. De budgettaire gevolgen worden in de tabellen cijfermatig gepresenteerd en in aansluiting op de tabel toegelicht. Net als bij de beleidsagenda in de begroting, geven ministers zelf invulling aan de vraag wat zij 'beleidsmatig relevant' achten. Er dient te worden aangegeven welke norm (absoluut en/of relatief) is gehanteerd bij het opnemen van een toelichting bij de mutaties.
4. Kolom mutaties via Nota van Wijziging en amendementen; betreft mutaties die bij een Nota van Wijziging of een amendement in de ontwerpbegroting (dus na de derde dinsdag van september) zijn aangebracht.
5. De verplichtingen-, uitgaven- en ontvangstenbedragen worden gegeven voor het lopende begrotingsjaar t.
6. Verplichtingen en garantieverplichtingen: indien op een beleidsartikel zowel sprake is van "gewone" verplichtingen als garantieverplichtingen worden de garantieverplichtingen apart in de tabel Budgettaire gevolgen van beleid gepresenteerd. (NB. Gewone verplichtingen komen in het algemeen voor 100% tot betaling; garantieverplichtingen komen slechts tot betaling onder vooraf bepaalde voorwaarden.



7. De Voorjaarsnotamutaties in kolom (3) dienen te worden toegelicht. Daarbij wordt de aard en de oorzaak van de mutatie toegelicht, waarbij zoveel mogelijk met pxq gegevens wordt onderbouwd.
8. Juridisch verplichte uitgaven: van de ramingen van de programma-uitgaven wordt vermeld –in percentages – welk deel daarvan juridisch is verplicht. Als peildatum voor de omvang van de juridische verplichtingen wordt 1 maart (maandstaat februari) van het begrotingsjaar (t) genomen.



4.2.7 Model 2.15a - Budgettaire gevolgen beleidsartikel Grote Uitvoerende Dienst

Model:

Budgettaire gevolgen van beleid, beleidsartikel X (bedragen x € 1.000)

	Stand vastgestelde begroting (na Nota van Wijziging, amendementen en ISB) (1)	Mutaties via NvW en amendementen (2)	Mutaties 1 ^e suppletoire begroting (3)	Stand 1 ^e suppletoire begroting (4)=(1+2+3)	Mutatie t +1	Mutatie t+2	Mutatie t+3	Mutatie t+4
Verplichtingen								
Waarvan garantieverplichtingen (indien van toepassing)								
Uitgaven								
Waarvan juridisch verplicht	X			X				
Programmauitgaven								
- Financieel instrument A								
- Financieel instrument B								
Apparaatsuitgaven								
Personele uitgaven - waarvan eigen personeel - waarvan externe inhuur								
Materiële uitgaven								



	Stand vastgestelde begroting (na Nota van Wijziging, amendementen en ISB) (1)	Mutaties via NvW en amendementen (2)	Mutaties 1 ^e suppletoire begroting (3)	Stand 1 ^e suppletoire begroting (4)=(1+2+3)	Mutatie t +1	Mutatie t+2	Mutatie t+3	Mutatie t+4
- waarvan ICT - waarvan bijdrage SSO's								
Programmaontvangsten								
Apparaatsontvangsten								

Toelichting

1. De budgettaire gevolgen van beleid tabel moet in ieder geval de wijzigingen uit model 2.17 bevatten. De wijzigingen moeten op het desbetreffende niveau worden weergegeven in deze tabel.
2. De suppletoire begrotingswetsvoorstellen dienen (conform de motie van Walsem Kamerstukken II, [26.573, nr. 55](#)) in de artikelsgewijze toelichting eenzelfde structuur aan te houden als de 'budgettaire gevolgen van beleid'-tabel van de ontwerpbegroting.
3. Alle beleidsmatig relevante mutaties op artikelonderdeel-niveau en op het niveau van de financiële instrumenten worden zichtbaar gemaakt. De budgettaire gevolgen worden in de tabellen cijfermatig gepresenteerd en in aansluiting op de tabel toegelicht. Net als bij de beleidsagenda in de begroting, geven ministers zelf invulling aan de vraag wat zij 'beleidsmatig relevant' achten. Er dient te worden aangegeven welke norm (absoluut en/of relatief) is gehanteerd bij het opnemen van een toelichting bij de mutaties.
4. Kolom mutaties via Nota van Wijziging en amendementen; betreft mutaties die bij een Nota van Wijziging of een amendement in de ontwerpbegroting (dus na de derde dinsdag van september) zijn aangebracht.
5. De verplichtingen-, uitgaven- en ontvangstenbedragen worden gegeven voor het lopende begrotingsjaar t.
6. Verplichtingen en garantieverplichtingen: indien op een beleidsartikel zowel sprake is van "gewone" verplichtingen als garantieverplichtingen worden de garantieverplichtingen apart in de tabel Budgettaire gevolgen van beleid gepresenteerd. (NB. Gewone verplichtingen komen in het algemeen voor 100% tot betaling; garantieverplichtingen komen slechts tot betaling onder vooraf bepaalde voorwaarden.
7. De Voorjaarsnotamutaties in kolom (3) dienen te worden toegelicht. Daarbij wordt de aard en de oorzaak van de mutatie toegelicht, waarbij zoveel mogelijk met pxq gegevens wordt onderbouwd.
8. Juridisch verplichte uitgaven: van de ramingen van de programma-uitgaven wordt vermeld –in percentages – welk deel daarvan juridisch is verplicht. Als peildatum voor de omvang van de juridische verplichtingen wordt 1 maart (maandstaat februari) van het begrotingsjaar (t) genomen.
9. De te hanteren definities voor apparaatsuitgaven zijn opgenomen in de begrippenlijst (onderdeel Rijksbrede kostensoortentabel).



10Voor de artikelen voor de AIVD (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) en de MIVD (Defensie) geldt dat geen uitsplitsing van apparaatsuitgaven en programma-uitgaven hoeft te worden gepresenteerd.



4.2.8 Model 2.16 - Toelichting niet-beleidsartikelen

Model:

Opbouw verplichtingen-, uitgaven- en ontvangstenramingen vanaf de stand

ontwerpbegroting t naar de stand 1^e suppletoire begroting t

Algemeen, Bedragen x € 1.000

	Stand ontwerpbegroting t (1)	Mutaties in de begroting en amendementen (2)	Mutaties 1 ^e suppletoire begroting (3)	Stand 1 ^e suppletoire begroting (4)=(1+2+3)	Mutatie t+1	Mutatie t+2	Mutatie t+3	Mutatie t+4
Verplichtingen								
Uitgaven								
Programma- uitgaven								
Ontvangsten								

Apparaatsuitgaven Kerndepartement Bedragen x € 1.000

	Stand ontwerpbegroting t (1)	Mutaties in de begroting en amendementen (2)	Mutaties 1 ^e suppletoire begroting (3)	Stand 1 ^e suppletoire begroting (4)=(1+2+3)	Mutatie t+1	Mutatie t+2	Mutatie t+3	Mutatie t+4
Verplichtingen								
Uitgaven								
Personeel								
- waarvan eigen personeel								
- waarvan externe inhuur								
Materieel								



	Stand ontwerpbegroting (1)	Mutaties via amendementen (2)	Mutaties 1 ^e suppletoire begroting (3)	Stand 1 ^e suppletoire begroting (4)=(1+2+3)	Mutatie t+1	Mutatie t+2	Mutatie t+3	Mutatie t+4
- waarvan ICT								
- waarvan bijdrage aan SSO's								
Ontvangsten								

Nominaal en onvoorzien, Bedragen x € 1.000

	Stand ontwerpbegroting (1)	Mutaties via amendementen (2)	Mutaties 1 ^e suppletoire begroting (3)	Stand 1 ^e suppletoire begroting (4)=(1+2+3)	Mutatie t+1	Mutatie t+2	Mutatie t+3	Mutatie t+4
Verplichtingen								
Uitgaven								
Loonbijstelling								
Prijsbijstelling								
Onvoorzien								

Geheim, Bedragen x € 1.000

	Stand ontwerpbegroting (1)	Mutaties via amendementen (2)	Mutaties 1 ^e suppletoire begroting (3)	Stand 1 ^e suppletoire begroting (4)=(1+2+3)	Mutatie t+1	Mutatie t+2	Mutatie t+3	Mutatie t+4
Verplichtingen								
Uitgaven								
Ontvangen								



Toelichting

1. Mutaties via Nota van Wijziging en amendementen; betreft mutaties die bij een Nota van Wijziging of een amendement in de ontwerpbegroting (dus na de derde dinsdag van september) zijn aangebracht.
2. De tabellen conform model geven inzicht in de opbouw van de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten van de niet-beleidsartikelen (Apparaat Kerndepartement, Algemeen, Nominaal en onvoorzien, Geheim). Dit model geeft de opbouw voor de eerste suppletoire begroting. Indien zinvol worden de mutaties toegelicht. Dat geldt niet voor de mutaties van het artikel Geheim en voor de onderdelen Loonbijstelling en Prijsbijstelling van het artikel Nominaal en Onvoorzien. Loonbijstelling en prijsbijstelling worden toegelicht bij 2e suppletoire begroting.
3. Indien de uitdeling van de loonbijstelling en de prijsbijstelling vanuit de betrokken aanvullende post in de Miljoenennota wordt uitgedeeld, geschiedt dat gewoonlijk bij de Voorjaarsnotabesluitvorming. In dat geval worden die toedelingen in de 1e suppletoire begroting door departementen op het niet-beleidsartikel Nominaal en Onvoorzien verwerkt en worden de mutaties in het overzicht conform bovenstaand model in de begroting zichtbaar gemaakt. De verdeling vanuit deze centrale onderdelen Loonbijstelling en Prijsbijstelling geschiedt vervolgens of direct bij de 1e of bij de 2e suppletoire begroting (en bij uitzondering in de slotwet). Die verdeling wordt dan via model 2.27 toegelicht.
4. De begrotingen II t/m IV vallen onder het regime voor “kleine begrotingen”. Dit betekent dat er geen apart centraal apparaatsartikel hoeft te worden opgenomen. Vaak bestaan deze begrotingen uit één artikel.
5. In de leeswijzer bij de jaarverslagen van “kleine begrotingen” wordt vermeld dat er sprake is van een afwijkend regime voor het centrale apparaatsartikel.
6. De te hanteren definities voor apparaatsuitgaven zijn opgenomen in de begrippenlijst (onderdeel Rijksbrede kostensoortentabel).
7. De verschillende onderdelen van dit niet-beleidsartikel kunnen als aparte artikelen worden opgenomen (aansluitend aan de indeling van de oorspronkelijke begroting).



4.2.9 Model 2.17 - Uitgavenmutaties

Model:

Overzicht belangrijkste suppletoire uitgavenmutaties 20.. (Bedragen x € 1.000)

	Art. nr.	Uitgaven t
Stand oorspronkelijk vastgestelde begroting t		
Belangrijkste suppletoire mutaties		
1)		
2)		
3)		
4)		
5)		
6) Overige mutaties		
Stand 1^e suppletoire begroting t		

Toelichting

In de tabel wordt de meerjarige doorwerking en relevante informatie opgenomen.

In z'n algemeenheid geldt dat bij een uitsplitsing van de mutaties de aansluiting met de toelichtingen in de desbetreffende budgettaire nota gemaakt moet kunnen worden. Met de betrokken sectie van de Inspectie der Rijksfinanciën dient daarom in overleg te worden getreden om te bewerkstelligen dat de in deze tabellen gepresenteerde uitsplitsingen overeenkomen met de uitsplitsingen die in de Verticale Toelichting in de desbetreffende budgettaire nota worden toegepast.

Eénzelfde overzichtstabel wordt gemaakt ten aanzien van de belangrijkste ontvangstenmutaties. Indien geen belangrijkste ontvangstenmutaties te melden zijn, kan de overzichtstabel ten aanzien van de belangrijkste ontvangstenmutaties weggelaten worden.



4.2.10 Model 2.18 - Exploitatie- en kasstroomoverzicht baten-lastenagentschap

Model:

Baten-lastenagentschapSuppletoire begroting 20.. (Voorjaarsnota) (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Mutaties (+of-) 1 ^e suppletoire begroting	(3)=(1)+(2)
			Totaal geraamd
Baten			
Omzet moederdepartement
Omzet overige departementen
Omzet derden
Rentebaten
Bijzondere baten
Totaal baten
Lasten			
Apparaatskosten			
- personele kosten
- <i>Waarvan eigen personeel</i>
- <i>Waarvan externe inhuur</i>
- materiele kosten
- <i>Waarvan apparaat ICT</i>
- <i>Waarvan Bijdrage aan SSO's</i>
Rentelasten
Afschrijvingskosten			



Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Mutaties (+of-) 1 ^e suppletoire begroting	(3)=(1)+(2)
			Totaal geraamd
- materieel
- <i>Waarvan apparaat ICT</i>
- immaterieel
Overige lasten			
- dotaties voorzieningen
- bijzondere lasten
Totaal lasten
Saldo van baten en lasten

Suppletoire begroting 20.. (Voorjaarsnota), Kasstroomoverzicht baten-lastenagentschap (bedragen x € 1.000)

	Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Mutaties (+of-) 1 ^e suppletoire begroting	(3)=(1)+(2) Stand 1 ^e suppletoire begroting
1.	Rekening-courant RHB 1 januari 20..
2.	Totaal operationele kasstroom
	Totaal investeringen (-/-)
	Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)
3.	Totaal investeringkasstroom
	Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)
	Eenmalige storting door het moededeptement (+)
	Aflossingen op leningen (-/-)
	Beroep op leenfaciliteit (+)



	Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Mutaties (+of-) 1 ^e suppletoire begroting	(3)=(1)+(2) Stand 1 ^e suppletoire begroting
4.	Totaal financieringskasstroom
5.	Rekening-courant RHB 31 december 20.. (=1+2+3+4)

Toelichting

Exploitatieoverzicht: Opbouw vanaf de stand ontwerpbegroting naar de stand van de Voorjaarsnota.

Desinvesteringen: een materieel vast actief wordt als gedesinvesteerd beschouwd indien sprake is van het tenietgaan van het actief, bijvoorbeeld als gevolg van sloop of afbraak.

De posten in de kolom Omschrijving van het exploitatieoverzicht dienen overeen te stemmen met de posten van de overeenkomstige tabel in de ontwerpbegroting.



4.2.11 Model 2.18a - Overzicht ontvangsten en uitgaven verplichtingen-kasagentschap

Model:

Ontvangsten en uitgaven overzicht: Opbouw vanaf de stand ontwerpbegroting naar de stand van de Voorjaarsnota

Verplichtingen-kasagentschap.....Suppletioire begroting 20.. (Voorjaarsnota) (Bedragen x € 1.000)

Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Mutaties (+of-) 1 ^e suppletioire begroting	(3)=(1)+(2) Totaal geraamd
Ontvangsten			
Ontvangsten moederdepartement
Ontvangsten overige departementen
Ontvangsten derden
Rente ontvangsten
Bijzondere ontvangsten
totaal ontvangsten
Uitgaven			
Personele uitgaven
- <i>Waarvan eigen personeel</i>
- <i>Waarvan externe inhuur</i>
Materiële uitgaven			
- <i>Waarvan apparaat ICT</i>
- <i>Waarvan bijdrage aan SSO's</i>
Bijzondere uitgaven			



Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Mutaties (+of-) 1 ^e suppletoire begroting	(3)=(1)+(2) Totaal geraamd

totaal uitgaven
Totaal verplichtingen
Saldo van ontvangsten en uitgaven



4.2.12 Model 2.20 - Begrotingswetsvoorstel

Model:

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van(...) voor het jaar 20.. (wijziging samenhangende met de Najaarsnota).

VOORSTEL VAN WET

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten: Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat de noodzaak is gebleken van een wijziging van de departementale begrotingsstaat van het Ministerie van (...), van de begrotingsstaat inzake de agentschappen van dit ministerie en van de begrotingsstaat van het begrotingsfonds , alle voor het jaar en vastgesteld bij de wet(ten) van, Stb. ..., respectievelijk Stb. ..., laatstelijk gewijzigd bij de wet(ten) van, Stb. ..., respectievelijk Stb.;

Zo is het, dat Wij met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1

De departementale begrotingsstaat van het Ministerie van (...) voor het jaar 20... wordt gewijzigd, zoals blijkt uit de desbetreffende bij deze wet behorende staat.

Artikel 2

De begrotingsstaat inzake de agentschappen voor het jaar 20.. wordt gewijzigd, zoals blijkt uit de desbetreffende bij deze wet behorende staat.

Artikel 3

De begrotingsstaat van het begrotingsfonds voor het jaar 20.. wordt gewijzigd, zoals blijkt uit de desbetreffende bij deze wet behorende staat.

Artikel 4

De vaststelling van de in artikelen 1 tot en met 3 bedoelde begrotingsstaten geschiedt in duizenden euro's.

Artikel 5

Hier kan eventueel een specifiek wetsartikel worden opgenomen.

Artikel 6

Deze wet treedt in werking met ingang van 1 december van het onderhavige begrotingsjaar. Indien het Staatsblad waarin deze wet wordt geplaatst, wordt uitgegeven op of na de datum van ..., dan treedt zij in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van dat Staatsblad en werkt zij terug tot en met van het onderhavige begrotingsjaar.



Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden

Gegeven

De Minister van

Toelichting

Toelichting op artikel 2

Op grond van [artikel 11, vijfde lid](#), CW 2001 kan voor een agentschap worden volstaan met één suppletoire begroting, te weten de slotwet. In geval alleen de slotwet wordt toegepast, blijft dit artikel in de 1e en 2e suppletoire begroting achterwege.

Toelichting op artikel 3

Opname van artikel 3 in de departementale begrotingswet is facultatief. Indien de oorspronkelijke begroting van het fonds tezamen met de departementale begroting in één begrotingswet is opgenomen, dienen ook de suppletoire begrotingen in één suppletoire begrotingswet te worden opgenomen.

In de tekst wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften. (zie De inrichting van de rijksbegroting).



4.2.13 Model 2.21 - Departementale Begrotingsstaat

Model:

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van (...) voor het jaar 20.. (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) (Bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting			Mutaties (+ of -) 1 ^e suppletoire begroting			Mutaties (+ of -) 2 ^e suppletoire begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
	Totaal	
	Beleidsartikelen									
01	Artikel 01
..
14
	Niet-beleidsartikelen									
20	Algemeen
21	Apparaat Kerndepartement
2*	Evt. overige (apparaat) niet- beleidsartikelen
2*	Geheim
2*	Nominaal en onvoorzien

Toelichting

- In de kop wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften. (zie De inrichting van de rijksbegroting).



2. De verplichtingenbedragen worden niet getotaliseerd.
3. De gerealiseerde bedragen worden steeds naar boven afgerond (EURO 1.000).
4. De financiële en niet-financiële toelichting op de departementale verantwoordingsstaat is opgenomen in het beleidsverslag.
5. De begrotingen II t/m IV vallen onder het regime voor “kleine begrotingen”. Dit betekent dat er geen apart centraal apparaatsartikel hoeft te worden opgenomen. Vaak bestaan deze begrotingen uit één artikel.
6. In de leeswijzer bij de jaarverslagen van “kleine begrotingen” wordt vermeld dat er sprake is van een afwijkend regime voor het centrale apparaatsartikel.



4.2.14 Model 2.22 - Begrotingsstaat inzake de agentschappen

Model:

Wijziging van de begrotingsstaat inzake de verplichtingen-kasagentschappen (Najaarsnota) Begroting 20.. Ministerie van(…) (Bedragen x € 1.000)

Naam	Oorspronkelijk vastgestelde begroting			
	Totaal ontvangsten	Totaal uitgaven	Totaal verplichtingen	Saldo ontvangsten en uitgaven
Verplichtingen-kasagentschap 1
Verplichtingen-kasagentschap 2
Verplichtingen-kasagentschap 3
Totaal
Naam	Mutaties (+ of -) 1e suppletoire begroting			
	Totaal ontvangsten	Totaal uitgaven	Totaal verplichtingen	Saldo ontvangsten en uitgaven

Verplichtingen-kasagentschap 1				
Verplichtingen-kasagentschap 2
Verplichtingen-kasagentschap 3
Totaal
Naam	Mutaties (+ of -) 2e suppletoire begroting			
	Totaal ontvangsten	Totaal uitgaven	Totaal verplichtingen	Saldo ontvangsten en uitgaven
Verplichtingen-kasagentschap 1



Naam	Oorspronkelijk vastgestelde begroting			
Verplichtingen-kasagentschap 2
Verplichtingen-kasagentschap 3

Suppletoire begrotingsstaat inzake de baten-lastenagenschappen (Najaarsnota) Begroting 20.. Ministerie van
 (...) Bedragen x € 1.000

Naam	Oorspronkelijk vastgestelde begroting			Mutaties (+ of -) 1e suppletoire begroting			Mutaties (+ of -) 2e suppletoire begroting		
	Totaal baten	Totaal lasten	Saldo baten en lasten	Totaal baten	Totaal lasten	Saldo baten en lasten	Totaal baten	Totaal lasten	Saldo baten en lasten
Baten-lastenagentschap 1
Baten-lastenagentschap 2
Baten-lastenagentschap 3
Totaal

Naam	Oorspronkelijk vastgestelde begroting		Mutaties (+ of -) 1e suppletoire begroting		Mutaties (+ of -) 2e suppletoire begroting	
	Totaal kapitaal-uitgaven	Totaal kapitaal-ontvangsten	Totaal kapitaal-uitgaven	Totaal kapitaal-ontvangsten	Totaal kapitaal-uitgaven	Totaal kapitaal-ontvangsten
Baten-lastenagentschap 1
Baten-lastenagentschap 2



Naam	Oorspronkelijk vastgestelde begroting		Mutaties (+ of -)		Mutaties (+ of -)	
			1e suppletoire begroting		2e suppletoire begroting	
Baten-lastenagenschap 3
Totaal

Toelichting

In de kop wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften. (zie De inrichting van de rijksbegroting).

De specifieke rijksoverheidstermen kapitaaluitgaven en -ontvangsten worden als volgt gedefinieerd:

- > kapitaaluitgaven betreft de som van investeringen, eenmalige uitkering aan moederdepartement en aflossingen op leningen.
- > kapitaalontvangsten betreft de som van desinvesteringen (wanneer sprake is van het tenietgaan van het materieel vast actief, bijvoorbeeld als gevolg van sloop of afbraak), eenmalige storting door moederdepartement en beroep leenfaciliteit.

Deze definities bestaan uit verschillende posten die voorkomen in het kasstroomoverzicht (zie model 2.29)



4.2.15 Model 2.23 - Begrotingsstaat Begrotingsfonds

Model:

Wijziging van de begrotingsstaat van het fonds (..) voor het jaar 20.. (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) (Bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting			(2) Mutaties (+ of -) 1 ^e suppletoire begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
01	Beleidsartikel 01
02	Beleidsartikel 02
0*	Niet-beleidsartikel 0*
	Subtotaal		a_t	b_t		a_t	b_t
0*	Na-/Voordelig eindsaldo (cumulatief) vorig jaar (t-1)		$u_{t-1} - o_{t-1}$	$o_{t-1} - u_{t-1}$		$u_{t-1} - o_{t-1}$	$o_{t-1} - u_{t-1}$
	Subtotaal		u_t	o_t		u_t	o_t
0*	Na-/Voordelig eindsaldo (cumulatief) huidig jaar (t)		$o_t - u_t$	$u_t - o_t$		$o_t - u_t$	$u_t - o_t$
	Totaal		c_t	d_t		c_t	d_t

Art.	Omschrijving	(3) Mutaties (+ of -) 2 ^e suppletoire begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
01	Beleidsartikel 01



Art.	Omschrijving	(3)		
		Mutaties (+ of -) 2 ^e suppletoire begroting		
02	Beleidsartikel 02	
0*	Niet-beleidsartikel 0*
	Subtotaal		a_t	b_t
0*	Na-/Voordelig eindsaldo (cumulatief) vorig jaar (t-1)		$u_{t-1} - o_{t-1}$	$o_{t-1} - u_{t-1}$
	Subtotaal		u_t	o_t
0*	Na-/Voordelig eindsaldo (cumulatief) huidig jaar (t)		$o_t - u_t$	$u_t - o_t$
	Totaal		c_t	d_t

Toelichting

In de kop wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften. (zie De inrichting van de rijksbegroting).

De verplichtingenbedragen worden niet getotaliseerd.



4.2.16 Model 2.24 - Memorie van toelichting

Model:

Inhoudsopgave

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL

Wetsartikelen 1 tot en met 3

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 1, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 20.. wijzigingen aan te brengen in:

4. de departementale begrotingsstaat van het Ministerie van
5. de begrotingsstaat inzake de agentschappen van dit ministerie;
6. de begrotingsstaat voor het begrotingsfonds

De in de begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

(Wetsartikel 4)

Wetsartikel 5

De Minister van

B. BEGROTINGSTOELICHTING

Toelichting

A. Artikelsgewijze toelichting bij het wetsvoorstel

Een inhoudsopgave wordt opgenomen als de omvang van de memorie daar aanleiding toe geeft. In dat geval geeft de inhoudsopgave een compleet beeld van de onderdelen van de memorie van toelichting.

Bij een wetsvoorstel tot een begrotingswijziging wordt geen algemene toelichting opgenomen. De beleidsinhoudelijke toelichting bij de begroting(sstaat) wordt opgenomen in onderdeel B van de memorie van toelichting (de begrotingstoelichting).

Toelichting bij wetartikelen 1 tot en met 3



De toelichting bij deze wetsartikelen kan kort worden gehouden. Volstaan kan worden met de in het model opgenomen standaardtekst.

Toelichting bij wetsartikel 4

Het (standaard-)wetsartikel inzake de euro als waarde-eenheid van de begroting behoeft geen toelichting.

Toelichting bij wetsartikel 5

Als er in een suppletoire begroting een specifiek wetsartikel wordt opgenomen - los van de wetsartikelen die zijn voorgeschreven in de Rijksbegrotingsvoorschriften - wordt dat wetsartikel op deze plaats te worden toegelicht.

NB. De minister ondertekent de memorie van toelichting na onderdeel A, artikelsgewijze toelichting bij het wetsvoorstel (en niet na de toelichting bij de begrotingsartikelen).

B. Toelichting bij de begrotingsartikelen

De begrotingstoelichting bestaat uit de volgende onderdelen:

1. De departementale begroting

a. Leeswijzer

b. Het beleid

1. Overzicht belangrijkste uitgaven- en ontvangstenmutaties (zie model 2.28)

2. De beleidsartikelen (zie model 2.25 en model 2.25a)

3. De niet-beleidsartikelen (zie model 2.26 en model 2.27)

c. Agentschappen (zie model 2.29 en model 2.29a)

Op grond van [artikel 11](#), vijfde lid, CW kan voor een agentschap worden volstaan met één suppletoire begroting, te weten de slotwet. In geval alleen de Slotwet wordt toegepast, blijft dit onderdeel van de begrotingstoelichting in de 1e en 2e suppletoire begroting achterwege

2. De begroting van het begrotingsfonds

a. Leeswijzer

b. Het beleid

1. Overzicht belangrijkste uitgaven- en ontvangstenmutaties (zie model 2.28)

2. De beleidsartikelen (zie model 2.25)

3. De niet-beleidsartikelen (zie model 2.26 en model 2.27)



4.2.17 Model 2.25 - Budgettaire gevolgen van beleid

Model:

Tabel budgettaire gevolgen van beleid, beleidsartikel X (Bedragen x € 1.000)

	Stand vastgestelde begroting (na Nota van Wijziging, amendementen en ISB) (1)	Stand 1 ^e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting (3)	Stand 2 ^e suppletoire begroting (4)=(2+3)
Verplichtingen				
Waarvan garantieverplichtingen				
Uitgaven				
Waarvan juridisch verplicht (percentage)				
Subsidies(-regelingen)				
-				
Leningen				
-				
-				
Garanties				
-				
-				
Bekostiging				
-				
-				



	Stand vastgestelde begroting (na Nota van Wijziging, amendementen en ISB) (1)	Stand 1^esuppletoire begroting (2)	Mutaties 2^e suppletoire begroting (3)	Stand 2^e suppletoire begroting (4)=(2+3)
Inkomensoverdrachten				
-				
-				
Opdrachten				
-				
-				
Bijdragen aan agentschappen				
-				
-				
Bijdragen aan ZBO's/RWT's				
-				
-				
Bijdragen aan medeoverheden				
-				
-				
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties				
-				
-				
Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken				
-				



	Stand vastgestelde begroting (na Nota van Wijziging, amendementen en ISB) (1)	Stand 1 ^e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting (3)	Stand 2 ^e suppletoire begroting (4)=(2+3)
-				
Bijdragen aan sociale fondsen				
-				
Ontvangsten				

Toelichting

1. De tabel "budgettaire gevolgen van beleid" moet in ieder geval de wijzigingen uit model 2.28 bevatten. De wijzigingen moeten op het desbetreffende niveau worden weergegeven in deze tabel.
2. De suppletoire begrotingswetsvoorstellen dienen (conform de motie van Walsem Kamerstukken II, [26.573, nr. 55](#)) in de artikelsgewijze toelichting eenzelfde structuur aan te houden als de 'budgettaire gevolgen van beleid' tabel van de ontwerpbegroting.
3. Alle beleidsmatig relevante mutaties op artikelonderdeelniveau en op het niveau van de financiële instrumenten worden zichtbaar gemaakt. De budgettaire gevolgen worden in de tabellen cijfermatig gepresenteerd en in aansluiting op de tabel toegelicht. Net als bij de beleidsagenda in de begroting, geven ministers zelf invulling aan de vraag wat zij 'beleidsmatig relevant' achten. Er dient te worden aangegeven welke norm (absoluut en/of relatief) is gehanteerd bij het opnemen van een toelichting bij de mutaties.
4. De verplichtingen-, uitgaven- en ontvangstenbedragen worden gegeven voor het lopende begrotingsjaar t.
5. Verplichtingen en garantieverplichtingen: indien op een beleidsartikel zowel sprake is van "gewone" verplichtingen als garantieverplichtingen worden de garantieverplichtingen apart in de tabel Budgettaire gevolgen van beleid gepresenteerd. NB. Gewone verplichtingen komen in het algemeen voor 100% tot betaling; garantieverplichtingen komen slechts tot betaling onder vooraf bepaalde voorwaarden).
6. De Najaarsnotamutaties in kolom (3) dienen te worden toegelicht. Daarbij wordt de aard en de oorzaak van de mutatie toegelicht, waarbij zoveel mogelijk met pxq gegevens wordt onderbouwd.
7. Juridisch verplichte uitgaven: van de ramingen van de uitgaven wordt vermeld – in percentages – welk deel daarvan juridisch is verplicht. Als peildatum voor de omvang van de juridische verplichtingen wordt 1 maart (maandstaat februari) van het begrotingsjaar (t) genomen.



4.2.18 Model 2.25a - Budgettaire gevolgen beleidsartikel Grote Uitvoerende Dienst

Model:

Tabel Budgettaire gevolgen van beleid, beleidsartikel X (bedragen x € 1.000)

	Stand vastgestelde begroting (na Nota van Wijziging, amendementen en ISB) (1)	Stand 1 ^e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting (3)	Stand 2 ^e suppletoire begroting (4)=(2+3)
Verplichtingen				
Waarvan garantieverplichtingen (indien van toepassing)				
Uitgaven				
Waarvan juridisch verplicht (percentage)				
Programmauitgaven				
Financieel instrument A				
- Financieel instrument B				
Apparaatuitgaven				
Personele uitgaven				
- waarvan eigen personeel				
- waarvan externe inhuur				
Materiële uitgaven				
- waarvan ICT				
- waarvan bijdrage SSO's				



	Stand vastgestelde begroting (na Nota van Wijziging, amendementen en ISB) (1)	Stand 1 ^e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting (3)	Stand 2 ^e suppletoire begroting (4)=(2+3)
Programmaontvangsten				
Apparaatsontvangsten				

Toelichting

1. De budgettaire gevolgen van beleid tabel moet in ieder geval de wijzigingen uit model 2.28 bevatten. De wijzigingen moeten op het desbetreffende niveau worden weergegeven in deze tabel.
2. De suppletoire begrotingswetsvoorstellen dienen (conform de motie van Walsem Kamerstukken II, [26.573, nr. 55](#)) in de artikelsgewijze toelichting eenzelfde structuur aan te houden als de 'budgettaire gevolgen van beleid' tabel van de ontwerpbegroting.
3. Alle beleidsmatig relevante mutaties op artikelonderdeelniveau en op het niveau van de financiële instrumenten worden zichtbaar gemaakt. De budgettaire gevolgen worden in de tabellen cijfermatig gepresenteerd en in aansluiting op de tabel toegelicht. Net als bij de beleidsagenda in de begroting, geven ministers zelf invulling aan de vraag wat zij 'beleidsmatig relevant' achten. Er dient te worden aangegeven welke norm (absoluut en/of relatief) is gehanteerd bij het opnemen van een toelichting bij de mutaties.
4. De verplichtingen-, uitgaven- en ontvangstenbedragen worden gegeven voor het lopende begrotingsjaar t.
5. Verplichtingen en garantieverplichtingen: indien op een beleidsartikel zowel sprake is van "gewone" verplichtingen als garantieverplichtingen worden de garantieverplichtingen apart in de tabel Budgettaire gevolgen van beleid gepresenteerd. NB. Gewone verplichtingen komen in het algemeen voor 100% tot betaling; garantieverplichtingen komen slechts tot betaling onder vooraf bepaalde voorwaarden.
6. De Najaarsnotamutaties in kolom (3) dienen te worden toegelicht. Daarbij wordt de aard en de oorzaak van de mutatie toegelicht, waarbij zoveel mogelijk met pxq gegevens wordt onderbouwd.
7. Juridisch verplichte uitgaven: van de ramingen van de uitgaven wordt vermeld – in percentages – welk deel daarvan juridisch is verplicht. Als peildatum voor de omvang van de juridische verplichtingen wordt 1 maart (maandstaat februari) van het begrotingsjaar (t) genomen.
8. De te hanteren definities voor apparaatsuitgaven zijn opgenomen in de begrippenlijst (onderdeel Rijksbrede kostensoortentabel).
9. Voor de artikelen voor de AIVD (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) en de MIVD (Defensie) geldt dat geen uitsplitsing van apparaatsuitgaven en programma-uitgaven hoeft te worden gepresenteerd.



4.2.19 Model 2.26 - Toelichting niet-beleidsartikelen

Model:

Opbouw verplichtingen-, uitgaven- en ontvangstenramingen vanaf de stand

ontwerpbegroting t tot en met de stand 2^e suppletoire begroting t

Algemeen (Bedragen € 1.000)

	Stand oorspronkelijk vastgestelde begroting (1)	Stand 1 ^e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting (3)	Stand 2 ^e suppletoire begroting (4)=(2+3)
Verplichtingen				
Uitgaven				
Programma-uitgaven				
Ontvangsten				

Apparaatsuitgaven Kerndepartement (Bedragen x € 1.000)

	Stand oorspronkelijk vastgestelde begroting (1)	Stand 1 ^e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting (3)	Stand 2 ^e suppletoire begroting (4)=(2+3)
Verplichtingen				
Uitgaven				
Personeel				
- waarvan eigen personeel				
- waarvan externe inhuur				
Materieel				
- waarvan ICT				
- waarvan bijdrage aan SSO's				



	Stand oorspronkelijk vastgestelde begroting (1)	Stand 1 ^e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting (3)	Stand 2 ^e suppletoire begroting (4)=(2+3)
Ontvangsten				

Nominaal en Onvoorzien (Bedragen x € 1.000)

	Stand oorspronkelijk vastgestelde begroting (1)	Stand 1 ^e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting (3)	Stand 2 ^e suppletoire begroting (4)=(2+3)
Verplichtingen				
Uitgaven				
Loonbijstelling				
Prijsbijstelling				
Onvoorzien				

Geheim (Bedragen x € 1.000)

	Stand oorspronkelijk vastgestelde begroting (1)	Stand 1 ^e suppletoire begroting (2)	Mutaties 2 ^e suppletoire begroting (3)	Stand 2 ^e suppletoire begroting (4)=(2+3)
Verplichtingen				
Uitgaven				
Ontvangsten				

Toelichting

1. De tabellen geven inzicht in de opbouw van de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten van de niet-beleidsartikelen. Dit model geeft de opbouw voor de tweede suppletoire begroting. Indien zinvol worden de mutaties toegelicht. Dat geldt niet voor de mutaties van het artikel Geheim en voor de onderdelen Loonbijstelling en Prijsbijstelling van het artikel Nominaal en Onvoorzien. Loonbijstelling en prijsbijstelling worden toegelicht via een overzicht conform model 2.27. Overigens wordt er in het algemeen bij de



Najaarsnota geen loon- en prijsbijstelling (meer) uitgedeeld; de betrokken regels in het verdelingsoverzicht blijven dan leeg.

2. De begrotingen II t/m IV vallen onder het regime voor “kleine begrotingen”. Dit betekent dat er geen apart centraal apparaatsartikel hoeft te worden opgenomen. Vaak bestaan deze begrotingen uit één artikel.
3. In de leeswijzer bij de jaarverslagen van “kleine begrotingen” wordt vermeld dat er sprake is van een afwijkend regime voor het centrale apparaatsartikel.
4. De te hanteren definities voor apparaatsuitgaven zijn opgenomen in de begrippenlijst (onderdeel Rijksbrede kostensoortentabel).
5. De verschillende onderdelen van dit niet-beleidsartikel kunnen als aparte artikelen worden opgenomen (aansluitend aan de indeling van de oorspronkelijke begroting).



4.2.20 Model 2.27 - Niet-beleidsartikel Nominaal en onvoorzien

Model:

Tabel verdeling loon- en prijsbijstelling (Bedragen x € 1.000)

Artikelnummer	Omschrijving	Loonbijstelling	Prijsbijstelling
...	...		
	...		
	...		
...	...		
	...		
	...		
	...		
Totaal van de verdeling			
Nog niet verdeeld			

Het totaal van de loonbijstelling/prijsbijstelling ad. ... (€ 1.000) is bij de Voorjaarsnota aan de onderhavige begroting toegewezen. Voor een belangrijk deel ad. ... (€ 1.000) wordt deze bijstelling in de onderhavige suppletore begroting aan de loongevoelige/prijsgevoelige begrotingsartikelen toegedeeld volgens bovenstaand overzicht. Het nog niet verdeelde gedeelte ad. ... (€ 1.000) zal bij een volgende suppletore begroting worden verdeeld.

Toelichting

Dit overzicht en de daarbij opgenomen tekst wordt opgenomen bij het centrale artikel Nominaal en onvoorzien. De opgenomen tekst is een standaardtekst die kan worden aangepast aan de concrete situatie.



4.2.21 Model 2.28 - Uitgavenmutaties

Model:

Belangrijkste supplettaire uitgavenmutaties 20.. (Najaarsnota) (Bedragen x € 1.000)

	Art. nr.	Uitgaven t
Stand oorspronkelijke vastgestelde begroting t		
Stand 1 ^e supplettaire begroting t		
Belangrijkste supplettaire mutaties		
1)		
2)		
3)		
4)		
5)		
6)		
Overige mutaties		
Stand 2 ^e supplettaire begroting t		

Toelichting

Uitgavenmutaties hebben meerjarige doorwerking.

In de toelichting wordt de relevante informatie opgenomen

In z'n algemeenheid geldt dat bij een uitsplitsing van de mutaties de aansluiting met de toelichtingen in de desbetreffende budgettaire nota gemaakt moet kunnen worden. Met de betrokken sectie van de Inspectie der Rijksfinanciën dient daarom in overleg te worden getreden om te bewerkstelligen dat de in deze tabellen gepresenteerde uitsplitsingen overeenkomen met de uitsplitsingen die in de Verticale Toelichting in de desbetreffende budgettaire nota worden toegepast.



Eénzelfde overzichtstabel wordt gemaakt ten aanzien van de belangrijkste ontvangstenmutaties. Indien geen belangrijkste ontvangstenmutaties te melden zijn, kan de overzichtstabel ten aanzien van de belangrijkste ontvangstenmutaties weggelaten worden.



4.2.22 Model 2.29 - Exploitatie- en kasstroomoverzicht baten-lastenagentschap

Model:

Opbouw vanaf de stand ontwerpbegroting naar de stand van de Najaarsnota

Exploitatieoverzicht Baten-lastenagentschap Suppletioire begroting 20.. (Najaarsnota)(bedragen x € 1.000)

Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Mutaties (+of-) 1 ^e suppletioire begroting	(3) Mutaties (+of-) 2 ^e suppletioire begroting	(4)=(1)+(2)+(3) Totaal geraamd
Baten				
Omzet moederdepartement
Omzet overige departementen
Omzet derden
Rentebaten
Bijzondere baten
Totaal baten
Lasten				
Apparaatskosten
- personele kosten
- materiele kosten
Rentelasten
Afschrijvingskosten
- materieel
- immaterieel
Overige lasten



Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Mutaties (+of-) 1 ^e suppletoire begroting	(3) Mutaties (+of-) 2 ^e suppletoire begroting	(4)=(1)+(2)+(3) Totaal geraamd
- dotaties voorzieningen
- bijzondere lasten
Totaal lasten
Saldo van baten en lasten

Kasstroomoverzicht (Bedragen x 1.000)

	Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Mutaties (+of-) 1 ^e suppletoire begroting	(3) Mutaties (+of-) 2 ^e suppletoire begroting	(4)=(1)+(2)+(3) Stand 2 ^e suppletoire begroting
1.	Rekening-courant RHB 1 januari 20..
2.	Totaal operationele kasstroom
	Totaal investeringen (-/-)
	Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)
3.	Totaal investeringkasstroom
	Enmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)
	Enmalige storting door het moedede departement (+)
	Aflossingen op leningen (-/-)
	Beroep op leenfaciliteit (+)
4.	Totaal financieringskasstroom
5.	Rekening-courant RHB 31 december 20.. (=1+2+3+4)



Toelichting

Exploitatieoverzicht geeft inzicht in de opbouw vanaf de stand ontwerpbegroting tot en met de stand van de Najaarsnota

Desinvesteringen: een materieel vast actief wordt als gedesinvesteerd beschouwd indien sprake is van het tenietgaan van het actief, bijvoorbeeld als gevolg van sloop of afbraak.

Let op: bij regel 5 is de maximale roodstand 0,5 miljoen euro



4.2.23 Model 2.29a - Overzicht ontvangsten en uitgaven verplichtingen-kasagentschap

Model:

Overzicht van ontvangsten en uitgaven: Opbouw vanaf de stand ontwerpbegroting naar de stand van de Najaarsnota

Verplichtingen-kasagentschap Suppletoire begroting 20.. (Najaarsnota) (Bedragen x € 1.000)

Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Mutaties (+of-) 1 ^e suppletoire begroting	(3) Mutaties (+of-) 2 ^e suppletoire begroting	(4)=(1)+(2)+(3) Totaal geraamd
Ontvangsten				
Ontvangsten moederdepartement
Ontvangsten overige departementen
Ontvangsten derden
Rente ontvangsten
Bijzondere ontvangsten
totaal ontvangsten
Uitgaven
Personele uitgaven
- <i>Waarvan eigen personeel</i>
- <i>Waarvan externe inhuur</i>
Materiële uitgaven



Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Mutaties (+of-) 1 ^e suppletoire begroting	(3) Mutaties (+of-) 2 ^e suppletoire begroting	(4)=(1)+(2)+(3) Totaal geraamd
- <i>Waarvan apparaat ICT</i>
- <i>Waarvan bijdrage aan SSO's</i>
Bijzondere uitgaven
Totaal uitgaven
Totaal verplichtingen
Saldo van ontvangsten en uitgaven



4.3 Verantwoording

4.3.1 Model 3.00 - Inhoudsopgave departementaal jaarverslag

Model:

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave jaarverslag met modelverwijzing

	Titelblad	-
	Gerealiseerde uitgaven en ontvangsten	zie model 3.02
	Inhoudsopgave	zie model 3.00
A.	Algemeen	
	Aanbieding van het jaarverslag en verzoek tot déchargeverlening	zie model 3.10
	Leeswijzer	zie model 3.11
B.	Beleidsverslag	
	Beleidsprioriteiten	zie model 3.21
	Beleidsartikelen	zie model 3.22, model 3.22VB, model 3.22f
	- Titel beleidsartikel 01	
	Niet-beleidsartikelen	
	Algemeen	zie model 3.23a
	Apparaat kerndepartement	zie model 3.23b
	Evt. overig (apparaats)niet-beleidsartikel	
	Geheim	zie model 3.23c
	Nominaal en onvoorzien	zie model 3.23d
	Bedrijfsvoeringsparagraaf	zie model 3.24
C.	Jaarrekening	



	De departementale verantwoordingsstaat	zie model 3.30a
	De samenvattende verantwoordingsstaat baten-lastendiensten	zie model 3.32
	Jaarverantwoording baten-lastendienst per 31 december 20..	zie model 3.33
	De saldibalans	zie model 3.31
	Topinkomens	zie model 3.70
D.	Bijlagen	
	Toezichtsrelaties en Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak	zie model 3.40
	Afgerond evaluatie en overig onderzoek	zie model 3.45
	Externe inhuur	zie model 3.60

Toelichting

Indien het jaarverslag van een Begrotingsfonds als bijlage bij het departementale jaarverslag van een ministerie is gevoegd, heeft dit jaarverslag een gelijke opbouw als in dit model is weergegeven met uitzondering van het onderdeel dechargeverlening.



4.3.2 Model 3.01 - Inhoudsopgave jaarverslag begrotingsfonds

Model:

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave jaarverslag begrotingsfonds met modelverwijzing

	Titelblad	-
	Gerealiseerde uitgaven en ontvangsten	zie model 3.02
	Inhoudsopgave	zie model 3.01
A.	Algemeen	
	Aanbieding van het jaarverslag en verzoek tot dechargeverlening	zie model 3.10
	Leeswijzer	zie model 3.11
B.	Beleidsverslag	
	Beleidsprioriteiten	zie model 3.21
	Beleidsartikelen	zie model 3.22 en model 3.22 VB
	- Titel artikel 01	
	- ..	
	-..	
	Niet-beleidsartikelen	zie model 3.23a
	Bedrijfsvoeringsparagraaf	zie model 3.24
C.	Jaarrekening	
	Verantwoordingsstaat begrotingsfonds	zie model 3.30b
	Saldibalans	zie model 3.31



D.	Bijlagen	
	
	



4.3.3 Model 3.02 - Gerealiseerde uitgaven en ontvangsten verdeeld over de beleidsartikelen en de niet-beleidsartikelen

Model:

Cirkeldiagram

Toelichting

Er komen minimaal 2 modellen:

1. Gerealiseerde uitgaven van het departement verdeeld over de beleidsartikelen en de niet-beleidsartikelen.
2. Gerealiseerde ontvangsten van het departement verdeeld over de beleidsartikelen en de niet-beleidsartikelen.
3. De cirkeldiagrammen worden direct na het titelblad en voor de inhoudsopgave opgenomen.



4.3.4 Model 3.10 - Aanbieding en verzoek dechargeverlening

Toelichting

In dit onderdeel wordt het jaarverslag aangeboden aan de Staten-Generaal en wordt het verzoek tot dechargeverlening gedaan. Dit verzoek dient gericht te zijn aan de Voorzitters van de beide kamers der Staten-Generaal. Daartoe kan gebruik gemaakt worden van onderstaande standaardtekst.

Model:

AANBIEDING EN DECHARGEVERLENING

AAN de voorzitters van de Eerste en de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Toelichting

Alternatief A : voor een departementaal jaarverslag wordt de volgende tekst opgenomen:

Hierbij bied ik, mede namens de staatssecretaris van, het departementale jaarverslag van het Ministerie van () over het jaar 20.. aan.

Onder verwijzing naar de artikelen 63 en 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verzoek ik de beide Kamers van de Staten-Generaal de Minister van decharge te verlenen over het in het jaar 20.. gevoerde financiële beheer.

Toelichting

Alternatief B1: voor een niet-departementaal jaarverslag, i.c. voor het koninklijk huis, de hoge colleges, koninkrijksrelaties, een begrotingsfonds wordt de volgende tekst opgenomen:

Hierbij bied ik *<eventueel: , mede namens de Minister/Staatssecretaris,>* het jaarverslag met betrekking tot de begroting van (..) over het jaar 20.. aan.

Toelichting



Alternatief B2: voor de situatie dat het departementaal jaarverslag en het jaarverslag van een begrotingsfonds in één boekwerk als kamerstuk worden gepubliceerd.

Hierbij bied ik, mede namens de Staatssecretaris van, het departementale jaarverslag van het Ministerie van() over het jaar 20.. aan, alsmede het jaarverslag met betrekking tot de begroting van het fonds (..) over het jaar (..).

Onder verwijzing naar de artikelen 63 en 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verzoek ik de beide Kamers van de Staten-Generaal de Minister van decharge te verlenen over het in het jaar 20.. gevoerde financiële beheer.

Toelichting

Na een van deze alternatieve teksten doorgaan met de volgende tekst:

Ten behoeve van de oordeelsvorming van de Staten-Generaal over dit verzoek tot dechargeverlening is door de Algemene Rekenkamer als externe controleur op grond van artikel 82 van de Comptabiliteitswet 2001 een rapport opgesteld. Dit rapport wordt separaat door de Algemene Rekenkamer aan de Staten-Generaal aangeboden. Het rapport bevat de bevindingen en het oordeel van de Rekenkamer met betrekking tot:

- a. het gevoerde financieel beheer en materieel beheer;
- b. de ten behoeve van dat beheer bijgehouden administraties;
- c. de financiële informatie in het jaarverslag *<eventueel: de jaarverslagen>*;
- d. de betrokken saldibalans *<eventueel: de betrokken saldibalansen>*;
- e. de totstandkoming van de informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering;
- f. de in het jaarverslag *<eventueel: de jaarverslagen>* opgenomen informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering.

Bij het besluit tot dechargeverlening dienen verder de volgende, wettelijk voorgeschreven, stukken te worden betrokken:

- a. het Financieel jaarverslag van het Rijk over 20...;
- b. het voorstel van de slotwet dat met het onderhavige jaarverslag samenhangt *<eventueel: de voorstellen van de slotwet die met de onderhavige jaarverslagen samenhangen>*;
- c. het rapport van de Algemene Rekenkamer met betrekking tot het onderzoek van de centrale administratie van 's Rijks schatkist en van het Financieel jaarverslag van het Rijk;
- d. de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer met betrekking tot de in het Financieel jaarverslag van het Rijk over 20.. opgenomen rekening van uitgaven en ontvangsten van het Rijk over 20.., alsmede met betrekking tot de Saldibalans van het Rijk over 20.. (de verklaring van goedkeuring, bedoeld in artikel 83, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001).

Het besluit tot dechargeverlening kan niet worden genomen, voordat de betrokken slotwet is *<eventueel: slotwetten zijn>* aangenomen en voordat de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer is ontvangen.



Toelichting

In voorkomende situaties wordt hieraan de volgende passage toegevoegd:

Met het oog op de dechargeverlening wijs ik op de volgende bevindingen van de Algemene Rekenkamer. De Algemene Rekenkamer heeft met betrekking tot[*beleids- of bedrijfsvoeringonderwerp invullen*] bezwaar ex artikel 88 van de Comptabiliteitswet 2001 gemaakt. De Rekenkamer heeft mij bij haar brief van meegedeeld dat zij, ook na de door mijn ministerie bij brief van gegeven verklaring en voorgestelde verbeteracties, haar bezwaar handhaaft.

Toelichting

Bovenstaande tekst kan zonodig uitgebreid worden met een aanvullende tekst.

Hierna doorgaan met de tekst onder alternatief A of B

[Alternatief A]

De handhaving van dit – zogenaamde rechtmatigheids- – bezwaar leidt tot een zogenaamde Indemniteitsprocedure ex artikel 89, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2001. In het kader van deze procedure zal ik uiterlijk twee maanden na de hiervoor genoemde brief van de Algemene Rekenkamer een voorstel tot vaststelling van een indemniteitswet bij de Tweede Kamer indienen (*zie model 3.90*). Samengevat betreft het bezwaar het volgende:

Het besluit tot dechargeverlening kan niet worden genomen, voordat het voorstel tot vaststelling van deze indemniteitswet is aangenomen.

[Alternatief B]

De handhaving van dit zogenaamde tweede-orde-bezwaar heeft geleid tot een vermelding door de Algemene Rekenkamer van het bezwaar in haar rapport van het verantwoordingsonderzoek over 20.. met betrekking tot mijn ministerie. Samengevat betreft het bezwaar het volgende:

Standpunt minister op grond van artikel 63, vierde lid CW 2001:

Toelichting

Na een samenvatting van het bezwaar wordt het standpunt van de minister over het bezwaar opgenomen.

Indien dit standpunt op de 3^e woensdag van mei nog niet is bepaald, dient hier aangegeven te worden,



wanneer de Tweede Kamer over dit standpunt zal worden geïnformeerd. Op grond van [artikel 63, vierde lid](#), CW moet dat in elk geval vóór de behandeling van het jaarverslag door de Tweede Kamer.

De Minister van,

[Naam:]

Handtekening:

Toelichting

Ondertekening is slechts nodig door 1 minister. Uit de eerste alinea blijkt namens welke staatssecretaris en/of (andere) minister aanbieding mede plaatsvindt.

Vervolgens onderstaande twee verklaringen opnemen op een nieuwe (rechter) pagina.

Dechargeverlening door de Tweede Kamer

Onder verwijzing naar artikel 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verklaart de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal dat de Tweede Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Tweede Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 64, tweede lid van de Comptabiliteitswet 2001 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, ter behandeling doorgezonden aan de voorzitter van de Eerste Kamer.

Dechargeverlening door de Eerste Kamer

Onder verwijzing naar artikel 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verklaart de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal dat de Eerste Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Eerste Kamer,

Handtekening:

Datum:



Ministerie van Financiën

Op grond van artikel 64, derde lid van de Comptabiliteitswet 2001 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, doorgezonden aan de Minister van Financiën.



4.3.5 Model 3.11 - Leeswijzer jaarverslag

Model:

Voor dit onderdeel is geen standaardmodel voorgeschreven.

Toelichting

1. De leeswijzer volgt de opbouw van het jaarverslag.
2. Indien van toepassing kan in de leeswijzer worden ingegaan op het onderscheid tussen begrotingsfinanciering en premiefinanciering.
3. Indien het jaarverslag (een) overzichtconstructie(s) bevat, geeft de leeswijzer aan welke overzichtconstructie dit is en op welk beleidsartikel de constructie te vinden is.
4. In de leeswijzer wordt aangegeven welke norm (absoluut en/of relatief) is gehanteerd voor het opnemen van toelichting bij de verschillen tussen de budgettaire raming en de realisatie in het verslagjaar.
5. Afwijkingen van de Rijksbegrotingsvoorschriften in de vastgestelde begroting worden consistent doorgetrokken in het departementaal jaarverslag. Afwijkingen die reeds in de begroting zijn toegelicht, worden niet meer genoemd. Eventuele overige afwijkingen van de Rijksbegrotingsvoorschriften worden, na instemming van het Ministerie van Financiën, apart in de leeswijzer toegelicht.
6. In zowel de begroting als het jaarverslag wordt in de leeswijzer onder het kopje "Groeiparagraaf" kort aangegeven wat de belangrijkste verbeteringen in de begrotingsstukken zijn ten opzichte van het vorige jaar.
Hierbij wordt niet vooruit gekeken naar nog te realiseren verbeteringen. Het verdient de voorkeur hierin aan te sluiten bij specifieke toezeggingen die voor het desbetreffende departement aan de Tweede Kamer zijn gedaan.
De opname van deze verbeteringen in de leeswijzer komt voort uit een toezegging van de Minister van Financiën tijdens een Algemeen Overleg van 19 februari 2009.
7. In de leeswijzer bij de begrotingen II t/m IV wordt vermeld dat er sprake is van een afwijkend regime voor het centrale apparaatsartikel. Dit betekent dat geen apart centraal apparaatsartikel hoeft te worden opgenomen. Vaak bestaan deze begrotingen uit één artikel. De apparaatsuitgaven van kleine begrotingen worden wel inzichtelijk gemaakt in het jaarverslag conform de categorieën van apparaatsuitgaven.
8. In de leeswijzer bij het jaarverslag van een fonds wordt aangegeven dat de apparaatsuitgaven/ontvangsten voor de uitvoering van het fonds zijn opgenomen bij het moederdepartement.
9. In de leeswijzer van begrotingen van eventuele programmaministeries wordt vermeld dat voor de uitvoering van het programma gebruik wordt gemaakt van het apparaat van een ander ministerie.



4.3.6 Model 3.21 - Beleidsprioriteiten (beleidsverslag)

Model:

Voor het onderdeel beleidsprioriteiten is geen model voorgeschreven.

Toelichting

1. Beleidsprioriteiten die aandacht in de departementale begroting hebben gekregen, behoren in het departementale jaarverslag eveneens aandacht te krijgen. Tijdens de uitvoering van een begrotingsjaar kunnen nieuwe beleidsprioriteiten opkomen. Deze beleidsprioriteiten krijgen eveneens aandacht in het departementale jaarverslag.
Alleen opmerkelijke verschillen met het oog op de realisatie dan wel belangrijke beleidsresultaten worden toegelicht. Dit voor zover zij betrekking hebben op die situatie dat doelen ruimschoots of juist niet zijn gerealiseerd. In de tekst worden concrete (politieke) prestaties benoemd. Beschrijvingen over ondersteunende, ambtelijke inspanningen blijven achterwege (interdepartementale overleggen etc.).
2. In het onderdeel beleidsprioriteiten kan gebruik worden gemaakt van historische en/of grafische overzichten die aansluiten bij de overzichten uit de begroting. Ook kunnen artikeloverschrijdende gerealiseerde kengetallen of gerealiseerde kosten van een beleidsketen van een beleidsketen worden opgenomen.
3. Het beleidsverslag is vormvrij, met uitzondering van de verwerking van de maatregelen uit het Regeerakkoord Rutte I (zie onder punt 4) en de tabel realisatie beleidsdoorlichtingen (conform model 3.21a).
4. In de begrotingen 2012 is een vertaling gemaakt van alle maatregelen uit dit akkoord. Dit is gebeurd in de beleidsagenda en/of in de beleidsartikelen.
In het jaarverslag 2012 zal kort over de uiteindelijke stand van zaken van deze maatregelen gerapporteerd moeten worden. Dit moet analoog aan de begroting opgenomen worden in het betreffende artikel of, wanneer de beleidsagenda was gebruikt, bij de beleidsprioriteiten.
5. Het onderdeel beleidsprioriteiten wordt afgesloten met een tabel realisatie beleidsdoorlichtingen (conform model 3.21a).
6. Het onderdeel beleidsprioriteiten vormt een kernachtig overzicht van de hoofdlijnen van het gerealiseerde (budgettair) beleid en mag daarom maximaal uit 10 pagina's bestaan (exclusief het verplichte model 3.21a).



4.3.7 Model 3.21a - Realisatie beleidsdoorlichtingen

Model:**Realisatie beleidsdoorlichtingen**

Artikel	Realisatie			Toelichting (<i>ter illustratie zijn voorbeeldteksten opgenomen</i>)
	t-2	t-1	t	
Artikel 1 (naam artikel)				
(titel onderzoek)			X	Afgerond (TK 2345, nr 6), <hyperlink naar vindplaats>
(titel onderzoek)			X	Dit onderzoek is in december <jaar t> naar de TK gestuurd, (TK 1234, nr 5), tegelijkertijd met de beleidsreactie van de minister (TK 1234, nr 6)
Artikel 2 (naam artikel)				
(titel onderzoek)				Dit onderzoek is komen te vervallen. Dit is in de begroting t+1 aan de Tweede Kamer gemeld.
(titel onderzoek)				De afronding van dit onderzoek is vertraagd. Het onderzoek wordt naar verwachting in juni <jaar t+1> aan de Tweede Kamer gestuurd.
(titel onderzoek)		X		Afgerond (TK 4567, nr 8)
Artikel 3 (naam artikel)				
(titel onderzoek)				Dit onderzoek is uitgesteld naar <jaar t+2>, dit is aan de Tweede Kamer gemeld in de begroting <jaar t+1>.
(titel onderzoek)	X			Afgerond (TK 3456 nr. 7)

Toelichting

1. In het jaarverslag wordt verslag gedaan van het uitvoeren van de meerjarenplanning beleidsdoorlichtingen. De basis voor de tabel in het jaarverslag van jaar t is de meerjarentabel beleidsdoorlichtingen uit de



begroting van <jaar t>. Daarnaast worden alle wijzigingen gedurende het <jaar t>, die bijvoorbeeld in de begroting van jaar <t+1> zijn opgenomen, vermeld. De programmering van beleidsdoorlichtingen kan van jaar tot jaar wijzigen, en deze wijzigingen worden vermeld in de begroting. In het jaarverslag wordt verslag gedaan van alle eerder aangekondigde beleidsdoorlichtingen.

2. De eerste kolom van de tabel bevat de titels van alle beleidsdoorlichtingen die volgens de begroting van <jaar t> in <jaar t> en <jaar t-1> zouden worden afgerond, ongeacht of deze daadwerkelijk zijn afgerond, uitgesteld of vervallen. Ook bevat de eerste kolom de beleidsdoorlichtingen die volgens de begroting <jaar t+1> in het jaar t zouden worden afgerond, wederom ongeacht of de afronding heeft plaatsgevonden. Dit betreft alleen nieuwe beleidsdoorlichtingen voor <jaar t> die niet in de oorspronkelijke begroting van <jaar t> stonden, dit komt vrij weinig voor. Tot slot worden de beleidsdoorlichtingen opgenomen die in <jaar t-2> daadwerkelijk zijn afgerond. Deze staan al vermeld in het jaarverslag van <jaar t-1> en <jaar t-2>.
3. In de kolommen realisatie wordt voor alle beleidsdoorlichtingen in de tabel aangegeven of en in welk jaar de afronding heeft plaatsgevonden. Van afronding is sprake als de beleidsdoorlichting naar de Tweede Kamer is verstuurd, en dus een TK nummer heeft waaraan gerefereerd kan worden.
4. Het is dus expliciet de bedoeling dat niet afgeronde beleidsdoorlichtingen zichtbaar zijn in de tabel: er wordt immers verantwoording afgelegd over de uitvoering van de geplande beleidsdoorlichtingen. Dat niet altijd alle onderzoeken zijn afgerond is onvermijdelijk, de reden daarvoor kan in de tabel worden toegelicht.
5. De kolom toelichting wordt gebruikt om de vindplaats van afgeronde onderzoeken aan te geven, en om een toelichting te geven op geprogrammeerde onderzoeken die niet in het verslagjaar t zijn afgerond.
6. De invulling van de toelichting is aan het departement, met als enige voorwaarde dat van de afgeronde onderzoeken:
 - > Het Tweede Kamer nummer wordt vermeld;
 - > Een hyperlink naar het document wordt opgenomen.
7. Aan deze twee voorwaarden kan tegelijkertijd worden voldaan door van het Tweede Kamernummer een hyperlink naar het document te maken, bijvoorbeeld: [TK 30982, nr. 8](#)



4.3.8 Model 3.22 - Beleidsartikel jaarverslag

Model:

Beleidsartikel X

Toelichting

Dit model is van toepassing op de beleidsartikelen in de begroting 2012 die niet volgens Verantwoord Begroten, maar nog volgens VBTB zijn opgesteld.

Er dient te worden gestreefd naar een zo kort en bondig mogelijke beschrijving van het beleidsartikel. Het totale aantal pagina's per beleidsartikel is maximaal 10.

Aanvulling in verband met het overgangsjaar voor invoering Verantwoord Begroten:

De begrotingenstukken 2012 bevinden zich in een overgangssituatie met betrekking tot Verantwoord Begroten (zie ook brief [TK 2010-2011, 31 865 nr.34](#)). De begrotingen 2013 zijn voor alle departementen geheel conform Verantwoord Begroten opgesteld.

In mei 2013 worden de jaarverslagen over de begroting 2012 ingediend bij de Tweede Kamer. De jaarverslagen over 2012 zullen nog opgesteld moeten worden conform de in de begrotingen 2012 gehanteerde systematiek.

In de begrotingen 2012 zijn diverse indicatoren en kengetallen opgenomen die – als gevolg van Verantwoord Begroten – niet meer terugkomen in de begrotingen 2013. Om tot een werkbare situatie te komen ten aanzien van de verantwoording in het overgangsjaar van Verantwoord Begroten, is hieronder aangegeven wat de minimale variant is van de verantwoording over de indicatoren en kengetallen die niet meer terugkomen in de begroting 2013.

In het jaarverslag over 2012 zal over alle indicatoren en kengetallen uit de ontwerpbegroting 2012 verantwoording moeten worden afgelegd. Voor de indicatoren en kengetallen die niet meer voorkomen in de begroting 2013 kan worden volstaan met een minimale verantwoording, dat wil zeggen weergave van de tabel met een realisatiewaarde zonder verdere toelichting.

Bij de indicatoren en kengetallen die nog wel terugkomen in de begroting 2013 worden de voorschriften uit de Rijksbegrotingsvoorschriften gevolgd.

Algemene beleidsdoelstelling

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

**Toelichting**

Beschrijf hier in hoeverre de algemene doelstelling is bereikt (outcome). Dit zal (gedeeltelijk) een optelsom zijn van het bereiken van de operationele doelstellingen (output). Waar mogelijk wordt het maatschappelijk effect van het gevoerde beleid beschreven. Maak bij het beschrijven van de doelbereiking en het maatschappelijk effect eventueel gebruik van uitkomst van evaluatieonderzoek. Noem in dit geval ook de beleidsconsequenties en -wijzigingen die resulteren uit het evaluatieonderzoek. NB. Hier mag geen nieuw beleid met financiële consequenties opgenomen worden.

Externe factoren**Toelichting**

Geef hier aan in hoeverre de in de begroting genoemde externe factoren van invloed zijn geweest op het beleid.

Realisatie meetbare gegevens bij de algemene doelstelling**Indicatoren**

Indicatoren					
Indicator	Basiswaarde peildatum	Realisatie t-2	Realisatie t-1	Streefwaarde t	Realisatie t
Indicator	Basiswaarde peildatum	Realisatie t-2	Realisatie t-1	Streefwaarde t	Realisatie t
Bron					

Toelichting

In bovenstaande tabel worden de in de begroting opgenomen indicatoren -indien zinvol en relevant- weergegeven met de streefwaarde van het afgelopen jaar en de gerealiseerde waarde. Voor elke indicator wordt de bron aangegeven waarop dit gegeven is gebaseerd. Als meerdere indicatoren gebaseerd zijn op dezelfde bron dan volstaat éénmaal opnemen hiervan. Indicatoren zijn gegevens over de mate waarin de algemene doelstelling wordt bereikt (outcome). Hierbij dient de overheid een duidelijke verantwoordelijkheid te hebben en te sturen op de betreffende indicator. De gegevens zelf dienen te worden opgenomen en niet enkel een omschrijving hiervan. Bij het benutten van andere documenten het beoogde gegeven opnemen



en zonodig verwijzen. Kwantitatieve gegevens worden weergegeven in de vorm van een trend (van verleden naar toekomst).

Als t-2 samenvalt met de peildatum van de basiswaarde kan deze kolom komen te vervallen. Streefwaarden sluiten waar mogelijk aan bij het meerjarig inzicht in de budgettaire tabel (bv. t+1 en t+4).

De term 'basiswaarde' geeft het uitgangspunt van de algemene doelstelling aan. De meerwaarde van de basiswaarde is dat achteraf kan worden gemeten of er een grote of kleine stijging heeft plaatsgevonden en dus wat het nut is geweest van de inspanningen.

Zonodig het gegeven toelichten in maximaal 3 regels, bijvoorbeeld over de aard van het gegeven en mogelijke beperkingen in het gebruik.

Kengetallen

Toelichting

Indien andere kwantitatieve gegevens over de beleidscontext zinvol en relevant worden gevonden kunnen deze facultatief in dat geval in een aparte tabel als kengetallen worden opgenomen. Kengetallen geven inzicht in omgevingsvariabelen die van belang zijn voor de doelstellingen. Te denken valt aan economische groei, de positie van Nederland ten opzichte van andere landen, etc. De tabelvorm is niet voorgeschreven, maar de voorkeur gaat uit naar gelijkvormige tabellen als voor de overige kwantitatieve gegevens.

Zonodig een toelichting op het gegeven in maximaal drie regels.

Kengetallen

Kengetallen				
Kengetallen	waarde 20..	waarde 20..	waarde 20..	waarde peildatum
Bron				
Kengetal	waarde 20..	waarde 20..	waarde 20..	waarde peildatum
Bron				

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)

Algemene doelstelling A	Realisatie					Vastgesteld verschil begroting	
	t-4	t-3	t-2	t-1	t	t	t



Algemene doelstelling A	Realisatie					Vastgesteld begroting	Verschil
Verplichtingen waarvan garantieplichtingen							
Uitgaven							
Programma-uitgaven							
* Operationele doelstelling A							
* Instrument u							
Operationele doelstelling B							
* Instrument v							
* Bijdrage begrotingsfonds w							
Operationele doelstelling C							
* Instrument x							
* Instrument y							
* Bijdrage ZBO z							
Baten-lastendiensten							
Ontvangsten							

Toelichting

In de toelichting bij de tabel wordt op bondige wijze ingegaan op opmerkelijke verschillen tussen de budgettaire raming en de realisatie in het verslagjaar. De toelichting bevat geen meerjarige beschouwingen. In de toelichting hoeft het instrument belastinguitgaven niet te worden toegelicht. Hiervoor kan volstaan worden met een verwijzing naar het belastingplan.

In het beleidsartikel worden geen apparaatsuitgaven opgenomen. Deze worden verantwoord bij het niet-beleidsartikel Apparaatsuitgaven Kerndepartement.

Operationele doelstelling

Doelbereiking

**Toelichting**

Voor zover niet opgenomen bij de algemene doelstelling, kan informatie over het bereiken van de operationele doelstelling hier worden vermeld.

Indien de instrumenten die in de begroting worden genoemd (eventueel aangevuld met nieuwe instrumenten), niet zijn gerealiseerd wordt in de toelichting aangegeven waarom niet. Hier kan een relatie worden geleid met het al dan niet bereiken van de doelstelling.

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling**Toelichting**

In onderstaande tabel worden de in de begroting opgenomen indicatoren weergegeven- indien zinvol en relevant- met de streefwaarde van het afgelopen jaar en de gerealiseerde waarde. Voor elke indicator wordt de bron aangegeven waarop dit gegeven is gebaseerd. Als meerdere indicatoren gebaseerd zijn op dezelfde bron dan volstaat éénmaal opnemen hiervan.

- Indicatoren zijn gegevens over prestaties/output, doelbereik (bruto-effect) en de bijdrage van de overheid die inzicht geven in het bereiken van de operationele doelstelling (netto-effect). Hierbij dient de overheid een duidelijke verantwoordelijkheid te hebben en te sturen op de betreffende indicator. Bijvoorbeeld bij de operationele doelstelling "vermindering van schooluitval" gaat het om de indicator "aantal leerlingen dat is uitgevallen".

Indien geen zinvolle en relevante indicator kan worden bepaald is het 'comply' or 'explain'-beginsel van toepassing. Dit houdt in dat wordt uitgelegd (explain) waarom bij sommige artikelen geen indicatoren zijn opgenomen (comply). Deze uitleg wordt bij voorkeur in de leeswijzer opgenomen.

De term 'basiswaarde' geeft het uitgangspunt van de operationele doelstelling aan. De meerwaarde van de basiswaarde is dat achteraf kan worden gemeten of er een grote of kleine stijging heeft plaatsgevonden en dus wat het nut is geweest van de inspanningen.

Zonodig het gegeven toelichten in maximaal 3 regels, bijvoorbeeld over de aard van het gegeven en mogelijke beperkingen in het gebruik.

Indicatoren					
Indicator	Basiswaarde peildatum	t-2	t-1	Streefwaarde t	Realisatie t
Indicator	Basiswaarde peildatum	t-2	t-1	Streefwaarde t	Realisatie t
Bron					



Kengetallen

Toelichting

Indien andere kwantitatieve gegevens over de beleidscontext zinvol en relevant worden gevonden kunnen deze facultatief in dat geval in een aparte tabel als kengetallen worden opgenomen. Kengetallen geven inzicht in omgevingsvariabelen die van belang zijn voor de doelstellingen. Te denken valt aan economische groei, de positie van Nederland ten opzichte van andere landen, etc. De tabelvorm is niet voorgeschreven, maar de voorkeur gaat uit naar gelijkvormige tabellen als voor de overige kwantitatieve gegevens.

Zonodig een toelichting op het gegeven in maximaal drie regels.

Kengetallen

Kengetallen				
Kengetallen	Waarde 20..	Waarde 20..	waarde 20..	Waarde peildatum
Bron				
Kengetallen	Waarde 20..	Waarde 20..	Waarde 20..	Waarde peildatum
Bron				



4.3.9 Model 3.22 - VB Beleidsartikel jaarverslag

Model:

Een beleidsartikel is opgebouwd uit de volgende elementen:

Opbouw beleidsartikel

A. Algemene doelstelling	Zie model 3.22a
B. Rol en verantwoordelijkheid	Zie model 3.22b
C. Beleidsconclusies	Zie model 3.22c
D. Tabel Budgettaire gevolgen van beleid	Zie model 3.22d
E. Toelichting op de instrumenten	Zie model 3.22e

Toelichting

1. Het jaarverslag vormt een spiegelbeeld van de begroting. De opbouw van de toelichting bij een beleidsartikel volgt dan ook de opbouw van de begroting.
2. De onderdelen A,B en C beslaan in totaal maximaal 2 pagina's per beleidsartikel.
3. De tabel budgettaire gevolgen van beleid beslaat maximaal 1 pagina.
4. Er dient te worden gestreefd naar een zo kort en bondig mogelijke beschrijving van het beleidsartikel. Het totale aantal pagina's per beleidsartikel is maximaal 10.
5. Van de punten 2 t/m 4 kan met instemming van het Ministerie van Financiën worden afgeweken indien het de inzichtelijkheid ten goede komt.
6. De beleidsmatige toelichting gebeurt op het niveau van de algemene doelstelling en op het niveau van de financiële instrumenten; niet op het niveau van beleidsthema en/of onderdeel.
7. Indien relevant wordt het gebruik van overzichtsconstructies toegelicht bij de beleidsartikelen.
8. **De in de beleidsartikelen opgenomen informatie wordt onderscheiden in financiële informatie en niet-financiële informatie.**

Niet-financiële informatie betreft de kwantitatieve en kwalitatieve informatie over het beleid, inclusief de bedrijfsvoering, voor zover die informatie beoogt inzicht te bieden in de doeltreffendheid en de doelmatigheid van de beleidsuitvoering en de doelmatigheid van de bedrijfsvoering. De financiële informatie is hiervan uitgezonderd.

Financiële informatie betreft de kwantitatieve informatie ontleend aan de financiële administraties. Zie hiervoor ook de begrippenlijst.

Comptabele rechtmatigheid houdt in dat een financiële transactie waarvan de uitkomst in het departementale jaarverslag wordt verantwoord, in overeenstemming is met de begrotingswetten en met



de in internationale regelgeving, Nederlandse wetten, algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen opgenomen bepalingen die de uitkomst van die financiële transactie beïnvloeden.

9. Indien de voorwaarden in subsidiebeschikkingen en overeenkomsten een nadere invulling betreffen van de voorwaarden die gesteld zijn in de genoemde wet- en regelgeving en als zodanig zijn benoemd in deze wet- en regelgeving, dan vallen deze voorwaarden onder de definitie van comptabele rechtmatigheid.

10 Op grond van deze definities van financiële informatie en niet-financiële informatie wordt als financiële informatie in het jaarverslag aangemerkt de informatie die is opgenomen in de volgende overzichten en teksten:

- a. de departementale verantwoordingsstaat en de daarbij behorende financiële toelichtingen (waaronder de tabellen budgettaire gevolgen van beleids- en niet-beleidsartikelen);
- b. de samenvattende verantwoordingsstaat betreffende de diensten die een baten-lastenstelsel voeren en de toelichting daarbij;
- c. de departementale saldibalans en de toelichting daarbij;
- d. de in de bedrijfsvoeringsparagraaf opgenomen rapportage over de comptabele rechtmatigheid en de getrouwe weergave van de uitkomsten van de begrotingsuitvoering.



4.3.10 Model 3.22a - Algemene doelstelling beleidsartikel

Model:

Voor dit onderdeel is geen standaardmodel voorgeschreven.

Toelichting

De algemene doelstelling wordt overgenomen conform de begroting.

Onder de algemene doelstelling wordt **kort en bondig** beschreven in hoeverre de algemene doelstelling is bereikt. Hier mag geen nieuw beleid met financiële consequenties worden opgenomen



4.3.11 Model 3.22b - Rol en verantwoordelijkheid

Model:

Voor dit onderdeel is geen standaardmodel voorgeschreven.

Toelichting

1. De omschrijving van de rol en verantwoordelijkheid sluit aan bij de teksten uit de begroting. In principe wordt hier dus dezelfde tekst opgenomen. Alleen als zich verschuivingen hebben voorgedaan in deze rol en verantwoordelijkheid wordt hierop ingegaan. Voor de rollen en verantwoordelijkheden wordt verwezen naar model 1.33b.
2. Indien in dit onderdeel in de begroting indicatoren en/of kengetallen zijn opgenomen, worden in het jaarverslag de meest recente kwantitatieve waarden toegevoegd aan de meerjarige reeksen uit de begroting. Voor elke indicator/kengetal wordt de bron aangegeven waarop dit gegeven gebaseerd is.
3. Indien de resultaten afwijken van de streefwaarde en/of doelstelling wordt in het onderdeel beleidsconclusies (zie model 3.22c) kort toegelicht waarom deze resultaten afwijken. De minister moet dus verantwoording afleggen waarom zij/hij de doelstellingen niet heeft gehaald en/of waarom het resultaat significant afwijkt.



4.3.12 Model 3.22c - Beleidsconclusies

Model:

Voor dit onderdeel is geen standaardmodel voorgeschreven.

Toelichting

1. Het beleidsartikel bevat een paragraaf beleidsconclusies waarin een oordeel wordt gegeven over de uitvoering van het beleid in het afgelopen jaar. Deze conclusie geeft een antwoord op de vragen:
 - > Zijn met het beleid het afgelopen jaar de beoogde resultaten/prestaties gerealiseerd?
 - > Is de uitvoering van beleid in die periode volgens plan verlopen?
 - > Zijn er tekortkomingen of andere afwijkingen aan het licht gekomen?
 - > Heeft een evaluatie of externe ontwikkeling een noodzaak tot aanpassing of bijstelling aan het licht gebracht?Is het antwoord op de eerste twee vragen ja, dan kan worden volstaan met de mededeling dat zich qua uitvoering en beoogde resultaten geen bijzonderheden voordeden. Ook als de resultaten boven verwachting zijn, wordt dit vermeld.
Voor zover de laatste twee vragen met ja moeten worden beantwoord, wordt gemeld wat hiermee gebeurt in termen van bijsturing en aanpassing.
Voor voorbeelden wordt verwezen naar de informatieve tekst.
2. Vanzelfsprekend wordt in dit onderdeel ook ingegaan op belangrijke afwijkingen tussen de streefwaarden en de realisatie van eventuele bij dit artikel opgenomen prestatie indicatoren.
3. Als er gedurende het verslagjaar een beleidsdoorlichting naar de Kamer is gestuurd die betrekking had op (een deel van) dit artikel dan wordt hier in elk geval op in gegaan.
4. Voor zover er sprake was van een belangrijke politieke prioriteit uit het kabinetsprogramma, wordt ook informatie geboden over de voortgang hiervan.
5. De lengte van een beleidsconclusie is maximaal een halve pagina. Voor het overige wordt zoveel mogelijk verwezen naar de beleidsevaluatie en –doorlichting of naar andere beleidsstukken (via hyperlink). De teksten mogen geen herhaling vormen van eerdere beleidsstukken maar alleen de belangrijkste conclusies hiervan worden opgenomen.
6. Deze paragraaf vormt een uitwerking van de [motie Vendrik](#), TK 2001-2002, 28 380, nr. 81.

INFORMATIEVE TEKST

Een goede beleidsconclusie:

- > Bevat leerpunten en noemt zo mogelijk consequenties in de vorm van concrete verbeterpunten (als deze nog niet duidelijk zijn, wwordt dat ook gemeld);
- > Is concluderend en niet slechts verhalend;
- > Is zo nodig zelfkritisch en stellig.

Voorbeelden:



Door een onverwachte daling van het aantalis het beoogde aantal.... het afgelopen jaar niet gehaald. Omdat het hier naar verwachting gaat om een structurele ontwikkeling wordt momenteel bestudeerd of aanvullende maatregelen haalbaar zijn.

De resultaten van het in ... ingevoerde systeem zijn niet geheel naar verwachting gebleken zoals gecommuniceerd naar aanleiding van beleidsdoorlichting..... (TK stuk....). In de brief (TK stuk) heeft het kabinet voorstellen gedaan voor aanpassing van het systeem.

Het op dit artikel uitgevoerde beleid en de bijbehorende resultaten waren het afgelopen jaar conform de verwachtingen zoals vermeld in de begroting. Er zijn geen grote afwijkingen of een noodzaak tot bijstelling aan het licht gekomen.



4.3.13 Model 3.22d - Budgettaire gevolgen van beleid

Model:

Tabel X.X Budgettaire gevolgen van beleid art. .. (bedragen x € 1.000)

	Realisatie					Oorspronkelijk	Vershil
	t-4	t-3	t-2	t-1	t	Vastgestelde begroting	t
Verplichtingen	X	X	X	X	X	X	X
<i>Waarvan garantieplichtingen</i>	X	X	X	X	X	X	X
Uitgaven	X	X	X	X	X	X	X
Subsidies(-regelingen)							
-							
Leningen (<i>eventueel</i>)							
-							
-							
Garanties (<i>eventueel</i>)							
-							
-							
Bekostiging							
-							
-							
Inkomensoverdrachten							



	Realisatie					Oorspronkelijk Vastgestelde begroting	Verschil
-							
-							
Opdrachten							
-							
-							
Bijdragen aan baten-lastendiensten							
-							
-							
Bijdragen aan ZBO's /RWT's							
-							
-							
Bijdragen aan mede-overheden							
-							
-							
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties							
-							
-							
Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken							
-							
-							



	Realisatie					Oorspronkelijk Vastgestelde begroting	Wershil
Ontvangsten	X	X	X	X	X	X	X

Toelichting

1. Bij de budgettaire gevolgen van beleid worden per beleidsartikel de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten in één tabel gepresenteerd.
2. Per beleidsartikel is sprake van één tabel Budgettaire gevolgen van beleid. Hiermee worden de integrale uitgaven en ontvangsten die samenhangen met één beleidsdoelstelling in één oogopslag zichtbaar.
3. Voor de definities en toelichting op de financiële instrumenten wordt verwezen naar model 1.33d.
4. In de begroting 2012 zijn niet alle financiële instrumenten gehanteerd (o.a. inkomstenoverdrachten). Voor het jaarverslag 2012 geldt dat de financiële instrumenten worden gehanteerd zoals deze voorkomen in de begroting 2012.



4.3.14 Model 3.22e - Toelichting op de financiële instrumenten

Model:

Voor dit onderdeel is geen standaardmodel voorgeschreven.

Toelichting

1. In de toelichting op de financiële instrumenten wordt op bondige wijze ingegaan op verschillen tussen de budgettaire raming en de realisatie in het verslagjaar, voor zover deze niet zijn toegelicht bij Voor- of Najaarsnota. Zo nodig kan volstaan worden met een verwijzing naar de Voor- of Najaarsnota. De toelichting bevat geen meerjarige beschouwingen. In de leeswijzer bij het jaarverslag wordt aangegeven welke norm (absoluut en/of relatief) is gehanteerd voor het opnemen van een toelichting.
2. In de toelichting hoeft het instrument belastinguitgaven niet te worden toegelicht. Hiervoor kan volstaan worden met een verwijzing naar het belastingplan.
3. Voor de financiële instrumenten wordt zoveel mogelijk aangegeven waarvoor de financiële overdracht in het begrotingsjaar is aangewend. Inzicht wordt geboden in de instrumenten zoals opgenomen in de budgettaire tabel (wie heeft ze ontvangen, waar waren ze voor bedoeld, welk doel hebben ze). Voor de toe te lichten instrumenten wordt een keuze gemaakt op basis van financieel belang en politieke relevantie. Hierbij wordt ingegaan op de wijze van financieren en indien relevant een pxq onderbouwing.
4. Indien in de begroting bij de toelichting op de financiële instrumenten indicatoren en kengetallen zijn opgenomen, worden deze in het jaarverslag weergegeven met de streefwaarde van het begrotingsjaar en de gerealiseerde waarde (en indien relevant een basiswaarde). Voor elke indicator/kengetal wordt de bron aangegeven waarop dit gegeven gebaseerd is.
5. Deze indicatoren/kengetallen worden verstrekt voor het verslagjaar (t) en – indien zinvol en relevant – voor de jaren t-1 tot en met t-4. Voor het jaar t wordt een vergelijking gemaakt tussen de beoogde en uiteindelijk gerealiseerde effecten.
6. Opmerkelijke verschillen tussen streefwaarde en gerealiseerde waarde worden kort en bondig toegelicht.



4.3.15 Model 3.22f - VB Beleidsartikel Grote Uitvoerende Dienst

Model:

Opbouw verplichtingen, ontvangsten en uitgaven van de vastgestelde begroting t, realisatie en het verschil (bedragen x € 1.000)

	t-4	t-3	t-2	t-1	Realisatie t	Oorspronkelijk Vastgestelde begroting t	Vershil t
Verplichtingen							
Waarvan garantieverplichtingen (indien van toepassing)							
Uitgaven							
Programmauitgaven							
Financieel instrument A							
Financieel instrument B							
Apparaatsuitgaven							
Programmaontvangsten							
Apparaatsontvangsten							

Toelichting

1. De apparaatsuitgaven van het kerndepartement worden in principe gepresenteerd in één centraal apparaatsartikel. Hier mag alleen gemotiveerd van afgeweken worden indien het kerndepartement een uitvoerende dienst heeft die geen BLD of ZBO is.
2. Afwijking is alleen toegestaan met instemming van het Ministerie van Financiën.
3. Als dit model wordt toegepast dat dient een toelichting te worden gegeven waarom de organisatie/ organisatie onderdeel als grote uitvoerende dienst wordt beschouwd.
4. De uitzondering geldt niet voor de te presenteren categorieën van apparaatsuitgaven. Hierbij wordt de onderverdeling gehanteerd zoals deze in de Begroting 2012 is opgenomen.



5. Het departement heeft 2 opties om de apparaatsuitgaven van grote uitvoerende diensten (geen BLD of ZBO) diensten te presenteren:

Optie 1) Een specifiek apparaatsartikel

De apparaatsuitgaven worden onderverdeeld in die van het kerndepartement en die van uitvoerende diensten die geen BLD of ZBO zijn. De uitvoerende dienst krijgt een eigen specifiek apparaatsartikel naast het centrale apparaatsartikel.

Optie 2) Apparaatsuitgaven in het beleidsartikel

De uitvoerende dienst krijgt een eigen begrotingsartikel. De apparaatsuitgaven van de uitvoerende dienst worden opgenomen in het beleidsartikel van de uitvoerende dienst. De keuze voor de presentatie wordt (eenmalig) bij het opstellen van de begroting gemaakt.

Het jaarverslag volgt de keuze voor de begroting (spiegelbeeld).

6. Indien de apparaatsuitgaven worden opgenomen in een eigen beleidsartikel, gelden voor de overige onderdelen van het beleidsartikel de bepalingen zoals opgenomen onder model 3.22 - VB. De totale apparaatsuitgaven van de uitvoerende dienst worden ook opgenomen in het totaaloverzicht Apparaatsuitgaven in de toelichting bij het centrale apparaatsartikel.

7. Voor de artikelen met geheime uitgaven (AIVD en MIVD) geldt dat geen uitsplitsing van apparaatsuitgaven en programma-uitgaven hoeft te worden gepresenteerd.



4.3.16 Model 3.23a - Niet-beleidsartikel Algemeen

Model:

Algemeen: opbouw verplichtingen, uitgaven en ontvangsten van de vastgestelde begroting t, realisatie en het verschil (bedragen x € 1.000)

	Realisatie					Oorspronkelijk Vastgestelde begroting	Verschil
	t-4	t-3	t-2	t-1	t	t	t
Verplichtingen							
Uitgaven							
Programma-uitgaven							
Financieel instrument yyy							
Verzameluitkering							
Ontvangsten							

Toelichting

- Op het niet-beleidsartikel Algemeen worden de departementsbrede programma-uitgaven geboekt die niet zinvol kunnen toegerekend aan een beleidsartikel.
- De departementsbrede programma-uitgaven worden conform de bepalingen voor een beleidsartikel toegelicht.
- De programma-uitgaven op de niet-beleidsartikelen worden toegelicht met doelmatigheidsgegevens, Als dan niet mogelijk of zinvol is, vindt toelichting met volume- en prijsgegevens plaats. Dit is niet van toepassing op een verzameluitkering.
- Indien sprake is van een verzameluitkering wordt de volgende standaardtekst als toelichting bij de tabel opgenomen:
 "In een verzameluitkering worden per ministerie alle financieel geringe overdrachten (beleidsthema's) aan een medeoverheid opgenomen. Alle bedragen waarvoor een budget beschikbaar is dat onder het grensbedrag (gesteld op maximaal 10 miljoen euro) ligt, moeten in de verzameluitkering worden opgenomen. De Financiële-verhoudingswet geeft de wettelijke grondslag voor de verzameluitkering. De onderhavige verzameluitkering is bestemd voor de volgende medeoverheden: (facultatief)
 In de uitkering zijn de volgende beleidsthema's opgenomen met de daarbij voor het begrotingsjaar uitgetrokken en gerealiseerde budgetten:
 > Beleidsthema A: Begroot: € ...mln. Gerealiseerd: €...mln.



> Beleidsthema B: Begroot: € ...mln. Gerealiseerd: €...mln.

Met de verzameluitkering wordt beoogd de medeoverheden ruimte te bieden voor lokaal maatwerk en de administratieve lasten bij het Rijk en de medeoverheden te beperken (zie ook [Kamerstukken II, 2007/08, 31.327; Stb. 2008, 312](#))."

5. Zie voor het onderscheid tussen financiële en niet-financiële informatie de Begrippenlijst.



4.3.17 Model 3.23b - Niet-beleidsartikel Apparaat Kerndepartement

Model:

Op dit artikel staan alle personele en materiële uitgaven en ontvangsten van het ministerie met uitzondering van «grote uitvoeringsorganisatie» (zie artikel X) en de baten-lastendiensten.

A. Apparaatsuitgaven Kerndepartement Budgettaire gevolgen (bedragen x € 1.000)

	Realisatie					Oorspronkelijk Vastgestelde begroting	Verschil
	t-4	t-3	t-2	t-1	t		
Apparaat Departement	X	X	X	X	X	X	X
Verplichtingen	X	X	X	X	X	X	X
Uitgaven	X	X	X	X	X	X	X
Ontvangsten	X	X	X	X	X	X	X

B. Totaaloverzicht apparaatsuitgaven/kosten inclusief Batenlastendiensten en Zelfstandige Bestuursorganen/Rechtspersonen met een wettelijke taak

	Realisatie					Oorspronkelijk Vastgestelde begroting	Verschil
	t-4	t-3	t-2	t-1	t		
Totaal apparaatsuitgaven ministerie	X	X	X	X	X	X	X
Kerndepartement	X	X	X	X	X	X	X
Grote uitvoeringsorganisaties (indien van toepassing)	X	X	X	X	X	X	X
Totaal apparaatskosten batenlastendiensten	X	X	X	X	X	X	X
Batenlastendienst 1	X	X	X	X	X	X	X
Batenlastendienst 2	X	X	X	X	X	X	X



	Realisatie					Oorspronkelijk Vastgestelde begroting	Verschil
	t-4	t-3	t-2	t-1	t	t	t
Totaal apparaatskosten ZBO's en RWT's	X	X	X	X	X	X	X
ZBO/ RWT 1	X	X	X	X	X	X	X
ZBO/ RWT 2	X	X	X	X	X	X	X

Toelichting

1. Op dit artikel worden alle personele en materiële verplichtingen, uitgaven en ontvangsten van het ministerie opgenomen met uitzondering van de grote uitvoeringsorganisaties en die onderdelen waarvan met het ministerie van Financiën is overeengekomen dat de apparaatsuitgaven op het beleidsartikel opgenomen worden. Het omvat de verplichtingen en uitgaven voor ambtelijk personeel, inhuur externen en materieel voor het kerndepartement. De te hanteren definities zijn opgenomen in de begrippenlijst (onderdeel Rijksbrede kostensoortentabel).
2. Voor de apparaatsuitgaven wordt voor het jaarverslag 2012 dezelfde uitsplitsing in categorieën gehanteerd als bij de begroting 2012.
3. De apparaatsuitgaven/kosten voor agentschappen en de apparaatskosten van de begrotingsgefinancierde ZBO's / RWT's worden eveneens inzichtelijk gemaakt in een toelichtende tabel. Deze bedragen worden niet nader uitgesplitst. In deze tabel worden alleen de begrotingsgefinancierde ZBO's meegenomen. Apparaatkosten van de ZBO's dienen zo actueel mogelijk te zijn. Bij voorkeur dus over het jaar t, als dit niet mogelijk is dan de gegevens over het jaar t-1. Daar waar ook dat niet mogelijk is, dient uitgegaan te worden van de cijfers van t-2. De gegevens worden in de desbetreffende jaar kolom opgenomen. Er hoeft geen meerjarige raming voor deze kosten te worden gegeven.
4. Zie voor een nadere toelichting en begrippen ook model 1.34b .
5. Onderdeel C uit model 1.34b wordt in het jaarverslag niet opgenomen.
6. Externe inhuur: zie model 3.60 .
7. Zie voor het onderscheid tussen financiële en niet-financiële informatie de Begrippenlijst .



4.3.18 Model 3.23c - Niet-beleidsartikel Geheim

Model:

Geheim: opbouw verplichtingen, uitgaven en ontvangsten van de vastgestelde begroting t, realisatie en het verschil (bedragen x € 1.000)

	Realisatie					Oorspronkelijk Vastgestelde begroting	Vershil
	t-4	t-3	t-2	t-1	t	t	t
Verplichtingen							
Uitgaven							
Ontvangsten							

Toelichting

1. Het niet-beleidsartikel Geheim kent geen artikelonderdelen.
2. Conform de CW is het niet-beleidsartikel Geheim bestemd voor de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten waarvoor geldt dat openbaarmaking via toedeling aan een expliciet beleidsartikel niet in het belang van de Staat is.



4.3.19 Model 3.23d - Niet-beleidsartikel Nominaal en Onvoorzien

Model:

Nominaal en onvoorzien: opbouw verplichtingen, uitgaven en ontvangsten van de vastgestelde begroting t, realisatie en het verschil (bedragen x € 1.000)

	Realisatie					Oorspronkelijk	Vershil
	t-4	t-3	t-2	t-1	t	Vastgestelde begroting	t
Verplichtingen							
Uitgaven							
Loonbijstelling							
Prijsbijstelling							
Onvoorzien							

Toelichting

1. Het niet-beleidsartikel Nominaal en Onvoorzien bestaat uit drie artikelonderdelen: loonbijstelling, prijsbijstelling en Onvoorzien.



4.3.20 Model 3.24 - Bedrijfsvoeringsparagraaf

Model:

Rechtmatigheid

artikel / post saldibalans / baten baten-lastendienst x

«tekst invoegen»

artikel / post saldibalans / baten baten-lastendienst y

«tekst invoegen»

Totstandkoming beleidsinformatie

artikel x

«tekst invoegen»

artikel y

«tekst invoegen»

Financieel en materieelbeheer

«tekst invoegen»

Overige aspecten van bedrijfsvoering

«tekst invoegen»

Toelichting

1. De bedrijfsvoeringsparagraaf in het departementale jaarverslag bestaat uit vier verplichte onderdelen: rechtmatigheid (inclusief getrouwe weergave), totstandkoming beleidsinformatie, financieel- en materieel beheer en overige aspecten van de bedrijfsvoering.
2. Alle onderdelen worden afzonderlijk identificeerbaar opgenomen in de bedrijfsvoeringsparagraaf.
3. Ook wanneer er geen (kwalitatieve of kwantitatieve) bevindingen zijn te melden met betrekking tot de vier verplichte onderdelen van de bedrijfsvoeringsparagraaf moeten deze toch afzonderlijk identificeerbaar opgenomen worden. Dit om onduidelijkheden te vermijden. Volstaan kan worden met de tekst dat zich geen overschrijdingen en/of bijzonderheden hebben voorgedaan.
4. In de jaarverslagen van begrotingsfondsen die als afzonderlijke jaarverslagen worden gepubliceerd en de jaarverslagen van de specifieke begrotingen wordt een bedrijfsvoeringsparagraaf opgenomen bestaande uit de onderdelen rechtmatigheid en de totstandkoming van de beleidsinformatie. De onderdelen financieel-



en materieel beheer en overige aspecten van bedrijfsvoering van begrotingsfondsen worden opgenomen in de bedrijfsvoeringsparagraaf in het departementaal jaarverslag van de betrokken minister.

5. Welke bevindingen gerapporteerd worden, wordt in een kwalitatieve afweging bepaald. Factoren die hierin een rol spelen kunnen zijn: politieke gevoeligheden, individuele afspraken van de minister met de Tweede Kamer en gevallen van fraude.

Rechtmatigheid

1. In het onderdeel **rechtmatigheid** wordt onder meer gerapporteerd over de niet-naleving van voorwaarden in wet- en regelgeving. Deze voorwaarden kunnen betrekking hebben op het aangaan van verplichtingen of het verrichten van betaling. Het uitgangspunt hierbij is dat een geconstateerde onrechtmatigheid, afhankelijk van de vraag waarop de desbetreffende voorwaarde betrekking heeft, aan de verplichting of de betaling wordt toegerekend, niet aan beide.
2. Het onderdeel over rechtmatigheid (inclusief getrouwe weergave) dient afzonderlijk identificeerbaar te zijn in de bedrijfsvoeringsparagraaf. Dit is noodzakelijk voor de auditdienst, zodat in de controleverklaring (verklaring van de accountant) duidelijk en ondubbelzinnig kan worden aangegeven over welke onderdelen van het jaarverslag welk soort c.q. mate van zekerheid wordt gegeven.
3. Voor het onderdeel over **rechtmatigheid** wordt onder rechtmatigheid verstaan comptabele rechtmatigheid. Comptabele rechtmatigheid houdt in dat een financiële transactie waarvan de uitkomst in het departementale jaarverslag dient te worden verantwoord in overeenstemming is met de begrotingswetten en met de in internationale regelgeving, Nederlandse wetten, algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen opgenomen bepalingen die de uitkomst van die financiële transactie beïnvloeden.
4. Indien de voorwaarden in subsidiebeschikkingen en overeenkomsten een nadere invulling betreffen van de voorwaarden die gesteld zijn in de genoemde wet- en regelgeving en als zodanig zijn benoemd in deze wet- en regelgeving, dan vallen deze voorwaarden onder de definitie van comptabele rechtmatigheid.
5. Voor de rapportering van fouten en onzekerheden (beide t.a.v. rechtmatigheid én getrouwheid) in de bedrijfsvoeringsparagraaf gelden vier soorten rapporteringstoleranties: een rapporteringstolerantie op artikelniveau, een rapporteringstolerantie voor de saldibalans, een rapporteringstolerantie voor de baten-lastendiensten en een rapporteringstolerantie op totaalniveau. Deze rapporteringstoleranties worden hierna toegelicht. Bij overschrijding van elke rapporteringstolerantie dienen fouten en onzekerheden met betrekking tot de rechtmatigheid en getrouwe weergave in de bedrijfsvoeringsparagraaf te worden gekwantificeerd. Daarbij geldt dat als het bedrag aan fouten respectievelijk onzekerheden de desbetreffende rapporteringstolerantie te boven gaat, dan het totale bedrag aan fouten en onzekerheden dient te worden vermeld (dus niet alleen het bedrag dat de rapporteringstolerantie overschrijdt). Fouten en onzekerheden worden beide afzonderlijk vermeld, dus niet bij elkaar opgeteld.
6. Indien fouten of onzekerheden ten aanzien van de rechtmatigheid zijn bepaald aan de hand van statistische steekproeven, wordt in de bedrijfsvoeringsparagraaf zowel de meest waarschijnlijke fout als de maximale fout gerapporteerd, indien een van beide of beide fouten de tolerantiegrens overschrijdt/ overschrijden. Dit uitgangspunt geldt voor alle hierna genoemde rapporteringstoleranties.
7. De in het departementale jaarverslag verantwoorde verplichtingen en uitgaven moeten voldoen aan de eisen van rechtmatigheid. Als criterium daarbij wordt onder meer gehanteerd of een verplichting of uitgave past binnen de vastgestelde begroting. Indien na de 2^e suppletoire begroting een verplichting is aangegaan of een uitgave is verricht die voortvloeit uit een beleidsmatige mutatie en daarover géén brief aan het Parlement is gestuurd, dan wordt die verplichting of uitgave aangemerkt als onrechtmatig. Indien dit leidt tot overschrijding van een rapporteringstolerantie dan dient de minister daarover te rapporteren in de bedrijfsvoeringsparagraaf.



Rapporteringstolerantie op artikelniveau

Voor het rapporteren van fouten en onzekerheden op artikelniveau gelden de volgende kwantitatieve rapportagegrenzen.

Begrotingsartikel	Fouten	Onzekerheden
≤ € 150 miljoen	10%	10%
> € 150 miljoen en ≤ € 500 miljoen	15 mln	15 mln
> € 500 miljoen	3%	3%

Verder geldt dat zowel de fouten als de onzekerheden betrekking hebben op de rechtmatigheid én de getrouwheid. Fouten en onzekerheden worden voorts apart bepaald (dus niet bij elkaar opgeteld).

De rapporteringstolerantie per begrotingsartikel wordt berekend over 1) de som van de uitgaven en ontvangsten op dat artikel en 2) over de verplichtingen afzonderlijk.

Verder is voor getrouw-beeldfouten een saldering van positieve en negatieve fouten binnen een begrotingsartikel toegestaan met uitzondering van een individuele fout die in de saldering is betrokken en die op zichzelf al de tolerantie van het totale artikel overschrijdt. Saldering van een getrouw-beeldfout in de uitgaven met een getrouw-beeldfout in de ontvangsten of omgekeerd is niet toegestaan.

Rapporteringstolerantie saldibalans

De rapportering vindt plaats op het niveau van het totaal van de saldibalans. De (totale) omvangsbasis van de saldibalans wordt bepaald aan de hand van de volgende uitgangspunten:

Bij vaststelling van de omvangsbasis van de saldibalans worden de volgende posten niet meegeteld:

- > de uitgaven ten laste van de begroting;
- > de ontvangsten ten gunste van de begroting;
- > de rekening-courant met de Rijkshoofdboekhouding;
- > de tegenrekeningen.
De relevante posten voor bepaling van de omvangsbasis zijn derhalve:
- > liquide middelen;
- > intracomptabele vorderingen en schulden;
- > extracomptabele vorderingen en schulden;
- > voorschotten;
- > openstaande rechten;
- > openstaande verplichtingen (incl. garanties);
- > deelnemingen.

Voor de rapportering in de bedrijfsvoeringsparagraaf van fouten en onzekerheden in de **saldibalans** gelden de volgende kwantitatieve rapportagegrenzen.



Omvangsbasis saldibalans	Fouten	Onzekerheden
≤ € 150 miljoen	10%	10%
> € 150 miljoen en ≤ € 500 miljoen	15 mln	15 mln
> € 500 miljoen en ≤ € 1,5 miljard	15 mln	3%
> € 1,5 miljard	1%	3%

Voor de rapportering over de saldibalans geldt dus dat de tolerantie wordt berekend over het totaal van de posten, maar indien de rapportagegrenzen worden overschreden dient wel in de bedrijfsvoeringsparagraaf te worden vermeld in welke posten de tekortkomingen zich voordoen. Verder is voor getrouwe-weergavefouten een saldering van positieve en negatieve fouten binnen een post van de saldibalans toegestaan.

Rapporteringstolerantie baten-lastendiensten

De rapportering vindt plaats op het niveau van het totaal van de baten van alle baten-lastendiensten gezamenlijk. De omvangsbasis wordt dus bepaald door de totalen van de baten van alle baten-lastendiensten bij elkaar op te tellen.

Voor de rapportering in de BVP van fouten en onzekerheden m.b.t. de baten-lastendiensten gelden de volgende kwantitatieve rapportagegrenzen.

Totale baten van alle baten-lastendiensten	Fouten	Onzekerheden
≤ € 150 miljoen	10%	10%
> € 150 miljoen en ≤ € 500 miljoen	15 mln	15 mln
> € 500 miljoen en ≤ € 1,5 miljard	15 mln	3%
> € 1,5 miljard	1%	3%

Voor de rapportering over de baten-lastendiensten geldt dus ook dat de tolerantie wordt berekend over het totaal, maar indien de rapportagegrenzen worden overschreden dient wel in de bedrijfsvoeringsparagraaf te worden vermeld bij welke baten-lastendienst(en) de tekortkomingen zich voordoen.

Voor getrouwe-weergavefouten is per baten-lastendienst een saldering van positieve en negatieve fouten toegestaan op het niveau van de totale baten, de totale lasten, de totale kapitaalontvangsten en de totale kapitaaluitgaven (binnen deze categorieën).

Rapporteringstolerantie op totaalniveau

Voor het totaal van de artikelen in de departementale verantwoordingsstaat van verplichtingen, uitgaven en ontvangsten (dus exclusief de baten-lastendiensten en de saldibalans) gelden de volgende tolerantiegrenzen:



Totaal van de artikelen	Fouten	Onzekerheden
≤ € 100 miljoen	10%	10%
> € 100 miljoen en ≤ € 150 miljoen	10%	10%
>€ 150 miljoen en ≤ € 500 miljoen	15 mln	15 mln
> € 500 miljoen en ≤ € 1,5 miljard	15 mln	3%
> € 1,5 miljard	1%	3%

Ook hier geldt dat zowel de fouten als de onzekerheden betrekking hebben op de rechtmatigheid én de getrouwheid. Fouten en onzekerheden worden voorts apart vermeld (dus niet bij elkaar optellen).

De rapporteringstolerantie op totaalniveau wordt berekend over (1) de som van de uitgaven en ontvangsten op alle artikelen en (2) over de verplichtingen afzonderlijk.

Voor alle toleranties geldt:

Bij overschrijding van de toleranties dient het totale bedrag en het totale percentage aan fouten en onzekerheden (ieder afzonderlijk) te worden vermeld (dus niet alleen het bedrag en het percentage dat de rapporteringstolerantie overschrijdt).

Financieel- en materieel beheer

1. In het onderdeel financieel- en materieel beheer wordt gerapporteerd over gebleken tekortkomingen in de opzet en/of werking van het gevoerde beleid ter voorkoming en bestrijding van misbruik en oneigenlijk gebruik van wet- en regelgeving.
2. Voor het bepalen van opmerkelijke zaken in het financieel en materieelbeheer vormt HAFIR het uitgangspunt. De baseline financieel en materieel beheer geeft hiervoor een handzaam overzicht.
3. In het onderdeel financieel en materieel beheer wordt – voor zover nog niet aan de orde gekomen – ingegaan op de aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer bij het departementale jaarverslag van het voorafgaande jaar en de maatregelen die zijn getroffen om de geconstateerde tekortkomingen in het verslagjaar en de jaren daarna te voorkomen.
4. In het onderdeel financieel en materieel beheer wordt vermeld als is afgeweken (het 'comply of explain'-beginsel) van artikel 3, eerste lid van de [Instructie](#) rijksdienst bij aanschaf ICT-diensten of ICT-producten). De Tweede Kamer wil dat de overheid meer gebruik maakt van open standaarden en open source software. De Instructie rijksdienst schrijft voor dat bij de aanschaf en ontwikkeling van ICT-diensten of ICT-producten in beginsel gebruik moet worden gemaakt van open standaarden van de lijst van het College Standaardisatie. Valide afwijkingsgronden zijn opgenomen in de Instructie Rijksdienst. Als er sprake is van afwijking van de Instructie Rijksdienst dan wordt dit gemotiveerd aangegeven.

Overige aspecten van Bedrijfsvoering

In dit onderdeel wordt in ieder geval expliciet ingegaan op het betaalgedrag van het ministerie, indien de minimale rijksbrede norm om 90% van de facturen binnen 30 dagen te betalen, niet is gehaald. Daarbij



wordt toegelicht wat de oorzaken zijn van het niet behalen van de norm en welke verbetermaatregelen het ministerie heeft getroffen/gaat treffen om het betaalgedrag aan de rijksbrede norm te laten voldoen.



4.3.21 Model 3.30a - Departementale verantwoordingsstaat

Model:

Departementale verantwoordingsstaat 20.. van het Ministerie van ... (..) (bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	(1)			(2)			(3) = (2) - (1)		
		Oorspronkelijk vastgestelde begroting			Realisatie			Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
	Totaal
	Beleidsartikelen...
01	Beleidsartikel 01
02	
03	
04	
	Niet-beleidsartikelen									
20	Algemeen									
21	Apparaat Kerndepartement									
2*	Evt. overige (apparaat) niet-beleidsartikelen									
2*	Geheim
2*	Nominaal en onvoorzien



Toelichting

1. In de kop wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften. (zie De inrichting van de rijksbegroting).
2. De verplichtingenbedragen worden niet getotaliseerd.
3. De gerealiseerde bedragen worden steeds naar boven afgerond (EURO 1.000).
4. De financiële en niet-financiële toelichting op de departementale verantwoordingsstaat is opgenomen in het beleidsverslag.
5. De begrotingen II t/m IV vallen onder het regime voor “kleine begrotingen”. Dit betekent dat er geen apart centraal apparaatsartikel hoeft te worden opgenomen. Vaak bestaan deze begrotingen uit één artikel.
6. In de leeswijzer bij de jaarverslagen van “kleine begrotingen” wordt vermeld dat er sprake is van een afwijkend regime voor het centrale apparaatsartikel.
7. De apparaatsuitgaven van “kleine begrotingen” worden wel inzichtelijk gemaakt in het jaarverslag conform de categorieën van apparaatsuitgaven.



4.3.22 Model 3.30b - Verantwoordingsstaat begrotingsfonds

Model:

Verantwoordingsstaat 20.. van het begrotingsfonds(..) (Bedragen x € 1.000)

Art. nr.	Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting			(2) realisatie			(3) Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
01	Beleidsartikel			
02	Beleidsartikel			
0*	Niet-beleidsartikel			
	Subtotaal		a_t	b_t		a_t	b_t		a_t	b_t
0*	Na-/Voordelig eindsaldo (cumulatief) vorig jaar (t-1)		$u_{t-1} - o_{t-1}$	$o_{t-1} - u_{t-1}$		$u_{t-1} - o_{t-1}$	$o_{t-1} - u_{t-1}$	$o_t - t$	$o_t - t$	$u_t - t$
	Subtotaal		u_t	o_t		u_t	o_t		u_t	o_t
0*	Na-/Voordelig eindsaldo huidig jaar (t)		$o_t - u_t$	$u_t - o_t$		$o_t - u_t$	$u_t - o_t$		$o_t - u_t$	$o_t - u_t$
	Totaal		c_t	d_t		c_t	d_t		c_t	d_t

Toelichting

1. De verplichtingenbedragen worden niet getotaliseerd.
2. De gerealiseerde uitgavenbedragen worden steeds naar boven afgerond (EUR 1.000).



3. U= uitgaven, O= ontvangsten, t= het jaar waarop het jaarverslag betrekking heeft, t-1 = het jaar voorafgaande aan het verslagjaar (t)



4.3.23 Model 3.31 - Saldibalans per 31 december

Model:

Saldibalans per 31 december 20.. van het Ministerie van ... (..) (Bedragen x € 1.000)

Activa			Passiva		
1)	Uitgaven ten laste van de begroting	...	2)	Ontvangsten ten gunste van de begroting	...
3)	Liquide middelen
4)	Rekening-courant Rijkshoofdboekhouding	...	4a)	Rekening-courant Rijkshoofdboekhouding	...
5)	Uitgaven buiten begrotingsverband (=intra-comptabele vorderingen)	...	6)	Ontvangsten buiten begrotingsverband (=intra-comptabele schulden)	...
7)	Openstaande rechten	...	7a)	Tegenrekening openstaande rechten	...
8)	Extra-comptabele vorderingen	...	8a)	Tegenrekening extra-comptabele vorderingen	...
9a)	Tegenrekening extra-comptabele schulden	...	9)	Extra-comptabele schulden	...
10)	Voorschotten	...	10a)	Tegenrekening voorschotten	...
11a)	Tegenrekening garantieverplichtingen	..	11)	Garantieverplichtingen	
12a)	Tegenrekening openstaande verplichtingen	.	12)	Openstaande verplichtingen	
13)	Deelnemingen	...	13a)	Tegenrekening deelnemingen	...
	Totaal	...		Totaal	...

Toelichting

1. In de kop wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften. (zie De inrichting van de rijksbegroting).



2. De saldibalans per 31 december geeft de financiële posten weer die bij de afsluiting van de begrotingsboekhouding aan het einde van het begrotingsjaar bestaan en meegenomen worden naar volgende begrotingsjaren. Hieronder worden de onderdelen van de saldibalans nader toegelicht.
3. De saldibalans per 31 december bevat geen tussenrekeningen en sluitrekeningen met kasbeheerders.
4. In de toelichting bij de saldibalans wordt per post aangegeven welke (individuele) intra- en extra-comptabele vorderingen, schulden en voorschotten in verhouding tot de totale omvang van deze posten een grote omvang hebben.
5. De afdeling Rijkshoofdboekhouding (RHB) van het Ministerie van Financiën verstuurt elk jaar een saldobiljet aan de ministeries en de begrotingsfondsen. Dit saldobiljet geeft per ministerie de laatste stand van de rekening(en)-courant van het afgelopen dienstjaar weer. Voor de opstelling van de saldibalans is dit saldobiljet maatgevend: Het saldo van de rekening-courant op de saldibalans moet gelijk zijn aan het saldo dat vermeld staat op het laatst verstuurd saldobiljet.
6. De voorschotten met betrekking tot de toeslagregelingen Huurtoeslag, Kinderopvangtoeslag en Zorgtoeslag, die door het Ministerie van Financiën (Belastingdienst) op grond van de Algemene Wet Inkomensafhankelijke Regeling (AWIR) ten behoeve van de departementen van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en van Volksgezondheid, Welzijn en Sport worden uitgevoerd, worden verwerkt in de saldibalans van het Ministerie van Financiën.
Op grond van de Algemene Wet Inkomensafhankelijke Regelingen (AWIR) voert de Belastingdienst de in de bepaling genoemde toeslagregelingen uit voor de departementen van BZK, SZW en VWS. Deze departementen zijn verantwoordelijk voor het beleid inzake de toeslagregelingen en voor de (programma)budgetten die daarvoor noodzakelijk zijn. Die budgetten zijn in de begrotingen van de betrokken departementen opgenomen en worden in de jaarverslagen van die departementen verantwoord. Gegeven de wettelijk geregelde taakverdeling tussen de vakdepartementen (beleidsverantwoordelijk) en de Belastingdienst (uitvoeringsverantwoordelijk) is deze wijze van administreren en verantwoorden het meest doelmatig en het meest transparant; Financiën verantwoordt zich in de bij het jaarverslag van Financiën behorende saldibalans over de openstaande voorschottenpost, de vakdepartementen verantwoorden zich op het desbetreffende begrotingsartikel in hun jaarverslag over de uitgaven die zij ten behoeve van de betrokken toeslagregeling (via betaling aan de Belastingdienst) hebben gedaan.

Toelichting op de balansposten

ad 1 en 2) Begrotingsuitgaven en -ontvangsten

Onder de post Uitgaven en ontvangsten ten laste van de begroting worden de gerealiseerde begrotingsuitgaven en -ontvangsten van het jaar opgenomen. De bedragen dienen overeen te komen met de bedragen uit de verantwoordingsstaat. Voor de jaren waarvoor de slotwet nog niet door de Staten-Generaal is vastgesteld, worden de bedragen per begrotingsjaar opgenomen. Nadat de slotwet over een bepaald begrotingsjaar is vastgesteld, worden de voor dat jaar geboekte begrotingsuitgaven en -ontvangsten met het ministerie van Financiën verrekend via de rekening-courant met de RHB.

ad 3) Liquide middelen

De post Liquide middelen is opgebouwd uit het saldo van de banken en de contante gelden. Als bedrag voor het banksaldo wordt opgenomen de stand van de bankrekeningen die meelopen in het saldoloos betalingsverkeer via de Rijksschatkist. Van dit saldo ontvangen de ministeries een opgave van de RHB. Bij dit saldo moet worden opgeteld het saldo van de bankrekeningen die niet worden gereguleerd via de Rijksschatkist. Als bedrag voor dit saldo wordt opgenomen het saldo van de laatste bankafrekening van het jaar.

ad 4 en 4a) Rekening-courant



Op de rekening-courant met de RHB wordt de financiële verhouding met de Rijksschatkist geadmistreerd. Opgenomen wordt het bedrag van het laatst verstuurd saldobiljet van de RHB. Bij eventuele verschillen met de departementale administratie wordt overleg gevoerd, maar het door de RHB bepaalde saldo van de rekening-courant is uiteindelijk leidend voor opname in de departementale saldibalans.

ad 5 en 6) Ontvangsten en uitgaven buiten begrotingsverband

Onder de posten Uitgaven en ontvangsten buiten begrotingsverband worden de saldi van de betreffende grootboekrekeningen uit de begrotingsboekhouding van de departementen opgenomen. Ter bepaling van de saldi na afloop van het jaar wordt nagegaan of verrekening met derden nog plaats zal vinden. Indien blijkt dat dit niet meer het geval zal zijn, worden deze vorderingen en schulden alsnog ten laste van de uitgaven respectievelijk ten gunste van de ontvangsten binnen begrotingsverband van dat jaar geboekt. Verrekeningen tussen departementen en/of baten-lastendiensten moeten geregeld zijn aan het eind van het boekjaar.

ad 7 en 7a) Openstaande rechten

Openstaande rechten zijn vorderingen die niet voortvloeien uit met derden te verrekenen begrotingsuitgaven, maar die op andere wijze zijn ontstaan. Rechten kunnen ontstaan doordat conform wettelijke regelingen vastgestelde aanslagen aan derden worden opgelegd (bijvoorbeeld belastingen, college- en schoolgelden) of op grond van doorberekening van de kosten van verleende diensten of geleverde goederen. Rechten zijn een voorfase van de ontvangsten.

ad 8 en 8a) Extra-comptabele vorderingen

Extra-comptabele vorderingen zijn vorderingen die zijn voortgevloeid uit uitgaven ten laste van de begroting. Het gaat om bedragen die via de RHB zijn verwerkt en binnen begrotingsverband zijn geboekt en waarvoor op termijn nog een verrekening met derden dan wel met een ander onderdeel van het Rijk zal plaatsvinden. Tevens vallen hieronder de uitgaven die in eerste instantie op derdenrekeningen zijn geboekt, maar waarvan de verrekening met derden dan wel een ander onderdeel van het Rijk niet binnen een redelijke termijn heeft plaatsgevonden, terwijl verrekening binnen een afzienbare termijn mogelijk is.

Onder de post Extra-comptabele vorderingen wordt het totaalbedrag opgenomen van de betreffende rekening(en) uit de administratie. Voor het inzicht in de ouderdom van de vorderingen wordt in de toelichting een nader onderscheid gemaakt naar de mate van liquiditeit/opeisbaarheid van de vorderingen en wel in direct opeisbare vorderingen, op termijn opeisbare vorderingen en geconditioneerde vorderingen. De toelichting op artikel 22 (mogelijke overige administraties), onderdeel a, van de [Regeling departementale begrotingsadministratie 2007](#) geeft een uiteenzetting van de hiervoor genoemde verschillende categorieën vorderingen.

Voor het inzicht in de uitstaande leningen wordt in de toelichting het totaal uitstaande bedrag aan leningen vermeld. Voor de inzichtelijkheid kan de ouderdom van de extra-comptabele vorderingen met behulp van een tabel worden gepresenteerd.

ad 9 en 9a) Extra-comptabele schulden

Extra-comptabele schulden zijn schulden die zijn voortgevloeid uit ontvangsten ten gunste van de begroting. Het gaat om bedragen die via de RHB zijn verwerkt en binnen begrotingsverband zijn geboekt en waarvoor nog op termijn een verrekening plaats zal vinden. Ook verstrekte leningen worden onder de post extra-comptabele schulden opgenomen.

Onder de post Extra-comptabele schulden wordt het totaal bedrag opgenomen van de betreffende rekening(en) uit de administratie. Voor het inzicht in de ouderdom van de schulden wordt in de toelichting een



nader onderscheid gemaakt naar de resterende looptijd en wel op korte termijn opeisbare schulden en op lange termijn opeisbare schulden. Op korte termijn opeisbare schulden zijn schulden die in het lopende (of komende) dienstjaar afgelost zullen worden. Op lange termijn opeisbare schulden zijn schulden die na het lopende (of komende) dienstjaar afgelost zullen worden.

Voor de inzichtelijkheid kan de ouderdom van de extra-comptabele schulden met behulp van een tabel worden gepresenteerd.

ad 10 en 10a) Voorschotten

Onder de post Voorschotten worden de bedragen opgenomen die aan derden zijn betaald - en via de RHB zijn verwerkt vooruitlopend op later definitief vast te stellen of af te rekenen bedragen. Voorschotten die op 31 december nog niet definitief vastgesteld of afgerekend zijn, worden in de saldibalans per 31 december opgenomen. Hierbij wordt inzicht gegeven in de ouderdom van de voorschotten. Is bij de overlopende betaalopdrachten (betalingen of posten onderweg) sprake van verleende voorschotten dan wordt de stand van de voorschotten hiervoor gecorrigeerd.

De afgerekende voorschotten en hun ouderdom in het begrotingsjaar worden afzonderlijk opgenomen. De toeslagen worden per toeslag opgenomen. Voor de inzichtelijkheid kan de ouderdom van de voorschotten met behulp van een tabel worden gepresenteerd.

ad 11 en 11a) Garantieverplichtingen

Onder de post Garantieverplichtingen in de saldibalans worden de bedragen opgenomen die de hoofdsommen vormen van de garanties. Een verleende garantie wordt gezien als een verplichting en moet als verplichting op dezelfde manier in de financiële administratie worden verwerkt. Er is dus geen verschil in de registratie van garantieverplichtingen en andersoortige verplichtingen. Een verschil tussen een garantie en een andere verplichting is wel dat de hoofdsom van een garantie veelal niet of slechts gedeeltelijk tot uitbetaling zal leiden. De garantieverplichtingen, die een onderdeel zijn van de openstaande verplichtingen, dienen apart te worden toegelicht.

ad 12 en 12a) Openstaande verplichtingen

De post Openstaande verplichtingen vormt een saldo van de aangegane verplichtingen, hierop verrichte betalingen en negatieve bijstellingen van in eerdere begrotingsjaren aangegane verplichtingen. Het saldo heeft zowel betrekking op de binnen als buiten begrotingsverband geboekte verplichtingen.

Het bedrag van de openstaande verplichtingen is opgebouwd volgens de volgende formule:

Verplichtingen per 1 januari van het begrotingsjaar + aangegane verplichtingen in het begrotingsjaar
-/- verrichte betalingen -/- de negatieve bijstellingen van de aangegane verplichtingen in eerdere begrotingsjaren.

Omvangrijke bijstellingen van aangegane verplichtingen worden toegelicht.

Niet uit de saldibalans blijvende bestuurlijke verplichtingen

Soms is er sprake van niet uit de saldibalans blijvende verplichtingen, bijvoorbeeld in geval van door het Rijk gesloten bestuursovereenkomsten of bestuursconvenanten met decentrale overheden of met functionele overheden (ZBO's/RWT's, bijvoorbeeld scholen). Dergelijke bestuurlijke verplichtingen kunnen niet altijd al als juridische verplichtingen worden aangemerkt, bijvoorbeeld als het Rijk met de koepels VNG, IPO of UvW of met onderwijskoepels een bestuursovereenkomst of -convenant sluit die beleidsmatig en budgettair (slechts)



op bepaalde decentrale overheden of ZBO's/RWT's betrekking heeft. De juridische verplichtingen ontstaan vaak pas later door beschikkingen van het Rijk aan die bepaalde decentrale overheden of ZBO's/RWT's. In dergelijke situaties uit het oogpunt van transparantie voor de Staten-Generaal van belang dat uit de toelichting bij de post Openstaande verplichtingen blijkt dat er nog sprake is van niet-juridische verplichtingen in de vorm van bestuursovereenkomsten of bestuursconvenanten die niet zijn opgenomen in de post Openstaande verplichtingen en om welk (totaal)bedrag het gaat.

Het doel van deze aanvullende informatie is om de Tweede Kamer te informeren over een substantieel bedrag aan niet uit de saldbalans blijkende verplichtingen. Als substantieel bedrag wordt aangemerkt een bedrag van € 25 mln. of meer aan bestuurlijke verplichtingen (bestuursovereenkomsten, bestuursconvenanten, e.d.).

Een kleiner bedrag is substantieel als het 10% of meer van het (totaal)bedrag op de post Openstaande verplichtingen betreft.

Het is niet nodig in de toelichting bij de post Openstaande verplichtingen een overzicht van alle bestuurlijke verplichtingen te geven met de daarbij behorende bedragen. Ter indicatie van het totaalbedrag kan een enkele grote uitschieter worden vermeld. Het vermelde totaalbedrag moet vanzelfsprekend wel uit een (extra-comptabel bijgehouden) administratie kunnen worden afgeleid, dit mede met het oog op de controle ervan (controlespoor!), zodat de volledigheid en de juistheid van deze niet uit de saldbalans blijkende bestuurlijke verplichtingen aannemelijk kunnen worden gemaakt. Met het oog op de volledigheid behoren, naast de hierboven bedoelde bestuursovereenkomsten of-convenanten die in strikte zin (nog) niet als juridische verplichtingen (kunnen) worden aangemerkt, ook politieke toezeggingen tot bestuurlijke verplichtingen; te denken valt aan schriftelijke of mondelinge afspraken op politiek-bestuurlijk niveau gemaakt door of namens de politieke leiding, waarbij een financiële toezegging wordt gedaan (bijvoorbeeld tijdens een werkbezoek). In geval van een mondelinge afspraak/toezegging is het wel van belang dat daarvan een schriftelijke weergave (verslag, notulen, e-mail, memo van de minister, of dergelijk) beschikbaar is.

Ad 13 en 13a) Deelnemingen

Onder de post Deelnemingen worden alle deelnemingen in besloten en naamloze vennootschappen en internationale instellingen opgenomen. Tevens worden deze deelnemingen toegelicht. De waardering van de deelnemingen geschiedt in beginsel op basis van de oorspronkelijke aankoopprijs.



4.3.24 Model 3.32 - Samenvattende verantwoordingsstaat baten-lastendienst

Model:

Samenvattende verantwoordingsstaat 20.. inzake baten-lastendienst van het Ministerie van ... (..) (bijdragen x € 1.000)

Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Realisatie	(3)=(2)-(1) Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	(4) Realisatie t-1
Baten-lastendienst.....				
Totale baten	
Totale lasten	
Saldo van baten en lasten	
Totale kapitaalontvangsten	
Totale kapitaaluitgaven	

Toelichting

1. In de kop wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften. (zie De inrichting van de rijksbegroting).
2. De termen 'kapitaaluitgaven' en '-ontvangsten' worden als volgt gedefinieerd:
 - > kapitaaluitgaven; de som van investeringen, eenmalige uitkeringen aan moederdepartement en aflossingen op leningen;
 - > kapitaalontvangsten: de som van desinvesteringen (wanneer sprake is van het tenietgaan van het materieel vast actief, bijvoorbeeld als gevolg van sloop of afbraak), eenmalige storting door moederdepartement en beroep op de leenfaciliteit.



4.3.25 Model 3.33 - Jaarverantwoording van de baten-lastendienstper 31 december 20.....

Model:

Staat van baten en lasten van de baten-lastendienst...(Bijdragen x € 1.000)

Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Realisatie	(3)=(2)-(1) Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	(4) Realisatie t-1
Baten				
Omzet moederdepartement
Omzet overige departementen
Omzet derden
Rentebaten
Vrijval voorzieningen				
Bijzondere baten
Totaal baten	
Lasten				
Apparaatskosten				
- personele kosten
- materiële kosten
Afschrijvingskosten
- immaterieel
- materieel
Overige lasten				



Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Realisatie	(3)=(2)-(1) Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	(4) Realisatie t-1
- dotaties voorzieningen
- rentelasten				
- bijzondere lasten				
Totaal lasten
Saldo van baten en lasten

Toelichting

1. Het aantal pagina's voor de totale toelichting per batenlastendienst is gemaximeerd op 5.
2. Analyse van alle verschillen tussen begroting en realisatie, groter dan 10% van de oorspronkelijk vastgestelde begroting.
3. De omzet verdeeld naar productgroepen, en indien mogelijk een p*q-onderbouwing (prijs maal hoeveelheid)
4. Een specificatie en toelichting van alle bijzondere baten en lasten;
5. Ingeval een negatief resultaat is gerealiseerd: de wijze waarop dit verlies wordt gedekt en welke maatregelen worden genomen om toekomstige verliezen te voorkomen.

NB: Bijzondere baten/lasten vloeien voort uit de normale bedrijfsuitoefening, maar op grond van aard of omvang of het incidentele karakter worden deze apart gepresenteerd binnen het resultaat uit de normale bedrijfsuitoefening (bijvoorbeeld een reorganisatie). Buitengewone baten en lasten (baten en lasten niet voortvloeiend uit de normale bedrijfsuitoefening) komen zelden voor en zijn daarom niet in het standaardmodel opgenomen.

Balans per 31 december 20.. (bedragen x € 1.000)

	Balans t	Balans t-1
Activa		
Immateriële vaste activa	...	
Materiële vaste activa	...	



	Balans t	Balans t-1
- grond en gebouwen	...	
- installaties en inventarissen	...	
- overige materiële vaste activa	...	
Vorraden	...	
Debiteuren	...	
Nog te ontvangen	...	
Liquide middelen	...	
Totaal activa:	...	
Passiva		
Eigen Vermogen	...	
- exploitatiereserve	...	
- onverdeeld resultaat	...	
Vorzieningen	...	
Leningen bij het MvF	...	
Crediteuren	...	
Nog te betalen	...	
Totaal passiva	...	

Toelichting

1. Verloop en stand van de voorzieningen; De dotaties en onttrekkingen per voorziening worden uitgesplitst.
2. De ontwikkeling van het eigen vermogen in relatie tot het plafond van 5% van de gemiddelde omzet in de afgelopen drie jaar.

Kasstroomoverzicht over 20.. (bedragen x € 1.000)



		Oorspronkelijk vastgestelde begroting (1)	Realisatie (2)	Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting (3)=(2)-(1)
1.	Rekening-courant RHB 1 januari 20.. + stand depositorekeningen
2.	Totaal operationele kasstroom
	Totaal investeringen (-/-)
	Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)
3.	Totaal investeringskasstroom
	Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)
	Eenmalige storting door het moederdepartement (+)
	Aflossingen op leningen (-/-)
	Beroep op leenfaciliteit (+)
4.	Totaal financieringskasstroom
5.	Rekening-courant RHB 31 december 20.. + stand depositorekeningen (=1+2+3+4) (maximale roodstand 0,5 miljoen €)

Toelichting

1. Verschillen tussen begroting en realisatie groter dan 10% van de oorspronkelijk vastgestelde begroting worden toegelicht;
2. Er wordt vermeld in welke soorten (im)materiële vaste activa is geïnvesteerd.
3. Desinvesteringen: een materieel vast actief wordt als gedesinvesteerd beschouwd indien sprake is van het tenietgaan van het actief, bijvoorbeeld als gevolg van sloop of afbraak.

Overzicht doelmatigheidsindicatoren per 31 december 20..



Omschrijving generiek deel	Realisatie				Oorspronkelijke begroting
	t-3	t-2	t-1	t	
Kostprijzen per product (groep)					
Tarieven/uur					
Omzet per produktgroep (pxq)					
FTE-totaal (excl. externe inhuur)					
Saldo van baten en lasten (%)					
Kwaliteitsindicator 1					
Kwaliteitsindicator 2					
Omschrijving Specifiek Deel					
Inspectie Diensten					
Kostprijs/product:					
Inspectie					
Vergunningverlening					
Monsterafname					
Advies					
Kwaliteit Handhaving:					
Beschikbaarheid					
Klachten					
Gegronde verklaarde klachten(%)					
ICT Diensten					
Gewogen KP Beheer					



Omschrijving generiek deel	Realisatie				Oorspronkelijke begroting
	t-3	t-2	t-1	t	t
Gewogen KP Ontwikkeling					
Kwaliteitsindicatoren:					
Beschikbaarheid					
Betrouwbaarheid					
Klanttevredenheid					
Subsidie Diensten					
Uitvoeringskosten/aanvraag					
Regeling X					
Regeling Y					
Toegewezen bezwaarschriften (%)					
Behandeltijden (in dagen)					
Doorlooptijden (in dagen)					

Toelichting

Overzicht doelmatigheidsindicatoren per 31 december 20..

<aanvulling basismodel per baten-lastendienst>

Bij indexering wordt gecorrigeerd conform de reguliere jaarlijkse loon- en prijstabellen.

De richtlijn bestaat uit een generiek deel en een specifiek deel. Afhankelijk van het type baten-lastendienst bestaat de invulling van de doelmatigheidsparagraaf uiteindelijk uit een combinatie van generieke en specifieke doelmatigheidsindicatoren.

Het generieke deel bevat de meest betekenisvolle doelmatigheidsindicatoren in meerjarig perspectief, en is voor alle baten-lastendiensten van toepassing. In het generieke deel zijn de volgende indicatoren opgenomen:



- > De (gemiddeld gewogen) kostprijs per produkt danwel produktgroep, waarbij er (in samenspraak met de departementale FEZ) gezocht dient te worden naar het juiste aggregatie-niveau. Het dient te gaan om een beperkt aantal betekenisvolle kostprijzen die bepalend zijn voor het grootste deel van de omzet;
- > Het (gemiddeld gewogen) tarief per uur. Er wordt in principe gerapporteerd op basis van indices, maar er mag ook gerapporteerd worden op basis van reële tarieven, zodat er zicht wordt geboden op de reële tarief-ontwikkeling;
- > De totale omzet per produkt(groep)
- > Het totaal aantal fte werkzaam bij de baten-lastendiensten ultimo het jaar, exclusief externe inhuur;
- > het saldo van baten en lasten als percentage van de totale baten.

Ieder baten-lastendienst dient in het generieke deel van de tabel ten minste 2 kwaliteitsindicatoren op te nemen. De minimaal twee te kiezen indicatoren dienen bij voorkeur ontleend te zijn aan bestaande prestatie-afspraken tussen eigenaar, opdrachtgevers, en klanten. Voorbeelden van kwaliteitsindicatoren zijn: klanttevredenheid, doorlooptijd, behandelzeiten, percentage toegewezen bezwaarschriften, beschikbaarheid/bereikbaarheid organisatie, etc.

Het specifieke deel in de tabel is bestemd voor die baten-lastendienst die tot een bepaald subtype gerekend kunnen worden. Het bevat doelmatigheidsindicatoren die gerelateerd zijn aan de specifieke bedrijfsprocessen van de organisatie.

Voor Inspectiediensten (nVWA en ILT) is er sprake van standaardisatie. Deze diensten nemen als kostprijs het (gemiddeld gewogen uur)tarief per produkt op. Voorbeelden van produkten van inspectie-diensten zijn: inspecties, vergunningverlening, monsterafname, en advies.

Voor de categorie ICT-diensten (BPR, IVENT, GDI, P-Direkt) is eveneens een standaardisatie gemaakt van de doelmatigheidsindicatoren. Deze diensten nemen een (gewogen gemiddelde) kostprijs voor beheertaken op. Als te onderscheiden beheertaken worden genoemd: werkplek-, infrastructuur-, en applicatiebeheer. Indien van toepassing neemt een ICT-dienst ook een (gewogen gemiddelde) kostprijs/uurtarief op voor ontwikkeltaken.

Voor subsidiediensten (AgentschapNL, AgenstschapSZW, Dienst Regelingen, Dienst Uitvoering Onderwijs) is een standaardisatie gemaakt. Deze diensten vullen in plaats van de kostprijs per produkt, de uitvoeringskosten per behandelde aanvraag in. Het betreft hier het gewogen gemiddelde van de uitvoeringskosten bezien over alle subsidie regelingen.

Verklarende variabelen: Een getal op zich krijgt pas meerwaarde en diepgang als het in perspectief wordt geplaatst. Daarom is een goede toelichting op de doelmatigheidsindicatoren van het grootste belang. In de toelichting wordt gebruik gemaakt van zogenoemde verklarende variabelen voor zover relevant. Het gaat hier om de voor de baten-lastendiensten meest betekenisvolle variabelen. Aangegeven wordt waarom deze variabelen het meest inzicht geven in de doelmatigheid van de dienst. Naar keuze van de dienst kunnen deze getallen absoluut of geïndexeerd worden opgenomen.

Voorbeelden van verklarende variabelen zijn: percentage overhead, verhouding tussen direkt en indirecte kosten, declarabiliteit, percentage externe inhuur, ziekteverzuim, wijzigingen in het 'produktie-proces' bijvoorbeeld als gevolg van toenemende complexiteit van regelgeving; wijzigingen als gevolg van een toe- of afname van de vraag naar produkten of diensten; aantal locaties per organisatie-eenheid, nieuwe wetgeving, personeelsopbouw, etc.



Topinkomens Het overzicht op grond van artikel 6 van de Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens wordt alleen centraal in het departementaal jaarverslag opgenomen. Dit overzicht wordt dus niet in de baten-lastenparagraaf opgenomen.



4.3.26 Model 3.40 - Bijlage ZBO's/RWT's

Toelichting

De bijlage inzake toezichtrelaties bevat informatie over het toezicht op de zelfstandige bestuursorganen (ZBO's) en de rechtspersonen met een wettelijke taak (RWT's) als bedoeld in [artikel 44a](#) van de Comptabiliteitswet 2001.

De bijlage bestaat uit een tabel en een uitzonderingsrapportage.

Model:

Bijlage ZBO's en RWT's bij het departementaal jaarverslag

Naam organisatie	RWT	ZBO	Functie	Begrotingsartikel	Financiering (realisatiecijfers)			Verwijzing (URL-link) naar website RWT/ZBO	Verwijzing (URL-link) naar toezichtarrangementen	Het bestuur en/of voorzitter verklaart de rechtmatigheid op orde is
					begroting	premies	tarieven			

Uitzonderingsrapportage

Toelichting

In deze rapportage worden gegevens vermeld zoals:

De bijzonderheden die zich voor hebben gedaan bij de goedkeuring van de tarieven, de goedkeuring van de begroting en de goedkeuring van de jaarrekening voor zover de minister over die bevoegdheden beschikt en de bijzonderheden, indien die er zijn, met betrekking tot (de opbouw van) de vermogenspostie van rechtspersoonlijkheid bezittende ZBO's en RWT's.



Toelichting

1. Indien bij inkomsten geen onderscheid gemaakt kan worden tussen opbrengsten uit begrotingen, premies, tarieven en of uit derden, wordt in de tabel (bij 'begroting') het totaalbedrag genoemd. Dit moet dan met één sterretje (*) worden gemarkeerd.
2. Indien de gegevens in de tabel geen betrekking hebben op het jaar van verantwoording (t-1) maar op het jaar daarvoor (t-2), wordt dit met twee sterretjes (**) gemarkeerd.
3. In de tabel wordt eerst de informatie over begrotingsgefinancierde ZBO's/RWT's ingevuld en daarna informatie over premie- en tariefgefinancierde ZBO's/RWT's.

Specifieke toelichting op de tabel

RWT: alleen een kruisje (X) plaatsen als de organisatie een RWT is.

ZBO: Alleen een kruisje (X) plaatsen als de organisatie een ZBO is. Hier gaat het ook om ZBO's die niet onder de kaderwet ZBO's vallen.

Indien er een overlap tussen RWT's en ZBO's is, graag dan beiden aankruisen.

Functie: de belangrijkste wettelijk geregelde taken van de ZBO en RWT in maximaal 100 woorden beschrijven.

Begrotingsartikel(en): artikelen noemen op basis waarvan het begrotingsgeld wordt verstrekt.

Realisatiecijfers: de realisatiecijfers van het afgelopen jaar.

Premies/tarieven: inkomsten noemen die uit de premies/tarieven voor de wettelijk geregelde taken afkomstig zijn. Indien in het jaarverslag van een RWT geen onderscheid wordt gemaakt tussen opbrengsten voor de wettelijk geregelde taken en de opbrengsten uit de private activiteiten, dient het totaalbedrag van de opbrengsten te worden genoemd. Als het totaalbedrag wordt ingevuld, wordt dit met één sterretje (*) gemarkeerd. Indien de cijfers uit het betreffende verantwoordingsjaar niet voorhanden zijn (t-1), worden de cijfers uit het jaar daarvoor vermeld (t-2). Dit wordt met twee sterretjes (**) gemarkeerd.

Verwijzing (URL-link) naar website RWT/ZBO: link naar de websites van betreffende organisatie.

Verwijzing (URL-link) naar toezichtvisies/-arrangementen: link naar de website waarop de toezichtvisies-/arrangementen zijn geplaatst.

Het Bestuur of accountant verklaart dat de rechtmatigheid op orde is: Indien bestuur (met getrouwheidsverklaring) of accountant verklaart dat de rechtmatigheid op orde is, wordt dit door middel van een vinkje (✓) aangegeven. Indien er sprake is van een negatief oordeel over de rechtmatigheid, wordt een kruisje (X) geplaatst. In dat geval wordt in een uitzonderingsrapportage uitgelegd wat de onrechtmatigheid is, wat de redenen hiervan zijn en welke maatregelen er zijn genomen. Indien de cijfers uit het betreffende verantwoordingsjaar niet voorhanden zijn (t-1), worden de cijfers uit het jaar daarvoor vermeld (t-2). Dit wordt met twee sterretjes (**) gemarkeerd.

Specifieke toelichting op de uitzonderingsrapportage

Het is niet de bedoeling om ieder jaar een integraal beeld van het toezicht op ZBO's en RWT's te schetsen. Alles op orde, is het basisprincipe van deze rapportagevorm. Belangrijke afwijkingen dienen te worden gerapporteerd. Daarbij wordt tevens aangegeven wat de aanpak is. In het algemeen gaat het hierbij om bijzonderheden die naar voren zijn gekomen uit de rapportages van toezichthoudende diensten. Aandachtspunten hierbij zijn onder meer rechtmatigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid. Daarnaast



kunnen er bijzonderheden zijn die voortvloeien uit de specifieke taken van de RWT's. Deze kunnen onder meer betrekking hebben op de kwaliteit van de dienstverlening, de toegankelijkheid daarvan, de te leveren prestaties etc. Hier geldt hetgeen in de wet- en regelgeving is bepaald voor de relatie tussen de verantwoordelijke minister en de RWT. Dit is over het algemeen uitgewerkt in de departementale toezichtvisie en de toezichtarrangementen. Substantiële stijgingen en dalingen in de omvang van het vermogen dienen hier ook te worden toegelicht.



4.3.27 Model 3.45 - Bijlage afgerond evaluatie- en overig onderzoek

Model:

Evaluatie- en overig onderzoek

Soort onderzoek	Titel/ onderwerp	Artikel	Start	Afronding	Vindplaats
1. Onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid					
1a. Beleidsdoorlichtingen	Titel beleidsdoorlichting	Artnr.	Jaar	Jaar	Vindplaats
	Titel beleidsdoorlichting	Artnr.	Jaar	Jaar	Vindplaats
1b. Ander onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid					
	Titel onderzoek	Artnr.	Jaar	Jaar	Vindplaats
	Titel onderzoek	Artnr.	Jaar	Jaar	Vindplaats
2. Overig onderzoek					
	Titel onderzoek	Artnr.	Jaar	Jaar	Vindplaats
	Titel onderzoek	Artnr.	jaar	jaar	Vindplaats

Toelichting

1. In deze bijlage bij het jaarverslag wordt een overzicht opgenomen van de onderzoeken die in het begrotingsjaar (t) zijn gestart dan wel zijn afgerond. Het overzicht maakt onderscheid tussen onderzoek naar de doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid en ander onderzoek. Binnen het onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid worden beleidsdoorlichtingen apart vermeld. Ook ex-ante en ex-post evaluatieonderzoek naar de doeltreffendheid en/of doelmatigheid wordt opgenomen. Zie de [Regeling Periodiek Evaluatie-onderzoek](#) voor definities en kwaliteitseisen aan onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid.
2. In de kolom "afgerond" wordt het begrotingsjaar (t) opgenomen (indien het onderzoek ook daadwerkelijk in het afgelopen begrotingsjaar (t) is afgerond) of het jaar waarin de afronding zal plaatsvinden.
3. Zo nodig wordt onder de tabel een toelichting gegeven op opmerkelijke verschillen met de oorspronkelijke planning.



4. De vindplaats van afgeronde onderzoeken wordt aangegeven met een Kamerstuknummer of hyperlink naar een internetadres.
5. Waar zinvol en relevant wordt de vindplaats van achtergrondinformatie/voortgang of een eindrapport aangegeven met een Kamerstuknummer of internetadres.



4.3.28 Model 3.50 - Begrotingswetsvoorstel Slotwet

Model:

Begrotingswetsvoorstel suppletoire begroting, samenhangende met de Slotwet

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van (...) voor het jaar 20.. (wijziging samenhangende met de Slotwet)

VOORSTEL VAN WET

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten: Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat de noodzaak is gebleken van een wijziging van de departementale begrotingsstaat van het Ministerie van(...), van de begrotingsstaat inzake de baten-lastendiensten van dit ministerie en van de begrotingsstaat van het begrotingsfonds, alle voor het jaar en vastgesteld bij de wet(ten) van, Stb. ..., respectievelijkStb. ..., laatstelijk gewijzigd bij de wet(ten) van, Stb. ..., respectievelijkStb.;

Zo is het, dat Wij met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1

De departementale begrotingsstaat van het Ministerie van (...) voor het jaar 20.. wordt gewijzigd, zoals blijkt uit de desbetreffende bij deze wet behorende staat.

Artikel 2

De begrotingsstaat inzake de baten-lastendiensten voor het jaar 20.. wordt gewijzigd, zoals blijkt uit de desbetreffende bij deze wet behorende staat.

Artikel 3

De begrotingsstaat van het begrotingsfonds voor het jaar 20.. wordt gewijzigd, zoals blijkt uit de desbetreffende bij deze wet behorende staat.

Artikel 4

De vaststelling van de in artikelen 1 tot en met 3 bedoelde begrotingsstaten geschiedt in duizenden euro's.

Artikel 5

Hier kan eventueel een specifiek wetsartikel worden opgenomen.

Artikel 6

Deze wet treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het Staatsblad waarin zij wordt geplaatst en werkt terug tot en met 31 december van het onderhavige begrotingsjaar. Lasten en bevelen dat deze



in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven De Minister van

Toelichting

1. In de kop en in de wettekst wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften. (zie De inrichting van de rijksbegroting).
2. Op grond van [artikel 11](#), vijfde lid, CW 2001 kan voor een baten-lastendienst worden volstaan met één suppletoire begroting, te weten de Slotwet.
3. Opname van artikel 3 in de departementale begrotingswet is facultatief. Indien de oorspronkelijke begroting van het fonds tezamen met de departementale begroting in één begrotingswet is opgenomen, dient ook de Slotwet in één begrotingswet te worden opgenomen.



4.3.29 Model 3.51 - Departementale begrotingsstaat

Model:

Wijziging van de begrotingsstaten van het ministerie van (..) voor het jaar 20.. (bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting			(2) 1 ^e suppletoire begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
	Totaal	
	Beleidsartikelen						
01	Beleidsartikel 01
02
..
14
	Niet- Beleidsartikelen						
20	Algemeen
21	Apparaat Kerndepartement
22	Evt. overige (apparaat) niet- beleidsartikelen
23	Geheim
24	Nominaal en onvoorzien



Art.	Omschrijving	(3) 2 ^e suppletoire begroting			(4)=(1)+(2)+(3) Totaal geraamd		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
	Totaal	
	Beleidsartikelen						
01	Beleidsartikel 01
02	
.	
14	
	Niet-beleidsartikelen						
20	Algemeen
21	Apparaat Kerndepartement
22	Evt. overige (apparaat) niet- beleidsartikelen
23	Geheim
24	Nominaal en onvoorzien

Art.	Omschrijving	(5) Realisatie			(6)= (5)-(4) Slotwetmutaties:(+ of -)		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
	Totaal	
	Beleidsartikelen						



Art.	Omschrijving	(5) Realisatie			(6)= (5)-(4) Slotwetmutaties:(+ of -)		
01	Beleidsartikel 01
02	
..	
14
	Niet- beleidsartikelen						
20	Algemeen
21	Apparaat Kerndepartement
22	Evt. overige (apparaat) niet- beleidsartikelen
23	Geheim
24	Nominaal en onvoorzien

Toelichting

1. In de kop wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften. (zie De inrichting van de rijksbegroting).
2. De verplichtingenbedragen in de kolommen 1 t/m 6 worden niet getotaliseerd.
3. De gerealiseerde bedragen worden steeds naar boven afgerond.
4. Kolom 6: (+ of -): + is tekortschietend geraamd.
5. De begrotingen II t/m IV vallen onder het regime voor "kleine begrotingen". Dit betekent dat er geen apart centraal apparaatsartikel hoeft te worden opgenomen.
6. In de leeswijzer bij het jaarverslag van "kleine begrotingen" wordt vermeld dat er sprake is van een afwijkend regime voor het centrale apparaatsartikel.
7. De programmabegrotingen maken voor de uitvoering van het programma over het algemeen gebruik van het apparaat van een ander ministerie. Indien dit het geval is, hoeft er geen apart centraal apparaatsartikel in de slotwet te worden opgenomen.
8. In de leeswijzer van de jaarverslagen van eventuele programmaministeries wordt vermeld dat voor de uitvoering van het programma gebruik wordt gemaakt van het apparaat van een ander ministerie.



9. De Slotwet bevat geen beleidsmatige mutaties, die niet eerder aan de Staten-Generaal zijn gemeld. Zie ook de toelichting bij model 3.54



4.3.30 Model 3.52 - Begrotingsstaat baten-lastendienst

Model:

Wijziging van de begrotingsstaten van het batenlastendienstvan het Ministerie van(..) voor het jaar 20.. (Slotwet)

Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Mutaties (+ of -) 1 ^e suppletoire begroting	(3) Mutaties (+ of -) 2 ^e suppletoire begroting
Baten-lastendienst.....			
Totale baten
Totale lasten
Saldo van baten en lasten
Totale kapitaalontvangsten
Totale kapitaaluitgaven

Omschrijving	(4)=(1)+(2)=(3) Totaal geraamd	(5) Realisatie	(6)=(5)-(4) Slotwetmutaties (+ of -)
Baten-lastendienst.....			
Totale baten
Totale lasten
Saldo van baten en lasten
Totale kapitaalontvangsten
Totale kapitaaluitgaven



Toelichting

1. In de kop wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften. (zie De inrichting van de rijksbegroting).
2. Kolom 6: (+ of -): + is tekortschietend geraamd.
3. De termen 'kapitaaluitgaven' en '-ontvangsten' worden als volgt gedefinieerd:
 - > kapitaaluitgaven; de som van investeringen, eenmalige uitkeringen aan moederdepartement en aflossingen op leningen;
 - > kapitaalontvangsten: de som van desinvesteringen (wanneer sprake is van het tenietgaan van het materieel vast actief, bijvoorbeeld als gevolg van sloop of afbraak), eenmalige storting door moederdepartement en beroep op de leenfaciliteit.
4. Deze definities bestaan uit verschillende posten die voorkomen in het kasstroomoverzicht (zie model 3.33).



4.3.31 Model 3.53 - Begrotingsstaat begrotingsfonds

Model:

Wijziging van de begrotingsstaten van hetfonds (..) voor het jaar 20.. (Slotwet) (Bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting			(2) Mutaties (+ of -) 1 ^e suppletoire begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
01	Beleidsartikel 01
02	Beleidsartikel 02
0*	Niet-beleidsartikel 0*
	Subtotaal		a_t	b_t		a_t	b_t
0*	Na-/Voordelig eindsaldo (cumulatief) vorig jaar (t-1)		$u_{t-1} - o_{t-1}$	$o_{t-1} - u_{t-1}$		$u_{t-1} - o_{t-1}$	$o_{t-1} - u_{t-1}$
	Subtotaal		u_t			u_t	o_t
0*	Na-/Voordelig eindsaldo huidig jaar (t)		$o_t - u_t$	$u_t - o_t$		$o_t - u_t$	$u_t - o_t$
	Totaal		c_t	d_t		c_t	d_t

Art.	Omschrijving	(3) Mutaties (+ of -) 2 ^e suppletoire begroting			(4) = (1) + (2) + (3) Totaal geraamd		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
01	Beleidsartikel 01



Art.	Omschrijving	(3) Mutaties (+ of -) 2 ^e suppletoire begroting			(4) = (1) + (2) + (3) Totaal geraamd		
02	Beleidsartikel 02
0*	Niet-beleidsartikel 0*
	Subtotaal		a_t	b_t		a_t	b_t
0*	Na-/voordelig eindsaldo (cumulatief) vorig jaar (t-1)		u _{t-1} -o _{t-1}	o _{t-1} -u _{t-1}		u _{t-1} -o _{t-1}	o _{t-1} -u _{t-1}
	Subtotaal		u_t	o_t		u_t	o_t
0*	Na-/Voordelig eindsaldo huidig jaar (t)		o _t - u _t	u _t - o _t		o _t - u _t	u _t - o _t
	Totaal		c_t	d_t		c_t	d_t

Art.	Omschrijving	(5) Realisatie			(6) = (5) + (4)		
					Slotwetmutaties (+ of -)		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
01	Beleidsartikel 01
02	Beleidsartikel 02
0*	Niet-beleidsartikel
	Subtotaal		a_t	b_t		a_t	b_t
0*	Na-/Voordelig eindsaldo (cumulatief) vorig jaar (t-1)		u _{t-1} -o _{t-1}	o _{t-1} -u _{t-1}		u _{t-1} -o _{t-1}	o _{t-1} -u _{t-1}



Art.	Omschrijving	(5) Realisatie			(6) = (5) + (4)		
		Slotwetmutaties (+ of -)					
	Subtotaal		u_t	o_t		u_t	o_t
0*	Na-/Voordelig eindsaldo (cumulatief) huidig jaar (t)		$o_t - u_t$	$u_t - o_t$		$o_t - u_t$	$u_t - o_t$
	Totaal		c_t	d_t		c_t	d_t

Toelichting

1. De verplichtingenbedragen worden niet getotaliseerd.
2. De gerealiseerde bedragen worden steeds naar boven afgerond (EURO 1.000).
3. Kolom 6: (+ of -): + is tekortschietend geraamd.
4. In de Slotwet van een fonds zijn geen apparaatsuitgaven/ontvangsten opgenomen. Deze apparaatsuitgaven/ontvangsten zijn opgenomen in het centrale apparaatsartikel van het moederdepartement.
5. In de leeswijzer van het jaarverslag van het fonds wordt aangegeven dat de apparaatsuitgaven/ontvangsten voor de uitvoering van het fonds zijn opgenomen bij het moederdepartement.
6. U= uitgaven, O= ontvangsten, t= het jaar waarop het jaarverslag betrekking heeft, t-1 = het jaar voorafgaande aan het verslagjaar (t)



4.3.32 Model 3.54 - Memorie van toelichting

Model:

MEMORIE VAN TOELICHTING

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL

Wetsartikelen 1 tot en met 3

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 1, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 20.. wijzigingen aan te brengen in:

1. de departementale begrotingsstaat van het Ministerie van ;
2. de begrotingsstaat inzake de baten-lastendiensten van dit ministerie;
3. de begrotingsstaat van het begrotingsfonds.....

De in de begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze Memorie van Toelichting toegelicht.

De Minister van

(ondertekening)

B. ARTIKELGEWIJZE TOELICHTING BIJ DE BEGROTINGSARTIKELEN (SLOTWETMUTATIES)

Toelichting

1. Een inhoudsopgave wordt opgenomen als de omvang van de memorie daar aanleiding toe geeft. In dat geval geeft de inhoudsopgave een compleet beeld van de onderdelen van de memorie van toelichting.
2. Bij een wijzigingswetsvoorstel wordt geen algemene toelichting opgenomen. De toelichting bij de slotwetmutaties in de begroting(ssstaat) wordt opgenomen in onderdeel B van de memorie van toelichting (de begrotingstoelichting).
3. De toelichting bij de wetsartikelen 1 en 3 (zie model 3.50) kan kort worden gehouden. Volstaan kan worden met de opgenomen standaardtekst.
4. Wetsartikel 4: Het (standaard-)wetsartikel inzake de euro als waarde-eenheid van de begroting (zie model 3.50) behoeft geen toelichting.



5. Wetsartikel 5: In geval er in het wetsvoorstel (zie model 3.50) een specifiek wetsartikel wordt opgenomen - los van de wetsartikelen die zijn voorgeschreven in de Rijksbegrotings- en verantwoordingsvoorschriften - dient dat wetsartikel te worden toegelicht.
6. Wetsartikel 6 (zie model 3.50) behoeft geen toelichting.
7. De minister ondertekent de memorie van toelichting na onderdeel A., dus na de toelichting bij de wetsartikelen (en **niet** na de toelichting bij de begrotingsartikelen).
8. Aan technische mutaties, die naar hun aard of omvang relevant zijn, wordt in de toelichting bij de Slotwet afzonderlijk aandacht besteed. Gelet op het karakter van de Slotwet kunnen een overzichtstabel, per beleidsartikel een tabel 'Budgettaire gevolgen van beleid' en een verdiepingshoofdstuk achterwege blijven. Ook de presentatie van een meerjarige doorwerking in de begrotingstoelichting is niet zinvol.
9. In onderdeel B. wordt aangegeven welke norm (absoluut en/of relatief) is gehanteerd voor het opnemen van toelichting bij de slotwetmutaties.
- 10 De Slotwet bevat geen beleidsmatige mutaties, die niet eerder aan de Staten-Generaal zijn gemeld. Voor beleidsmatige mutaties is namelijk autorisatie vooraf noodzakelijk. De in de Slotwet opgenomen mutaties betreffen in beginsel slechts mutaties van boekhoudkundige aard, dan wel technische uitvoeringsmutaties, die al dan niet naar aanleiding van controlebevindingen doorgevoerd moeten worden. Autorisatie hiervan na afloop van een jaar (machtiging achteraf) is minder bezwaarlijk te achten. De Slotwet is uitsluitend bedoeld om laatstbedoelde mutaties te verwerken, zodanig dat per begrotingsartikel de raming aan de realisatie gelijk wordt gesteld.
In dit verband valt te denken aan:
 - > verlaging van het begrotingsbedrag om dat bedrag gelijk aan de realisatie te maken;
 - > mutaties uit hoofde van loon- en prijsbijstelling aangebracht conform de uitgangspunten die de Minister van Financiën hanteert bij de toedeling;
 - > desalderingen, die nodig zijn omdat ontvangsten niet in mindering van bezwaar mogen worden geboekt op de uitgaven;
 - > overboekingen tussen artikelen of tussen begrotingen die voortvloeien uit een tijdens de begrotingsuitvoering gebleken noodzaak om verplichtingen en/of uitgaven elders te verantwoorden dan waar deze oorspronkelijk begroot waren bij gelijkblijvende beleidsuitgangspunten;
 - > mineure kasverschuivingen die het gevolg zijn van een ander betalingstempo van lopende verplichtingen dan eerder geraamd;
 - > de mutaties die het gevolg zijn van de controlebevindingen van de betrokken controle instanties.
(Bovenstaande ontleend aan de Memorie van toelichting bij de 4e wijziging Comptabiliteitswet 1976).
- 11 Mochten er in de periode november tot en met december van het begrotingsjaar, nadat de 2^e suppletoire begroting samenhangende met de Najaarsnota bij de Tweede Kamer en de Eerste Kamer is ingediend, nog beleidsmatige of (politiek relevante) mutaties optreden, dan dienen die mutaties zo spoedig mogelijk bij Nota van wijziging in de 2^e suppletoire begroting te worden verwerkt. Mocht dat, gelet op de stand van de behandeling door de Tweede Kamer van die suppletoire begroting, niet meer mogelijk zijn, dan dienen die beleidsmatige mutaties zo spoedig mogelijk via de minister van Financiën aan de Tweede Kamer en de Eerste Kamer bij brief te worden gemeld. Op deze wijze wordt recht gedaan aan het budgetrecht van het Parlement. In die brief kan worden aangegeven dat deze beleidsmatige wijzigingen in de Slotwet worden verwerkt.
- 12 In de begrotingstoelichting bij de Slotwet wordt afzonderlijk aandacht aan deze beleidsmatige mutaties besteed en wordt verwezen naar de eerder aan de Tweede Kamer en de Eerste Kamer gezonden brief.
- 13 De Auditdienst Rijk toetst of de in het departementale jaarverslag verantwoorde verplichtingen en uitgaven rechtmatig zijn. Als criterium daarbij wordt onder meer gehanteerd of een verplichting of uitgave past



binnen de vastgestelde begroting. Indien de auditdienst constateert dat na de 2^e suppletoire begroting een verplichting is aangegaan of een uitgave is verricht die voortvloeit uit een beleidsmatige mutatie en daarover géén brief aan het Parlement is gestuurd, dan wordt die verplichting of uitgave aangemerkt als onrechtmatig. Indien dit leidt tot overschrijding van de rapporteringstolerantie, dient de minister daarover te rapporteren in de bedrijfsvoeringsparagraaf.



4.3.33 Model 3.60 - Bijlage externe inhuur

Model:

Ministerie van ... Verslagjaar 20.. (Bedragen x € 1.000)

Programma- en apparaatskosten	
1. Interim-management	
2. Organisatie- en Formatieadvies	
3. Beleidsadvies	
4. Communicatieadvisering	
Beleidsgevoelig (som 1 t/m 4)	
5. Juridisch Advies	
6. Advisering opdrachtgevers automatisering	
7. Accountancy, financiën en administratieve organisatie	
(Beleids)ondersteunend (som 5 t/m 7)	
8. Uitzendkrachten (formatie & piek)	
Ondersteuning bedrijfsvoering	
Totaal uitgaven inhuur externen	
Inhuur externen buiten mantelcontracten	
Inhuur externen buiten mantelcontracten	20..
Aantal overschrijdingen maximumuurtarief	
Toelichting	

Toelichting

De bij dit model voorgeschreven 8 categorieën t.b.v. Externe inhuur zijn limitatief van aard. Het is derhalve niet toegestaan om andere categorieën zoals bijvoorbeeld overige toe te voegen!



Externe inhuur die niet kan worden ondergebracht in één van de eerste zeven categorieën, wordt verantwoord onder de categorie Uitzendkrachten. In de toelichting bij de tabel, of door middel van een voetnoot onder de tabel, worden deze uitgaven toegelicht, als het substantiële bedragen of politiek gevoelige inhuur betreft.

In dit model worden alle uitgaven externe inhuur van het begrotingshoofdstuk verantwoord, van het kerndepartement en van de daaronder ressorterende baten-lastendiensten.

Dit model bevat , uitbesteding, de toelichting van de verschillende categorieën met voorbeelden en een lijst met vragen en antwoorden die door de departementen worden/zijn gesteld.

Sturingsinstrumentarium externe inhuur

Het kabinet heeft besloten een sturingsinstrumentarium voor externe inhuur in te voeren ([brief van de minister van BZK van 24 juni 2009, Tweede Kamer, 2008-2009, 31 701, nr.21](#)). De kern hiervan is een norm voor de uitgaven externe inhuur als percentage van de totale personele uitgaven. De norm heeft het karakter van "comply-or-explain".

In de brief van de staatssecretaris van BZK aan de Tweede Kamer van 29 juni 2010 ([Tweede Kamer, 2009-2010, 31 701, nr. 32](#)) met een nadere reactie op de motie-Roemer heeft zij aangegeven dat een uitgavennorm van 10% geldt.

De berekening van het percentage externe inhuur geschiedt als volgt:

De uitgaven voor het ambtelijke personeel gedefinieerd als 'Personele uitgaven' (salarissen, toelagen, woonwerkverkeer, sociale lasten, gratificaties) en de uitgaven voor het extern ingehuurde personeel (conform het model 3.60) over het afgelopen jaar worden bij elkaar opgeteld. Deze som wordt gedefinieerd als het 'Totaal van de personele uitgaven'. Het aandeel van de uitgaven externe inhuur wordt als percentage van het 'Totaal van de personele uitgaven' genomen.

Toelagen voor verblijf in het buitenland (van belang voor de Ministeries van Defensie en van Buitenlandse Zaken) worden niet meegeteld in bovenstaande berekening.

De uitvoering van projecten in het kader van het Programma Vernieuwing Rijksdienst leidt tot incidentele externe inhuur die rijksbreed rendeert. Mede met het oog op een transparante verantwoording mag deze inhuur conform besluitvorming van de Ministerraad in 2008 (brief nr. VRD 2008-010: Nadere besluitvorming verdeling investeringsbudget "Programma Vernieuwing Rijksdienst") apart inzichtelijk worden gemaakt in de tabel. Analoog hieraan valt deze inhuur dan buiten de berekening van het voor het sturingsinstrumentarium relevante percentage.

In de toelichting onder de tabel in het jaarverslag worden de bedragen uitgaven ambtelijk personeel, uitgaven externe inhuur, het totaalbedrag en het percentage inhuur vermeld. **Ministeries die uitkomen boven de norm van 10% leggen in hun jaarverslag uit waarom dit noodzakelijk was.**

Niet activeren

De departementen verantwoorden de uitgaven externe inhuur in het boekjaar op kasbasis en de baten-lastendiensten op kostenbasis. Baten-lastendiensten melden daarom in de toelichting dat de externe inhuur op basis van kosten wordt verantwoord en niet op basis van kasuitgaven.

Rapportage overschrijding maximumtarief externe inhuur buiten mantelcontracten



In de tabel "Inhuur externen buiten mantelcontracten" wordt weergegeven in hoeveel gevallen door het ministerie (in Nederland) buiten de mantelcontracten om externe krachten zijn ingehuurd boven het voor de organisaties van het rijk afgesproken maximumtarief van € 225 (exclusief BTW). Het gaat hierbij om het aantal personen dat tegen een hoger dan het maximumtarief wordt ingehuurd. Of dit onderdeel is van een contract waarbij meerdere personen worden ingehuurd of dat het een contract is waarbij maar één persoon wordt ingehuurd is niet relevant. Wordt een zelfde persoon gedurende het jaar meer dan één keer ingehuurd tegen een hoger dan het maximumtarief dan geldt het aantal inhuurcontracten met deze persoon.

Met het hanteren van dit maximumtarief wordt beoogd dat deze categorie externen naar verhouding geen hoger inkomen geniet dan de maximum bruto bezoldiging voor leden van de zogeheten Top Management groep (TMG), zoals opgenomen in het wetsvoorstel voor de Wet normering uit publieke middelen bekostigde bezoldiging topfunctionarissen (WNT). Deze norm wordt jaarlijks opnieuw vastgesteld. In de gevallen waarin inhuur tegen een tarief hoger dan het maximumtarief toch noodzakelijk wordt geacht, wordt deze afwijking gemotiveerd en wordt de motivatie in het desbetreffende inkoopdossier vastgelegd. Zie ook de brief van de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelatie aan de Tweede Kamer van 5 juli 2010 ([Tweede Kamer, 2009-2010, 32 124, nr. 18](#)).

Het gaat hierbij om het aantal personen dat tegen een hoger dan het maximumtarief wordt ingehuurd. Of dit onderdeel is van een contract waarbij meerdere personen worden ingehuurd of dat het een contract is waarbij maar één persoon wordt ingehuurd is niet relevant. Wordt een zelfde persoon gedurende het jaar meer dan één keer ingehuurd tegen een hoger dan het maximumtarief dan geldt het aantal inhuurcontracten met deze persoon.



4.3.34 Model 3.70 - Topinkomens

Model:

DIT MODEL IS VOOR HET JAARVERSLAG 2012 KOMEN TE VERVALLEN.



4.3.35 Model 3.90 - Voorstel van indenniteitswet

Model:

Vaststelling van een indenniteitswet met betrekking tot de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van (..) voor het jaar ...

VOORSTEL VAN WET

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo wij in overweging genomen hebben, dat op grond van artikel 89, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2001 een voorziening dient te worden getroffen tot opheffing van het bezwaar van de Algemene Rekenkamer ten aanzien van de rechtmatigheid van de verplichtingen/uitgaven/ontvangsten ¹ die zijn opgenomen in de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van (..) voor het jaar en die betrekking hebben op

Zo is het, dat Wij, de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze

Artikel 1

Het bezwaar van de Algemene Rekenkamer ten aanzien van de rechtmatigheid van het verplichtingenbedrag/ uitgavenbedrag/ ontvangstenbedrag ad EUR bij begrotingsartikel ... ² (.....) ³ van de begroting van de uitgaven/ontvangsten van het Ministerie van (..) voor het jaar wordt opgeheven.

Artikel 2

Deze wet treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het Staatsblad waarin deze wet wordt geplaatst.

Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van ,

Toelichting

1) Al naar gelang van toepassing
2) Artikelnummer invullen
3) Artikelomschrijving opnemen



1. In de kop wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften. (zie De inrichting van de rijksbegroting).
2. Indien er meer dan één bezwaar opgeheven dient te worden, dient dat voor elk bezwaar in een afzonderlijk wetsartikel te worden geregeld.



4.4 Overig

4.4.1 Model 4.10 - Aanbieding begrotingswetvoorstel aan de afdeling Advisering van de Raad van State

«geen adressering nodig»

Datum:....¹

Betreft:

Aanbieding voorstel van wet tot vaststelling/wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van(...) over het jaar 20.. aan de Afdeling advisering van de Raad van State.

Het bovenvermelde voorstel van wet met de bijbehorende memorie van toelichting en de bijlagen daarbij wordt door mij

«in voorkomende gevallen: , mede namens de Minister van,»>

hierbij aangeboden aan de Minister van Financiën ter indiening, bij de Afdeling advisering van de Raad van State.

« handtekening»

Toelichting

Op briefpapier van het betreffende departement.

In de tekst wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften. (zie De inrichting van de rijksbegroting).

1) Datum van verzending invullen; niet de datum waarop de minister feitelijk ondertekent



4.4.2 Model 4.20 - Aanbiedingsbrief ontwerpjaarverslag en -Slotwet

Datum:¹

Betreft:

Aanbieding ontwerp-jaarverslag en ontwerp-slotwet van het Ministerie van (..) over het jaar 20.. aan de Algemene Rekenkamer

Het bovenvermelde ontwerp-jaarverslag en de bovenvermelde ontwerp-slotwet worden door mij/ons hierbij aangeboden aan de Minister van Financiën ter indiening, namens mij/ons, bij de Algemene Rekenkamer.

De Minister van,

2

Toelichting

Op het briefpapier van het betreffende ministerie.

In de tekst wordt tussen de haken het nummer van de betrokken begroting in Romeinse cijfers ingevuld, conform de nummering in de Rijksbegrotingsvoorschriften. (zie De inrichting van de rijksbegroting).

1) Datum van verzending invullen; niet de datum waarop de minister feitelijk ondertekent

2) In voorkomende gevallen een tweede ondertekenaar opnemen



4.4.3 Model 4.30 - Model deelverklaringen voor nationale verklaring

Model:

Deelverklaring EU Landbouwfondsen (exclusief de toelichting)

Hierbij verklaar ik, vanuit mijn positie en verantwoordelijkheid als Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en op basis van de mij ter beschikking staande informatie en met inachtneming van hetgeen na punt 3 vermeld wordt, dat:

1. het functioneren van de door Nederland opgezette systemen en daarin vervatte maatregelen voor het beheer en de controle van de gelden inzake het Europees Landbouwarantiefonds (ELGF) en het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) over het begrotingsjaar 16 oktober (*jaar*) tot en met 15 oktober (*jaar*) naar mijn beste weten een redelijke mate van zekerheid bieden voor de wettigheid en regelmatigheid van de onderliggende transacties alsmede voor de subsidiabiliteit van de desbetreffende subsidieaanvragen;
2. de uitgaven en ontvangsten tot een totaal bedrag van €..... ten laste respectievelijk ten gunste van het Europees Landbouwarantiefonds (ELGF) en het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) die zijn opgenomen in bijgaande consolidatiestaat van door de Nederlandse betaalorganen over het begrotingsjaar 16 oktober (*jaar*) tot en met 15 oktober (*jaar*) opgestelde en bij de Commissie ingediende rekeningen, naar mijn beste weten, wettig, regelmatig, juist en volledig zijn tot op het niveau van eindbegunstigden;
3. openstaande vorderingen tot een totaalbedrag van €..... inzake het Europees Landbouwarantiefonds (ELGF) en het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) die zijn opgenomen in bijgaande consolidatiestaat van door de Nederlandse betaalorganen over het begrotingsjaar 16 oktober (*jaar*) tot en met 15 oktober (*jaar*) opgestelde en bij de Commissie ingediende rekeningen, in de context van bovengenoemde certificerende rapportages naar mijn beste weten, wettig, regelmatig, juist en volledig zijn.

« eventuele voorbehouden ELGF en/of ELFPO »

De mij bekende onderzoeken of correctievoorstellen in verband met de goedkeuring van de ingediende rekeningen door de Europese Commissie, zijn verantwoord in de bijgevoegde toelichting. De bevestigingen en het punt van voorbehoud in deze verklaring zijn beperkt tot zaken van materieel belang en vloeien direct voort uit afgeronde audits en laat onverlet inherente interpretatie van Europese regelgeving.

Datum:

Ondertekening:

Bijlagen bij deelverklaring ELGF en ELFPO

- > Consolidatie deelverklaring GLB (*jaar*);
- > Financiële correcties verrekend GLB (*jaar*);
- > Opgelegde correcties nog te verrekenen in (*jaar*)GLB en lopende, nog niet afgeronde onderzoeken.

Let op! De volgende passage dient als voetnoot in de deelverklaringen te worden opgenomen.



Deze informatie bestaat uit de borgingsverklaringen van de directeuren van de erkende betaalorganen, de rapporten van de certificerende instantie (Auditdienst Rijk) inzake de certificerende audit, waarin opgenomen de door de Europese Commissie voorgeschreven controleverklaringen en oordelen, de aanvullende controleverklaring van de Auditdienst Rijk betreffende de rechtmatigheid tot op het niveau van eindbegunstigden en alle overige informatie.

Deelverklaring Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling/Europees Sociaal Fonds/ Europees Visserijfonds (exclusief de toelichting)

Deelverklaring Minister van Economische Landbouw en Innovatie c.q. Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Hierbij verklaar ik, vanuit mijn positie en verantwoordelijkheid als Minister van en op basis van de mij ter beschikking staande informatie en met inachtneming van hetgeen na punt 3 vermeld wordt, dat:

1. het functioneren van de door Nederland opgezette systemen en daarin vervatte maatregelen voor het beheer en de controle van de gelden inzake het EFRO/ESF/ EVF over de periode 1 januari (*jaar*) tot en met 31 december (*jaar*) naar mijn beste weten een redelijke mate van zekerheid bieden voor de wettigheid en regelmatigheid van de onderliggende transacties alsmede voor de subsidiabiliteit van de desbetreffende subsidieaanvragen;
2. de uitgaven en ontvangsten tot een totaal bedrag van €(aandeel EFRO/ESF/EVF €.....) ten laste respectievelijk ten gunste van het EFRO/ESF/EVF die zijn opgenomen in bijgaande consolidatiestaat van door de Nederlandse certificeringsautoriteit over de periode 1 januari (*jaar*) tot en met 31 december (*jaar*) opgestelde en bij de Commissie ingediende betalingsaanvragen, naar mijn beste weten, wettig, regelmatig juist en volledig zijn tot op het niveau van eindbegunstigden;
3. openstaande vorderingen tot een totaalbedrag van €... ten gunste van het EFRO/ESF/EVF, die zijn opgenomen in bijgaande consolidatiestaat van door de Certificeringsautoriteit opgestelde en bij de Commissie over de periode 1 januari (*jaar*) tot en met 31 december (*jaar*) ingediende rekeningen, naar mijn beste weten, wettig, regelmatig juist en volledig zijn.

« eventuele voorbehouden »

De mij bekende onderzoeken of correctievoorstellen in verband met de goedkeuring van de ingediende rekeningen door de Europese Commissie, zijn verantwoord in de bijgevoegde toelichting.

De bevestigingen en het punt/de punten van voorbehoud in deze verklaring zijn beperkt tot zaken van materieel belang en vloeien direct voort uit audits en laten onverlet inherente interpretatie van Europese regelgeving.

Datum:...februari (*jaar*)

Ondertekening:

Minister van,

Bijlagen

- > declaratiestaat per fonds;
- > opgelegde correcties nog te verrekenen in (*jaar*)(*indien van toepassing*) en lopende, nog niet afgeronde onderzoeken.



Let op! De volgende passage dient als voetnoot in de deelverklaringen te worden opgenomen.

Deze informatie bestaat uit de verklaring van de directeur van Dienst Regelingen als Certificeringsautoriteit, de jaarlijkse oordelen met bijgevoegde controleverslagen van de Auditautoriteit (Auditdienst Rijk) betreffende de opzet en werking van de controle- en beheersystemen van de vier betrokken operationele programma's EFRO 2007-2013 (EFRO OP Noord, EFRO OP West, EFRO OP Zuid en EFRO OP Oost), de aanvullende controleverklaring van de Auditdienst Rijk betreffende de rechtmatigheid tot op het niveau van eindbegunstigden en alle overige informatie.

Deelverklaring Migratiefondsen (exclusief de toelichting)

Deelverklaring Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (Europees Integratiefonds) en de Minister van Immigratie en Asiel (Europees Vluchtelingenfonds, Europees Buitengrenzenfonds en Europees Terugkeerfonds).

Hierbij verklaar ik, vanuit mijn positie en verantwoordelijkheid als Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (Europees Integratiefonds) of als Minister van Immigratie en Asiel (Europees Vluchtelingenfonds, Europees Buitengrenzenfonds en Europees Terugkeerfonds) en op basis van de mij ter beschikking staande informatie en met inachtneming van hetgeen na punt 3 vermeld wordt, dat:

1. het functioneren van de door Nederland opgezette systemen en daarin vervatte maatregelen voor het beheer en de controle van de gelden inzake het jaarprogramma (*betreffende jaar*) naar mijn beste weten een redelijke mate van zekerheid bieden voor de wettigheid en regelmatigheid van de onderliggende transacties alsmede voor de subsidiabiliteit van de desbetreffende subsidieaanvragen;
2. de totale subsidiabele kosten, betreffende fonds(en) tot een bedrag van €(aandeel betreffende migratiefondsen €)..... ten laste van het jaarprogramma (*betreffende jaar*) opgestelde en door de verantwoordelijke autoriteit bij de Commissie ingediende rekeningen (ontvangsten en uitgaven), in de context van bovengenoemde informatie naar mijn beste weten, wettig, regelmatig, juist en volledig zijn tot op het niveau van eindbegunstigden;
3. openstaande vorderingen tot een totaalbedrag van €..... ten gunste van het (*betreffende fonds(en)*) die zijn opgenomen in bijgaande tabel Lijst van lopende terugvorderingsopdrachten inzake het jaarprogramma (*betreffende jaartal*) naar mijn beste weten, wettig, regelmatig, juist en volledig. Ten aanzien van deze verklaring geldt evenwel het volgende:

« eventuele voorbehouden »

De bevestigingen en het punt/de punten van voorbehoud in deze verklaring zijn beperkt tot zaken van materieel belang en vloeien direct voort uit audits en laten onverlet inherente interpretatie van Europese regelgeving.

Datum: ...februari (jaar)

Ondertekening:

Minister van,

Bijlagen:

> declaratiestaat migratiefondsen;



- > opgelegde correcties nog terug te betalen in (jaar) (indien van toepassing) en lopende, nog niet afgeronde onderzoeken.

Let op! De volgende passage dient als voetnoot in de deelverklaringen te worden opgenomen.

Deze informatie bestaat uit de verklaring van de directeur van Dienst Regelingen als Certificeringsautoriteit, de jaarlijkse oordelen met bijgevoegde verslag van de Auditautoriteit (Departementale Auditdienst Veiligheid en Justitie) betreffende de opzet en werking van de controle- en beheersystemen en alle overige informatie.

Toelichting

Bovenstaande modelteksten (exclusief de toelichting) vormen de basis voor de af te geven deelverklaringen die het Ministerie van Financiën gebruikt om de jaarlijkse nationale verklaring op te stellen. In overleg met het Ministerie van Financiën kan door departementen worden afgeweken van de letterlijke tekst. Hiervan kan sprake zijn in situaties waarin:

- > het oordeel over het financieel beheerssysteem en/of de rechtmatigheid van transacties op eindbegunstigden niveau niet positief is en/of;
- > er sprake is van bijzonderheden en/of wijzigingen met betrekking tot regelgeving of financieel beheer van het relevante EU fonds in gedeeld beheer relevant voor de beoordeling van de nationale verklaring.

De in de deelverklaring te rapporteren aandachtspunten worden gewogen op basis van het relevante departementaal wegingskader.



4.4.4 Model 4.51 - Nota van wijziging Voorjaarsnota/Najaarsnota/Slotwet

Model:

NOTA VAN WIJZIGING

In het voorstel van wet tot wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van (...) voor het jaar 20.. (kamerstukken II,) wordt de departementale begrotingsstaat/de begrotingsstaat inzake de agentschap(pen)/de begrotingsstaat van het begrotingsfonds als volgt gewijzigd.

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van(....) voor het jaar 20.. (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota/Najaarsnota/Slotwet)(Bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	Mutaties vóór Nota van wijziging			Mutaties na Nota van wijziging		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
	TOTAAL	
...
...
...

De (sub)totaaltellingen in deze begrotingsstaat worden met deze wijzigingen in overeenstemming gebracht.

TOELICHTING

Algemeen
(Eventueel)

Per (beleids)artikel
De Minister van ,

(handtekening)

Toelichting

Een Nota van wijziging kan staatsrechtelijk alleen betrekking hebben op het wetsgedeelte van het wetsvoorstel (dat wil zeggen op het wetslichaam en de daarbij behorende begrotingsstaat), maar nooit op de memorie van toelichting van het wetsvoorstel. Wijzigingen in de memorie van toelichting van een wetsvoorstel kunnen door middel van een brief, gericht aan de Voorzitter van de Tweede Kamer, uiteen worden gezet.



Een Nota van wijziging heeft een zelfstandige toelichting. In die toelichting kan overigens wel worden aangegeven welke wijzigingen in de oorspronkelijke memorie van toelichting moeten worden aangebracht als gevolg van de Nota van wijziging.

Een Nota van Wijziging dient vergezeld te gaan van een door de betrokken minister(s) ondertekende aanbiedingsbrief, gericht aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Deze stukken worden via de Minister van Financiën naar de Tweede Kamer doorgeleid.



4.4.5 Model 4.52 - Openingsbalans baten-lastenagentschap

Openingsbalans per 1 januari 20..

	definitieve openingsbalans	indicatieve openingsbalans (uit ontwerpbegroting t)
Activa		
Immateriële activa	...	
Materiële activa	...	
- grond en gebouwen	...	
- installaties en inventarissen	...	
- overige materiële vaste activa	...	
Voorraden	...	
Debiteuren	...	
Nog te ontvangen	...	
Liquide middelen	...	
Totaal activa	...	
Passiva		
Eigen vermogen	...	
- exploitatiereserve	...	
Leningen bij MvF	...	
Vorzieningen	...	
Crediteuren	...	
Nog te betalen	...	
Totaal passiva	...	



Toelichting

De waarderingsgrondslagen van de definitieve openingsbalans worden toegelicht.

In de toelichting worden de opmerkelijke verschillen (verschillen groter dan 10%) toegelicht tussen de indicatieve en de definitieve openingsbalans. Indien geen indicatieve openingsbalans kan worden opgenomen, worden de opmerkelijke (grote) posten uit de definitieve openingsbalans toegelicht. Conform de Regeling Agentschappen, artikel 23 lid 4, kan in de openingsbalans geen onverdeeld resultaat worden opgenomen.



4.4.6 Model 4.52a - Openingsbalans Verplichtingen-kasagentschap

Openingsbalans per 1 januari 20..(bedragen x € 1.000)

		Definitieve openingsbalans	Indicatieve openingsbalans
1)	Uitgaven ten laste van de begroting		
3)	Liquide middelen		
4)	Rekening-courant RHB		
5)	Uitgaven buiten begrotingsverband (=intra-comptabele vorderingen)		
7)	Openstaande rechten		
8)	Extra-comptabele vorderingen		
9a)	Tegenrekening extra-comptabele schulden		
10)	Voorschotten		
11a)	Tegenrekening openstaande verplichtingen		
12)	kasreserve		
	Totaal		
2)	Ontvangsten ten gunste van de begroting		
4a)	Rekening-courant RHB		
6)	Ontvangsten buiten begrotingsverband (=intra-comptabele schulden)		
7a)	Tegenrekening openstaande rechten		
8a)	Tegenrekening extra-comptabele vorderingen		
9)	Extra-comptabele schulden		



		Definitieve openingsbalans	Indicatieve openingsbalans
10a)	Tegenrekening voorschotten		
11)	Openstaandeverplichtingen		
12a)	Tegenrekening kasreserve		
	Totaal		

Toelichting

De waarderingsgrondslagen van de definitieve openingsbalans worden toegelicht.

In de toelichting worden de opmerkelijke verschillen (verschillen groter dan 10%) toegelicht tussen de indicatieve en de definitieve openingsbalans. Indien geen indicatieve openingsbalans kan worden opgenomen, worden de opmerkelijke (grote) posten uit de definitieve openingsbalans toegelicht.



4.4.7 Model 4.53 - Driemaands kasprognose betalingen en ontvangsten

Klik hier voor de

Klik hier voor het

Toelichting

Het model voor de betalingen en ontvangsten > 10 mln. is in excel aangemaakt en bestaat uit drie modellen:

- > een model voor de departementen;
- > een model voor de agentschappen;
- > een model voor terugkerende betalingen.

De betalingen en ontvangsten > 10 miljoen kunnen in één model worden opgenomen, op voorwaarde dat er duidelijk wordt aangegeven of het een betaling (+) of een ontvangst (-) betreft.

Let op! Het blad voor terugkerende betalingen dient alleen te worden ingevuld als een betaling meerdere keren per jaar plaatsvindt. **Dit formulier hoeft maar een keer per jaar ingevuld te worden**, tenzij er een verandering plaatsvindt.

Indien na inleveren van de kasprognose grote wijzigingen plaatsvinden, is het van belang dat deze onmiddellijk telefonisch worden doorgegeven aan de afdeling Staatsschuld en Schatkistbeheer van het Agentschap van de Generale Thesaurie. Hiervoor kan contact worden opgenomen met:

Kees Mommers 070 - 342 8601

Wing Yan Yip 070 - 342 8768

Edwin Eichhorn 070 - 342 8048



4.4.8 Model 4.54 - Gecorrigeerde saldibalans

Gecorrigeerde saldibalans ministerie..... Ultimo 20..(Bedragen in miljoenen euro's met één cijfer achter de komma)

RHB-code	Omschrijving	Saldibalans	Correcties	Totaal	Uit andere ministeries	Totaal generaal
	Liquide middelen:					
	- Kassaldi		
	- Postbanksaldi		
	- Overige saldi		
	Te verrekenen RHB		
	Derdenrekening		
	Begrotingsuitgaven:					
	- Lopend kalenderjaar*		
	- Vorige kalenderjaren		
	Begrotingsontvangsten:					
	- Lopend kalenderjaar*		
	- Vorige kalenderjaren		
	Rekening-courant RHB		
	Andere ministeries			
	Overige rekeningen		
	Totaal					

* conform het totaal van de standen van de begrotingsuitgaven en -ontvangsten, zoals per begrotingsartikel verijzonderd in de maandstaat

Te verrekenen met Rijkshoofdboekhouding



Omschrijving	Bedrag
...	...
Opgesteld te Den Haag d.d.	..-..-....
door	...
Telefonisch te bereiken onder	...

Artikelsgewijze specificatie inzake het begrotingshoofdstuk ...behorende bij de gecorrigeerde saldibalans van het Ministerie(ultimo 20..)

Begrotingsuitgaven (lopend kalenderjaar)				Begrotingsontvangsten (lopend kalenderjaar)			
Artikel	Artikelonderdeel	Subartikelonderdeel	Bedrag	Artikel	Artikelonderdeel	Subartikelonderdeel	Bedrag
Totaal			0,0	Totaal			0,0

Andere ministeries

Ministerie	Bedrag	Begrotingsartikel eigen departement	Begrotingsartikel ander departement
	0,0		



4.4.9 Model 4.55 - Toetsingskader Belastinguitgaven

Algemeen

Bij voorstellen voor fiscale maatregelen in de vorm van een belastinguitgave op het beleidsterrein van een departement wordt gebruik gemaakt van het Toetsingskader Belastinguitgaven. Dit toetsingskader wordt opgenomen in de beleidsbrief. In uitzonderingssituaties waarin dergelijke fiscale maatregelen niet kunnen wachten tot het moment beleidsbrief, geldt dat voorstellen in ieder geval langs de ministerraad gaan -vergezeld van het ingevulde toetsingskader en de uitkomsten worden meegestuurd.

Toelichting

Het toetsingskader fungeert als een soort trechter voor de haalbaarheid en wenselijkheid van belastinguitgaven. Als het antwoord op één van de vragen nee luidt, behoeft de volgende stap niet meer te worden gezet. Alleen indien alle vragen bevestigend en bevredigend kunnen worden beantwoord, komt een belastinguitgave aan de orde. Doel is vooral om te dwingen tot een heldere afweging over uitgaven. Exacte criteria zijn hierbij vooraf niet te geven maar moeten per regeling zoveel mogelijk worden ingevuld en gekwantificeerd. De zesde stap over evaluatie ziet, in tegenstelling tot de eerste vijf, in beginsel op de periode ná invoering van de maatregel (ex post). Dat neemt niet weg dat ook ex ante, dus voor invoering of aanpassing van de regeling, duidelijk moet zijn of een goede evaluatie verzekerd is. Bij de evaluaties dienen dezelfde criteria (opnieuw) tegen het licht te worden gehouden. Indien daarbij blijkt dat de regeling niet meer aan een of meer van de gestelde toetsingselementen voldoet, kan dit leiden tot aanpassing of afschaffing van de maatregel. Conform de eisen van Periodiek Evaluatieonderzoek moeten belastinguitgaven periodiek worden geëvalueerd als beleidsinstrument in het kader van een beleidsdoorlichting. Zie voor deze eisen de [Regeling Periodiek Evaluatie-onderzoek](#).

1. Is sprake van een heldere probleemstelling?

Er dient inzichtelijk gemaakt te worden waarom er sprake is van een beleidsprobleem, dat wil zeggen van een met overheidsbeleid te sturen probleem. Deze eerste stap valt in twee delen uiteen:

- > Waarom is de overheid de meest aangewezen partij? Duidelijk moet worden waarom oplossingen vanuit markt en/of samenleving (alleen) blijkaar te kort schieten. Als dit laatste bijvoorbeeld voortvloeit uit een informatievoorsprong die de overheid heeft ten opzichte van marktpartijen dient deze voorsprong van de overheid hard te worden gemaakt. Op zelfde wijze dienen andere argumenten voor overheidsinterventie te worden beargumenteerd.
- > Waaruit bestaat het probleem en hoe verhoudt dit zich tot het beleidsterrein van het betrokken departement? Hieruit moet duidelijk worden waarom een departement dit probleem tot zijn beleidsterrein rekent.

2. Is het te bereiken doel helder en eenduidig geformuleerd?

Als duidelijk is dat de overheid een taak heeft bij genoemd beleidsprobleem moet er een te bereiken doel worden gedefinieerd. De zogenoemde SMART-criteria zijn hierbij leidend: specifiek, meetbaar, afgesproken, realistisch en



tijdgebonden. Deze criteria moeten zoveel mogelijk kwalitatief en kwantitatief worden ingevuld om zodoende ook achteraf te kunnen evalueren of, hoe en wanneer het doel verwezenlijkt is.

3. Kan worden aangetoond waarom financiële interventie noodzakelijk is?

Ter realisering van het geformuleerde overheidsdoel bestaat de keuze tussen financiële en niet financiële instrumenten. Gemotiveerd moet worden waarom voor een van beide is gekozen. De keuze voor een financieel instrument dient in te gaan op in elk geval de volgende vragen:

- > Kan aangetoond worden waarom niet financiële alternatieven inferieur zijn, bijvoorbeeld te zwaar (sancties) of juist te licht (bijvoorbeeld voorlichting)?
- > Hoe verhouden zich de kosten van een financieel instrument met die van de niet-financiële instrumenten?
- > Welk gedrag probeert de financiële maatregel te sturen en langs welke kanalen kan genoemd instrument dit gedrag beïnvloeden («incentivestructuur»)?

4. Kan worden aangetoond waarom een subsidie de voorkeur verdient boven een heffing?

Binnen de groep financiële instrumenten bestaat de keuze uit een heffing en een subsidie. Een gemotiveerde afweging moet de keuze tussen beide expliciet maken. Duidelijk moet worden waarom gewenst gedrag effectiever valt te stimuleren door gewenst gedrag fiscaal te bevoordelen dan door ongewenst gedrag te benadelen via een heffing. «Bewijzen» uit (bestaand of nieuw) onderzoek kunnen worden gebruikt om dit aan te tonen; maar ook andere criteria zijn denkbaar.

5. Kan worden aangetoond waarom een fiscale subsidie de voorkeur verdient boven een directe subsidie?

Zowel bij belastinguitgaven als bij directe uitgaven dienen algemeen geldende begrotingsregels te worden betracht. Voor de directe uitgaven betekent dit dat de subsidie moet worden ingepast in de uitgaven onder het uitgavenkader. Voor belastinguitgaven vereisen begrotingsregels dat de werking van de automatische stabilisatoren niet wordt belemmerd.

De afweging tussen fiscale en niet-fiscale uitgaven gaat in elk geval in op de volgende criteria:

- > Doelgroepbereik
- > Uitvoerbaarheid, controleerbaarheid en handhaafbaarheid
- > Kosteneffectiviteit
- > Eenvoud
- > Inpasbaarheid in fiscale structuur
- > Budgettaire beheersbaarheid

Deze criteria dienen zoveel mogelijk cijfermatig ingevuld te worden. Gelet op het kwantitatieve karakter van vooral de eerste criteria lijkt dit vooral bij deze criteria goed mogelijk.

6. Is evaluatie van de maatregel voldoende gewaarborgd?

Vooraf dient in elk geval het volgende duidelijk gemaakt te worden.

- a. Wat wil men gaan evalueren, dat wil zeggen wat zijn kernelementen hierbij?
- b. Hoe wordt evaluatie uitgevoerd, dat wil zeggen welke waarderingscriteria en waarderingsmethoden?



c. Hoe vaak gaat men evalueren (minimaal eens per vijf jaar)?

De evaluatie zelf moet alle hierboven genoemde stappen omvatten. Als bij de evaluatie blijkt dat de regeling niet meer aan één of meer van de gestelde toetsingselementen voldoet, is aanpassing of afschaffing van de maatregel geboden.



4.4.10 Model 4.56 - Eindejaarsmarge

Eindejaarsmarge (bedragen x € 1.000)

Artikel/doelstelling/instrument	Aanwending/dekking eindejaarsmarge
Artikel / doelstelling / instrument	
Artikel / doelstelling / instrument	
Etc.	
Totaal:	

Toelichting

In de beleidsbrief wordt een overzicht opgenomen met de totale eindejaarsmarge, gesplitst naar de beleidsartikelen waarop deze wordt ingezet (conform dit model) en aangegeven wordt om welke reden de middelen op dat artikel worden toegevoegd en waar eventueel sprake is van overlopende verplichtingen.



4.4.11 Model 4.60 - Amendement invoeging nieuw artikelonderdeel

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van (..) voor het jaar 20..

AMENDEMENT VAN HET LID ...

Ontvangen

De ondergetekende stelt het volgende amendement voor:

De begrotingsstaat wordt als volgt gewijzigd:

I

In artikel ... (*artikelnummer en omschrijving vermelden*) worden het verplichtingenbedrag en het uitgavenbedrag verhoogd met (x € 1.000).

II

In artikel ... (*artikelnummer en omschrijving vermelden*) worden het verplichtingenbedrag en het uitgavenbedrag verlaagd met (x € 1.000).

III

Etc.

Toelichting

(*ondertekening*)

Toelichting

Indien bij een amendement wordt beoogd wijzigingen aan te brengen in meer dan één begrotingsartikel, dient elke afzonderlijke wijziging, Romeins genummerd, apart in het amendement te worden opgenomen. De achtergrond hiervan is dat de Tweede Kamer over iedere afzonderlijke wijziging moet kunnen stemmen.

Bij elk amendement wordt vermeld: het artikelnummer, de omschrijving van het artikel en het bedrag waarmee het in de begrotingsstaat vermelde bedrag wordt verhoogd of verlaagd (mutatie + of -). In dien het in de begrotingsstaat opgenomen bedrag zelf het karakter heeft van een mutatie, zoals bij een supplettoire begroting, wordt bij amendement die voorgestelde mutatie verhoogd of verlaagd (dus een mutatie op een mutatie).

De formulering in het model gaat uit van de situatie dat het geamendeerde verplichtingen- en uitgavenbedrag binnen één artikel aan elkaar gelijk zijn. Indien het geamendeerde verplichtingen- en het uitgavenbedrag binnen één artikel niet aan elkaar gelijk zijn, kan de zin worden uitgebreid tot "*wordt het verplichtingenbedrag*



verhoogd (of: verlaagd) met (x € 1.000) en wordt het uitgavenbedrag verhoogd (of: verlaagd) met (x € 1.000)."

Indien bij een amendement ook het ontvangstenbedrag worden verhoogd of verlaagd, dan kan de formulering *"en wordt het ontvangstenbedrag verhoogd/verlaagd met(x € 1.000)"* worden gehanteerd.

Dit model kan ook worden gehanteerd om een wijziging binnen een artikel aan te brengen (plus-minamendement). Dit leidt tot een andere verdeling van gelden binnen het artikel, zonder dat de hoogte van het artikel zelf verandert. Tevens kan dit model worden gehanteerd om een bestaand beleidsartikel te splitsen en/of een geheel nieuwe algemene doelstelling van beleid in de vorm van een nieuw beleidsartikel aan de begrotingsstaat toe te voegen. In geval van splitsing kan onder I worden aangegeven uit welk beleidsartikel de middelen afkomstig zijn en onder II welk artikel wordt gevormd en welk budget daaraan wordt toegekend. In de toelichting bij het amendement kan vervolgens worden aangegeven dat het een nieuw beleidsartikel betreft. Hoewel het gebruikelijk is dat de Tweede Kamer in een amendement financiële dekking aanlevert, is het niet verplicht. Dit model kan ook worden gebruikt om alleen een nieuw begrotingsartikel met budget aan de begrotingsstaat toe te voegen.

In de toelichting bij het amendement wordt zo concreet mogelijk aangegeven welke verschuivingen worden beoogd in termen van aangepaste of nieuwe doelstellingen en (eventueel) bijbehorende streefwaarden. Daarmee verschaft de Tweede Kamer zich een referentiekader om in het jaarverslag het gevoerde beleid te beoordelen. Het verdient daarbij aanbeveling om zoveel mogelijk aan te sluiten bij de gegevens die reeds in de toelichting van het betreffende beleidsartikel zijn opgenomen.



4.4.12 Model 4.61 - Amendement verschuiving bedragen (nulamendement)

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van (..) voor het jaar 20..

AMENDEMENT VAN HET LID ...

Ontvangen

De ondergetekende stelt het volgende amendement voor:

De begrotingsstaat wordt als volgt gewijzigd:

Artikel X wordt vervangen door:

Wijziging artikel X (bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
	Subsidies			
	Leningen			
	Garanties			
	Bekostiging			
	Inkomensoverdrachten			
	Opdrachten			
	Bijdragen aan agentschappen			
	Bijdragen aan ZBO's/RWT's			
	Bijdragen aan medeoverheden			
	Bijdragen aan (inter)nationale organisaties			
	Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken			
	Bijdragen aan sociale fondsen			

Toelichting

...

(handtekening)



Toelichting

Dit model wordt gebruikt om een wijziging binnen één beleidsartikel tussen twee of meer artikelonderdelen aan te brengen, en dit ook door de Tweede Kamer te laten autoriseren door de bedragen per artikelonderdeel in de begrotingsstaat op te nemen. Het bedrag op artikelniveau kan in dit model ongewijzigd blijven, maar een combinatie met een verlaging of een verhoging is mogelijk. De onderverdeling in het oorspronkelijke wetsvoorstel blijkt uit de artikelsgewijze toelichting. In het amendement moeten alle artikelonderdelen van het geamendeerde begrotingsartikel worden opgenomen en niet alleen de onderdelen waarin zich verschuivingen voordoen.

Gebruikelijk is dat een minister de Tweede Kamer alleen informeert over verschuivingen tussen artikelonderdelen. Als de Tweede Kamer de begroting via dit model amendeert, moet een minister ook voor een verschuiving tussen artikelonderdelen de Tweede Kamer om autorisatie vooraf verzoeken. Er worden "harde schotten" tussen de artikelonderdelen aangebracht. Dergelijke verzoeken vinden normaal gesproken plaats in de suppletoire begroting bij Voorjaarsnota en/of Najaarsnota.

Een begrotingsartikel is volgens de Comptabiliteitswet de kleinste eenheid in de begrotingsstaat; daarmee grijpt het budgetrecht op artikelniveau aan. Hieruit valt af te leiden dat het de bedoeling is dat artikelonderdelen bij uitzondering via amendering in de begrotingsstaat worden opgenomen. Als artikelonderdelen door amendering in de begrotingsstaat van jaar t zijn opgenomen, handhaaft de betrokken minister die artikelonderdelen in de suppletoire begrotingen en het departementale jaarverslag van jaar t. In de begrotingsstaat van het nieuwe begrotingsjaar (t+1) zullen de artikelonderdelen vervolgens weer alleen in de toelichting op het beleidsartikel terug te vinden zijn.

Omdat bij dit model niet blijkt welke wijzigingen er precies te opzichte van het oorspronkelijke wetsvoorstel (inclusief toelichting) worden voorgesteld, is een goede toelichting bij het amendement met een verwijzing naar de gewijzigde bedragen van de bedoelde artikelonderdelen van groot belang. Aanbevolen wordt om in de toelichting zo concreet mogelijk aan te geven welke verschuivingen worden beoogd in termen van aangepaste instrumenten (eventueel met bijbehorende streefwaarden). Daarmee verschaft de Tweede Kamer zich een referentiekader om het gevoerde beleid, zoals dat uit het jaarverslag blijkt, te beoordelen. Hierbij wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de gegevens die reeds in de toelichting van het betreffende beleidsartikel zijn opgenomen.



4.4.13 Model 4.62 - Amendement wijziging bedragen

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van (..) voor het jaar 20..

AMENDEMENT VAN HET LID ...

Ontvangen

De ondergetekende stelt het volgende amendement voor:

De begrotingsstaat wordt als volgt gewijzigd:

Artikel X wordt vervangen door:

Wijziging artikel X (bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
	Subsidies			
	Leningen			
	Garanties			
	Bekostiging			
	Inkomensoverdrachten			
	Opdrachten			
	Bijdragen aan agentschappen			
	Bijdragen aan ZBO's/RWT's			
	Bijdragen aan medeoverheden			
	Bijdragen aan (inter)nationale organisaties			
	Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken			
	Bijdragen aan sociale fondsen			

Toelichting

Dit model kan worden gebruikt om aan een beleidsartikel één of meer instrumenten toe te voegen, hier een budget aan te koppelen of er een afzonderlijk artikelonderdeel van te maken. Door de artikelonderdelen



in de begrotingsstaat op te nemen, wordt het nieuwe instrument met bijbehorend budget ook door de Tweede Kamer geautoriseerd; compensatie vindt plaats binnen het artikel. In dit model kan het bedrag op artikelniveau ongewijzigd blijven, maar een combinatie met een verlaging of een verhoging is op deze wijze ook mogelijk. Het is gebruikelijk, maar formeel niet verplicht, dat de Tweede Kamer voor wijzigingen zelf dekking aandraagt. In het amendement moeten alle artikelonderdelen van het geamendeerde begrotingsartikel worden opgenomen en niet alleen het artikelonderdeel dat aan het begrotingsartikel wordt toegevoegd.

Indien de Tweede Kamer de begroting via dit model amendeert, moet een minister ook voor een verschuiving tussen artikelonderdelen de Tweede Kamer om autorisatie vooraf verzoeken. Dergelijke verzoeken vinden normaal gesproken plaats in de supplettoire begroting bij Voorjaarsnota en/of Najaarsnota.



5 Begrippenlijst

5.1 Amendement invoeging nieuw artikelonderdeel

Zie voor het model voor het amendement invoeging nieuwe artikelonderdeel model 4.60



5.2 Amendement verschuiving bedragen (nulamendement)

Zie voor het model voor het amendement verschuiving bedragen model 4.61



5.3 Amendement wijziging bedragen

Zie voor het model voor het amendement wijziging bedragen model 4.62



5.4 Begrotingsmutaties (voorafgaand toezicht)

1. Ten behoeve van het toezicht op de begrotingsuitvoering staat het instrument van voorafgaand toezicht tot beschikking van de Minister van Financiën.

Toelichting

Algemeen

De aanlevering van de uitvoeringsmutaties vormen de basis voor de (budgettaire) voorbereiding voor het toezicht op de begrotingsuitvoering. De regels budgetdiscipline schrijven voor dat tegenvallers dan wel dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de Minister van Financiën.

Proces

De loketopeningen in januari, februari, maart, juni, juli en oktober dienen achtereenvolgens ter voorbereiding op de rapportage aan Europa, de slotwet, de Voorjaarsnota, de julibrief, de augustusbrief/ Miljoenennota en Najaarsnota. Omdat medio januari niet altijd alle uitvoeringsinformatie beschikbaar is (inclusief informatie van uitvoerende diensten), dient na het beschikbaar komen van deze informatie in februari met een extra loketopening een geactualiseerde begrotingsrapportage december aan de Minister van Financiën (i.c. de IRF) te worden overgelegd. Er wordt inzicht gegeven in het verloop van de kasuitgaven, de kasontvangsten en de verplichtingen. Voor de presentatie van de financiële uitvoeringsgegevens wordt gebruik gemaakt van het Interdepartementaal Budgettair Overleg Systeem (IBOS). Daartoe moeten alle begrotingsmutaties per aanleverdatum in het IBOS zijn ingevoerd, zodat de hieropvolgende werkdagen kunnen worden gebruikt om overleg te voeren over de voorgestelde mutaties tussen FEZ en IRF.

Inhoud

De begrotingsmutaties worden gerangschikt in mee- en tegenvallers, beleidsmatige mutaties en technische mutaties (overboekingen en desalderingen). De toelichtingen worden in hun onderlinge samenhang gepresenteerd. Voor de toelichting bij de voorgestelde mutaties wordt niet volstaan met een omschrijving van de mutatie. Er wordt ingegaan op de reden dan wel oorzaak (causale relatie) van de begrotingsmutatie, een prijs en volumeonderbouwing. Een overzicht van toezeggingen en (wettelijke) regelingen die de mutatie veroorzaken kan deel uitmaken van de toelichting. In geval van gesaldeerde mutaties wordt ook toegelicht waaruit deze mutaties zijn opgebouwd. In overleg met de IRF kunnen afspraken worden gemaakt over de ondergrens van toe te lichten mutaties of een hogere frequentie van aan te leveren rapportages.

2. Ten behoeve van het toezicht op de begrotingsuitvoering staat het instrument van voorafgaand toezicht tot beschikking van de Minister van Financiën.

Toelichting



De toezichhoudende rol van de Minister van Financiën is gebaseerd op de artikelen [16](#), [40](#), [41](#) en [42](#) van de Comptabiliteitswet. Op basis van deze artikelen kan voorafgaand overleg worden gevoerd over beleidsmatige zaken met een budgettair belang tussen een ministerie en het Ministerie van Financiën.

Uit hoofde van artikel [41](#) lid 2 CW kan jaarlijks een aantal begrotingsartikelen worden aangewezen voor het zogeheten "Voorafgaand toezicht". Deze vorm van toezicht houdt in dat geen verplichtingen op de desbetreffende artikelen mogen worden aangegaan, voordat de Minister van Financiën daarmee heeft ingestemd. De wijze waarop aan deze vorm van toezicht invulling wordt gegeven, kan uiteenlopen van de meest strikte vorm van toezicht naar een soepelere vorm van toezicht.



5.5 Beleidsinformatie

Informatie over het beleid (en de bedrijfsvoering) in de beleidsartikelen van begrotingen en jaarverslagen. Het betreft vooral informatie over de doelstellingen van beleid, de beoogde en/of gerealiseerde resultaten van beleid, de daartoe te leveren en/of geleverde prestaties en de daarmee gemoede kosten.



5.6 Bijdrage aan Shared Service Organisaties

De bijdrage aan SSO's die bedrijfsvoeringsdiensten leveren, worden toegevoegd aan het centrale apparaatsartikel en maken onderdeel uit van de materiële apparaatsuitgaven. Deze uitgaven worden gelabeld als "Bijdrage aan SSO's".

Onder deze categorie kunnen alleen de bijdragen worden toegevoegd indien deze op onderstaande lijst staan van SSO's die bedrijfsvoeringsdiensten leveren.

Voor een overzicht van de SSO's wordt verwezen naar de Rijksbrede kostensoortentabel.



5.7 Eindejaarsmarge

In de beleidsbrief wordt een overzicht opgenomen met de totale eindejaarsmarge, gesplitst naar de beleidsartikelen waarop deze wordt ingezet (conform onderstaand model) en aangegeven wordt om welke reden de middelen op dat artikel worden toegevoegd en waar eventueel sprake is van overlopende verplichtingen.

Het overzicht wordt opgesteld conform model 4.56.



5.8 Personele en materiële uitgaven

Definitie Personele uitgaven

Voor de definitie van Personele uitgaven wordt aangesloten op de huidige inputgegevens. Onder personele uitgaven wordt verstaan de optelling van de volgende categorieën:

Loonkosten

Alle uit de rechtspositiebepalingen en aanverwante (wettelijke) regelingen voortvloeiende uitgaven aan en ten behoeve van de werknemers, zoals:

- > Salaris, vakantie- en eindejaarsuitkering eigen personeel
- > Vergoedingen voor investering personeel
- > Toelagen, toeslagen en vergoedingen Gratificaties
- > Onkostenvergoedingen waaronder Woon-werkverkeer (ook collectieve inkoop OV kaarten)
- > Sociale lasten en bijdrage zorgverzekeringswet
- > Pensioenpremies Eindhelling loonbelasting

Personele exploitatie

Alle niet onder loonkosten vallende uitgaven met betrekking tot personeel, zoals:

- > Verhuiskosten (ook voor verhuizingen naar het buitenland)
- > Hotels in het kader van dienstreizen
- > Werving en selectie, keuringen, assessments, outplacement, loopbaanbegeleiding en re-integratie
- > Arbeidsgezondheidskundige begeleiding (ARBO), werkplekaanpassing, uitbesteding arbo-dienstverlening Bedrijfshulpverlening (BHV)
- > Representatie voor eigen personeel
- > Opleiding, coaching, training, bezoek van symposia en congressen (externe opleidingen/trainingen, maar ook opleidingen/trainingen die door het Rijk worden verzorgd)
- > Personeelsevenementen, -bijeenkomsten en recepties
- > Noodzakelijke contributies van personeel (bijv. NIVRA)
- > Uitgaven sociaal flankerend beleid
- > Kinderopvang
- > Vaccinaties en andere medische vergoedingen
- > Visa, paspoorten en andere reisbescheiden

Post actieven

Alle uitgaven aan en ten behoeve van voormalig personeel, voor zover niet ten laste komend van derden (pensioen- of uitkeringsfonds) zoals:

Functioneel leeftijdsontslag (FLO), Uitkering substantieel bezwarende functies (SBF), (bovenwettelijke) werkloosheidsuitkeringen, wachtgeld en de daarmee samenhangende uitvoeringskosten van derden.

Externe inhuur



Aansluiten bij definitie van BZK: model 3.60

Met ingang van 2013 wordt de categorie Externe inhuur op het apparaatsartikel als aparte categorie inzichtelijk gemaakt. Tevens worden dan de uitgaven aan eigen personeel inzichtelijk gemaakt. Hieronder wordt verstaan de som van loonkosten en personele exploitatie.

Definities Materieel

Algemene opmerkingen:

Voor alle definities geldt dat deze betrekking hebben op uitgaven die bedoeld zijn voor activiteiten ter ondersteuning van het primaire proces.

In de definitie wordt telkens gerefereerd aan alle uitgaven; hieronder vallen zowel middelen als uitbestede diensten. De uitgaven voor eigen personeel worden zonder uitzondering onder loonkosten geboekt.

Werkplek gerelateerde ICT uitgaven hebben betrekking op de ondersteunende bedrijfsapplicaties en voorzieningen die gebruikt worden in de PIOFACH kolommen, alsmede generieke applicaties op het gebied van authenticatie, intranet en kantoorautomatisering.

De Kantoorautomatisering omvat alle noodzakelijke software en hardware die benodigd is om de basisfunctionaliteit voor kantoorfuncties, gegevensuitwisseling en gegevensbescherming op alle pc's (werkplekken) binnen de organisatie te kunnen garanderen.

De onderstaande definities en uitsplitsingen zijn gebaseerd op:

- > De bestaande interdepartementale kostensoortentabel
- > Uitgavenrubricering voor spend analyse (inkoop en categoriemanagement)
- > De huidige NEN 2748 en de Europese norm 15221

De bijdrage aan SSO's die bedrijfsvoeringsdiensten leveren, worden toegevoegd aan het centrale apparaatsartikel en maken onderdeel uit van de materiële apparaatsuitgaven. Onder deze categorie kunnen alleen de bijdragen worden toegevoegd indien deze op de lijst staan van SSO's die bedrijfsvoeringsdiensten leveren (zie Bijdrage aan SSO's).

Met ingang van 2013 worden de categorieën ICT en Bijdrage aan SSO's op het apparaatsartikel als aparte categorieën binnen het materieel inzichtelijk gemaakt.



5.9 Rijksbrede kostensoortentabel

Met ingang van 2013 is een van toepassing voor de departementen (exclusief Defensie die in 2014 op deze systematiek overgaat). In de zijn de kostensoorten en bijbehorende definities opgenomen.

Tevens gaat de sector rijk in 2013 over op de werkkostenregeling ook hiervoor zijn kostensoorten voorgeschreven. Deze kostensoorten kunt u vinden in de .

Toelichting

Door de Auditdienst Rijk wordt het naleven van deze definities voor de administratie beoordeeld als onderdeel van het financieel beheer. Afwijkingen/niet naleving hebben dan geen gevolgen voor het controleoordeel bij het jaarverslag, maar kunnen wel van invloed zijn op de bevindingen over het financieel beheer. Geconstateerde afwijkingen kunnen dan leiden tot onvolkomenheden in de bedrijfsvoering. Het niet juiste gebruik van kostensoorten kan geen invloed hebben op de goedkeuring van uitgaven/verplichtingen/ ontvangsten, ervan uitgaande dat deze op de juiste artikelen zijn verantwoord.



5.10 Beleidsmatige begrotingswijziging

Beleidsmatige wijzigingen zijn het gevolg van politieke of bestuurlijke keuzes; keuzes om bijvoorbeeld regelingen aan te passen of discretionaire keuzes in concrete situaties. De aanpassing van het budget is politiek of bestuurlijk wenselijk.



5.11 Exogene begrotingswijziging

Exogene begrotingswijzigingen worden veroorzaakt door externe factoren. Te denken valt aan een groter beroep op een regeling dan waarmee bij de ontwerp-begroting rekening werd gehouden. Daarbij maakt het verschil of de regeling een open-einde-karakter heeft of dat er voor de regeling een subsidieplafond is vastgesteld. In het eerste geval zal aan het hogere beroep gevolg gegeven moeten worden, ook als daartoe op de begroting onvoldoende middelen zijn uitgetrokken. De noodzakelijke verhoging is onvermijdelijk, daar deze dan kennelijk politiek of bestuurlijk wenselijk is.



5.12 Niet-financiële informatie

Niet-financiële informatie betreft de kwantitatieve en kwalitatieve informatie over het beleid, inclusief de bedrijfsvoering, voor zover die informatie beoogt inzicht te bieden in de doeltreffendheid en de doelmatigheid van de beleidsuitvoering en de doelmatigheid van de bedrijfsvoering. De financiële informatie is hiervan uitgezonderd.



5.13 Financiële informatie

Financiële informatie betreft de kwantitatieve informatie ontleend aan de financiële administraties. De financiële toelichtingen bij de departementale verantwoordingsstaat dienen op een duidelijk identificeerbare wijze - dat wil zeggen in separate paragrafen - in het beleidsverslag te worden opgenomen als onderdeel van de toelichting per begrotingsartikel (zowel voor beleidsartikelen als voor niet-beleidsartikelen).



5.14 Comptabele rechtmatigheid

Comptabele rechtmatigheid houdt in dat een financiële transactie waarvan de uitkomst in het departementale jaarverslag wordt verantwoord, in overeenstemming is met de begrotingswetten en met de in internationale regelgeving, Nederlandse wetten, algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen opgenomen bepalingen die de uitkomst van die financiële transactie beïnvloeden.

Indien de voorwaarden in subsidiebeschikkingen en overeenkomsten een nadere invulling betreffen van de voorwaarden die gesteld zijn in de genoemde wet- en regelgeving en als zodanig zijn benoemd in deze wet- en regelgeving, dan vallen deze voorwaarden onder de definitie van comptabele rechtmatigheid.